SANCTISS. D. N.

GELASII PAPAE II.

Sacri Montis Casini Monachi,

EX CAIETANIS VRBIS CAIETÆ DVCIBVS, CAMPANIÆ PRINCIPIBVS.

VITA,

A Pandulpho Pisano eius familiari conscripta,

Nunc primùm edita, & Commentarijs illustrata a Domno Constantino Caietano Gelasij ipsius Gentili, Abbate S. Baronti, ex Congregatione Casinensi, atque Abbate Præsidente I. ac Fundatore Romani Collegij Gregoriani,

Domus SS. Apostolorum Principum Petri & Pauli, ac Magni Monachorum Patriarchæ Benedicti, sanctæque Cæciliæ Virginis, & Martyris.

AD SANCTISS. D. N.

D. VRBANVM PP. VIII.

Cum Indice Rerum, ac Verborum locupletissimo.

ROMÆ, Ex Officina Typographica Caballina. 1638.

SVPERIORVM PERMISSIONE.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Ap.

I. B. Ep. Cam. Vicesg.

GElasij II. Summi Pontificis Vita, a Pandulpho Card. Pisano conscripta: quæque in eam Reuerendissimi Patris Domni Constantini Caietani, Abbatis Congregationis Casinensis Commentaria, Ecclesiasticæ Historiæ, ac sacris Ritibus Facem luculentam præferunt; Catholicæ Fidei, ac morum sanctitati probè, atque integrè consentiunt. Eadem proinde, cum Vita, quæ apponitur S. Erasmi Martyris, & Episcopi Antiocheni, ab ipso Gelasio ante Pontificatum exarata; dum potestas fiat a Reuerendissimo Patre Magistro Sacri Palatij Apostolici, prelo dignissimâ censeo. Romæ, die 30. Ianuarij 1638.

Gaspar de Simeonibus.

Imprimatur.

Fr. Nicolaus Riccardius Sac. Pal. Ap. Mag.

IN VITAE LAVDEM, AC BEATITATEM Gelaſij Papæ II. grauia duo Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium Teſtimonia.

Pandulphus Piſanus illius familiaris, & Comes peregrinationis indiuiduus, Presbyter Cardinalis Baſilicæ Sanctorum duodecim Apoſtolorum, in eiuſdem Vitæ, quam ſcripſit, fine.

CVm iam quaſi ad portum fore ſe deductum congaudens, ſolita paſſione correptus, quam a coſta Græci Pleuritim appellari iuſſerunt, Spis, & multis Fratribus vndique conuocatis, facta Confeſſione, ac Corpore cum Sanguine Redemptoris acceptis, & iuxta normam Monaſticam, ſtrato terræ corpuſculo, ſancta illa Anima carne ſoluta eſt: Hinc ad Cælum Petro Duce, conſcendens, corpus honorabiliter intra limen Cluniacenſis Cœnobij requieſcit in pace. Amen. Quem Romani, qui aderant, & qui Romæ remanſerant Clerus, & omnis Populus defleuerunt: & quaſi Patrem Iuſtitiæ, nolentes conſolari, deflebant.

Cæſar Baronius Tit. SS. Martyrum Nerei & Achillei, S. R. E. Præsbyter Cardinalis, ac Sedis Apoſtolicæ Bibliothecarius, Tomo XII. Annalium Eccleſiaſticorum, ad annum Chriſti M C X I X.

QVo quidem poſt Martyres, qui fuſo ſanguine, Martyrium conſummauerunt, haud facilè inter Romanos Pontifices aliquem quis inuenerit, qui breuiori Vitæ tempore maiora ſit paſſus: ob idque præclariori corona donandus, atque celebrioribus fuerit præconijs celebrandus.

SANCTISS. D. N. GELASII PP. II. EFFIGIES EX MS. EIVS TEMPORIS CODICE BIBLIOTHECÆ VATICANÆ DESVMPTA.

S.^{MO} ET B.^{MO} PATRI AC DOMINO N.

D. VRBANO VIII.

PONT. MAX.

CONSTANTINVS ABBAS CAIETANVS, Sempiternam Felicitatem.

QVI Virorum ſanctitate, ac doctrina illuſtrium, præclarè geſta, & ſapienter ſcripta poſteris euulgant (Vrbane Pontificum Maxime) benè de hominum ſocietate mereri, iure quidem exiſtimantur. Hac enim ratione fit: vt eos, quos fama tantùm nouimus, quippe multis ante ſæculis defunctos, rurſus in lucem quodammodo reuocari, litterarum beneficio ſentiamus: & nobis ante oculos poſitos, in eorum ſcriptis, & vitæ ſanctiſſimæ monumentis identidem ſe ſe offerentibus, intueamur. Ex quo illud etiam maximi faciendum conſequitur: vt ipſi, qui dum in humanis degerent, verbis, & exemplis humano generi profuerunt, vita iam functi, inter cælites æuo ſempiterno fruentes, pariter prodeſſe non deſinant. Itaque cum Gelaſij, eius nominis ſecundi, Romani Pontificis, Sanctiſſimi, & Sapientiſſimi, ac præcipui tum Caietanæ Domus, tum Religionis Benedictinæ decoris, Vitam a Pandulpho Cardinali Piſano, eius familiari conſcriptam, iuxta mei Muneris rationem, Commentarijs illuſtrandam ſuſceperim, eam Tibi, Beatiſſime Pater (quòd tuus ſit Gelaſius) libens, volenſque offero. Tuus, inquam, Gelaſius; vt non alteri deberetur,

meis

meis hisce Commentarijs factus rediuiuus, quàm Tibi: Qui eam Principem Petri Sedem, quam ille antea administrauerat, & meritissimè obtines, & regis felicissimè.

Enimuerò, Pater Beatissime, Gelasius is, etiamsi plurimis nominibus clarissimus in Romana Ecclesia semper sit habitus, duobus tamen, quæ tantùm nunc recensere mihi visum est, multis, qui illum ætate præcesserunt, Romanis Pontificibus, virtute, & laude antecelluit. Primum, quod suo illo tempore, hoc est, quadraginta annorum spatio, quo sub Pontificibus Gregorio VII. Victore III. Vrbano II. & Paschali II. in Romana Ecclesia insigne Cancellarij, ac Bibliothecarij munus obiuit, Leoninam Pharsim, hoc est, magnam MagniLeonis Papę in dicendo Eloquentiam, emortuam iam pridem, ac deperditam (vt Pandulphus idem Card. Pisanus testis est) excitauerit, suæque restituerit dignitati. Alterum, quod atrocissimum illud, sexaginta fermè annorum, aduersus Romanæ Ecclesiæ libertatem, eiusque retro Pontifices quinque, dissidium (diris nimium Neronis, & Diocletiani vexationibus comparandum) ab Henrico V. Imperatore conflatum, maioris ille laboribus, molestijsque immanibus, immo & suomet Sanguine Christi propè Martyr, obfirmato animo euertere contenderit; adeo quidem, vt quamquàm ipse in cælum feliciter ante euocatus, calamitátum finem videre non potuerit, aditum, nihilominus recluserit Callisto II. successori: vt Is ipse statim Pontificatus sui initio optatam Ecclesiæ pacem feliciter restitueret.

Prætereo, quòd Principes duos Militarium Equitum (Hospitalariorum nempe, ac Templariorum) Ordines primus ipse Gelasius probauerit. Tum etiam quòd Canonicorum Pręmonstratensium Ordinem in Ecclesia insignem, S. Northberto eius Auctori, ad se in Gallias accedenti, confirmauerit.

Iure igitur, Sanctissime Pater, Gelasiana hæc mea Commentaria Tibi deberi non ambigens, ea sanctissimis pedibus obuolutus, Augustissimo Nomini tuo dicata esse volui.

Quòd

Quod cum Franciſcus Cardinalis Barberinus, Nepos tuus, pijſſimus, ac ſapientiſſimus, vt facerem, habere ſe gratum oſtenderit, planè efficit: vt alacriter ad id præſtandum, liberiuſque accedam; haud metuens, vt tuo exactiſſimo Iudicio minus probetur, quod ſentias cariſſimi Cardinalis Nepotis tui nutu, ac voluntate Tibi conſecrari.

Suſcipe itaque, Pater Beatiſſime, qua ſoles non impari Maieſtati benignitate, arcanis antiquitatum Eccleſiaſticarum monumentis contexta Gelaſiana iſthæc Commentaria, Apoſtolicum munus ab Apoſtolicæ Sedis, Tuique Seruo deuinctiſſimo, famulitij lege humillimè perſolutum. Interim Deum toto animo ſupplex veneror, vt Sanctitatem Tuam perpetuis feliciſsimi Pontificatus ſucceſsibus gaudentem, diutiſsimè ſeruet incolumem. Romæ, ex Romano Collegio Gregoriano, Domus S. Benedicti, die 29. Ianuarij, Salutis anno 1638.

DO-

DOMNVS CONSTANTINVS
ABBAS CAIETANVS,
LECTORI SVO, S.

Miraberis fortasse, Lector humanissime, quòd in prima pagina prospectu horum Commentariorum de rebus gestis nostri Gelasij, me subsciptum videris, ABBATEM PRAESIDENTEM ROMANI COLLEGII GREGORIANI, DOMVS SANCTORVM PRINCIPVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI, AC MAGNI MONACHORVM PATRIARCHAE BENEDICTI, SANCTAEQVE VIRGINIS ET MARTYRIS CAECILIAE. Quæ cognomenta me non temerè adiecisse, sed quod Diuino potius consilio in hoc Transtiberino nostro Collegio (in Maximi Pontificis, ac Magni Ecclesiæ Doctoris Gregorij honorem erecto) exædificando fuerit mihi concessum, idipsum ad Maiorem eiusdem Diuinitatis gloriam indicare voluisse. Nam cum ea me tantùm mouisset causa, quòd scilicet ad Aquilonem, ac prope idem Collegium S. P. N. Benedicti Ecclesia esset, atque in loco, [a] *in quo antea Paterna eiusdem extitisset Domus Aniciana: Vel, quòd ad Meridiem, Domus esset etiam* [b] *Aniciana Inuictissimæ illius Martyris ac Virginis Cæciliæ: Vel, quòd ad Occidentem Domus itidem esset Aniciana* [c] *gloriosissimi illius Equitis, ac Martyris Ansani, Senensium Patroni, Christo Saluatori deinde dicata. Ambo autem Magno Benedicto (cui ea Transtiberina Regio a Progenitoribus* [d] *cessit in hæreditatem) eodem iuncti Sanguine* [e] *Aniciano. Qua etiam ratione Regio eadem ista in hodiernum vsque diem (quemadmodum Legio* [f] *Aniciana Orientalis, & Legio Aniciana Occidentalis) Leonis capite argenteo,* [g] *vel aureo in rubro vexillo, Anicianæ ipsius Gentis Insignium parte (ipsa enim integrum* [h] *defert Leonem) condecoratur.*

Itaque dum Sacris hisce Facibus in Collegij nostri structuram pro-

Titulus Abbatis Præsidentis Romani Collegij Gregoriani.

a Auctores de eadem S. Benedicti Ecclesia.
b Acta S. Cæciliæ.
c Acta S. Ansani, & Iulius Mancinus lib. de Antiq. Pictur. Ms.
d Octau. Pancirol. in descript. Ecclesiæ SS. Cosmæ & Dam.
e Gerard. Belga de præcip. SS. Histor. ad 22 Nou.
f Notitia vtriusque Imperij.
g Statuta Capitolina.
h Auctores qui de eadem Famil. scribunt.

propero, ecce mihi rudera vetustissimas Iudæorum indicantia habitationes: Ecce balneorum loca ad purganda mulierum Iudæarum menstrua vsui opportuna: Ecce denique si non metipsa Iudæorum Synagogæ Domus, Christianorum opera diruta, ex Inscriptione tamen Hebraicis Litteris exarata, quæ etiamnum ibidem extat, certus eiusdem locus is fuisse manifestatur. Quin etiam prope eundem Synagogæ locum, tum Iudęi illius disertissimi Philonis (Petro tunc Romę commoranti [i] familiaris) [k] Domum: tum Iudaicæ Congregationis Aulam, ac Iudæorum Forum extitisse, non solùm ducta per manus Seniorum traditione constat, verùm etiam [l] antiquissimis scriptis monumentis. Quę omnia (pręter ipsum Iudæorum Forum, cuius loco nunc Ecclesia, & Monasterium S. Cæcilię visuntur) intra Collegij nostri ambitum contineri, nullus est, qui dubitare potest.

Marmorea verò Hebraica Iudæorum Synagogæ Inscriptio hæc est:

הרש לה׳מ כב
הה בנכת, ארבע
ראש׳ם

Latina autem istius Inscriptionis interpretatio est:
SANCTA DOMINO, 123: SYNAGOGA SACRA SCHOLAE QVATVOR CAPITVM.

Cæterùm, quod spectat ad quatuor illas Hebraicas litteras (quarta enim defectu rupti lapidis deesse videtur) Iudæorum Rabini a me vltro consulti, principia eas innuere affirmarunt nominum Iudæorum illorum Primariorum, qui eandem fundauere Synagogam. Qui etiam mihi valde asseueranter asseruerunt: Transtiberinam hanc Synagogā a magni nominis Viris Hebrais fuisse excultam, ac reliquis omnibus in Vrbe antiquiorem, celebrioremq. extitisse.*

Cum verò Romam (inquit Eminētissimus Cardinalis [m] Baronius) peruenisset Petrus (venit enim anno Christi 45. & 2.

i Hieron. de Scriptor. Eccles. cap. 11. Photius Biblioth. cod 103.

k Iul. Mancin. lib. de Antiq. Pictur.

l. Veteres Registri Archiui Archiconfraternit. S. Mariæ de Horto. Petrus Romæ trans Tiberim, vbi nunc est Collegium Gregorianum, Apostolicam Cathedram primùm tenuit.

* adde alia in folio 16.

m Card. Baron. Annal. tom. 1. ad ann. Chr. 44.

Clau-

n Martyrolog. Roman.

Claudij Imp. quo Apostolicam instituit Cathedram[n] die 18. mensis Ianuarij) antequam Gentilibus Euangelium prędicaret, ad Contribules suos diuertisse Iudæos, existimamus: incolebant illi Regionem Transtiberinam. *Sed longè ante Cardinalem Baronium, Simeon Metaphrastes idipsum & magis firmiter testatum reliquerat: aiebat enim de eodem Petro*[o]: Romam appellit, in qua cum quotidie Synaxes celebraret, & vnum Deum Patrem Omnipotentem, & vnum Dominum Iesum Christum, Filium verum de Deo vero, & vnum Spiritum sanctum Dominum & viuificum, in Synagogis, & Domi doceret, attraxit multos ad Fidem in Christum, & per sanctum Baptisma liberauit ab errore Idolorum. *Hæc Card. Baronius cum Metaphraste de Petri Apostoli aduentu trans Tiberim in Vrbem, æque & in hunc nostri Gregoriani Collegij Locum.*

o Sim. Metaph. 29. Iun. ap. Lippom. & Sur.

De Pauli autem Coapostoli in Vrbem aduentu, & ad eundem Iudæorum Synagogæ trans Tiberim Locum (quo peruenit Imp. Nerone, anno Christi 59. die[p] *6. mensis Iulij) Diuinum Lucæ testimonium extat expressum verbis illis*[q]: Venimus Romam: & inde cum audissent Fratres, occurrerunt nobis vsque ad Appij forum, & tres Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam. Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo, manere sibimet, cum custodiente se Milite. Post tertium autem diem, conuocauit Primos Iudæorum. Cumque venissent dicebat eis: Ego, Viri fratres, nihil aduersus plebem faciens, aut morem Paternum, vinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum. *Et paulò inferius*: Propter hanc causam rogaui vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque Litteras accepimus de te a Iudæa, neque adueniens aliquis Fratrum nunciauit, aut locutus est quid de te malum. Rogamus autem a te audire, quæ sentis: nam de Secta hac notum est nobis, quia vbique ei contradicitur: *& cætera, quæ ibi sequuntur de Filio Dei, Christo Iesu, eiusque doctrina a Paulo in Transtiberina hac Synagoga edocente (Nam Iudæorum*

p Martyrolog. Bedæ & Viuardi.

q Act. cap. vlt.

Iudæi obuiā eunt Paulo ad Vrbē aduentāti, Itinere xxx. P. M.

rum mos erat in Synagogis de sacris præsertim Rebus, tractare); *disertè non minus, quàm Christianè enunciata*.

Mansit verò Paulus apud Transtiberinos hosce Iudæos per dies, nisi per menses aliquot, donec conducto sibi in Hospitium Horreo extra Portam Trigeminam, Verbum Dei nonmodò Iudæis, sed etiam Gentilibus annunciaret. Extra hanc enim Portam, centum quadraginta fuisse Romanorum Horrea frumentorum, mercium, artiumque mechanicarum vsibus opportuna, testatur Bartholomæus [r] *Marlianus ex Plinio. Hanc verò nostram de Romano Pauli Hospitio sententiam ex fonte Apostolico nos haustmus. Siquidem Linus tum Petri, cui in Sede Apostolica successit, tum eiusdem Pauli discipulus, hisce verbis contestatam reliquit:* [f] Cum venisset Romam Lucas a Galatia, & Titus a Dalmatia, exspectauerunt Paulum in Vrbe. Quos cùm adueniens Paulus vidisset, lætatus est valde: Et conduxit sibi extra Vrbem Horreum publicum: Vbi cum His, & alijs Fratribus de Verbo Vitæ tractaret. *ita Linus*.

S.Pauli Hospitiũ extra Romanam Portam Trigeminam.

r Barth. Marlian. Topogr Vrb Rom. l. 1. c 8. & lib. 4 c. 2.

f Acta Passionis S. Pauli a Lino scripta.

His aliud accedit non minoris sanè considerationis, quod (vt etiam innuit [t] *Card. Baronius) hoc eodem Loco inter mendicos, ac pauperiores Vrbis homines, Christi quoque Fideles (Petri prædicatione, haud quidem dubiè, antea conuersi) habitarent. Præterquam quod, vicina cum esset eidem Hospitio Transtiberina Iudæorum Synagoga, idem Paulus toto illo biennio (vt testis est Hieronymus* [u] *ex Luca) quotidie disputabat cum Iudæis, loquens, & prædicans de aduentu Christi, ac Regno Dei. Vicina, inquam, erat Pauli Hospitio ea Iudæorum Synagoga; quare breui, & recta poterat Paulus via e Porta Trigemina per Pontes vel Sublicium, vel Senatorium ad eandem Iudæorum Synagogam trans Tiberim properare: Quemadmodum etiam Iudæi ad eiusdem Pauli Hospitium.*

t Card. Baron. Annal. tom. 1. ad ann. Chr. 69

u Hieron. de Scriptor. Eccles. c. 5.

Verùm enim verò (vt firmior reddatur sententia hæc nostra de Romano S. Pauli Hospitio, confutanda hic venit contraria Scriptorũ non nisi recentiorum opinio. Etenim cum ex verbis Lucæ, atque Hieronymi satis constet, quotidianas habuisse Paulũ cum Iudæis disputationes de Christo filio Dei, vel suo in Hospitio, vel in illorum Synagoga, facilè colligitur, ea duo inter se Loca non longè distasse. Quamobrem

Confutatur opinio scribentium, S. Pauli Hospitium fuisse in Diaconia S. Mariæ in Via lata.

brem non poterat Paulus, licet adhuc militari custodia tentus, Christi Euangeliū magna animi fiducia, atque alacritate prædicare magnæ tum Iudæorum, tum Gentilium frequentiæ, in Loco & subterraneo, & suboscuro, & nimis angusto, & longiùs, quàm par esset, ab eorundem Iudæorum Synagoga distāte: vt erat Locus ille in Via Lata, vbi postmodū Ecclesia in honorem Virginis Dei Parentis dicata, Cardinalis Diaconia erecta est. Veriùs igitur, Locus iste S. Mariæ in Via Lata eiusdem S. Pauli Oratorium fuit: quod etiam probat perantiqua ipsius Loci Inscriptio, quæ adhuc extat, quaque sic se habet: ORATORIVM QVONDAM S. PAVLI APOSTOLI, LVCÆ EVANGELISTÆ, ET MARTIALIS, MARTYRVM: IN QVO ET IMAGO MARIÆ VIRGINIS REPERTA SISTEBAT: VNA E SEPTEM A B. LVCA DEPICTIS. *Hæc ibi.*

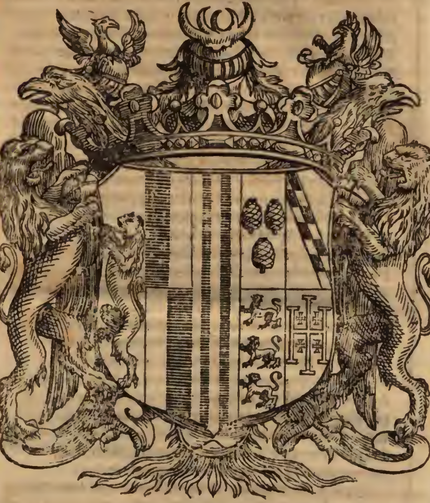
Quod autem spectat ad Petrum; Is annis ferè septem Transtiberino eodem in Loco Sedem Apostolicam tenuit, donec Claudius anno sui Principatus octauo, & Christi Domini quinquagesimo primo, disceptantibus de Fide Christiana Iudæis, ac tumultuantibus, Petrum eundem, eosdemque Iudæos Vrbe expulit Iudæos, impulsore Christo, assiduè tumultuantes Roma expulit; scribit Suetonius de Claudio: idque confirmat Paulus [x] Orosius. Hinc diuinitus factum est, vt idem Petrus, quemadmodum etiam eius Coapostolus [z] Paulus (is enim [a] agente Nerone Imp. anno Christi sexagesimo primo expulsus fuerat ab Vrbe, donec eodem Nerone Imp. vnà cum Petro eandem iterum aduentaret ad Vrbem) Verbum Dei annunciarunt [b] per alias Occidentis, atque Orientis partes; cum nihilominus ipse Petrus [c] tum primùm Romæ, trans Tiberim præsidens, Episcopos a se ordinatos ad easdem Regiones ad opus Euangelij destinauerit plures. Hæc nos, Lector humanissime, breuiori nunc summa præfari valuimus, dum pro magna eius rei grauitate, singulari Libro, & maturè magis, isthæc tractanda reseruamus. Interim, vt a nobis nunc dicta æqui, bonique consulas, tua erit animi religiosi virtus. Vale.

x Paul Oros. Histor. lib. 7 c. 6.

y z a b c Card. Baron. Annal. tom. 1. ijs de reb. fusiùs ex antiquiorib.

PRO-

PROGENITORVM CLARITATE PARTA.

De Caietano-Sanctiss. D.N Gelasij PP. II. Stemmate, eiusque Gentilitijs Progenitorum, ac Posterorum Insignijs.

Iosephi Castalionij Romani, I. V. D. Viri eruditissimi,

CARMEN.

NObilis Heroam series generosa Propago,
Cui Nomen Caieta dedit, felicior Hortis

He-

Hesperidum ; placido quamuis hæc aurea Cælo
Poma ferat ; quamuis iucundos semper odores
Afflet, & æternum nitida Ver educet vmbra.
Re magis insignis nulla, quàm Stemmate tantæ
Gentis, ab Aeneadum, cui Sanguine fluxit origo,
Et cui Maternos Gens Claudia miscet honores,
Northmannæ, Sueuæque Domus : argenteus inde
Insigne Aeneadum magnæ Leo robora Gentis.
Indicat, auratas Aquila & simul explicat alas
Sanguineæ in medio Parmæ : dat Martia Scutum
Roma, quod in partes diuisum quattuor, ornat
Purpura, & Argentum. Gaudent sic fortia pulchris.
Seu potius diuisa Ceres, pietatis auitæ
In Clypei medio Monumentum nobile fulget,
Munificis inopem populum solata procellis.
Dedeceant nec enim Panes fortissima Scuta:
Alma Ceres Martem semper comitata: Memento
Et Capitolium defensum Pane Tonantem.
Barcinon his addit rubros, duo munera, Palos
Defixos, Comitum queis aurea Parma refulget.
Tanta hæc Heroes magna virtute pararunt
Præmia, vtramque simul complexi laudibus Vrbem.
Aureus insequitur, quem dat Gens Claudia, Conus
In rubro ternus ; Genus alto a sanguine Clausi.
Illinc nempe suos agnouit Sueuia Reges,
Tresque nigros auri circundat luce Leones,
Imperium illustrans : nihil est generosius illis.
Quid memorem, vt sacras olim conscenderit Arces
Mons o Vaticane, tuas ; Orbisque saluti
Fulserit Augusto Sanctarum munere Legum ?
O quot adoptauit sibi Romula Purpura Flores
Ex hac Stirpe ? micant æuo quot Sydera nostro.
His quoque sub Ducibus iam sæcula quinqe peregit
Caieta : auspicijs horum terraque, marique
Felix Campanas inter caput extulit Vrbes :

Illu-

Illuſtres etiam Præfectos edidit Vrbi
Reginæ: Comiteſque tibi Campania claros,
Fundorumque Duces: Comites memorantur Aquini:
Hinc & Ceccani, & quos tu quoque Signia iactas:
Et quos præterea Surrentum, & Sanguinis alti
Parthenope fœcunda Parens, aut Anxuris Arces
Agnouere Duces; & quos Campania nouit
Traiecti Comites, Minturnarumque referre,
Muſis grata mora eſt; vel Priuernatibus olim
Impoſitos; vel quos etiam Lauinia magni
Aeneæ fabricata manu, ſibi iure Paterni
Sanguinis aſſeruit.
Inde autem Piſas cum magno venit Othone:
A quibus hæc multos Reſpublica geſta per annos,
Hinc orti Comites, & quos Pomaia Piſis
Non procul, Agnani & celebres Ethruria laudat:
Et queis Sardois Oriſetum floruit oris,
Et queis Marchionum dederat Verſilia nomen.
Hinc elata opibus magnis, acerrima bello,
Regna Sacerdotum tutata eſt fortibus armis,
Romanæ Eccleſiæ, & Solio fidiſsima Petri.
Vos ego prætercam æternæ notiſsima famæ
Nomina, Ioannes, Hugo, Gerarde? Syrorum
Imbelles turmæ veſtris cecidere ſub armis,
Cum Sacrum aſſeruit Pietas armata Sepulchrum,
Sanctaque Idumæas retulit victoria palmas.
Regibus Hiſpanis etiam contra impia Sceptra,
Et diri Mahometis opes famulata refulſit.
Hanc Ildefonſus, iuſto cognomine magnus
Heſperiæ Auguſtus, meritis pro talibus auctam
Diuitijs, memori celebrandam tradidit æuo.
Hinc Sexto Henrico felix Conſtantia gaudet,
Regis Rogerij Soboles præclara, Marito:
Et Sceptrum Siculis auget ditiſſima Regnis,
Et Solymorum alto cingit Diademate frontem:

In quorum gremio fortis, qui creuit, alumnus.
Proximus a primo Fredericus iungere Natam
Vult, Conrade, tibi: quem Caietana superba
Heroum de Stirpe Domus tulit inclyta Pisis.
His, Proceres, Caieta, tui Maioribus orti
Northmannam meruere suo coniungere Zonam
Insigni, pulchrè Campus quam cærulus ambit;
Et subdiuisam rubro, argentoque colorat:
Auratasque Cruces Solymorum argenteus ornat
Campus: habet, Gotfrede, tui quas palma triumphi.
Nam Caietani diues Constantia neptis
Conradi, atque eadem Manfredi filia Regis,
Petro Aragoniæ Regi sociata iugali
Fœdere; Sicaniæ transcripsit ditia Regna.
Huius at Alfonsus Quinctus mox, inclyta Proles,
Sicaniæ qui Rex, Aragoniæque superbæ
In Siculas Petrum Caietanum euocat oras
Littore Pisano, magnis & honoribus auget:
A quo Marchionum Sortini Stirps tua, Regum
Fulget in obsequio, famulata potentibus Armis
Ac Tibi Sicanij Lux Augustissima Regni,
Magne Philippe, regis Patrium qui Tertius Orbem:
(Cuius in obsequio stirps Caietana triumphat,
Et Constantinus sacræ dat pignora mentis)
Quem veluti Cælo lapsum veneratur ab alto
Fortis Iber, pretiosa Tagus, cui flumina versat;
Gloria Sydereos viuenti sacret Honores;
Imperium sine fine datum tibi Numine firmet
Rex hominum, Diuumque Pater, Tutelaque Regum.

VITA GELASII II. PAPÆ,

scripta a Pandulpho Pisano (1) illius familiari, ac peregrinationis comite indiuiduo, mox Presbytero Cardinali Basilicæ SS. duodecim Apostolorum. (1)

GELASIVS (2) qui & Iohannes (3) natione (2)
Gaietanus (4) sedit anno vno. Hic a nobilibus (3)
(5) iuxta sæculi dignitatem Parentibus feliciter (4)
educatus, litterarum studijs pura mentis inten- (5)
tione est traditus. In quo videlicet studio, parno satis in tempore, quæque sunt puerorum addiscens, vltra coæuos suos, omnia memoriæ commendauit.

Hic a beatæ recordationis (6) Domno Oderisio Abbate Casi- (6)
nensi petitus, ad seruiendum inibi tanquam in Monasteriorum omnium capite, ac principio, & assignatus deuotè, & deuotius est a iam dicto Patre susceptus, ac cum non paucis alijs regulariter est conuersatus. Vbi viris ad omnia peritissimis (7) quorum (7)
in Monasterio non parua copia inerat, ad liberales addiscendas artes adiunctus, & ipsas, præ omnibus ferè alijs diuersarum regionum præclaræ indolis pueris, artes in breui, & Monasticum Ordinem plenè nimis addidicit: & per aliquantum temporis in Monasterio Patris Benedicti Sanctissimi, irreprehensibiliter conseruare curauit.

Hoc tempore Romana Mater Ecclesia non modicùm consuetis tergiuersationibus fatigata, fluctu plurimo laborabat. Siquidem Girbertus (8) olim Rauennatium Archiepiscopus dictus, (8)
homo litteratus & nobilis, & qui Deo forsitan placuisset, nisi hoc periculum fieret ab Imperatore Teutonico, Henrico Maiore, contra Papam Gregorium, in ipsam Petri Cathedram, & violenta

ex intrusione locatus, & non paruis temporibus tyrannicè incu bauit. Qui præter innumera praua, quæ gessit, quandam suæ fæcis plantam adeo temerariam, & sub vulpe quodammodo latentem reliquit, vt totus mundus hodie eius poma pestifera mandere cogatur. Destruat ergo illam Omnipotens. De quo in
(9) maiore (9) in gestis Paschalis Papæ, est aliquantulum prælibatum.

(10) In diebus igitur illis (10) non, sicut credo, absque Spiritus consolatoris oraculo, Frater Iohannes Gaietanus, iam adolescens, Monachus Casinensis, ab omni simul Catholica Romana Ecclesia, & Vrbano Papa, qui præerat, in tantarum perturbationum auxilium, ac consilium, partemque est sollicitudinis vocatus, vt sic tandem aliquando in summæ plenitudinem potestatis, Diuina suffragante clementia, prout manifestabunt sequentia, leuaretur. Gratia sit Petro Apostolo IESV Christi, qui tam probum iuuenem, in primis quidem filium; sibique dignum postea Vicarium adoptauit.

(11) Ecce Domnus Vrbanus (11) primùm Ostiensis Episcopus, postea Papa Romanus, qui, veluti iam dictum est, Iohannem Gaie-
(12) tanum (12) acciuit, imminente persecutione Alemannica, in tantum miseriarum per Girbertum astrictus, quod prætermissis alijs, a quodam famosissimo viro, atque illustri, Petro Leonis, Romæ in Insula Lycaonia, intra duos egregij Tiberis pontes, vix ab inimicorum insidijs, sustentatus Matronarum Romanarum, & aliquando mulierculárum pauperum eleemosynis sustentabatur.

Tunc Papa litteratissimus & facundus Fratrem Iohannem, virum vtique sapientem ac prouidum sentiens, ordinauit, admouit, suumque Cancellarium ex intima deliberatione constituit; vt per
(13) eloquentiam sibi (13) a Domino traditam, antiqui leporis & elegantiæ stylum in Sede Apostolica iam penè omnem deperditum, sancto dictante Spiritu, Iohannes Dei gratia reformaret, ac Leoninum Cursum lucida velocitate reduceret.

Decedente itaque Papa de vita hac, successit illi Paschalis, cui Cancellarius ipse indiuidua semper in infinitis aduersitatibus cha-
(14) ritate cohæsit, eiusque senectutis baculus (14) in omnibus, ac per omnia perdurauit.

(15) A quo sanè Pontifice (15) inter alia sancta, quæ fecit, Gregorium de Ciccano, Aldonem de Ferentino, Petrum Pisanum, Grisogonum & Hugonem Pisanos, Hugonem de Alatro, Crescentium, atque Domnum Saxonem de Anagnia, Gregorium Gaietanum, Scriptores suos omnes, ac Capellanos, Presbyteros ac Diaconos Cardinales, cum non paucis alijs, in ijs & ordinibus

mi-

minimis fecit certis temporibus promoueri. Romanos omnes, Clericos maiores, Abbates & Abbatissas, Sanctimoniales & Monachos, omnesque insimul pauperes, & dulcibus consolabat sermonibus, & necessaria corporis ipsis, ac multis alijs de his, quæ honestè acquirere poterat, ministrare studebat.

Quanta verò ab impio Compatre suo, in captiuitate Teutonica, Henrico tyranno pertulerit: qualiter idem Pater viduarum & orphanorum, neruo pede constrictus in faciem ipsam restiterit, ex benefactis alijs quilibet studiosus aduertat, eumque, Petrum alterum contra nouum Simonem nominet.

Diaconiam Romæ (16) quam S. Mariam in Cosmedin vulgariter nuncupant, sibi Cardinali Diacono a Domnô Papa Paschali commissam, in auro vel argento, in libris seu paramentis, in domibus innumeris, in fundis atque casalibus, in Religione præcipuè, in quantum Roma patitur, super omnes alias inaltauerit, requirenti sagaciter luce clarius elucescet. (16)

Casinense Cænobium (tum ob B. Benedicti Ecclesiam & meritam reuerentiam: tum quia in ipso Monasticæ Religionis habitum sumpserat, religionis suæ primordia & conuersionis reducens ad animum, sanctamque vitam Patrum inibi Domino pariter seruientium, sedula mentis cogitatione pertractans), non tantùm in his, quæ ad Deum sunt, irremissiùs gubernare, verùm etiam extra contra tumultuantes insidias malignantium; turrem inexpugnabilem semetipsum exponere omni conamine, & omni nisu curabat. (17)

Interim autem Paschali Papa defuncto, Venerabilis Pater Domnus Petrus Portuensis Episcopus, qui primatum post Papam per longa iam diutius tempora detinuerat, cumque eo omnes Presbyteri ac Diaconi Cardinales de eligendo Pontifice & in commune communiter, & singulariter singuli pertractare cœperunt pro Domino Cancellario in Monasterio Casinensi commorante, de his sic gestis modis inscio. Nuntius de repente comparuit, qui Cancellarium ipsum, iuxta quod acceperat in mandatis, ad Cardinales Romam cum omni celeritate redire faceret. Quid moror? Tristis frater Iohannes mortemque tanti Patris voce porrectiori rememorans, prout obedientiæ filius, paruit, mulam ascendit, maturoque itinere Vrbem intrauit, fratres ac filios commonuit, adunauit. (18)

In crastinum verò, secundum quod condixerant, honorabilis Pater (19) prænominatus Domnus Petrus Portuensis, Cencius Sabinensis, Vitalis Albanensis, Lambertus Ostiensis, Episco- (19)

scopi: Domnizo S. Martini, Bonifacius S. Marci, Desiderius S. Praxedis, Petrus Pisanus S. Susannæ, Iohannes de Crema S. Chrisogoni, Saxo de Anagnia S. Stephani in Cælio Monte, Amicus S. Crucis, Sigizo S. Sixti, Amicus SS. Nerei & Achillei, Iohannes S. Cæciliæ, Deusdedit S. Laurentij in Damaso, Anastasius S. Clementis, Rainerius SS. Marcellini & Petri, Benedictus S. Petri ad Vincula, Conradus S. Pudentianæ, N. SS. Iohannis & Pauli, Thebaldus S. Anastasiæ, Gerardus S. Priscæ, Guido S. Balbinæ, Gregorius S. Laurentij in Lucina, & septem alij Presbyteri Cardinales: nam Hugo de Alatro Presbyter Cardinalis, qui * xxviij. arcem Circæam pro Papa Paschali tenuerat, paulò post redijt. Item Gregorius S. Eustachij, qui & Abbas S. Andreæ, Oderisius Sangretanus S. Agathæ, qui postea Abbas Casinensis effectus est, Roscemannus S. Georgij, Henricus S. Theodori, qui & Mazariensis Decanus, Aldo SS. Sergij & Bacchi, Petrus Leonis SS. Cosmæ & Damiani, Comes S. Mariæ in Aquiro, Chrysogonus S. Nicolai in carcere Tulliano, Stephanus S. Luciæ in Silice, Gregorius S. Angeli, & octo alij Diaconi Cardinales; Nicolaus Primicerius cum Schola Cantorum, Subdiaconi Palatij omnes, Archiepiscopi quamplures; sed & alij minoris Ordinis Clerici; multi Romani de Senatoribus, ac Consulibus aliqui, præter familiam nostram.

*diebus £

Hi omnes vitantes scandalum, quod in huiusmodi solet electionibus, pro peccatis nostris accidere, sed si secus, sicut postea rei probauit euentus, ac si sint omnes rati, prouenerint credentes ad locum tutissimum, veluti qui curiæ cedit, in Monasterio quodam, quod (20) Palladium dicitur, infra domos Leonis & Cencij Fragepanis pariter conuenerunt: vt iuxta scita Canonum, de electione tractarent. In quo loco videlicet post disceptationem diutinam, ac voluntates diuersas nunc hæc, nunc illa petentes, tandem communicato consilio, illo etiam mediante, qui fecit vtraque vnum, pari voto ac desiderio, in hoc vnum vnanimiter concordarunt; vt Domnum Iohannem Cancellarium in Papam eligerent, & haberent. Nec mora, raptus ab omnibus, laudatur ab omnibus, approbatur ab omnibus, necnon etiam ab Episcopis, quorum nulla prorsus est alia in electione Præsulis Romani potestas, nisi approbandi, vel contra, & ad communem omnium Cardinalium primùm, & aliorum petitionem, Electo manus solummodò imponendi. Sicque inuitus, ac renitens Domnus Iohannes Gaietanus in Papam Gelasium Spiritus sancti gratia mediante, hodie est & electus, & ab omnibus communiter in Summa

(20)
(21

Gelasij II. PP. creatio.

Se-

Sede locatus, cunctis Dei magnalia collaudantibus.

Hoc audiens inimicus pacis, atque turbator, iam satus Cencius Fragepane, more draconis immanissimi sibilans, & ab imis pectoribus trahens longa suspiria, accinctus retro gladio, sine mora cucurrit, valuas ac fores confregit; Ecclesiam furibundus introijt, inde custode remoto, Papam per gulam accepit, distraxit, pugnis, calcibus percussit, & tanquam brutum animal intra limen Ecclesiæ acriter calcaribus cruentauit, & Latro tantum Dominum per capillos & brachia, Iesu bono interim dormiẽte, detraxit, ad domum vsque deduxit, ibi catenauit, & clausit. Tunc præfati Episcopi, Clerici, & Cardinales omnes, ac multi de populo, qui conuenerant, ab apparitoribus Cencij modo simili vinciuntur, de caballis ac mulis, capite verso præcipitantur, expoliantur, & inauditis vndique miseri miserijs affliguntur, donec aliqui semiuiui ad domum tandem propriam remearint; malo suo venit, qui fugere citò non potuit.

Gelasius Papa a Schismaticis dira patitur.

Facta autem hac voce, conuenit multitudo Romana, Petrus Præfectus Vrbis, Petrus Leonis cum suis, Stephanus Northmannus cum suis, Stephanus de Thebaldo cum suis, Stephanus de Berizone cum suis, Stephanus Quatrale cum suis, Buccapecorini cum suis, Bonisci cum suis, Berizisi cum suis; Regiones duodecim Romanæ Ciuitatis, Transtyberini, & Insulani arma arripiunt, cũ ingenti strepitu Capitolium scandunt, nuncios ad Fragepanes iteratò remandant, Papam captum repetunt & exoptant. Nihil in mora. Territi Fragepanes, præsertim Domnus Leo, impietate subdola pius, Papam illicò reddidit, pedes eius amplexans, clamabat irremissiùs: Domine miserere. Et sic peccatis nimijs exigentibus, vt iterum Ecclesiam elatis cornibus ventilaret, euasit.

Romani Catholici liberant Papam Gelasium a Schismaticis

Tunc Sanctus Papa leuatur, niueam ascendit caballum, coronatur, & tota ciuitas cum eo coronatur; per Viam sacram gradiens Lateranum ascendit, bannis & insignibus alijs eum præcedentibus pariter, atque iuxta Romanum ritum, moremque sequentibus. Sedit itaque Papa, sicut videbatur, in pace; frequentabant eum Comites & Barones; & qui pro responsis veniebant, recipiebantur benignè, & donec finito negotio, pro quo cuncti conuenerant, accepta benedictione redirent, tanquam à Patre filij, benigniùs per omnia tractabantur. Itaque Curia tota in pace habebat omnia, quæ per Dei gratiam possidebat. Redire omnes illinc, atque isthinc extra Vrbem morantes. Redijt iterum inter alios Hugo, magnus ac nimiùm honorabilis, Apostolorum Presbyter Cardinalis a Circæa arce, quam ei ob rabiem Teuto-

Gelasius liberatus procedit in Lateranum.

Hugo Vicecomes Pisanus Cardina

nicam

nicam iterum præcauendam vir ad omnia prouidus quondam Paschalis Papa, homini nobili & illustri nouiter commendauerat, quamque Papa nouus (qui vtinam non fecisset;nam paululum post vltra modum pænituit) reddi Terracinensibus per nuntios, apicesque mandauit. Omnibus igitur vndique congregatis, conferebatur ab illis, quando certis temporibus Papa & promoueri pariter & consecrari deberet; equidem Diaconus, non Presbyter erat.

lis perquàm commēdandus.

Sed antiquus hostis, ceu fecerat olim in cælo, pacem tantam in longum nulla durare penitus ratione permisit. Nam dum hæc agerentur, quidam intempestæ noctis silentio ad iam fatum egregium Domnum Hugonem Cardinalem directus est, ab vno videlicet, cui exinde non parua copia inerat amicorum, qui Henricum dictum Imperatorem Romanum, armatum contra Papam in S. Petri porticum diceret aduenisse. Quid morer? nec opus est. Papa per Cardinalem præsciuit, & sicut iam penè senio & infirmitate confectus, fugere tam repente non poterat, manibus adducitur famulorum, & sic caballo subuectus ad domum Bulgamini in nocte ipsa fugiens, latuit. Fugimus & omnes cum eo. Mane autem facto, turbati omnes ac stupefacti, quia neque tutè remanere in Vrbe, neque per terram (via vndique spinis septa, fugere poteramus; fuit nempe consilium, vt fugam caperemus per mare, quod & factum est. Siquidem flumen Tiberim maturatò intrauimus, & per galeas duas ad portum vsque descendimus, ibique cælum & terra, mare & penè omnia, quæ in eis sunt, aduersum nos pariter coniurarunt. Nam cælum grauem pluuiam, grandines & tonitrua, corruscationes ac fulgura frequentabat: mare simul ac Tiberis iam diris tempestatibus Vicario rebellabant, vt vix in portu, viui remanere possemus, nedum mare intrare. Sæua insuper iam per ripam Alemannorum barbaries tela contra nos mixta toxico iaciebat: minitabantur etiam, nos intra aquas natantes mumaci igne cremare, nisi Papā, & nos in eorum manibus redderemus; & credo capti essemus, nisi nox & ira fluminis illos non impedisset. Quid ad hæc? quid miserrimi facerent? cæperunt; immo cæpit Domnus Hugo Cardinalis & Presbyter Papam nostrum in collo, & ad Castrum S. Pauli Ardeam sic de nocte portauit. Die verò altero in aurora rediere Teutonici, prædam de nobis facere gestientes. Iuratum est eis tandem, quia Papa fugisset; &, Deo tibi gratias, recesserunt a nobis. Interim retentauimus, si mare adhuc valeremus intrare: Papam nocte reduximus. Tum non sine periculo ma-

Ardea ciuitas & Castrū Monasterij S. Pauli de Vrbe.

marinos fluctus attigimus, & die tertio ripæ Terracinensi vini vix applicuimus, & in quarto (22) portum Gaietanum intrauimus, vbi ab illis hominibus nimis honorificè & suscepti fuimus & benignè tractati. (22)

Discurrit fama per terras & per Prouincias illas, conuenerunt Archiepiscopi, Sennes Capuanus, Landulphus Beneuentanus, Alfanus Salernitanus, Marinus Neapolitanus, Riso Barisanus, Hubaldus Tranensis, L. Sipontinus, Baialardus Brundosinus, I. Sanctæ Seuerinæ, & quàmplures alij de Apulia, & Calabria, cum Guillielmo Troiano, & diuersarum Regionum Episcopis, Gerardus Abbas Casinensis & Sigenulfus de Caueis, cum Abbatibus alijs. In quorum præsentia idem Domnus Papa per manus Lamberti Ostiensis, Petri Portuensis, Vitalis Albanensis Episcoporum, cooperantibus Archiepiscopis, & Episcopis multis, assistentibus alijs religiosis viris, & cum eis (23) Guillielmo Duce Apuliæ, Roberto Principe Capuano, Richardo de Aquila, alijsque Baronibus plurimis; qui tunc ei omnes fidelitatem fecerunt, existente Clero & populo infinito, Sancto dictante Spiritu, & effectus est Presbyter & inde Papa Gelasius infra octauas Martij consecratus.

Episcopi cōueniunt Gelasium Papā Caietæ. (23)

Vbi Petrum Ruffum Diaconum Cardinalem: Baronem Subdiaconum: & me Pandulphum, Ostiarium, qui hæc scripsi, in Lectorem, & Exorcistam promouit; & plures alios in minoribus gradibus ordinauit: Lætum nomine, Verulanum Episcopum a Domno Paschali Papa factum, atque depositum, suæ dignitati ac loco restituit: Chrysogonum Diaconum Cancellarium fecit; ibique (24) per totam Quadragesimam demorantes festiuitatem Paschalem (25) Capuæ sollemniter celebrauimus.

Pandulphus Pisanus Gelasij vitæ Scriptor, ab eodē Pōtifice, ex Ostiario Lector & Exorcista est ordinatus. (24) (25)

Nobis verò sic iam respirantibus, superuenere qui dicerent: (quod Gaietæ per susurrum primitus senseramus) Henricum illum barbarum; quendam Mauritium nomine (26) Bracharensem Archiepiscopum (quasi nouum simulachrum) in loco Papæ struxisse, & illum sic intrusum Papam suum, nominasse Gregorium. Ecce de recidiuo vulnere, recidimus in typum antiquum. Addidit inde nuntius, quod castrum Papæ Turriculam, a Fratribus Abbatiæ S. Andreæ detentum, idem Barbarus obsideret. (26)

Resumpsit Papa vires, ac Duci Guillielmo ac Principi Capuano Roberto, alijsque Baronibus dedit firmiter in mandatis, vt omnes contra Barbarum citò arma pararent, Dixit & factum est. Paratur Papa ad reditum, redeunt Barones cum eo; inde ad Sanctum Germanum (27) videlicet Casinense Cœnobium deuenimus, (27)

mus, vbi Guilliel mum Ducem per dies aliquot expectauimus. Interim Lando Dominus de Turricula, Oddo Coctus, ac Gisolphus fratres eius cum eo, acriter cum Rege pugnabant; faciunt contra machinas, machinas, vimina, balistas & arcus. Ibi primùm rete contra petrarias ad turres operiendas, ab astuto illo tyranno in damnum plurimorum, & proficuum multis, ingenium exquisitum inuentum est. Ibi, mirabile dictu, Canis fidele animal a Runco quodam ipsorum Dominorum Castellulo, Breuibus suspensis a collo, modò Turriculam intrans, modò de eadem ad Runcum festinatò regrediens, alternatim Dominis illis extrema multoties quæcunque sibi dictauerant, vtens quodammodo ratione, fideliter quotidie reportabat.

Mira Canis fidelitas.

Venit Dux Guillielmus ad Papam interea. Tunc cæperunt reditum insimul maturare. Quod Henricus præsentiens, infecto negotio, a Castello remotus est: & via ipsa qua venerat, irato sibi Domino, in Alemanniam redijt, Idolo, quod plasmauerat, intra Vrbem relicto. Tunc Papa vellet multùm, quam reddi nimis inconsultè præceperat, Circæam arcem habere. Igitur Dux & Princeps cum Baronibus rediere; Papa in propria, scilicet in Campaniam veniente, sui eum non sine pretio receperunt. Et ita pedetentim magis vt peregrini (28) quàm Domini, Romam (sicut Deus nouit) intrauimus. Latuit Dominus Papa meliùs, quàm hospitatus sit, in Ecclesia quadam, quæ S. Mariæ in Secundo cereo dicitur, intra domos Illustrium virorum Stephani Northmanni, Pandulphi fratris eius, & Petri Latronis Corsorum. Ibique de imminentibus periculis, præsertim de intrusione Burdini, cum tota simul Ecclesia diligentius conferebat. Cum quidam de Cardinalibus Desiderius S. Praxedis (prope etenim erat festiuitas, quod non vtinam cogitasset) ad cantandum in ipsamet Ecclesia Missam, simpliciter Eum quodã vespere inuitauit: Sed nimiùm simpliciùs est a Domno Papa concessum. Die autem crastina (etsi displicuerit plurimis, quod Ecclesia esset in fortijs Fragepanum) freti tamen Stephani Northmanni (29) & Crescentij Gaietani eiusdẽ Papæ Nepotis, antiquis Stẽmatibus, itum est & cantatum.

Quanta Gelasius passus a Schismaticis.

(28)

(29) Crescentius Gaietanus, Gelasij Papæ nepos.

Necdum adhuc celebratis officijs, ecce cum non parua manu militum ac peditum & aliorum procacium, impij Fragepanes apparent, irruunt, lapides & spicula mittunt, nostros affligunt, multi paucos atterunt. Resistit miles Northmannus, & gloriosus Crescentius cum eo; resistunt vndique nostri, iacula mandata remandant, ensis atteritur ense, lancea retusa retundit: hinc pedites, illinc milites cadunt: vndique strati, vndique pugna grauis.

nis. Papam cupit iste tenere, iste tuetur eum: miles vtrimque cadit, turbæ ruunt, pedites saliunt muros, capiuntur ex nostris aliqui, non tamen eximij. O quantus luctus omnium! quanta præcipuè lamenta Matronarum, quæ Papam solum, tanquam Scurram per campos, Sacris pro parte vestibus reuestitum, quantùm equus poterat, fugientem videbant. Hunc Crucifer sequitur, cecidit muliercula, quem tunc inuenit, abscondit, sonipemque trucem recondit, & in sero reduxit.

Iam quarta parte diei acriter est ab vtrisque pugnatum; Cum Stephanus Northmannus credens Papam iam in tuta fugisse, taliter Fragepanes alloquitur: Quid, inquiens, facitis? quo ruitis? Papa, quem quæritis, iam recessit, iam fuga elapsus est; nunquid, & nos perdere cupitis? Et quidem Romani sumus, similes vobis: &, si dici liceat, consanguinei vestri. Recedite, rogo, recedite; vt & nos fessi pariter recedamus. Ad hanc itaque vocem, nepos eius Leo Fragepanes gemebundus Papam audiens liberatum, cum insano fratre Cencio, alijsque recessit. Redierunt & nostri, non omnes. Interim Papa vtrobique petitus, demum intra campos S. Pauli Ecclesiæ adiacentes, fessus, tristis, & eiulans inuentus est, & deductus die illa; prandium cum cœna fit vnum, inter spem, & metum, animi cunctorum nutabant dolentes; & quantum ad diem per longa tempora memorabilem, consiliatum est & attinuit; nox consilium diremit.

Ex Papæ cognita fuga, dirimitur pugna.

Sanè die altero, quique secundum libitum, hæc & illa tradentes, Papa post omnium sententias dixit: Viri Fratres, & Filij, sicut nec longè malum est, ita nec longo opus est sermone nouo; sequamur Patres nostros, quoniam valde bonum est antiquos sequi parentes: Sequamur nihilominus Euangelium: Quandoquidem viuere in ciuitate ista non possumus, fugiamus in aliam: Fugiamus Sodomam, fugiamus Ægyptum, fugiamus nouam, iuxta verbum propheticum, Babyloniam: ciuitatē sanguinum fugiamus: Veniet, credite mihi, veniet aliquando tempus, cum vel omnes pariter, vel quos Deus permiserit, flante Austro redibimus, & tempora meliora redibunt. Ego coram Deo & Ecclesia dico: Si vnquam possibile esset, mallem vnum Imperatorem, quàm tot. Verè vnus saltem nequam perderet nequiores; donec de illo quoque euidentem iustitiam Imperatorum faceret vnus Imperator. Ad hæc omnes vna voce pariter clamauerunt: Fiat, sic fiat, iungentes tertio fiat. Amen.

Sermo Gelasij ad suos de profectione.

Matt. 10.

Singula itaque singulis, iuxta modum omnium ac mensuram, omni tarditate seposita, Ecclesiæ ministeria personis concessa

 sunt.

Gelasius Roma recessurus, cuncta disponit.

sunt. Venerabilis Pater Domnus Petrus Portuensis Episcopus loco Papæ Vicarius constitutus; Cardinales aliqui ei sunt in auxilium sociati. Viro Reuerentissimo & sagaci Domino & Auunculo meo Hugoni Cardinali Apostolorum, Beneuentanæ Vrbis custodia (prout postea vidimus) non sine sancti Spiritus est oraculo commendata; nam paulò post, deficiente Papa, nisi ipse resisteret, & mille modis ipsis sagaciter obuiasset, Northmanni illam hodie, & non Papa tenerent. Nicolao seni Cantorum Schola conceditur. Petro dicto Præfecto, per quem Domino nostro sanctæ memoriæ Papæ Paschali mala plurima prouenerunt, occasione ista (etenim aliter vix fuisset) Præfectura Vrbis, nequam & indignissimo homini stabilitur. Princeps & clypeus omnium pariter Curialium, Stephanus Northmannus, collaudantibus omnibus, protector & vexillifer in Dei Patris nomine nimis efficaciter ordinatur, & ad Vrbis custodiam, cum iam dictis aptatur.

(30) Hugo Cardinalis auunculus Pādulphi huius vitæ Scriptoris.

Nauibus interea a pluribus, & alijs optimè pro tempore præparatis, quia per terram non poterant, nobis Beneuentum iungentibus, Papa mare intrauit, atque post dies aliquot Pisas prosperè applicuit. Exierunt cum eo Domnus Iohannes Cremensis, Guido S. Balbinæ; & de Diaconis Cardinalibus, Petrus Leonis, Gregorius S. Angeli, Roscemannus, atque Chrysogonus; sed & de Romanis nobilibus, Petrus Latro, & Ioannes Bellus, fratres Petri Præfecti, & quidam minores alij Clerici, siue Laici, præter ipsorum domesticos & custodes. Hi omnes cum Papa simul honorificè satis, atque sollemniter ab innumera Cleri & populi multitudine Pisis recepti sunt & tractati. Vbi idem Papa, inter alia multa, super verbo Psalmistæ: Dixi, pronunciabo aduersus me in iustitias meas, & tu remisisti impietatem cordis mei, sermonem talem habuit, qualem certè vix faceret Origenes in carne.

(31) Gelasius Papa Pisas venit cū suis. Ps. 31.

Ibi igitur aliquamdiu commorans, quæque sui officij libertate plenaria tractans, mare iterum introiuit, & sic, ducente Domino, portum villæ S. Ægidij, sanus cum suis omnibus & incolumis attigit. Vbi Venerabili Abbate Hugone, & eiusdem Monasterij fratribus vndecunque confluentibus, cum maxima laude est & honore susceptus. Qualiter quoque inibi, quàm benè, quàm largissimè ab eis fuerit diutiùs pertractatus, satis manifestum est. Huc omnes Episcopi, Abbates, & Monachi, nobiles & ignobiles cuiuscunque Ordinis pari modo conueniunt, quique suo modulo ei seruire parati. Abbas Cluniacensis Domnus Pontius adueniens cum munusculis alijs, triginta eis equitaturas præparauit: decem ve-

(32) In Galliam nauigat.

rò

rò Abbas S. Ægidij cum donarijs alijs; cum quibus & cum alijs, equitauit Domnus Papa per terram illam.

In vicinijs quoque illis, cooperantibus plurimis Vrbium Episcopis, Ecclesiam S. Cæciliæ de Stagello, Ecclesiam S. Siluestri de Tillano, Ecclesiam S. Stephani de Tornaco dedicauit, & terminos lapideos propter eos infixit; quos absque maledictione perpetua, nulli vnquam ad damnum, vel loci, vel alicuius rei transgredi quandoque licebit.

Inde Papa regrediens, absque mora per Podium in Franciam properauit, & inter villas alias, vbi fuit vice B. Petri receptus, Cluniacense adijt Monasterium, in quo iuxta tanti loci potentiam, & secundum quod Apostolicum virum condecuit, & receptus est pariter & benignè tractatus; omnesque benè & optimè, qui intrauerunt cum eo Archiepiscopi & Episcopi terræ: Sed & Reges & Principes tanquam si Petrum viserent, tam per se, quàm per nuncios, cum non paruis muneribus sedulò frequentabant. Qui omnes vnanimiter a tanto Patre ac Domino plenioribus brachijs charitatis amplexi; de lætis, qui veniebant, lætiores effecti, domum, cælestibus ferculis medullitus epulati, redibant.

Tractabat Vir sanctissimus, qualiter & de his, quos secum duxerat, & quos in Vrbe reliquerat, in omnibus & per omnia prouideret. Et quidem multa iam ad libitum, Domino iuuante, peregerat: cum iam quasi ad portum fore se deductum congaudens, subita passione correptus, quam a costa, Græci Pleurisim appellari iusserunt, suis & multis fratribus vndique conuocatis, facta Confessione, ac Corpore cum Sanguine Redemptoris acceptis, & iuxta normam Monasticam, strato terræ corpusculo, Sancta illa Anima carne soluta est: hinc ad Cælum Petro duce conscendens, corpus honorabiliter intra limen Cluniacensis cænobij requiescit in pace, Amen. Quem Romani qui aderant, & qui Romæ remanserant, Clerus, omnis populus, defleuerunt; & quasi PATREM IVSTITIÆ, nolētes consolari deflebant. Sedit autē anno vno, diebus quinque; & cessauit Episcopatus eius dies quindecim. (33)

Explicit vita Gelasij II. Papæ, a Pandulpho Pisano conscripta.

I N

Superiorem Historiam Vitæ

GELASII II. PONT. MAX.

DOMNI CONSTANTINI ABBATIS CAIETANI, ILLIVS GENTILIS,

COMMENTARIA.

(1) VITA GELASII II. PAPAE, SCRIPTA A PANDVLPHO PISANO. Scripsisse Pandulphum Gelasij II. Vitæ Historiam, tres, an quatuor antiqui, manuque exarati Bibliothecæ Vaticanæ Codices, in quibus descriptam eam legimus, indeque exscripsimus, (vt etiam ex ijs Polyhistor Eminentissimus Cardinalis Baronius Tomo duodecimo Annalium) certissimos nos reddunt.

Patriam insuper habuisse Pisas, Principem olim Etruriæ Ciuitatē idem Pandulphus de se ipso demonstrat, dum Vitas Romanorum Pādulphi patria, & Pa... tum nobilitas.

A Pon

Pontificum a se conscriptas recenset: idque etiam certum fit ex antiquis eiusdem Pisarum Patriæ monumentis: ex quibus adhuc constat natum illum fuisse, ex nobili Pisana Familia, Masca: quam quidem viros domi, forisque virtutibus claros peperisse, eadem produnt monumenta. Nobilem quoque Matrem, ex Pisana Vicecomitum Familia eundem habuisse Pandulphum, idem ipse de se testatur, dum Hugonem ex Vicecomitibus Cardinalem, suum nominat Auunculum: *Viro Reuerentissimo, ait ille, & sagaci Domino, & Auunculo meo Hugoni Cardinali Sanctorum Apostolorum, Beneuentanæ Vrbis custodia a Gelasio Papa est commendata.* Nobilibus quoque, & claris ortum Parentibus, ipsemet etiam Pandulphus de se fatetur, dum eundem Hugonem Auunculum suum, Virum nobilem, & illustrem asserit. Sic enim supra scripserat in eadem sua Gelasij Vitæ Historia: *Redijt & inter alios Hugo Magnus, ac nimium honorabilis Apostolorum Presbyter Cardinalis a Circea Arce, quam ei ob rabiem Teutonicam iterum præcauendam, ad omnia prouidus quondam Paschalis Papa, perquam homini nobili, & illustri nouiter commendauerat.* Cæterum Hugo hic Cardinalis a Paschali II. Papa creatus (vt vetustissima testantur Pisarum monumenta) prodijt ex nobilissima Vicecomitum Stirpe, quæ Ottone Magno Imperatore, anno Christi 982. more Pisano, cum Caietana nostra Pisas venit, atque inter septem Principes illius Reipublicæ Familias connumerata est: cuius Posteri, etiam terra, marique potentissimi, fortissimique extiterunt.

Pandulph. in Vit. Gelas. 2.

Pandulphum præterea eundem Gelasij Vitæ scriptorem, ab ipsomet Pontifice Clericum Romanæ Ecclesiæ ordinatum fuisse, ex illis verbis apparet, in quibus ait: *Petrum Rufum Diaconum Cardinalem, Baronum Subdiaconum, & me Pandulphum Ostiarium (qui hæc scripsi) in Lectorem, & Exorcistam promouit.*

A Gelasio PP. ordinatur Ostiarius Lector, & Exorcista.

Denique eundem Pandulphum, eo ipso Summo Pontifice Gelasio viuente, familiarem, & oculatum scripsisse, collige ex ijs alijs suis verbis: *Sicque inuitus, ac renitens Domnus Ioannes Caietanus, qui hodie est Gelasius, in Papam Spiritus Sancti gratia mediante, electus est.* Et ex illis: *Fugimus & omnes cum eo.* Atque iterum: *Inde ad Sanctum germanum, videlicet Casinense Monasterium deuenimus.* Tandemque: *Magis vt peregrini, quàm Domini, Romam, sicut Deus nouit, intrauimus.*

Eiusdem Pontificis vitam scripsit oculatus.

Ad hæc, idem Pandulphus in Callisti II. Papæ Vita, quam etiam scripsit, testatus est, se ab eodem Pontifice ordinatum fuisse Subdiaconum Sacri Palatij Apostolici, vt tunc dicebant, *Fecit, inquiens, Ordinationes in Vrbe Cardinalium, & Episcoporum quàmplures. Primò Domnum Petrum Leonis Cardinalis S. Mariæ in Transtyberim, vbi oleum effluxit.* Atque etiam: *meque Pandulphum ipse ad Subdiaconatum promouit.*

A Callisto 2. ordinatur S. R.E Subdiaconus.

Cum verò Lucius Papa III. anno Domini 1182. Pontificatus 2. mense Decembri, Velitris, nouem creasset S.R.E. Cardinales, inter eos quarto loco connumeratum voluit, *Meque Pandulphum Mascam, Pisanum, ex Sedis Apostolicæ Subdiacono, Presbyterum Cardinalem Basilicæ Sanctorum Duodecim Apostolorum.* More Maiorum, videlicet Tituli, quem Hugo Vicecomes illius Auunculus antea obtinuerat.

A Lucio 3. creatur S.R.E. Presbyter Cardinalis

Porrò Pandulphus, quem Vaticanæ præsertim Bibliothecæ Monumenta, claro Magistri titulo donant, non solùm litteris, verùm etiam mira prudentia fuit insignis. Quamobrem a Cælestino III. Legatus Genuam Anno Domini 1196. ad discordias Ciuiles componendas, & pacem cum Pisanis procurandam, fuit missus: missus mox etiam ab Innocentio III. Anno Christi 1198. cum Bernardo Tituli Eudoxiæ Presbytero Cardinali, in Tusciam Legatus, vt fœdera Ciuitatum Etruriæ, quæ inconsulta Sede Apostolica, facta fuerant, irritaret, Præsertim cum Tusciæ Ducatus ad Ius, & Dominium Ecclesiæ Romanæ pertineret. Vtrosque Pontifex Innocentius Cardinales, Viros prudentes, & doctos vocat.

Summor. Pôtificum Legatus in Liguriam, & Tusciam.

Interfuit quoque idem Pandulphus Creationibus Romanorum Pontificum, dum esset Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, ac Presbyter mox Cardinalis, præsertim Vrbani, Clementis, Cælestini, atque Innocentij huius nominis Tertij. Et sub Innocentio subscribitur: *Mag. Pandulphus Masca, Pisanus, Presbyter Cardinalis Basilicæ Sanctorum Duodecim Apostolorum, Prior Presbyterorum.*

Quorũ Pontificum creationibus interfuerit.

Inter alia quoque tum antiquorum, tum recentiorum monumenta, eiusdem Pandulphi iam Cardinalis Presbyteri meminere. Bullæ Lucij III. Ecclesiæ Vercellensis anno 1182. Vrbani III. Clementis III. & Innocentij III. S. Mariæ de Glarea, Veronæ, anno 1201. Pluribus etiam eiusdem Innocentij Registrum, anno 1.

Qui eius meminere.

Quod autem ad Pandolphi mortis annum spectat, longa illum ætate confectum obijsse, id in primis ostendit, quod Lu-

rum Cardinalem Basilicæ duodecim Apostolorum creauerit. Discessit tandem e mortalibus anno 1198. Innocentij III. Pontificatus primo. De eo Guillielmus Eisengrenus in Catalogo testium veritatis sub anno 1184. pag. 106. hæc habet: *Pandulphus Pisanus sacræ paginæ Doctor, S. R. E. Subdiaconus, Presbyter Cardinalis SS. duodecim Apostolorum, vir admiratione omnium dignissimus, dicendi artifex & Orator eloquens, historicus celeberrimus, nec vlli Theologorum secundus, vitas Romanorum Pontificum docto volumine complexus est.* Et hæc hactenus de Gelasij nostri Vitæ Scriptore Pandulpho. Nunc ad eundem eiusdem Vitæ historiam considerandam deueniamus.

Atque in primis animaduertendum illud occurrit, nos Sacra hæc antiquitatum monumenta in Maximi Pontificis II. Gelasij vitam collegisse ex diuersis per Occidentem Orbem Archiuis & Bibliothecis, tanquam informem materiam: vt opportuniori tempore Benedictinis Annalibus, quos, Deo iuuante, indies editurus, præ manibus habeo, cum illis & eruditiora alia perfectius elaborata insererem. Quamobrem notulas hasce meas potius Commentaria, quàm Historiam, inscribendas esse decreui. *Cæterùm Cæsar haudquaquam sui contemptor, Commentarios inscripsit, non Historias: & in hoc laudem veram meruit, quia falsam affectare contempsit.* Ita Iustus Lipsius virorum eruditorum facilè princeps, in Præfatione ad Cornelium Tacitum. Litterarium opus hoc cur commētaria inscriptum.

(2) *GELASIVS*. Huius nominis Secundus; primus enim, cuius celebrem, sanctamque memoriam Vniuersalis Ecclesia quotannis veneratur sub die vndecima Kalendas Decembris, doctrina & sanctitate floruit ab anno Christi 492. ad 497. Igitur sanctissimi, doctissimique Pontificis, quem ille imitari satagebat, statim ac in Romanum Pontificem fuit electus, nomen assumpsit. *Tyrius nobilis Scriptor* (verba sunt eruditissimi Papirij Massonis* de nostro Gelasio) *elogium viri litterati ei tribuit, quia plurimarum rerum cognitione, scientiaque instructus erat; vt ille olim Gelasius I. inter doctissimos homines positus a Cassiodoro Senatore.* Annales Pisani, Chronicon S. Vincentij ex Vulturno, atque alia veterum Scriptorum monumenta, Gelasium nostrum huius nominis tertium dixerunt; quod Pelagium I. Papam, qui post Vigilium Romanæ præfuit Ecclesiæ, Gelasij secundi nomine, licet falsò, appellassent.

*Papir. Masson. in Gel. 2

Gelasij nomine Pontifices duo, nō tres fuere.

(3) *QVI ET IOHANNES*. Nomen hoc in gente nostra Caietana, atque in Gelasij præsertim antecessoribus sollemne semper fuit, & frequentissimum: atque (vt alios nunc prętercream) septem nu- Ioannes, nomen in Familia Caietana frequentissimum.

numero extiterunt ex eiusdem Gelasij progenitoribus, Ioannes nomine, qui Caietano Principatui præfuerunt. Ioannes quoque dictus est Marini III. Caietæ Ducis filius, post Gregorium Iuniorem, Vrbium Neapolis & Surrenti Dux. Ipsius quoque Pontificis pronepos & abnepos, quos Romanos inter Principes connumeratos legimus, Ioannes vocabantur. Et quidem meritò. Nam Proceres isti a nascente Caietana ipsorum familia, post Deum Ter Opt. Max. ac gloriosissimam Virginem Matrem, dilectum Christi discipulum Ioannem Apostolum & Euangelistam, tutelarem patronum, ac defensorem sibi perpetuò asciuerant. Qua de re in eiusdem S. Ioannis honorem, prope ipsius Caietanæ ciuitatis portum, Collegiatam Clericorum tunc Ecclesiam, atque in agro vicino, cum Ecclesia, Fillinense, Benedictinorum Monasterium: quemadmodum & in Vrbe Pisana, Ecclesiam olim Benedictinorum Eremitarum Collegiatam (quam vulgus appellat, San Giouanne al Gaetano) vnà cum Monasterio a fundamentis exstrui iusserunt, atque ornamentis, redditibusque amplissimis donauere.

S. Ioannes Euangelista Caietanæ Familiæ patronus.

Ad hæc, anno Christi 1269. Zelo Zelati Diuino Caietani ijdem Pisarũ nobiles Ecclesiam suam istam S. Ioannis Euangelistæ sicut & Monasterium strictioris obseruantiæ Benedictinæ Camaldulensium Congregationi aggregarunt. Huius verò aggregationis meminit Augustinus Florentinus Camaldulensis hisce verbis: *Per eos dies Eremitæ Capellæ S. Ioannis Caietani Pisarum, inter Camaldulenses coaptari, multis nobilibus Caietanis suffragantibus, operam nauarunt, seseque discipulos ipsi Ioanni Ordinis Camaldulensium Generali dediderunt: Quos ille habitum candidum Camaldulensium induit; & inclusioni vacare, instar Eremitarum S. Matthiæ Muriani, & sacræ Eremo subiectos esse voluit. 19. Iunij, manu ipsius Bruni Notarij.*

Aug. Florent. hist. Camald. lib. 2. cap. 46.

Cæterum quia nil terreum perpetuum, cum hæc Caietanorum S. Ioannis Euangelistæ Ecclesia temporum calamitatibus ruinæ proxima videretur, atque ideo Caietani Pisani patritij, Gentiles mei; eam restaurare aggrederentur, hanc ego illis inscriptionem in marmore incidendam, atque in eius Ecclesia reponendã direxi.

MEMORIAE SACRVM.

Inscriptio pro Pisarum Ecclesia S. Ioann. Euãg. de Caietanis ab Auctore conscripta.

Audi Posteritas. Postquam Caietæ Collegiatam Ecclesiam, atque in eiusdem ciuitatis agro cum Ecclesia Benedictinorum Monasterium in honorem S. Ioannis Apostoli & Euangelistæ exædificassent, dotassentque eius Vrbis Caietani Duces, Campaniæ Comites, atque Imperij Constantinopolitani Patritij, necnon Ro-

Romanæ Vrbis Præfecti, ex ijs Hugo Occidentis Imperij Baro, Othone Magno anno Christi 962. Piſas commigrans, Caietanam Familiam in ipſa mox Republica inter ſeptem Principes connumeratam conſtituiſſet, hanc etiã ad Dei Ter Opt. Max. cultum, Matris Virginis Mariæ, ac dilecti diſcipuli Ioannis Familiæ ipſius Caietanæ Patroni honorem, anno Christi 1140. Eccleſiam extrui a fundamentis iuſſit, ornamentis, reditibus, ac poſſeſſionibus ampliſſimis, modiorum præſertim terræ † 141500. (vt authenticis conſtat tabulis) *ad montem Zadri & vallem Gioioſam, qui ad X. M. P. Piſis distantes, collis & valles S. Ioannis de Caietano deinceps dicti ſunt, pro Clericorum victu & cultu religioſè dotauit, ac ſub iure patronatus poſteris ſuis reliquit ſtrenuus ac clariſſimus Miles D. Gerardus Reip. Piſanæ Conſul, D. Hugonis F. D. Caietani N. Clariſſimorum item militiæ Ducum, ac Conſulum eiuſdem Reip. Post multos autem annos eandem rerum ſublunarium communi caſu ſuccumbentem, iniurijs temporum ruinæ proximam, priſtino decori reſtituendam curarunt Piſani Patritij duo, eiuſdem Caietanæ Familiæ & nominis & virtutum hæredes D. Franciſcus D. Benedicti F. & D. Adrianus D. Tiberij F. anno Christi 1629. Hæc in tam munifici Fundatoris, ac beneficorum Reſtauratorum Gentilium ſuorum memoriam, ac ſplendorem Posteritati commendare voluit Domnus Conſtantinus Caietanus, Syracuſanus, Siculus, ex Marchionibus Sortini, atque Abbas S. Baronti ex Congregatione Caſinenſi, necnon Fundator & Abbas Præſidens Collegij Gregoriani Domus S. Benedicti de Vrbe.* Hæc nos aliàs.

† Cẽtũ quadraginta vnum millia, quingenta.

Cæterùm non eſt hic locus enumerandi quot & quæ loca Deo dicata, Eccleſias & Monaſteria, Caietani Principes noſtri, vel eorum propagines fundauere ac dotauere Romæ, Caietæ, Fundis, & per vniuerſam Campaniam, Piſis, in eiuſque Vrbis agro, in Prouincia Sardiniæ Comitatus Oriſci, atque in Sicilia. Ex eius enim Familiæ monumentis conſtat eos, Cathedrales Eccleſias numero duas, Clericorum Collegiatas ſex, Religioſorum Monaſteria ſupra duodecim, Eccleſias denique multò plures erexiſſe.

NATIONE GAIETANVS, SIVE CAIETANVS. Quicumque de Gelaſio hoc Pontifice ſermonem habuerunt, atque ab ipſius Gelaſij ætate ad hæc noſtra vſque tempora eiuſdem meminerunt, omnes, nemine excepto, vltro faſſi fuere, Gelaſium Caietæ natum. Suffragantur & omnia Scriptorum tum veterum, tum recentiorum monumenta: Suffragantur & manu exarati codices omnes, & qui in nobiliſſima Vaticana & Caſinenſi (in cuius Monaſterio Gelaſius ferè ab infantia nutritus eſt) Bibliothecis, atque (3)

Gelaſij II. Patriam fuiſſe Caietam comprobatur: ac pſeudo Iuliani Petri error conuellitur.

Archiuis asseruantur; quos ego data opera, studiosè scrutatus sum. Sed eorum testificationes hoc loco recensere, nostri instituti ratio non patitur. Verùm enimuerò, etiamsi nullus alius Scriptor Gelasium Caietæ exortum affirmaret, vnius tamen Pandulphi id asserentis auctoritas tanti æstimanda esset, vt sola sufficere videatur. Fuit Pandulphus, vt supra vidimus, Pisanus, nobilis, & religiosus, ac Gelasij nostri familiaris, eiusque peregrinationis comes indiuiduus, vt ipsemet de se scribit in Vita eiusdem Gelasij & Callisti II. eius succéssoris. Et nihilominus solidam hanc tanti, talisque Viri, atque oculati testis veritatem præproperè satis infringere tentauit recentissimus Scholiastes (vir alioqui doctus) Andræas Victorellus in Notis, vel Additamentis, vt ipse vocat, ad F. Alphonsi Ciacconij Vitas Romanorum Pontificum, columna 2024. sub hisce verbis: *Natum Toleti in Hispania Gelasium, Patrem habuiße virum Italum ex clara Caietanorum Familia, scripsit Iulianus Petri Hispanus, Archipresbyter S. Iustæ Toletanæ in rerum Hispanicarum Chronico: puerumque in Italiam delatum, S. Benedicti Ordini se addixiße: ad Purpuramque, & tandem ad Romanæ Sedis Infulam perueniße. Librum Iuliani e tenebris erutum, atque extra Italiam editum, videre non potui; sed quæ narraui, Thomas de Herrera*, Frater Eremita Augustinianus *pro certo mihi affirmauit hoc anno 1630. Augusto mense*. Hæc Victorellus in additamentis, relatione ductus Herreræ; cum supra columna 472. in eodem Gelasio scripsisset: *Hunc natione Campanum, patria Caietanum, professione Monachum Casinensem, Ordine Diaconum S. R. E. munere Cancellarium fuiße, omnes affirmant: Card. Baronius ad annum* 1118. *cum Pandulpho Subdiacono*. Hæc ille. Porrò, cum plus valeat oculatus testis vnus, auritis decem (vt lepidissimus, Comicorum inquiebat) quid Victorello subesse potuit, vt tam leui vento se transferri permitteret, & notæ illi, quam citò credentibus Ecclesiastes inurit, se exponeret? Asserit Pandulphus oculatus testis, asserit cum reliquis omnibus Cardinalis Baronius, asserit & ipsemet Victorellus, Gelasium natione Campanum, patria Caietanum. Qui igitur sui, tantorum testium, quin & veritatis ipsius tam facilè eum cœpit obliuio? Aliquid profectò hic afferri debet, immo & insigne illud, quod tantis testibus, & receptæ apud omnes fidei præponderet: *Natum*, inquit ille, *Toleti in Hispania, scripsit Iulianus Petri, &c.* Non fidem, amicissimum mihi caput; non doctrinam & eruditionem, sed nimiam facilitatem pęnè accusauerim, qui tam facilè in eam sententiam concessisti, quam ne qui-

Andreæ Victorelli error de falsa Gelasij II. Patria.

Terentius. Eccli. 19.

quidem oculis hauseras. At inquis: Illud fide dignissima relatione accepi. Credemus. Atqui quis nescit, puriores in ipso fonte aquas hauriri, multumque interesse, num inspexerit quis Auctorem, an laudatum acceperit? Ipse Iulianus plures experientiæ tuæ & eruditioni circumstantias suggessisset, quæ fortè nodum ipsum soluisent, quas habere non potes a referente. Demus igitur ita retulisse A. R. F. Thomam de Herrera; immo demus, scripsisse Iulianum; non aliter debebas allegare illud, nisi transfigendum obelo, aut spongia delendum. Nam etsi magnus Iulianus, maior tamen in rebus Italis, præsertim Gelasij, referendis Pandulphus, maior Baronius: maior, quin & omnium maxima Vniuersorum hactenus Auctorum, & vetusta, perpetuaque traditione firmata veritas.

Præterea Iuliano Toletano opponere possumus multos, etiam ipsius Hispaniæ Scriptores, & dignitate & doctrina clariores; sed vnus pro illis omnibus sufficiat, Nicolaus Rosellius, Tarraconensis, qui ex Prouinciali Ordinis Prædicatorum & Inquisitore Generali Aragoniæ, ab Innocentio VI. Papa A. C. 1356. S. R. E. Presbyter Cardinalis S. Sixti creatus, in suo rerum Pontificiarum Regesto, quod ex Apostolicæ Sedis monumentis descripsit, compilauitque, ita affirmauit: *Gelasius II. natione Campanus, patria Gaietanus.* Nicolao Cardinali Hispano, suffragatur vir eruditissimus, Ioannes Mariana, & ille Toletanus, dum ait: *Gelasius eo nomine secundus, magno vir animo, per Tiberim Caietam, vbi natus erat, primùm euaserit.* His assentiuntur Annales Pisanorum, qui ab eodem Gelasio Pisis aliquando commorante, cuius patriæ esset, optimè rescire poterant; qui ita habent: *Gelasius Caietæ natus.* Hermannus Schedellius, Germanus, in Chronico suo: *Gelasius II. Iohannes antea vocatus, patria Caietanus.* Franciscus Iohannetus, qui ex vteribus Germanis Scriptoribus, Romanorum Pontificum Vitas contexuit: *Gelasius II. patria Gaietanus fuit.* Anonymus Anglus Monachus VVigorniensis, illorum temporum Scriptor: *Sacræ memoriæ Paschalis Papa defungitur, & loco eius Iohannes Gaietæ natus, substitutus est.* Denique innumeros alios omittentes, claudat agmen, Vir eruditissimus, Papirius Massonus Gallus, in hæc verba: *Iohannem Caietanum a Caieta portu mediterranei maris, Virgilij versu celebrem, dictum aiunt; quòd in eo Oppido natus esset.* Sed pluribus ista persequi non est vi-lum; præsertim cum ipse Victorellus, iam in nostram sententiam, vel potius in veritatem nobiscum iuit. Ita enim ille in quadam sua Epistola ad Hieronymum Caracciolum, Clericum Regularem

Habetur M. S. in Biblioth. Vaticana & Aniciana nostra.

Io. Marian. Hisp. lib. 10 c. 11.

Annal. Pisan. M. S. apud Ronciones Pisan. & apud nos.

Hab. post Chronicon Florētij VVigornien.

P. Masson. in Gelas. II.

Hieronymus Caracciolus vir eruditissimus.

Theatinum. *De Gelasij II. viri sanctissimi laudibus, nulla ætas conticescet; lætor te illi addictum, & mecum sentire. Thomam de Herrera, Eminentissimi Cardinalis Spinulæ Theologum, dicentem (non aberat VVimbodinus eiusdem Cardinalis Secretarius) aliquando audiui, scriptum a Iuliano Petri S. Iustæ Toletanæ Archipresbytero in Hispanica historia, hunc Gelasium Italum Crescentij filium, ex vetustissima & nobilissima Caietanorum Familia* (patria etiam Caietanum) *Toleti in Hispania natum. Hoc in postremis ad Ciacconium Notis ex Thomæ narratione retuli. Patria & genere Caietanum fuisse non dubito: at in Hispania natum, neque affirmaui, neque affirmare possum. Paruulus in Casino sub Desiderio Abbate, S. Benedicto oblatus fuit* (vt Petrus Diaconus Monachus Casinen. libro de viris Illustribus Ordinis Benedictini, testatus est) *quare in Italia ortum tecum opinor. De hac re Constantinus Caietanus Collegij Gregoriani Præses, S. Baronti Abbas, varia instructus eruditione, vberius; Plura tu, si volueris, ex illius fonte hauries. Vale, Romæ ex ædibus nostris 3. Non. Mart. 1631.* Ita Victorellus.

D. Constantinus Abb. Caiet.

At quis melius Gelasio ipso nouerit, poteritue hanc veritatem elucidare? Ille namque in Epistola ad Ioannem Auunculum suum scripta, patriam Caietanam vtrique communem appellat: *In patria*, inquit, *nostra Caietana*. Veritas igitur vsque adeo verissima, vt sic dicam, est, Gelasium Caietæ natum fuisse, vt Iuliani Toletani auctoritas in hoc respuenda sit. Immo etiam cum Auunculus ipsius, ad quem scribit Gelasius, & qui inter Sanctos Casinenses relatus est, Caietanus fuerit, pariformiter & Ioannis Auunculi Soror, & Gelasij mater Caietana erit, non Toletana. Quis enim Fratrem Caietanum, Toletanam Sororem fuisse asseret? Hanc verò Epistolam, ne iota vnum, aut vnus apex Sanctissimi Pontificis intereat, integram ex Biblioteca Casinensi descriptam damus. Sic enim se habet: *Domno* (*in Domino Dominorum dilectissimo*) *Iohanni Auunculo suo, Iohannes Subdiaconus, & Monachus Casinensis Cœnobij, totius obsequium seruitutis. Cum scriptum sit: Quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus Idololatriæ, nolle acquiescere, Paternitatis vestræ imperijs, nedum precibus, quidquam denegare, summi apud me videtur esse delicti: quippe cui post Deum, & sanctissimum & Reuerentissimum Abbatem nostrum Desiderium, soli debeam, quicquid liberalibus sum studijs consecutus. Passionem ergo Martyris Erasmi, cuius corpus in nostra Patria, videlicet Caietana, quiescit, hactenus tantis a te precibus fatigatus, minimè litteris tradidi; ea permaxi-*

Hab. M.S. ante vitã S. Erasmi Episc apud nos ex Biblioth. Casinen.

ma

ma fuit causa, quod in discendi exercitio desudans, non poteram rebus huiusmodi operam dare. Nudius verò tertius, hoc Opus aggressus; tanto affectus sum tædio, vt disponerem, & tibi non obedire, & Martyris historiam incultam, vt erat, incompositamque relinquere. Enimuerò duæ eiusdem historiæ editiones, eatenus a se inuicem discrepant, vt duorum Sanctorum videantur eadem gesta narrare. Sed Eusebij Cæsariensis Ecclesiasticis historijs diligenter inuestigatis, & Fratre quodam nostro, qui in locis illis aliquando mansitauit, antequam Sanctus Martyr deductus fuisse narratur, interrogato, comperi, alteram, quæ vetustior est, existere veriorem. Chronicon ergo secutus Eusebij, & vetustioris editionis materiam digerens, Sancti Martyris meritis, tuisque orationibus fultus, Opus aggrediar toties postulatum. Epistolam hanc Ioannes Caietanus, mox Gelasius, præposuit historiæ a se conscriptæ passionis S. Erasmi Episcopi; quam & nos vna cum eiusdem Sancti Episcopi passione exscripsimus ex perantiquo M. S. codice Bibliothecæ Casinensis.

Ne tamen Iuliano Petri, viro graui, & de historia Ecclesiastica benemerenti, videamur omnem negare fidem (si tamen Chronicon illud ipsius sit, de quo multi Viri docti dubitant) sic eum cum veritate conciliamus, vel certè interpretamur, vt nomine Caietano deceptum existimem. Non enim Crescentius Caietanus, Gelasij pater, in Hispanijs sub Alfonso Rege meruit: immo nec in Hispanias concessisse illum, vel inueni vspiam, vel adducor facilè, vt credam. Nam Caietani illi, qui non contemnendam operam locarunt debellandis Mauris (vt alibi ex historijs satis superque probauimus) Pisani fuerunt: & nunc etiam ex eo patere potest, quòd nobiles ij Hispani, siue Toletani Caietani, pro Insignijs non detulerunt quadripartitum illud Scutum rubro & argento aspersum, vt Gelasij nostri progenitores; sed potius, ijs relictis, quæ & auita Familiæ eidem Caietanæ fuerant, decussatam desumpserunt Crucem argenteam cum angulis obtusis in campo rubro, quæ ipsissima erant eorum Pisarum patriæ Insignia. Ex his igitur Ioannes ille ductor copiarum præstantissimus, Gerardi Pisanæ etiam Reipublicæ triginta post annos Progeneralis trecentorum nauigiorum classis aduersus Sarracenos in Balearico bello, Patruus, inter alios (vt in monumentis Caietanorum Pisanorum legimus) donis, præmijsque regijs ditatus, anno Christi 1083. Toleti hæsit & Caietanis illis terra, marique claris, & qui in hodiernum vsque diem in Hispania florent, initium dedit. Quare fieri potuit, vt ipsorũ aliquis vxorem duxerit Heroinam illam Alber-

Caietanorũ Hispaniæ origo, & insignia.

bertam, Petri Aluari filiam, ex nobilissima Ficulneorum Familia; atque occasionem dederit Iuliano, autumandi Gelasium II. illius filium extitisse; cum reuera nunquam ille, non Pater suus in Hispanijs fuisset.

(4) *HIC A NOBILIBVS IVXTA SAECVLI DIGNITATEM*
(5) *PARENTIBVS FELICITER EDVCATVS.* Ita, & verè testatum reliquit Pandulphus: cui suffragantur omnes etiam Scriptores, qui de Gelasij stemmate tractauerunt, affirmantes, eundem & claro & nobili genere progenitum, nedum patria, verùm etiã familia Caietanum. Talem enim illum nobis exhibet Gullielmus Tyrius celebris eorum temporũ Scriptor: *Domino,* inquiens *Paschali, successit Dominus Gelasius, qui & Iohannes Gaietanus dictus est. Et inferius: Mortuus est Dominus Gelasius PP. II. Domini Paschalis successor, qui & Iohannes Gaietanus dictus, vir litteratus.* In eandem etiam sententiam concedit. Gelasiumque Caietanis adscribit Petrus Diacon. Casinen. eius temporis etiam Scriptor, in hæc verba: *Papa Vrbanus iterum ad has partes deueniens, Iohannem Caietanum loci huius a pueritia Monachum, in Lateranensi Patriarchio ordinauit.* Petro Diacono adstipulatur Conradus Vrspergensis Abbas, ad annum D. 1116. & 1118. vbi quater Gelasium, ante adeptum Pontificatum, *Iohannem Caietanum cognominat.* Riccardus Vassemburgius: *Gelasius II. antea nominatus Iohannes Caietanus.* Hieronymus Rubeus: *Paschali Pont. Max. mortuo, Iohannes Caietanus, nobilissimo genere natus, Gelasij II. sumpto nomine, subrogatus.* Adde Onophrium Panuinium in Epitome Pontificum Rom. & Arnoldum VVionem, qui vterque omnem suspicionem exaurit, illumque vt patria, ita familia, Caietanum agnoscit. Verba Panuinij sunt: *Sanctissimus Dominus noster Gelasius II. Pont. Max. F. Iohannes Caietanus, natione Italus, patria Caietanus.* Arnoldi VVion verba sunt: *Dominus Ioannes Crescentij filius, Caietanus, familia scilicet & patria, Monachus Monasterij montis Casini; ex Subdiacono & Vrbani Papæ II. Præsignatore S. R. E. Diac. Cardinalis, ac postea S. Gelasius II.* Confirmat idem hanc suam sententiam in eiusdem Operis Appendice. Blondus quoque Flauius, qui vixit sub Eugenio IV. cui fuit a secretis, rerum Italicarum scriptor scientissimus: *Paschali,* ait, *successit Gelasius patre Crescentio, Caietanus.* Et quòd Blondus intelligat de Gelasij familia, hæc alia de ipsius Pontificis Nepote verba ab eodem contestata, luce clarius ostendunt; inquit enim: *Pontifex inuitatus ad Diuina in S. Praxedis Ecclesia celebranda, etsi Frangepanes timeret vicinos, tamen Romanorum Corsorum, & Crescentij Caieta-*

Gelasij II genus Caietanum, æque & ex Ducibus Caietæ Vrbis fuisse demonstratur.

Gul. Tyr. hist. bell. sacr. lib. 12. c. 5.

Id. c. 8. an. 1118.

Pet. Diac. Chron. Ca sin. lib. 4. c. 7

Ricc. Vassẽb. lib. 4. antiquit. Gall. Belg.

Hier. Rub. hist. Rauen. lib. 5.

Arn. VVion lign. Vit. lib. 2. c. 9.

Blõd. histor. inclin. Rom. Dec. 2. lib. 5.

tani nepotis ſui viribus ac tutelæ fiſus, acceſſit. Hæc ille. Tandem claudat ordinem, qui ducere eundem debuit, ipſemet Gelaſius; qui nunquam ſe Caietanum, idque in Literis Apoſtolicis, appellaſſet, niſi verè fuiſſet familia Caietanus. Hic igitur in Litteris ſuis ſub Datum Romæ apud S. Petrum 10. Kal. Aug. Pontificatus anno primo, ſtatim in principio hæc habet: *I.* * *Gaietanus, Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filijs Abbati & Monachis Terræ Maioris, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum ſuper controuerſia, &c.* Litteras has beneficio Eminentiſſimi Domini Aloyſij Card. Caietani accepi; qui illas reuera, vt par eſt, pro theſauro habet. Patri, filium, ac familiarem & dilectum illum, ac propterea maioris auctoritatis, Gelaſio ſcilicet coniungamus Pandulphum, qui eius Vitam in hunc modum proſequitur: *Iohannes Gaietanus iam adoleſcens, Monachus Caſinenſis.* Et mox: *Sicque inuitus ac renitens, Iohannes Gaietanus, qui hodie eſt Gelaſius, in Papam, Spiritus Sancti gratia mediante, electus eſt.* Hæc Pandulphus; qui ſatis liberali manu, nedum ipſum Gelaſium Caietanis adnumerat, ſed & Nepotem illius virum principem ac potentiſſimum, Gaietanum appellat. Verba illius ſunt: *Fulti tamen Stephani Northmanni, & Creſcentij Caietani, eiuſdem Papæ nepotis, antiquis ſtemmatibus, itum eſt*. Fuit etiam Creſcentius Gelaſij Nepos, Vrbis Præfectus, vt alibi oſtendemus.

* Ioannes.

Aloyſius Card. Caietanus.

Sed Stemmatis Caietani in Vrbe Roma, & nobilitas & claritudo, magis magiſque clareſcit in Ioanne Caietano Creſcentij filio, Gelaſij pronepote, quem inter Romanæ Vrbis Principes viros cõnumeratum fuiſſe, Radeuicus Friſingenſis Canonicus, eius ætatis Scriptor, teſtis eſt luculentiſſimus. Ediſſerens enim de ſchiſmate illo (anno Chriſti 1159. Friderico I. Imp. agente) inter Alexandrum III. Rom. Pont. & Octauianum, a Schiſmaticis Victorem IV. nominatum, ait inter alia: *Epiſcopus Alatrinus in præſentia Domini Guidonis Cremenſis Cardinalis, & Gimundi, & Iohannis Gaietani, & aliorum multorum, dixit: Non poſſum ad Dominum Victorem venire.* Et paulò inferius: *De omnibus ſupradictis capitulis* (ea intelligit Auctor Capitula, quæ pro electione Alexandri III. a multis Cardinalibus, Clero, Principibus, & populo Romano validè facta fuerunt) *teſtimonium perhibuerunt prædicti Rectores, Cleri Romani, & ſeptem Archipresbyteri ſupramemorati, & Petrus Vrbis Præfectus, & Stephanus de Thebaldo, & Stephanus Northmannus, & Ioannes de Sancto Stephano, & Iohannes Gaietanus, & VVulferaminus de Gidocica, & Gimundus de Domo Petri Leonis, & multi alij Illuſtres Romani, & Nobiliſſimi,*

Ioannes Caietanus Gelaſij Pronepos, inter Romanos Principes recenſetur.

Radeuic. Friſing. in Append. ad Otton. Friſingen lib. 2. c 67.

qui

qui omnibus bis interfuerunt, & omnia viderunt & tractauerunt. Hactenus Radeuicus.

Hinc igitur luculentum est, Caietanos, qui etsi nomen ab Vrbe Caieta sumpserint, ibique antiquissimam habuerint Sedem, loca possederint; nihilominus & Romæ dignitatem Patritiam & Senatoriam cum pari splendore obtinuisse. Illud etiam meminimus alibi a nobis dictum: Ciuitatis Caietæ Duces, Romanæ Campaniæ Comites, aliosque Caietanos Romæ degentes, Domos suas, siue Palatium, Romæ in Insula Lycaonia habuisse; in qua vnà cum Monasterio amplè dotato, ac Monachis S. Benedicti tradito, profanum Æsculapij templum, in Templum Deo vero eiusque Virgini Matri dicatum, erexerunt; quod postea, Ottone Magno Imperatore, qui S. Bartholomæi Apostoli corpus Beneuento huc transferre voluit, ab eius nomine dictum est. Præterquam quod huius Monasterii iuris erat ciuitas Portuensis, aliaque bona plura. Gelasius verò, iam Cardinalis S. R. E. creatus, nil antiquiùs habuit, quàm vt Ecclesiam hanc a progenitoribus suis fundatam, tunc ruinæ proximam, nobiliter restitueret. *Gelasius II. Pont.* (verba sunt Blondi Flauij) *Ecclesiam S. Bartholomæi, vel extruxit, vel, quod magis credimus, instaurauit.* Et hinc factum, vt Ioannes Caietanus paulò ante nominatus, Senator Romanus (quod etiam probat, illum ex eodem cum eodem Gelasio, stemmate fuisse) eiusdem Ecclesiæ ius patronatus habuerit. Ita Cencius Cardinalis Camerarius in suo Censuum Cameræ Apostolicæ Regesto, eundem Ioannem Caietanum pro Ecclesia S. Bartholomæi in Insula Lycaonia, sex Denarios Ecclesiæ Romanæ Presbyteris quotannis soluere consueuisse testatur.

In Comment. de Præstant. Relig. Bened.

Blond. Flau. Rom. instaurat. lib. 1.

Cêcius Cardinalis Camerar. testatur: Caietanos fuisse patronos Eccl. S. Bartholomæi in Insula Lycaonia.

Huius præterea Ioannis Soror, & Crescentij filia, Caietana dicta, circa annum Domini 1151. Vrso de Filijs Vrsi (sic enim antiquitus cognominabantur, qui nunc Vrsini) Romano Senatori, Iordani Cardinalis fratri nupsit, magnumque in eam Familiam splendorem intulit; quam postea Nicolaus III. Pernæ Caietanæ, Ioannis filiæ filius, Vrsi Abnepos, summo incremento locupletauit. Post eam enim, multò felicior Berecinthia Deorum matre, resplenduit Perna ipsa Caietana, quæ Matthæo Rubeo de Vrsinis, magni nominis Romano Senatori in matrimonium locata: quintuplici prole nobilis Heroina, Ioanne scilicet Caietano (ita quidem a matre dicto, etiamsi pater Vrsinus esset) qui postea Nicolaus III. Papa fuit: Iordano S. R. E. Diacono Cardinali S. Eustachij amplissimo, & plurimis facinoribus

Antiqua Vrsinorum cũ Caietanis cognatio.

bus illuſtri: Neapolione tot titulis & honoribus inſigni; cuius filij, Franciſcus Vrſinus Diaconus Cardinalis S. Luciæ in Silice, Ioannes Caietanus Diaconus Cardinalis S. Theodori, & Bertholdus S. R. E. Armorum Dux Generalis; a quo ferè omnes deſcendunt, qui nunc ſunt de familia Vrſina; duabus inſuper filiabus, Perna altera, quæ Iacobum Caietanum, Petri de Stephaneſcis, Romani Senatoris etiam filium, Romanum, non Anagninum (vt recentiores aſſerunt) Diac. Cardinalem S. Georgij ad Velum aureum: altera, quæ Latinum Malabrancam Cardinalem Epiſcopum Oſtienſem peperit. Atque ita contigit, Familiam Caietanam Romanam in Vrſinam tranſijſſe; cum Pernæ alius non ſupereſſet, qui lineam perpetuaret: eaque honores, Arces, Caſtella, poſſeſſiones, ſplendorem, & quicquid Caietanorum Romanorum erat, ſecum tranſtulerit ad Vrſinos: qui vſque in hodiernum diem, tantum nomen ſuſtentarunt egregiè, & feliciter conſeruarunt, Vrbi & Orbi Romano ſpectabiles, bello fortes, paceque fideles. Et hæc ſummatim excerpta, aliàs plura daturi, ex Romanorum Pontificum hiſtorijs, ac etiam monumentis Archiui Excellentiſſimi Ducis Bracciani, collecta.

Sed quod ſpectat ad Gelaſij II. Papæ, aut eius Parentum Romanorum Inſignia: non alia illos habuiſſe dicendum eſt, quàm quæ eorundem Progenitores Comites & Duces Caietæ habuerunt: Scutum videlicet in quatuor partes diuiſum, ac rubro & argento alternatim delineatum. Id quod de Ducibus Caietanis ſatis apparet, tam in illorum ciuitate Caieta, quæ vſque hodie eadem retinet inſignia, quàm in illorum etiam poſteris Caietanis, qui Ducibus ipſis in humanis degentibus, Piſas migrarunt, quibus etiam ſimilia ſunt inſignia: quemadmodum & eadem ipſa lapidi inſculpta, nos vidiſſe, & obſeruaſſe meminimus in arce ciuitatis Lauiniæ, iuris hodie Excellentiſſimorum Principum Cæſarinorum; ſed quam olim Comitatus titulo Gelaſij Nepotes poſſediſſe dicuntur. Atque hæc de poſteris Caietanis Gelaſij II. dicta ſunto. Quibus facilè conuincitur erraſſe F. Alphonſus Ciacconus in de Vitis Pontificum Romanorum libro, qui nulla ductus auctoritate, ſed ſolus & primus, ipſe nouiſſimus, affirmare auſus eſt: Gelaſium noſtrum, ex Familia de Caieta, quæ multò poſt Gelaſium, eiuſque poſteros audita eſt: nec ex Caietanis Principibus, vt Gelaſius: ſed ex Caietanis priuatæ ſortis hominibus, etſi nobilibus, ortum habuit, prodijſſe.

Antiqua Caietanorum Inſignia.

Confutatur opinio Alphonſi Ciacconi falſum de Caieta cognomētū Gelaſio tribuentis.

Hactenus ex ſecundi Gelaſij poſteris, Romanum ſtemma Caietanum probauimus.. Nunc verò hoc ipſum ex eiuſdem Gelaſij

Maioribus restat, vt inquiramus: atque eò magis: quòd suam pro me Eminentissimus Card. Baronius oppignorauit fidem, dum Gelasij II. a Comitibus & Ducibus Caietanis deductum stemma, a me exaratum fassus est, & viua voce probauit sæpissimè. Tot scilicet Comitum ac Ducum sanguis vnum Gelasium nobilitabat. Nepotes enim ipsius (S. R. E. Cardinales duo, alter Gregorius Diaconus S. Luciæ in Septem solio a Paschale II. PP. creatus anno Christi 1103. alter Lictifredus, Presbyter S. Vitalis, Tituli Vestinæ, ab Honorio II. Papa, anno Christi 1127. creatus: Tertius demum Crescentius, cuius supra meminimus, ob rei militaris peritiam, in publicis monumentis Miles dictus) quorum genitor Marinus Consul & Dux Fundanus, Gelasij frater extitit. Vtrumque Crescentius Dux & Consul Fundanus: Crescentium item hunc genuit Crescentius Dux Fundanus & Præfecturius (eò quòd sæpius Romanam exercuerit Præfecturam: vel, iuxta alios, Præfecturius, quasi Expræfectus) dictus. Huic Marinus item Consul & Dux Fundanus, mox Caietæ: cui Docibilis II. Pater, Caietæ Dux & Hypatus. Hic Docibilis II. fuit etiam pater Hugonis, qui Pisis Caietanam Domum, vt paulò inferiùs ostendam, primus propagauit. Auus Ioannes III. Caietæ Dux & Hypatus, atque Imperij Orientalis Patricius: cuius filiam Sikelgaitam Vxorem duxit Landolphus, Capuæ Princeps. Anatolius IV. autem frater germanus, Dux fuit ciuitatis Terracinæ. Abauus, Docibilis I. fuit, Caietæ Dux, & Hypatus, atque Imperij Constantinopolitani Patricius: Atauus, Ioannes II. Caietæ Dux & Hypatus, atque Imperij Orientalis Patricius (cuius ex sorore Helisabeth, Neptem vxorem duxit Theodosius Neapolitanæ Vrbis Præfectus, siue Dux). Hic verò Ioannes II. Magni agnomentum promeruit: quia Saracenos, qui septuaginta annorum spatio Italiam omnem flammis & ferro absumpserant, vnà cum aliquot Italiæ Principibus, deletis copijs, reliquos Italiæ finibus expulit. Horum Maiores extitere: Anatolius II. Caietę Comes, Ioannis huius magni pater: Ioannes I. Caietæ Comes, eiusdem Auus: atque Anatolius I. Miles & Comes, magni ipsius Ioannis Abauus. Hic ille felix & clarissimus Heros fuit, qui cum pro Sede Apostolica Tribunus militum aduersus Saracenos, præsertim Italiam deuastantes, præclara multa facinora præstitisset, a Maximo Romano Pontifice Gregorio II. (vt ex eius Regesto animaduertit Cencius S. R. E. Cardinalis Camerarius) Caieta, atque eidem vicinis oppidis & locis, beneficiario munere donatus fuit, circa annum Christi septingentesimum trigesi-

Card. Baron. Annal. to. 12 sub an. 1119

Gelasij Progenitores Duces Caietæ.

Ὕπατος Græcè, Latinè Consul.

Regestum Cencij Camer. M.S. in Bibl. Vatic.

gesimum. Sed cuius stemmatis fuerit iste Anatolius, apertè non liquet: ex genere quidem Romano Patritio & Senatorio extitisse probari potest duobus præcipuè argumentis. Primum est, quòd ea tempestate in Romana Republica, Tribunitiæ potestatis, qua ornabatur Anatolius, homines militares, non nisi ex Patritiis ac Senatoribus, ijsdemque sicut nobilitate claris, ita diuitiis ac virtute præstantibus deligerentur. Secundum, quòd (vt ex Archiuorum perantiquis monumentis ciuitatis Caietæ, & Monasterij Fossæ nouæ etiã in Campania, probare possumus) Anatolius atque ipsius Nepotes ac posteri, fuisse asseruntur eiusdem stirpis, qua & Signiæ, & Ceccani, ac Campaniæ Comites exorti sunt. Verùm tamen cum Comites isti (Leonardo Aretino, Innocentij VIII. Papæ a Secretis, Arnoldo VVione, Ioanne Sifrido, alijsque in de Familiæ Aniciæ historijs, attestantibus) ab eadem Anicia, Annia, & Iulia æque ac Claudia Gente (cuius præclara in primis fuere germina Romani etiam Comites Tusculani) originem suam protraxerint, reuera non dubium, quin & ipsemet Anatolius ex eademmet Gente prognatus fuerit. Et quidem Ioseph Castalionius, vir doctissimis libris editis clarus, de Caietana eadem Domo carmine elegantissimo locutus idipsum ita confirmauit:

Romana nobilitate exorti, Patritia videlicet & Senatoria.

Nobilis Heroum series generosa propago,
Cui nomen Caieta dedit felicior ortis
Hesperidum, placido quamuis hæc aurea cælo
Poma ferat; quamuis iucundos semper odores
Afflet, & æternum nitida vereducet vmbra.
Re magis insignis nulla, quàm Stemmate tantæ
Gentis, ab Aeneadum, cui sanguine fluxit origo,
Et cui maternos Gens Claudia miscet honores. Hæc ille

Ioseph Castalionius.

Caietæ Duces ex Iulijs Annijs, & Anicijs, atque etiam Claudijs oriundi

Præter quam quod, Iulia & Annia Gens cum Claudia iuncta sanguine (vt rerum Romanarum Scriptores affirmant) vna postmodum, eademque Gens fuit æstimata. Castalionio Carolus Stengelius & ipse eruditissimus, in præfatione ad Monasteriologia Germaniæ, suffragatus est hisce verbis: *Vt verò longius ne abeam: possem enim hic commemorare laudes Illustrissimæ Familiæ Caietanæ: ex qua trecentis continuis annis, Vrbis Præfecti extitere, ex Iulijs Cæsaribus Genus suum trahentes: Possem recensere maternum Genus ex Sueuiæ Ducibus profectum: qui & ipsi ex Romanis, vt aiunt; Claudijs Impp. Augg. processere.* Hucusque Stengelius: qui dum asserit, ex Caietana Familia trecentis continuis annis Vrbis Præfectos extitisse, alludit ipse ad Vici Eluij in Etruria Dominos magnæ in Italia potentiæ Principes, Signiæ ac Ceccani Co-

Carolus Stēgelius eadē donat origine Duces Caietanos.

mitum, nec non Caietæ Ducum Gentiles: qui per trecentos continuos annos Augustissimæ Vrbis Præfecturæ clauum tenuere. Quemadmodum etiam dum idem Stengelius dicit, Maternum Caietanorum Genus ex Sueuiæ Ducibus profectum fuisse, intelligit Constantiam Friderici ex Sueuiæ Ducibus, II. Imp. filiam, Conrado Caietano, Pisano Equiti, ac Regni Siciliæ annis vndecim Proregi, in vxorem iunctam. Id quod etiam Iosephus Castalionius verbis istis testatus est:

Proximus a primo Fredericus iungere Natam
Vult Conrade, tibi: quem Caietana superba
Heroum de Stirpe Domus tulit inclyta Pisis. Hæc ille. *

Ios. Castal. carm. Famil. Caiet ap. Carol. Stengel. ante lib. Monasteriolog. German.

Verùm id, quod hic breuiùs, in nostris tamen Caietanæ Familiæ Commentarijs, in quibus vetustissima etiam ipsa Instrumenta ad verbum referemus, latiùs & solidiùs, Deo fauente, tractabimus.

Cæterùm Marinus eius nominis III. Caietæ Dux Constantini II. Caietæ etiam Ducis filius (præter Marinum Imperii Constantinopolitani Protospatarium) alterum habuit filium, Ioannem nomine, Neapolis & Surrenti Vrbium Ducem: Cuius etiam meminit Iulius Cæsar Capacius in historia Neapolitana. Ioannis huius Neapolitani ac Surrentini Ducis filius Neapolio fuit Reipublicæ Neapolitanæ Vicarius: quem Henricus III. Imp. cognomento Niger, scriptis litteris anno Christi 1014. illustri hoc titulo donat: Viro nobili *Neapolioni Caietano Vicario in Republica Neapolitana, dilecto Consiliario, familiari & fideli nostro, gratiam & bonam voluntatem.* Ab his Neapoli clarissima Caietanorum Domus propagata est: eorumque posteri in nobilē Portus, quem dicunt, Sedilem coaptati, non multò post millesimum trecentesimum Christi annum extincti. Insignia tamen non ea progenitorum suorum Ducum Caietanorum (quadripartitum videlicet scutum) præ se tulere, sed (vt ex veteribus eiusdem Sedilis monumentis edocti fuimus) Leonem argenteum in vmbone cæruleo, vel rubro, antiquiorum consanguineorum, a quibus primùm Caietani tanquam ex stipite descenderant, Aniciorum, Anniorum, Iuliorumque habebant: & quæ etiam Caietani antiqui Campaniæ Comites deferebant: & quæ adhuc hodie Frusinon ciuitas eorundem Comitum, & Campaniæ Regia præsefert.

Iul. Cæs. Capac. histor. Neap. lib. 1. pag. 161. & l. 2. pag. 597

Origo Caietanorũ Neapoli ãtiquior

Nec etiam hoc loco præterire fas est (quod etiam ex supracitatis antiquis chartis accepi) clarissimos tres illos, fortissimosque Caietanos Heroes ab Imperatoribus Constantinopolitanis Augustali Protospatariatus dignitate donatos: quorum nomina: Gregorius Docibilis II. Caietæ Ducis filius, Leo Leonis Caietæ

Protospatarij tres Imperij Constantinopolitani ex Caietana Domo.

etiam

etiam Ducis filius, & Marinus Marini III. eiuſdem ciuitatis Ducis filius. Tres omnes Imperii Conſtantinopolitani, eiusque Imperatorum Protoſpatarii. Porrò Protoſpatarius Spatariorum Princeps erat militum in Aula Imperatoris Stationariorum: Induebanturque propriis Auguſtalibus veſtimentis. Ita Georgius Codinus Curopalates in de Officiis Palatinis libro, cap. 5. n. 46. & 65. vbi plura his. ✱

Protoſpatarij munus.

✱ Adde alia ex falso 117.

Illud præterea etiam animaduertendum venit: eos ipſos vel Caietæ & Fundorum Duces, vel Traiecti, Sueſſæ, & Sugii, vel Campaniæ Comites, nedum apud exteros, ſed & ſuos etiam, Caietanos audiuiſſe, talesque ſępiſſimè in ſcripturis & monumentis antiquis nominari. Extat apud nos ex Archiuo Caſinenſi, Ottonis III. Imperat. Priuilegium, datum Romæ anno Chriſti 990. Imperij Quarto, Regni decimoſexto, Ioanni Caietæ Duci & Conſuli verbis iſtis: *Otho, ſuperna fauente clementia, Romanorum Imperator Auguſtus. Noſcant omnes fideles noſtri, qualiter ob ſupplicem rogatum Hadamarij, noſtri amabilis, Principis Capuani, iuge obſequium & fidelitatem, Iohannis Caietani, Senioris, Conſulis, atque Ducis, noſtri Chariſſimi fidelis intuentes, dedimus ſibi in proprium, prout iure & legaliter valemus, Caſtellum Pontecuruo nuncupatum, cum omnibus pertinentijs.* Extat etiam Inſtrumentum quoddam apud nos in hunc modum: *Nonodecimo anno Principatus Domni Pandolfi, & quarto anno Principatus Domni Landolfi* (eſt Chriſti annus 963.) *eximij Principis, menſe Martio, quinta Indictione: Memoratorium facto a nobis Sergium Gaietanum filium Domni Iohannis glorioſi Conſuli ac Ducis Gaieta.* Item illud aliud: *Vndecimo anno Principatus Domni Pandulfi, & Septimo anno Principatus Domni Pandulfi eius filij, glorioſis Principibus, menſe Madio, nona Indictione. Ideoque ego Landulfus Langobardus Capuanus filius bonæ recordationis Aſtolphi Langobardi Capuani, ſicut mihi aptum & congruum eſt, bona mea voluntate, per hanc Cartam venundedi vobis Domnæ Mariæ Gaietanæ Comitiſſæ ex Comitatu Traiecti, relicta bonæ memoriæ Domni Gregorij Comitis, hoc eſt, integram ſextam partem ex integra Curte.* Alterum etiam: *Anno vigeſimo Conſulatus Domni Iohãnis, & octauo anno Conſulatus Domni Iohannis filij eius, menſe Octob. Indictione 12. Caieta. Ideoque nos Gaietanus & Maria Honſ. iugalibus & fil. quondam Gaietani Comitis bonæ mem. habitatori autem ſupradictæ ciuitatis.* Hoc eſt, ex Stemmate Ducum ſupradictæ ciuitatis. Denique (vt eius generis alia nunc miſſa faciam) notabile ſatis eſt etiam iſtud: *Menſe*

Familia Caietana ex Ducibus Caietę.

Othonis 3. Imp. Priuilegium, Ioanni Caietæ Duci conceſſum.

Barbaries atque inſcitia illorum temporum.

se Iulio, Indictione secunda Memoratorium factum a Domno Ederadus de fine, quod feci cum Domno Marino Zio meo, & cum Daferius & Lando fratribus & meis consanguineis, ante præsentiam Domni Adenulfi gloriosi Consuli & Duci mei senioris: & ibidem adessent Domno Leoni & Domno Iohanni fratribus & Ducibus, & Domno Leone Episcopo Gaietano, & Domno Leone & Domno Crescentio Ducibus Fundanis, & Domnus Petrus Comes Suessanus, & Domnus Iohannes de Maranola, & Domno Docibili Domni Landolfi, & Domno Marino Coronella, & Domno Iohannes Domni Mastali, Nobilissimis Viris Gaietanis, &c. Et hæc Instrumenta, & plura eiusmodi, quæ penes me habentur, luculentum faciunt, Caietanos, seu Caietæ Duces & Comites, seu Pisis, & Romæ, ac Neapoli, seu in Sicilia, & in Hispania, ac Florentiæ nobiles fuerint, eiusdem Stemmatis fuisse. Quid enim toties iisdem nominibus & cognominibus veniunt? Quid promiscuum eorundem locorum Principes nominantium, nisi exploratissimum omnibus fuisset, omnes Caietanos, omnes eiusdem Gentis fuisse, & eiusdem Arboris nobilissimos ramos?

[margin: ...aietanæ Gẽ...s ppagines ...x vno, eodẽ ...ue stipite ...riginem ...abeat.]

Verùm enimuerò, quod ad Familiam Caietanorum Pisanam attinet, huic Deus Ter Opt. Max. incrementum dedit felicissimum. Etenim cum Hugo ille Baro Imperij clarissimus, Docibilis I I. vt antea dicebamus, Caietæ Ducis filius, atque Terricij Pisani oppidi Comes, Othone Magno Imperatore, anno Christi 962. Pisas aduentasset (vt testatum reliquere rerum Pisanarum Scriptores) atque in ea Republica potentissima, Familiam suam Caietanam inter septem Pisanas principes connumeratam propagasset, ex ea originem habuerunt multi multorum castrorum ac terrarum Domini & Comites: exercituum Duces multi, ac Clarissimi Nauarchi, bellica virtute præstantes; quemadmodum prudentia & consilio, multi eius Reipublicæ clauum tenuerunt: litteris & vitæ sanctitate multi præfulserunt; quos inter satis erit hoc loco recensere S. R. E. Cardinales septem (vt ex antiquis, Pisarum præcipuè monumentis, quæ etiam recenset Alphonsus Ciacconus in de Romanis Põtificibus & Cardinalibus Libro, colligitur videlicet: Gregorius a Paschale I I. anno Christi 1100. creatus est Presbyter Cardinalis Basilicæ SS. duodecim Apostolorum: Matthæus a Callisto I I. anno Christi 1122. Diaconus Cardinalis S. Adriani: Villanus a Lucio I I. A. C. 1144. Presbyter Card. S. Stephani in Cælio monte: Gerardus ab Eugenio I I I. eius affine Anno Christi 1146. Diaconus Card. S. Mariæ in Via lata: Petrus ab Alexandro I I I. Anno Christi 1164. Diaconus Card. S.

[margin: ...Annales Pisani. Laurẽt. Taiolus hist. Pisan. lib. 1. Raphael Volaterr. Geograph. lib. 5. Laur. Schrader li. 1. monum. Ital. Rainer. Sard. hist. M. S. Pisan. in princip. ap. nob. Vir. Carolũ Strozzium Flor. de me opt. meritũ.]

[margin: Ex Caietana Pisana familia septem S. R. E. Card.]

S. Mariæ in Aquiro: Sofridus ſiue Gualfridus a Lucio III. Anno Christi 1182. Diaconus Card. S. Mariæ in Via lata: Gualfridus iſtius nepos ab Innocentio IV. eius affine Anno Christi 1251. Diac. Card. SS. Sergij & Bacchi. Prætereo etiamnum ex eadem Caietana Piſarum Domo progenitos Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos complures; ſed non prætaribo ex eadem Caietana Domo aſſumptos Archiepiſcopos Piſanos tres: Villanum Anno Chriſti 1146. Vitalem Anno Chriſti 1218. & Ioannem Anno Chriſti 1310. Quippe quæ hæc ipſa totius Tuſciæ Metropolis cæteris omnibus Italiæ dignior eſſe meruit. Nam Legatus natus Romani Pontificis exiſtit, Comes Palatinus, Sardiniæ & Corſicæ Primas, Pallio Pontificio vtitur, ſtuppaque Templum ingredienti accenditur, cęterisque alijs Pontificijs Inſignibus præter capitis ornamentum, quod Regnum vocant, vt Summus Pontifex honeſtatur: atque (vt Decius Iuriſconſultus celeberrimus teſtatur) inter S. R. E. Cardinales computatur.

Archiepiſc[o]pi etiam Piſani, Pontificis Roman[i] Legati nati tres.

His demum adiungas ex Caietanis etiam Piſanis aſſumptos, ac litteris, & ſanctis virtutibus a Scriptoribus valde commendatos, Epiſcopos tres, Richardum Vrbeuetanum, anno 1180. Marzuccum Maſſanum anno 1212. & Marzuccum iuniorem Lunenſem & Sarzanenſem anno 1216.

Ex ijſdem etiam Epiſcopi tres.

Verùm hoc loco præterire non debeo Caietanam eandem familiam, quæ Piſis Florentiam, atque in Siciliam commigrauit. Et quidem Petrus, qui Florentiam ſtrenuus miles, atque Eques auratus filius fuit Benedicti etiam militis fortiſſimi, nepos verò Philippi itidem militis, ac pronepos Iacobi, cognomento Sciarra, Dynaſtæ in Republica Piſana etiam potentiſſimi, vtpote Prouinciæ totius Oriſe i in Sardinia Comitis, Comitis etiam ac Domini oppidorum & propugnaculorum in agro Piſano & Tuſcia, Terricij, Pomaiæ, Laiatici, Orciani, Petræ caſſæ, Agnani, Riccij, & Fabricæ, Piſanæ quoque Reipublicæ Armorum exercitus Ducis Generalis*. Quamobrem Petrus ipſe dum Piſanam patriam turbatam, atque in partes diſſectam proſpiceret, conſuleretque priſtinæ eiuſdem libertati, a Gabriele Maria Vicecomite, eam tyrannicè occupante, factus eſt extorris. Quare Florentiam Florentiſſimam tunc Rempublicam ſe recipiens, atque ab eadem perquam honorificè ſuſceptus, & Dux Cataphractorum equitum conſtitutus, non minima cauſa fuit, vt expulſo Piſis eodem Gabriele Maria Mediolanenſium Duce, eadem Florentina Reſpublica Piſana potiretur Vrbe iam antea potentiſſima & ſuperbiſſima. Petrus enim Heros iſte Caietanus in patria Piſana inter poten-

PetrusCaietanus domū ſuam Florentiæ ſiſtit A. C. 1405.

* adde alia ex [illegible]

tentiores potentissimus erat, vtpote Dominus hęreditarius oppidorum, eorumque propugnaculorum in Tuscia a nobis modò relatorum. Mentiuntur autem qui scribunt, eiusmodi oppida ac propugnacula Reipublicæ Pisanæ iuris extitisse, atque ab eodem Petro militari quodam stratagemate, & grati animi ergo Reipublicæ Florentinæ concessa fuisse; cum scriptis authenticis, quæ alibi referemus, certissimè constet; eamet oppida & propugnacula Petri ipsius Progenitorum iuris fuisse; quinimmo ab eisdem vt plurimum exædificata, atque aucta Fortalitijs.

Petrus Iunior domum suam in Siciliam transtulit A. Christi 1417.

Sed qui in Siciliam profectus est, Petrus etiam vocabatur, superioris Petri patruelis, Stephani verò illius, qui ob vtriusque Iuris peritiam & prudentiam, Pater Patriæ dictus est, filius; nepos autem modò dicti Philippi militis, Terricij & Pomaie in agro Pisano oppidorum Comitis, ac pronepos Iacobi Sciarræ supra memorati: qui non minus litteris, quàm armorum gloria inclytus, cum eius virtutis fama ad Alphonsum V. Aragoniæ & Siciliæ Regē peruenisset, ab eo vltro accersitus, in suam clientelam sese commisit: Mox Claramontij & Tripis in Sicilia oppidorum Dominus, eundē Regem in bello Neapolitano ad victoriam & Regni acquisitionem, ope & opera egregiè iuuit. Quamobrem multis ab eodē Rege tum Priuilegijs, tum honoribus ornatus, ac Regni ipsius Siciliæ Magister Rationalis, Regis Consiliarius, ac demum Præsidens creatus, in eadem Insula sedem fixit. Illum verò cum suis descendentibus posteris fuisse non modò Messanensem, & per vniuersam Siciliam, sed etiam per Hispaniam, atque alias omnes Regias ditiones decretum ciuem eiusdem Regis Alphonsi priuilegio, quod apud nos ex Panormitana Regia Cancellaria exscriptum habetur, apparet.

Fuit Regni Siciliæ Præsidens.

Philippus Iunior, Caietanus Pisis stitit.

Philippus Iunior germanus frater Petri huius iunioris, Stephani etiam filius, natu minor, Terricij & Pomaiæ Comes, V. I. D. prudentissimus, seipsum destituit, vt captiuæ & mœstæ Pisanæ patriæ socium & solatium se præstaret. Etenim ex eo Surculi duo nobiles Caietani descenderunt: atque ex Gerardo eiusdem Philippi consanguineo Caietanus item nobilis alter Surculus: qui quidem omnes tum magnificentias ac splendores domi atque in patria partos: tum res ab eisdem fortiter præclarèque pro Deo, & pro Patria foris gestas, atque iam immortalitati donatas, iure optimo ad viuum repræsentant.

Berengarius Messanæ strategus.

Petro iam nunc supradicto accedit Berengarius eius Patruelis, Messanæ Vrbis nobilissimæ Strategus, atque eiusdem Regis Alphonsi Vexillifer (Stendardarius Regio priuilegio dicitur) atque

Ar-

Armorum Vxerius: Dux Militum scilicet illorum, qui Regis custodiæ sunt adscripti. Porro Berengarius filius fuit Antonij Pisani Patritij & Militis, Andreotti etiam strenui Militis nepos, Iacobi cognomento Sciarra supranominati pronepos: qui Caietanam Domum Catanæ etiam in Sicilia collocauit; cuius germanus frater Ioannes Ordinis S. Benedicti, litteris & Sanctis moribus conspicuus, Episcopus Stabiensis viuebat anno Christi 1366.

Antonius Patrit. Pisâ. Caietanam domum Catanæ stetit circa A. Christi 1360. Ioannes Episcopus.

Placidus Berengarium patrem in bellica peritia & regia dignitate secutus, eiusdem Regis Alphonsi Armorum etiam Vxerius extitit, ac Messanæ Vrbis nobilissimæ Strategus.

Placidus.

Barnabas, seu Bernabo, Petri iunioris filius (sic dictus, quòd Catharinæ matris, Plumbini Principis filiæ auus, Barnabas, seu Bernabo fuerit Mediolani Dux) oppidorum in Sicilia Tripis, Calatabiani, Montis Albani, Castri noui & Vicari Dominus, Regis Ferdinandi in Hispania Consiliarius, eiusque Hispaniæ Regnorum Magnus Camerarius (Camerlingus Regio Priuilegio vocatur) in bello Granatensi (in quo naturali morte religiosissimè obijt) aduersus Mauros Dux fortissimus. Guido eiusdem Petri etiam filius secundo genitus, oppidorum Claramontij & Sortini Dominus, Magnus Portulanus (Magistrum Siculi vocant) Regni Siciliæ. Don Didacus Guidonis huius filius, Dominus oppidorum etiam in Sicilia Tripis, Castrinoui, Vicari, & Castri Oxinæ, Miles etiam Regius, atque in bello Granatensi aduersus Saracenos itidem clarus, Regisque eiusdem Ferdinandi Alumnus & Pincerna, primus qui eiusdem Catholici Regis gratia & priuilegio, nobilissimum, Regiumque illud prænomen, Don, in Caietanam Siciliæ Familiam intulit.

Barnabas I. Guido. D. Didacus.

Don Blascus Guidonis item filius, vir tum doctrina, tum sanctis moribus ornatus, Episcopus Mileuitanus extitit.

D. Blasius Episcopus.

Don Barnabas iunior Guidonis etiam filius, Regius item Eques, Regisque Ferdinandi in militia Præfectus, ac Caroli V. Imp. in Regno Siciliæ totius exercitus Dux Generalis, qui vulgò Campi Magister dicitur.

D. Barnabas II.

Don Alphonsus Don Barnabæ huius iunioris filius, Miles etiam Regius & Magnus Syracusarum Vrbis Senator.

D. Alphonsus.

Don Barnabas III. Don Alphonsi istius filius, pater meus dilectissimus, Miles etiam Regius, ac Magnus Patriæ Vrbis Syracusarum Senator. Huius filij, ac germani fratres mei charissimi, Don Iulius Cæsar, & Don Honoratus I. V. Doctores celeberrimi, & Regij in Regno Siciliæ Consiliarij extitere: Don Domitius S. Theologiæ Doctor, Vrbani VII. Pont. Max. intimus Cubicula-

D. Barnabas III. Eius filij.

rius, mox Regum Catholicorum Philippi II. eiusque filij Philippi III. a Sanctis Sacrificiis. Qui omnes Vitam suam nobilissimis moribus & scriptis libris immortalem, clarioremque reddiderunt. Præterquàm quòd idem Don Dcmitius Auctor & suasor fuit: Vt Matriti anno Domini 1598. quidam nobiles Itali Ecclesiam S. Petri Apostoli, atque Hospitale Nationale construerent: quemadmodum Romæ, anno 1595. Matthæo Catalano, Siculo, Sacerdoti, Viro sanè pio: vt Ecclesia S. Mariæ a Constantinopoli dicta, eiusque Hospitale Siculæ Nationis, instituerentur. Porro mea, Superiorumque fratrum germanorum mater, Barnabæ III. Vxor, Hieronyma dicta, filia fuit Ioannis Nicolai de Perno, siue de Pernis Syracusarum Patritii, ac Floridiæ Baronis (hoc oppidum nunc Ducatus titulo insignitur) quæ a pueritia ad adolescentiam vsque apud Sanctimoniales Benedictinas religiosè nutrita, moxque nuptui tradita, quàm egregiæ erga Deum fidei & deuotionis, atque in pauperes pietatis & propensionis fuerit, illud vnum præ cæteris ostendit, quòd Dominus eandem corporalibus etiam afflictationibus diu vexatam, tunc ex hac Vita vocauerit, quando neque obulum, neque Sudariolum ei superesset, & quin bona omnia sua prius pauperibus erogasset. Eam verò de Pernis Familiam, quæ nunc extincta est, Syracusis primus propagauit Hugo Fulcoi Domini Oppidi de Pernis in Normandia Filius, qui sub Roberto Guiscardo Apuliæ Duce, & Rogerio eius fratre Siciliæ Comite aduersus Saracenos Copiarum Præfectus strenuè se gessit. Meminit etiam eius familiæ de Pernis Ordericus Vitalis Histor. Eccles. lib. 3. ad ann. Christi 1060.

Eiusdem vxor Hieronyma de Perno.

Nec eodem hoc loco præterire debeo, duos illos ex Venerabili S. I. Religiosos Dei seruos, omni heroicarum virtutum genere conspicuos, Octauium scilicet trium superiorum iam modò dictorum germanum fratrem, ac Franciscum eorumdem patruelem. Etenim Octauius tum erga suos in Societate, tum erga exteros in sæculo summa in primis humanitate, summaque prudentia vsus est: cuius Vitæ religiosæ statum Deus Ter Opt. Max. Laudabilem eidem demonstrasse dicitur: cum ante illius ad eandem ingressum, oranti coram Crucifixi imagine, eamet sibi visa est capite annuisse. Ante actam quoque ipsius Vitæ sanctitatem Altissimus Dominus eidem, atque aliis palam etiam ostendisse fertur. Ad altare namque paulò ante ipsius ab hoc sæculo egressum, Sacrificium laudis offerenti, atque orationi instanti, vniuersa mox Siciliæ Insula, Sanctis Martyribus, Confessoribus, ac Virginibus in eadem Insula celebribus, immenso splendore irrigata, ante illius

Octauius Caiet. Dei seruus.

lius oculos (ex circumstantibus etiam aliquot prospicientibus) Diuino fauore oblata. Et quidem meritò id fauoris creditur consecutus. Nam cum istorum Siciliæ Sanctorum res gestas in magna duo Volumina indefesso labore collegisset, scholiisque eruditissimis illustrasset, dignus est visus, quem Benignissimus Deus famulum suum adhuc viuentem, sicut etiam in eius Vitæ transitu, Diuina eorundem Sanctorum visione voluerit honorare. Obiit Panormi, die 8. mensis Martii anno Christi 1620.

Venio nunc ad Franciscum Don Cæsaris Cassari Principis germanum fratrem, cuius Vita breui summa descripta, eodem ipsius transitus anno 1601. a Superioribus Collegii Messanensis ad Claudium Aquauiuam eiusdem Societatis Iesu Generalem Reuerendissimum, sic se habet. *Franciscus Caietanus Illustri genere clarus (Petri Sortini Dynastæ, & Ioannæ Moncatæ ex Paternionis Principibus filius) virtute clarior fuit; cum omnibus, qui se ad Christum adiungere gestiunt, exemplum extiterit Sanctitatis & disciplinæ. A religiosæ Vitæ incunabilis ad extremum vsque Spiritum sui nunquam similis, cum quotidie melior fieret, secum acerrimè certauit. Orationis studio apprime deditus erat: abiectionem sui, honorisque despicientiam adeo coluit, vt nihil iniquius ferret, quàm prædicari. Superiorum dicto obtemperantissimus. Nec mirum, cum inferiorum quoque consilijs, sententijsque facillimè pareret. Corpus tamdiu edomare studuit, quamdiu vires ipsæ pertulerunt. Neque enim dum lento phtisis morbo laboraret, in Valetudinario diuersans, seueritatem pristinam remitti aliquantisper perpessus est. Ea de re admonitus, obijcienti licere in tam graui valetudine corpori parcere, quin cum vitæ periculum timeretur, vel maximè expedire; salutari odio flagrans: Proinde, inquit, seueriùs agendum est, quòd & lucrandi tempus breui existimetur, & ad tribunal Iudicis celeriter veniendum est. Quocirca cum eius germanus Frater (Sortini Marchio) homines cum lectica ex Oppido suo mitteret, vt commodè in auitam domum veheretur, si fortè hoc vno remedio vis morbi imminueretur; rem iniquissimè tulit, eumque animo dolorem indeptus est, vt Pater Prouincialis neutiquam id iubere ausus sit. Iam omnibus certissimum erat, illum dissolui cupere, & esse cum Christo. Quod maximo argumento comprobatum est. Quandoquidem in extremo Vitæ certamine multa cum Deipara, multa etiam cum eius Filio Iesu Christo, suauissimè locutus, feria sexta Maioris Hebdomadæ, cum eodem Christo coniunctus est. Hæc pauca desumpsimus ex ijs quæ iusto Volumine de egregio isto Socio scribi possunt: & alij fortasse scribent. Mortuus*

Testimoniũ Collegij Messanensis Superiorum de Frãcisco Caietano Dei seruo.

 est

est ætatis anno 31. mensibus 5. & diebus 9. Societatis 8. Hactenus illi, quæ nos ante Sedis Apostolicæ auctoritatem, quantùm valet humana credulitas, bona fide proponimus.

Alphonsus Caiet. S.I. Cæterùm Francisci & Octauii Vitas Diuinis virtutum & signorum enarratione refertas descripsit P. Alphonsus Caietanus, frater germanus etiam meus, eruditus Christi seruus, ex eadem Societate Iesu; ac vitam Francisci typis edidit, Octauii autem manu exaratam, propediem imprimendã, apud ipsum asseruatã scio.

Don Petrus Caietan. Sortini Dynasta Claros interim alios Sortini, Tripis, & Cassari Oppidorum Dynastas Caietanos nunc prætereundos, breuitatis causa, censeo; sed ex illis duos hic magni nominis viros præterire non possum, Don Petrum scilicet Don Cæsaris Senioris pro Catholico Rege Philippo II. per Siciliam sæpius Armorum Vicarij, filium: & Don Cæsarem Iuniorem huius filium, illius nepotem. Don Petrus, inquam, qui non solùm bellica virtute claruit (fuit enim sæpiùs per eandem Siciliam Regius Armorum Vicarius) verùm etiam Romana Progenitorum suorum generositate excelluit. Cuius rei gratia, mirificum illud vnicum de eodem hic referã, quod Georgius Gualterius Germanus hisce verbis enarrat: *Magnifici*

Georg. Gual ter. in antiq. Tab Sicil. p 159. *operis aquaductus Syracusis antiquum earum opulentiæ posthumum monumentum vidimus, quadrato saxo xx M. pas. Sortinũ vsque excedens, per quos ex amne Buttigleria per limpidos Sortini fontes aqua Syracusis influit, cuius tubæ diu obstructa, impeditaque aquarũ vbertatẽ Syracusis ademerant, donec Petrus Caietanus Sortini Dynastes, præclaro in illam Vrbem amore, ære suo LV. millium Philippicorũ eas purgarit, pristinoque nitori restituerit; vnde Illustriss. Sortini Marchionibus annui reditus M M D. Philippicorũ cessere.* Hæc ille. Petri

Eius vxor D. Ioanna Moncata. verò huius Sortini Dynastæ vxor fuit Ioanna, Cæsaris Paternionis Principis filia, atque ex Cęsareo Bauarię Ducũ Stẽmate Moncatorũ, seu Mõtecatinorũ progenita, Heroina religiosissima. Viuit iam

D. Aloysius huius Pronepos, Siciliæ Prorex. num feliciter Aloysius ipsius pronepos, Paternionis in Sicilia Princeps, Montis alti in Calabria Dux, atque Alcalæ in Hispania etiam Dux Regni Siciliæ Præsidens, D. N. Philippo IV. Regi Catholico gratissimus. Don Ignatius Moncata Princeps, iam dicti D. Aloysij germanus frater & Don Antonij Montis alti Ducis filius: & is

D. Petrus D. Cæsaris Cassari Principis Filius. vxorem Don Annam Caietanam, filiam D. Petri Marchionis Sortini, qui a Siculis ob excellentes virtutes, moresque suauissimos, Delitiæ Generis Humani iugiter in dies vocitatur.

D. Cæsar Caietanus Marchionatus & Alter est D. Cæsar I. D. Petri I. & D. Ioanę modò dictorũ filius, Patruelis meus colẽdissimus, Sortini Marchio & Cassari Princeps. Hic enim fiet a Rege Catholico Philippo III. Illustrissimũ Marchio-

chionatus titulũ, ita a Philippo iv. ſereniſſimo illius filio excellẽtiſsimũ Principatus titulũ, ad maiorẽ Domus Caietanæ claritudinem, gratioſiſſimè obtinuit. Quamobrem (prætermiſſa nunc Regia Marchionatus conceſſione) nonnulla tantùm ex Principatus Priuilegio, dato Madriti die 8. menſis Martij, anno Domini 1631. Regnorum eiuſdem Regis 11 recenſenda decreui: Sic enim habet: *Nos Philippus Dei gratia Rex Caſtellæ Aragoniæ &c. Inter cætera Regiæ amplitudinis ornamenta nullum reperitur aut æquè glorioſum, aut quod ſummos orbis terrarum Moderatores magis deceat, quam liberalitatem & munificentiam nullis finibus habere circumſcriptam; erga eos præcipuè, quos egregia virtus, ac probata in rebus gerendis prudentia, auitæque fortitudinis ſplendor de Republica bene meritos reddit. Etſi enim ipſa per ſe ſatis enitet virtus, neque alieno ſplendore indiget; attamen ſi maximorum Regum iudicio comprobetur, illuſtrior & clarior fit, alioſque quaſi exemplar ad gloriæ ſtudia incendit. Quo fit, vt inter arduas negotiorum noſtrorum curas, nequaquam prætereamus vniuerſos eximia fide, auita & propria nobilitate inſignes, ſpecioſis bonorum titulis condecorare. Quam ob rem cum Tu, Illuſtris Conſanguinee noſter, Fdelis, Dilecte, Don Cæſar Caietane, Marchio de Sortino, præter dotes & ornamenta, quibus natura tua es inſtructus, ea ſis Familia prognatus, quæ Illuſtrium virorum ferax, præclaros edidit omnium Ordinum viros: Attendentes, quæ multa diuturna & memorata digna obſequia a Maioribus tuis omni tempeſtate egregiè præſtita Sereniſſimis retro Regibus Prædeceſſoribus noſtris felicis recordationis, varijs in rebus, vbi neceſſitas expopoſcit, fideli animo, promptaque voluntate, teque Progenitorum decora excepiſſe, & cumulatiori aceruo merita meritis exaggerantem, noſtri obſequij perquàm ſtudioſum, obſeruantemque eſſe intellexerimus, & plurimos annos non in vno munere noſtris vtilitatibus inſeruiſſe; & quidem bonis omnibus probantibus, quater functum fuiſſe Officio Prætoris noſtræ felicis Vrbis Panormi. His igitur e cauſis moti dumtaxat in beneuolentiæ ſignum, & amoris argumentum, vt omnia ſupradicta expoſcunt, erga te munificos & gratos exhibere voluimus, atque a re noſtra non alienum eſſe duximus, ſi terram de Caſaro nuncupatam, quam ſub titulo Baroniæ iuſtis & legitimis titulis in feudum a nobis, & a noſtra Regia Curia præfati noſtri vlterioris Siciliæ Regni, iuxta formam tuorum Priuilegiorum, tenere & poſſidere aſſeris, ad culmen & faſtigium Principatus erigi, illuſtrari, & inſigniri iuberemus. Tenore igitur præſentium cunctis deinceps temporibus valiturarum, ex certa ſcientia, Regiaque auctoritate noſtra, deliberatè & con-*

Principatus titulos a Catholicis Regibus obtinuit.

Rex Catholicus Illuſtrem Conſanguineum vocat Don Cæſarẽ Caietanum.

Eiuſdem Progenitorũ in Regiam ſuã Coronã merita recẽſet.

consultò, ac ex gratia speciali, maturaque sacri nostri supremi Consilij deliberatione prahabita, te prafatum Don Cæsarem Caietanum, Marchionem de Sortino, tuosque haredes & successores, Ordine Primogenitura seruato Principes dicta Terra de Cassaro, quam (vt prafertur) iustis & legitimis titulis a nobis, & a nostra Regia Curia cum eius Castris, terris, & vassallis, vassallorumque reditibus, iuribus, actionibus, iurisdictione, & integro statu, iuxta formam tuorum Priuilegiorum, tenes & possides, facimus, constituimus, atque in perpetuũ reputamus: terramque ipsam de Cassaro, ac illius membra, & districtum, Principatus titulo & honore, insignimus, afficimus, & decoramus. Et cætera, quæ ibi sequuntur, sed hic modò hactenus.

Gelasij II. Posterorum generis claritas eius Progenitorũ generis claritati respondet. Quòd si forsan in ijs recensendis longiores fuerimus, quàm loco par esset, id iure factum a nobis: vt videlicet gloriosa Maximi Pontificis nostri Gelasij Progenitorum facinora apparerent etiam in eiusdem Posteris efflorescere: atque in Caietana nostra Familia optimè responderent vltima primis. Sed ad Pandulphum Pisanum de eodem Gelasio loquentem redeamus.

(6) *HIC A BEATAE RECORDATIONIS DOMNO ODERISIO ABBATE PETITVS.* Ita M. SS. Vaticani Codices, quemadmodum etiam alius Bibliothecæ Eminentissimi Cardinalis Barberini. Verùm enimuerò, cum Gelasius adhuc puer oblatus a Parentibus fuerit Monasterio Casinensi idquod & Pandulphus ipse hoc loco, & Petrus Diaconus Casinensis apertè testantur, errorem in M. SS. irrepsisse, vt loco Desiderij Oderisius substitueretur, certissimè constat. Nam Oderisius Abbatiæ Casinati primùm præfuit anno Domini 1087. quo tempore Gelasius reuera non puer erat, sed vel Cardinalis Diaconus, vel saltem Subdiaconus; & tunc religione & litteris valde perspicuus. Errorem verò hunc non modò ex temporis ratione, sed ex eiusdem Gelasij testificatione corrigimus. Scribens namque ipse adhuc Subdiaconus, ad Auunculum suum Ioannem Caietanum, inter cætera sic aiebat: *Paternitatis vestræ imperijs, nedum precibus quidquam denegare, summi apud me videtur esse delicti: quippe cui post Deum, & sanctissimum ac Reuerentissimum Abbatem nostrum Desiderium soli debeam, quicquid liberalibus sum studijs consecutus.* Hæc ille. Hoc ipsum testatur & Petrus Diaconus Casinensis, libro de Viris Illustribus Archisterij Casinensis cap. 45.

Gelasius in Monasterio Casinẽsi, Desiderio Abbati adhuc puer oblatus Petr. Diac. Chron. Casin. lib. 4. c. 7

(7) *VBI VIRIS AD OMNIA PERITISSIMIS, QVORVM IN MONASTERIO NON PARVA COPIA ERAT.* De Scholis puerorum in Monasterio Casinensi antiquitus habitis, S. Petrus Damiani ad Desiderium eiusdem Monasterij Abbatem ita scribit: *In-*

Casini Scholæ etiã puerorum anti-

Inter cæteros autem virtutum flores, quos in illo agro pleno, cui benedixit Dominus, reperi, fateor, hoc mihi non mediocriter placuit, quod ibi Scholas puerorum, qui sæpe rigorem sanctitatis eneruant, non inueni; sed omnes aut senes, cum quibus vtique nobilis vir sedebit in portis Ecclesiæ, aut iuuenili viuendi decore lætantes. Qui nimirum vt filij Prophetarum, idonei sunt ad Eliam per deserta quærendum: aut certe adolescentiæ adhuc flore vernantes, qui iuxta Apostolum Iohannem, vicere malignum. Hæc in laudem puerorum Casini litteris incumbentium Sanctissimus Doctor noster Cardinalis. Quæ omnia etiam in laudem Ioannis nostri Caietani, qui tunc temporis ibidem religioni & sacris studijs intendens commorabatur, cedere certum est. Sicut & certum est, in omnibus ferè Benedictinorum Monasterijs (in quibus vt plurimum & Regum ac Principum filij, vt religiosè dominarentur, religiosè nutriebantur) puerorum ac iuniorum Scholas a Monachis excultas fuisse: Quinimmo (vt inuictè probat Ioannes Trithemius in suis historiarum libris) Monasteria omnia erant Gymnasia, & omnia Gymnasia erant Monasteria: ex quibus Maximi Pontifices Romanæ Ecclesiæ Magistros acceperunt: quemadmodum Imperatores ac Principes suarum Academiarum fundatores, & Doctores. Verùm his plura dabimus in Commentarijs nostris de Præstantia Religionis Benedictinæ.

quitus habebantur.

Pet. Dam. Epist. 17. lib. 2 in fin.

Prouer. 31.

1. Ioan. 2.

Monasteria Benedictinorũ Gymnasia

Veruntamen (vt ad nostrum Ioannem Caietanum redeamus) is in tantæ eruditionis & sanctitatis virum, excellenti quidem opera formatus fuit. Eruditionis enim, & tum diuinæ, tum humanæ scientiæ magistros habuit Desiderium Abbatem Casinensem, qui postea Victor III. Papa: Ioannem Caietanum Auunculum suum, Albericum Diaconum S. R. E. Cardinalem, Constantinum Africanum, aliosque Doctores Casinensis Cœnobij Monachos, eius temporis viros doctissimos, & singulari doctrina ac sanctitate claros: qui & ipsum sanctissimè excoluerunt, & ab ipsa infantia timere Deum docuerunt, & abstinere ab omni peccato.

GIRBERTVS OLIM RAVENNATIVM ARCHIEPISCOPVS. Clemens III. Parmensis, Girbertus de Corrigia antea vocatus, olim Henrici IV. Imp. Cancellarius, & eo auctore in Schismate Romanus Antipapa creatus Brixini in Noricis a triginta Episcopis Schismaticis, contra Gregorium VII. Victorem III. Vrbanum II. & Paschalem II. vixit, eo Imperatore, annos 21. menses & dies aliquot; obijt Romæ in arce S. Angeli, anno 1101. & sepultus Rauennæ in Cathedrali Ecclesia: Sed non lon-

(8) De Clemente III. Pseudo Pōtifice.

longe poſt, corpus eius exhumatum, iuſſu Paſchalis II. combuſtum eſt. Plura his de eo Card. Baronius tom. 11. & 12. Annalium.

(9) Pandulphus Piſan. ſcripſit etiam Vitam Paſchalis II. quam nos M.S. habemus.

DE QVO INVASORE IN GESTIS PAPAE PASCHALIS EST ALIQVANTVLVM PRAELIBATVM. Hiſce verbis Pandulphus affirmat, ſcripſiſſe ſe Paſchalis II. Vitæ hiſtoriam; quam nos & legimus & exſcripſimus ex Codicibus paulo ſupra citatis: id quod Card. Baronius in principio Tomi 12. Annal. in quo ab eodem Paſchali præclarè & perſanctè geſta deſcribit, minimè negat; ſed tamen eius Vitæ ſcriptorem, quem debuiſſet nominare Pandulphum, Anonymum Vaticanum appellat.

(10) Ioannes Caietan. Mon. Caſin. S. R. E. Cardinalis creatur, mox Archidiaconus, Cãcellarius & Bibliothecarius.

IN DIEBVS IGITVR ILLIS (NON, SICVT CREDO, ABSQVE SPIRITVS CONSOLATORIS ORACVLO) FRATER IOANNES CAIETANVS, &c. Vrbanus II. Papa primo ſui Pontificatus anno, & Chriſti D. 1088. in prima Cardinalium creatione a menſe Aprili ad Septẽbem facta (dies enim certus non habetur) inter alios, quos creauit, vnus fuit Domnus Ioannes Caietanus, Creſcentio Fundorum Duce patre, Creſcentio itidem Fundorum etiam Duce atque Vrbis Præfecto Auo, Marino Caietæ, ac Fundorum Duce Abauo, Italus, Campanus natione, in ciuitate Caieta natus, Matre ex eorumdem Ducum Caietanorum ſtemmate exorta, Domni Ioannis Caietani, Monachi Caſinenſis, ſanctitate ac doctrina inſignis Sorore, ex Monacho etiam Caſinenſi (in quo Monaſterio paruulus S.P. Benedicto, & Deſiderio Abbati, qui & B. Victor III. fuerat oblatus) ac S. R. E. Subdiacono & Cancellario ab eodem Victore anno 1087. ordinato, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin, ac Præſignator (Cancellarium dixeris) eiuſdem Vrbani: mox a Paſchali II. Vrbani ſucceſſore anno Domini 1099. S. R. E. Archidiaconus, & Cancellarius, ac Bibliothecarius factus: tandemque Pontificiæ maieſtatis acerrimus ipſe ac fortiſſimus propugnator, Paſchali perſanctè demortuo, abſens quidẽ, atque inuitus omnium Cardinalium conſenſione electus, ſed ſtatim ad Vrbem accerſitus, e Monaſterio Caſinenſi, ad quod paulò ante migrauerat, præſens ac triſtis in Monaſterio SS. Sebaſtiani & Zodici, cognomento Palladio, loco tutiſſimo, propter Henricianorum turbas, quæ tunc in Vrbe graſſabantur, a quinquaginta & vno S. R. E. Cardinalibus, Epiſcopis nempe quinque, Presbyteris viginti & octo, Diaconis decem & octo, tertio vacantis Sedis die, nulla interpoſita mora, 8. Kal. Februarij, anno Chriſti 1118. in Apoſtolica Petri Sede locatus, Gelaſij II. nomen ſuſcepit.

Ve-

Verùm enimuerò (vt ea, quæ modo diximus, tum ratione, tum veterum teſtificationibus comprobemus) cum ex Scriptoribus nemo adhuc animaduerterit, quo certo anno, & die, Ioannes bic noſter Caietanus creatus fuerit S. R. E. Cardinalis, ea de cauſa id inueſtigare neceſſarium duximus. Et quidem Petrus Diaconus Caſinenſis ita ſcribit: *Sequenti tempore ſupradictus Papa Vrbanus iterum ad has partes deueniens, Iohannem Caietanum loci huius a pueritia Monachum, Diaconum in Lateranenſi Patriarchio ordinauit.* Ita Petrus Diaconus. Cæterùm Vrbanus II. Tarracinæ electus 3. Id Mart. anno Chriſti 1088. poſt dies duodecim Caſinum adijt: Secundò autem, quo certo tempore, ad idem Monaſterium, vel ad eius Monaſterij partes acceſſerit, incompertum. Pet. Diac. Chron. Caſin. lib. 4. c. 7

Sed hoc loco idem Petrus Diaconus memoria dignum Romanæ Eccleſiæ morem cum recenſeat, nos videamus. Diaconi namque S. R. E. Cardinales (quorum munus præcipuum tunc erat, Pontificum Maximorum ſacris perpetuò aſſiſtere) Ordinarij dicebantur in Patriarchio, ſeu Baſilica Lateranenſi. Sic in eamdem ſententiam Leo Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis: *Sequenti tempore ſupradictus Pontifex* (Nicolaus II.) *iterum ad has partes deueniens, Domnum Oderiſium Oderiſij Marſorum Comitis filium, & loci huius a puero Monachum, Diaconum in Lateranenſi Eccleſia, apud Acerras poſitus, ordinauit.* Hæc Leo Oſtienſis. Leo Oſt. Chron. Caſin. l. 3 c. 15

Præterea, quemadmodum Diaconi Cardinales ab Eccleſia, ſeu Patriarchio Lateranenſi cognominabantur: ita & S. R. E. Subdiaconi ab ipſis Romanis Pontificibus ordinati (vt eorundem Notarij ſiue Scriptores, & a Secretis vel Capellani eſſent) non ab Eccleſia, ſed ab Apoſtolico ipſorum Pontificum Palatio, Subdiaconi S. R. E. Apoſtolici Palatij dicebantur: qui & eorundem Pontificum Romanorum Electionibus & Comitijs intererant, vnàque cum Cardinalibus Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconibus vota ſua emittebant. Hac de re certiores nos reddunt Anaſtaſius Bibliothecarius, Guillermus, & Pandulphus S. R. E. Cardinales, alijque vetuſtiores, qui Vitas Romanorum Pontificum conſcripſerunt.

Sed illud etiam de iiſdem Subdiaconis pulcherrimum operæpretium duximus hoc loco recenſendum, quando & ipſi, vt plurimum, a pueritia, vel a Magiſtris S. R. E. in Scholis Cantorum Lateranenſi, & Vaticana, vel in Monaſterijs a Benedictinis Doctoribus erudiebantur: & cum litteris etiam ſanctimoniam hauriebant. Primis enim tribus Religionis Benedictinę ſęculis, ſola eorum Monaſteria erant Scholæ, atque Scholæ vt plurimũ Monaſte- Doctores Benedictini Vrbis & Orbis Magiſtri.

F ria

ria, vsquedum Carolus Magnus, alijque sequentes Imperatores, ijsdem ipsis Benedictinis Doctoribus, extra Monasteria etiam Academias erigerent. Quinimmo ijsdem quoque antiquis temporibus, Summorum Pontificum, & præsertim Magni Gregorij cautum erat: Vt propter sacrilegas hæresum & schismatum atque ethnicismi impietates, quæ latè per Orbem debacchabantur, nullibi atque a nemine, nisi in solis Benedictinorum Monasterijs, atque a solis eorundem Monachis Doctoribus fideles sacras docerētur litteras. Quare ob benè cōseruatū a Benedictinis præceptoribus sacræ fidei depositum, atque ob benè communicatas ab ijsdē scientiæ ac sapientiæ diuitias, beneficentissimus Deus fidelissimè eorundem Religioni concessit: vt a ducentis ferè supra mille annis, quibus ipsa in Ecclesia palmites suos extendit, vbique floruit, ac fructus protulit, nullum produxerit Hæresiarcham, hæreticis bellū indixerit. Verūtamen de magna hac, æque & illibata erga Romanam Ecclesiam, eiusque Sedem Apostolicam fide, pluriora, Deo duce, pertractauimus in Opere nostro de Pręstantia Religionis Benedictinæ.

Soli Benedictini Fide, Doctores a Romanis Pōtificibus decreti.

Nunc ad nostra propius accedamus. Itaque ex eo, quod Rogerius de Houeden eius temporis Scriptor testatum reliquit, Ioannem hunc nostrum Cardinalem Caietanum fuisse quoque Cancellarium Victoris Papæ III. facilè possumus agnoscere, eundem non nisi ab eomet maximo Pontifice itidē ordinatum S. R. E. Cardinalem Subdiaconum, non modò Cancellarium; cum nequaquam contigisse potuerit: vt quis Cancellarius esset Summi Pontificis, quin etiam fuerit Cardinalis vel Subdiaconus, aut Diaconus, vel Presbyter, aut Episcopus ab eodem creatus. Rogerij testimonium est de eodem Cardinali Caietano: *Hic in Monasterio Montis Casini ab infantia Monachus est nutritus: & adultus in ministerio Venerabilium Apostolorum Desiderij, Vrbani, & Paschalis, assiduus fuerat Cancellarij officio functus.* Hæc Rogerius: cuius testimonio idem ipse Ioannes Cardinalis Caietanus suffragari videtur, dum ad Ioannem Caietanum Auunculum suum scribens, non modò Subdiaconum se, verùm etiam soli eidem Desiderio post Deum debitorem fatetur. Annus autem, quo ab ipso Desiderio, seu Victore III. Papa idem Ioannes ordinatus fuit S. R. E. Subdiaconus & Cancellarius, non nisi octogesimus septimus supra millesimum extitisse comprobatur, quando Beatissimus ipse Desiderius Pontificatum inijt eodem anno, & post menses aliquot persanctè mortuus inter Cælites connumeratus est.

Roger. de Houedē. Annal. p. pr. pag. 474.

Io. Caiet. Epist paulò supra a nobis relata.

Iam nunc verò Ioannem Cardinalem Caietanum cum Vrbano

Pontifice agentem iterum inuisamus. Vrbanus siquidem Casini degens, intereos omnes illos Monachos, vnicum seligendum censuit eundem Ioannem Caietanum S. R. E. tunc Cardinalem Subdiaconum, virum vtique nobilitate, sapientia ac sanctitate insignem, eodem, quo ipse creatus fuerat Romanus Pontifex, anno scilicet 1088. quem & ordinauit S. R. E. Diaconum Cardinalem S. Mariæ in Cosmedin, necnon Apostolicarum Litterarum Præsignatorem constituit, vel mense Iunio, vel Septembri, dum sacra quatuor anni Tempora celebrarentur. Id quod nos ex Apostolicis eiusdem Vrbani Rescriptis demonstrare facilè possumus. Extat in Tomo Conciliorum Hispaniæ, diligentia Garsiæ Loaisæ contexto, ipsiusmet Vrbani Diploma, quo Primatum Ecclesiæ Toletanæ concedit Bernardo Archiepiscopo, eiusque successoribus, in cuius fine: *Datum Angina per manus Iohannis Diaconi S. R. E. & Præsignatoris Domni Vrbani II. Papæ Id. Octobris, anno Dominicæ Incarnationis* 1088. *Indictione 2. anno Pontificatus Domni Vrbani primo*. Extat etiam apud nos aliud, quo idem Vrbanus Hugoni Abbati Cluniacensi, eiusque successoribus confirmat omnia eius Monasterij bona, in cuius fine: *Datum Romæ per manus Iohannis Diaconi S. R. E. Præsignatoris Domni Vrbani II. Papæ Calend. Nouẽbr. Indictione 2. anno Domin. Incarnationis* 1088. *Pontificatus verò eiusdem Domni Vrbani primo*.

"Anagniæ f.

De S. R. E. Cardinaliũ creationibus

Cæterùm hoc loco animaduertendum venit antiquis illis Ecclesiæ Romanæ temporibus, & ante millesimum ferè Christi annum, Presbyterorum ac Diaconorum Cardinalium creationes mense Decembri in Temporibus ante Natiuitatem Domini, Romanos Pontifices obseruare consueuisse: post millesimum verò annum voluisse eosdem Pontifices, eas Cardinalium creationes in vno ex quatuor anni Temporibus, vt plurimum facere, manifestum est. Sed quod rationabili voluntate aliquando fiebat, mox propter turbas a schismaticis Imperatoribus aduersus Romanam Ecclesiam moras cum commodè obseruari non posset, factum est, vt ea temporis ratio a solo Pontificum eorundem arbitrio penderet, quemadmodum in hodiernum vsque diem fieri mos est. Ex quibus iure optimo affirmare possumus, Ioannem nostrum Caietanum, vel creatum fuisse Cardinalem eo anno Christi 1088. mense Iunio, vel mense Septembri in quatuor Temporibus, quæ in ipsos incidunt menses: vel a mense Aprili ad Septembrem, cum primis Octobris mensis diebus iam Cardinalem & Præsignatorem factum, ex subsignato Vrbani II. Diplomate pauló supra agnouerimus.

Pandulph. in Vit. Gelasij II.

Quod verò Prǽsignator (vt dicebatur Ioannes Cardinalis Caietanus) hoc ipsum esset munus, ac si Cancellarius diceretur, Pandulphus Pisanus testatus est sub illis verbis: *Tunc Papa Vrbanus II. litteratissimus & facundus fratrem Iohannem, virum vtique sapientem ac prouidum sentiens, ordinauit, admouit, suumque Cancellarium ex intima deliberatione constituit*. Hæc Pandulphus. Et Rogerius de Houeden de eodem: *Adultus in ministerio Venerabilium Apostolicorum Desiderij, Vrbani, & Paschalis, assiduus fuerat Cancellarij officio functus*. Ita Houeden.

Rog. Houed. Annal. p. 1. pag. 474.

His etiam accedit & illud aliud animaduersione dignum, quòd Ioannes Cardinalis Caietanus neque Abbas fuerit, neque ante Pontificatum Episcopus. Id quod Cardinalis Baronius (vir alioqui litteris prǽclarissimus, deque me suis in Annalibus optimè meritus) nescio quo amanuensium errore, assertum voluit. Etenim in Actis Concilij Lateranensis anno Christi 1112. a Paschali II. Papa celebrati (vt est apud Nicolaum Card. Aragonium) inter eos, qui eidem Concilio interfuerunt, vnus fuit Ioannes hic noster Caietanus, Diaconus Cardinalis. Verba eius Registri sunt: *Diaconi verò Cardinales, Abbas Sublacensis, Iohannes Gaietanus, Abbas S. Andreæ, Leo, Gregorius, Aldo, Theobaldus, & Rosimannus: qui in damnationem Priuilegij pro inuestituris ab Henrico IV. Imperatore violenter extorto, consenserunt, vnà cum duodecim Archiepiscopis, centum quatuordecim Episcopis, quindecim Presbyteris Cardinalibus, & octo Diaconis Cardinalibus, & quamplurimis Abbatibus & Clericis diuersi Ordinis innumerabilibus*. Nihilominus cum eadem Concilij Acta ex eodem Nicolao Aragonio referat Cardinalis Baronius, legit tamen: Ioannes Abbas Caietanus; cum iste nunquam Abbas, sicut nec Episcopus, quem etiam, nescio quo pacto Episcopum itidem vocauerit idem Baronius.

Nicol. Arag. Registr. in Biblioth. Vaticana & Anician. M.S.

Card. Baron. Annal. tom. 12. ad A. 1112 pa. 94. & ad Anno 1116. pa. 111 edit. Rom.

Denique quàm præclarè purpuram suam exornauerit, æquè & inuictè se gesserit pro Sede Apostolica, eiusque maximis Pontificibus, Vrbano præsertim, & Paschali, Ioannes idem Cardinalis Caietanus, duo præ reliquis egregia ipsius facinora facilè demonstrabunt: Alterum pro Vrbano II. alterum pro Paschali II. exantlatum. Etenim ille non primùm Cardinalis Diaconus ab eodem Vrbano creatus est, quàm probata eius fides prospecta fuit, atque eo tempore, quo idem Pontifex a Teutonicis, & Girberti Antipapæ factionem sequentibus, in Insula Lycaonia Romæ inter duos pontes, & in propria ac Progenitorum suorum Caietæ Ducum domo obsessus est. Solus enim Ioannes vnà cum Petro Leone, viro Illustri, ac religioso, Pontificem sanctissimum nunquam deser-

Ioannis, Cardinalis Caietani laudes.

Inuictũ eius animi robur.

ſeruit. Quamobrem tam ab eodem Vrbano & a Cardinalibus & Clero: quàm a Viris principibus, & populo ſemper in pretio eſt habitus. Quod ad Paſchalem ſpectat, vnum etiam illud ſufficiat, quod, vt Pandulphus teſtatur, eius ſenectutis baculus in omnibus, & per omnia fortiſsimus perdurauerit idem Ioannes Cardinalis Caietanus. Hinc igitur apparet quãtus noſter hic Cardinalis extitit, qui maiori ornamento Purpuræ ſuæ, quàm ea illi ſplendori fuit. Nam tanquam verus Sol in firmamento Eccleſiæ doctrina & libertate ſua velut lumine & calore claruit; fouitque Chriſtianum populum: tantùmque conſilijs valuit, vt verè eſſet ſpeculator Romanæ Sedis, verum fulcrum Pontificis & plebis Catholicæ Aſylum. Ea morum & grauitate & ſanctitate, vt nihil eo ſanctius, nihil innocentius videri poſſet. Qua de re non mirum ſi tantis ipſe adornatus virtutibus, Cardinalium omnium conſenſione inuitus ac renitens, Romanam Petri Sedem conſcenderit: vnde & Gelaſius II. Papa dictus eſt. Hæc quidem nos de Cardinalitia Ioannis dignitate, eiuſque animi virtutibus tractare voluimus, nunc verò ad Pandulphum denuo reuertamur, atque eius verba more noſtro illuſtremus.

ECCE DOMNVS VRBANVS, PRIMVM OSTIENSIS EPISCOPVS, POSTEA PAPA ROMANVS. Vt Vitæ Sanctitate inſignem, ita miraculorum gloria clarum fuiſſe Vrbanum II. quod ſolus vnus eiuſdem Pontificis Coætaneus, Guibertus videlicet Abbas Monaſterij S. Mariæ Nouigenti in Gallijs, in hiſtoria ſua geſtorum Dei per Francos, mentionem faciat, hoc loco nos præterire noluimus. Ita enim ille de eodem Vrbano: *Atteſtatur ſtatui mentis, finis eius ſplendens miraculis. Defuncto etenim ac ſepulto eo, ſicut ſuccedens ei Oſtienſis (Otho Gallus) Scripſit Epiſcopus, cum plurima ſigna iam fierent, adſtitit quidam ſepulchro eius iuuenis, & membrorum damnum ſibi imprecatus eſt, ſi per Vrbani merita, qui Odo diceretur, ſignum vnquam factum fuerit: aut fieret. Necdum pedem a loco extulerat, eum officio ſermonis amiſſo, & altero laterum paralyſi intercurrente, correpto, poſtridie Vrbani virtutum teſtimonia, mortuus ipſe, perhibuit.* Hæc ex auctore antiquiſſimo, atque eorum temporum æquali, nefas duximus ſilere: tum ne tanti Pontificis geſta & ſanctitas lateret: tum in gratiam Clementiſſimi Domini mei Vrbani VIII. qui vt illius nomen, & magnanimitatem, egregiumque diſciplinæ Eccleſiaſticæ reſtaurandæ, ac defendendæ maieſtatis Pontificiæ ſtudium ad viuum refert: tum demum, ne Benedictini Ordinis Pontificem, qui Benedictini nominis vindex fuit & ſtudioſiſſimus, præterijſſe vi-

(11) Vrbani II. virtutes.

Guib. Abb. hiſt li. 2. c. 1.

Vrbani II. iam mortui, interceſſione miracula fiunt.

Vrbanus VIII. Pont. Max.

viderer. Eiusdem etiam Vrbani sanctitatis locuples testimonium accedit ex monumento, quod hodierno die integrum videre est in Capella Pontificia Patriarchij olim Lateranensis: Vbi qui aduentantium Confessiones excipiunt Franciscani, Hostia salutari & tremenda faciunt. Inibi enim & prope sacrum altare, inter alios Sanctitate claros Pontifices, Vrbanus II. depictus visitur cum corona gloriæ, seu diademate, vt vocant, Sanctorum insigni, iussu Callisti II. Papæ, qui Vigesimo post Vrbani ipsius obitum anno, in Romanum Pontificem euectus est, & illius perspectas, notissimasque habere potuit virtutes, & sanctitatem miraculis attestata.

(12) *ECCE DOMNVS VRBANVS IOANNEM GAIETANVM ACCIVIT, IMMINENTE PERSECVTIONE ALEMANNICA, IN INSVLA LYCAONIA, INTRA DVOS EGREGII TIBERIS PONTES, &c.* Caietæ Duces, Romana donatos Vrbe, eiusque Principibus fuisse adnumeratos, priusquam potirentur Caieta, vel inde coniectare libet, quod ij, eorumque posteri, præcipua in Romana Republica munia, dignitatesque frequentes gesserint, domus habuerint, Ecclesias proprij iuris possederint, in publicis a se confectis instrumentis se viuere Lege Romana professi fuerint. Vnde anno Christi 884. inter tres alios Clarissimos Vrbis Consules & Duces, connumeratur Marinus Caietæ Consul & Dux; & ab anno 750. ad 1120. plures ex eorundem Ducum germine Præfecti Vrbis fuere; quorum nomina ex perantiquis originalibus Chartis, quæ apud nos asseruantur, hæc tantùm hic adnotanda in mentem venere: Ioannes Præfecturius, Docibilis Præfecturius, & Leo Præfecturius (ita dictos voluere eos, vel qui Augustissimam Præfecturam gessissent, vel qui sæpius eo dignitatis munere perfuncti essent). His accedunt, Pamphilus, Stephanus, Leo, Constantinus, Campulus, Leo etiam, Crescentius Gelasij II. Auus ac Crescentius eiusdem Gelasij Nepos, omnes Vrbis Præfecti. Denique Ioannem Caietanum Gelasij II. pronepotem in primariorum Romanæ Vrbis Principum albo adnumeratum, Radeuicus eius temporis Scriptor docet. Egregiæ quidem omnes virtutis, & nobilissima germina Anatolij Sedis Apostolicæ strenuissimi Militiæ Tribuni sub Gregorio II. Gregorio III. & Zacharia, qui Anatolium eundem Comitatu Caietæ, vnà cum contiguis sibi Ciuitatibus & Oppidis, quin & Pontia & Palmaria Insulis, in feudum perpetuum donarunt. Præterquam quod magni illi Vicani in Italia Principes, qui & Vici Eluii in Etruria Domini, Comitum Signiæ ac Ceccani, necnon Caietæ Ducum, & Cāpaniæ Comitum Gentiles, trecentis continuis annis

Romanę Vrbis Duces & Præfecti ex Familia Caietana.

Radeuic. hist. li. 2. Appēd. ad Otton. Frisingen.

Vici Eluij Dynastę, Caietæ Ducum Gentiles ad

nis (ab Innocentio II. videlicet ad Eugenium IV.) eiuſdem Augu ſtiſſimæ Vrbis Præfecturæ clauum tenuere. Et hi quidem ex Iuliis Cæſaribus Genus ſuum traxiſſe, ſat clarè teſtatum reliquere Leonardus Aretinus Hiſt. Aquil. Vol. lib. 4. c. 22. & lib. 5. c. 3. Ioannes Petrus Notarius Capitolinus in Chronico, Lelius Petronius Romanus in Diario, Canis, ſiue Camillus Caſtellus in Chronico de Vrb. Præfect. c. 42. Carolus Stengelius in Præfat. ad Monaſteriologia Germaniæ: & vetuſtiſſima paſſim monumenta, quorum multa ſunt apud nos. *trecētos cōtinuos annos Vrbis Præfecti.*

Meminimus etiam alibi a nobis dictum, eoſdem Caietanos Heroes, ſuas habuiſſe in Inſula Lycaonia Domus, intra duos pontes, vbi & conſtat Gelaſium II. eius germen ſtemmatis (vt Flauius Blondus teſtatur) S. Bartholomæi reparaſſe Eccleſiam, quam Iuriſpatronatus Caietanorum fuiſſe, Cencius Cardinalis Camerarius in ſuo Regeſto Cameræ Apoſtolicæ docebat. *Flau. Blond. Rom. Inſtaur. lib. 2.* Dum itaque Vrbanus II. Pontifex Maximus (vt ait Pandulphus) accito Ioanne Cardinali Caietano ad euitandam perſecutionem Alemannicam, Domi ſe contineret, in Inſula Lycaonia, inter duos pontes ſitæ, non erit hæc Domus Petri Leonis, viri clariſsimi; quæ poſita in vicinia eiuſdem pontis, iam nunc eſt excellentiſsimæ Sabellorum Familiæ, ad quam ex materno Petri Leonum ſtemmate Domus illa peruenit. *Domus Caietanorum Romæ in Inſula Lycaonia.* Ea de re teſtem habeo Franciſcum Ioannetum, qui ex veteribus Germaniæ Scriptoribus ſummorum Pontificum Vitas deſcribens, de eodem Vrbano ſic ait: *Poſtremò Vir ſanctus multos labores patienter perpeſſus, & plurimis perſecutionibus deuoratis, duodecimo eius regiminis anno, menſe 4. die 19. in Domo Petri Leonis apud S. Nicolaum Carceris Tulliani, quieuit in Domino.* hæc ille. *Franciſcus Ioannetus.* Quamobrem (niſi malè coniector) ipſorummet Domus Caietanorum erat, in ipſomet eodem loco ſita, quo Excellentiſſimi Caietani Romani, Sermonetæ Duces, hodie ædes quaſdam ſui iuris poſſident. Nec ita videtur coniectura aberrare. Nam Riccardus de Aquila Northmannus cũ vi expuliſſet Caieta Caietanos Duces, factus mox ipſe Caietæ Dux, & Fundorum, omnem ipſorum ſtatum & Principatum occupans, ex illis ipſis poſſeſſionibus, quas habebant Romæ, nonnullas, etiam ſibi vſurpaſſe videtur. Cum autem, vna tantùm ex ea Aquilæ Familia tunc Comitum Fundorum hæres ſuperſtes eſſet, Ioanna, nupſit ea Loffredo Bonifacij VIII. magnarum virtutum maximi Pontificis pronepoti, totumque Comitatum Fundorum, & plura alia bona allodialia, ac quicquid poſſeſſionis etiam habebat Romæ, dotem adduxit ſecum, & Familiæ eidem Caietanæ *Caietani Romani Fūdorum Comites.*

in-

intulit. Inter ea autem potuerunt illæ ædes fuisse, quas insinuauimus in Insula Lycaonia collocatas, & quas Vrbanus II. comitante Ioanne nostro Caietano Card. Cancellario, inhabitasse scribitur, sub dura illa persecutione Alemannorum. Quin & ipse Bonifacius VIII. siue amore, memoriaque Vrbani & Gelasij, seu quod Nepotis sui Palatium illud esset (vt continuata per successorum manus traditione affirmatur) nonnunquam inhabitauit; quod præterea peruetusta eiusdem familiæ insignia (Vndarum & Aquilarum) quæ sæpius inspexi, intra eiusdem Domus habitationes sculpta, ostendunt.

(13) *VT PER ELOQVENTIAM SIBI A DOMINO TRADITAM, ANTIQVI LEPORIS ET ELEGANTIAE STYLVM IN SEDE APOSTOLICA IAM PAENE OMNEM DEPERDITVM REFORMARET, AC LEONINVM CVRSVM, &c.*

Gelasius II. ab eloquētia commendatus.

Non magnis componere parua solemus. Quantus igitur Gelasius fuit, quem cum magno Leone, eruditissimo Pontifice, contulit Pandulphus: cum Leone, inquam, quem Episcopi Græci in quinta Synodo Constantinopolitana, appellant, Illuminatorem & Columnam Ecclesiæ: in cuius libris maiestas sedet; qui vbique triumphos spirat. Et sanè eloquentissimum eum oportet fuisse, qui barbarum Attilam, ferocientemque tyrannum sua dicendi maiestate ac virtute compressit. Vnde & ab insigni sanctitate, & a Diuina prope doctrina, atque eloquentia, Magnus est dictus. Quantus igitur Gelasius, cui id onus demandatum, vt ad Leoninum stylum, Vrbem & Orbem corrigeret. De eo Petrus Diaconus Casinensis: *Gelasius*, inquit, *Sedis Apostolicæ Pontifex, paruulus in Casino sub Desiderio Abbate, B. Benedicto oblatus, & ab Alberico Philosopho edoctus, scripsit in eodem Cœnobio positus, passionem S. Erasmi, Sanctæque Anatholiæ: passionem quoque S. Cæsarij versibus adornauit: factusque dehinc S. R. E. Cancellarius, rescripsit Registrum Paschalis Papæ II.* Et Ordericus Vitalis: *Anno inquit, ab Incarnatione Domini MCXIIX. Indictione xi. defuncto Paschali Papa, Iohannes Caietanus, Romanorum Pontificum antiquus Cancellarius & Magister, in Gelasium Papam electus est.* Paulòque post: *Gelasius Papa, eruditione litterarum apprime instructus fuit, & longa exercitatione, vt pote qui Præsulum Apocrisarius ferè quadraginta annis enituerat, calluit.* Hæc Ordericus Vitalis eidem Gelasio coætaneus.

Petr. Diac. lib. de Vir. Ill. Monast. Casin. c. 46.

Orderic. Vital. Eccles. hist. lib. 2. in princ.

(14) *EIVSQVE SENECTVTIS BACVLVS IN OMNIBVS, AC PER OMNIA PERDVRAVIT.* Ioannes Caietanus scilicet, qui ab Vrbano II. Romam accitus, ac S. R. E. Cardinalis crea-

Gelasius adhuc Cardinalis maxi.

creatus, vt eum grauiſſimo ſchiſmate ſubleuaret; quo credemus adiumento Paſchali fuiſſe, poſtquam tanto ingenij acumini, & rerum agendarum dexteritati, tot annorum experientia, in præcipua experientiæ Schola, Romana Curia, acceſsiſſet? Hinc Abbas Vrſpergenſis: *Ioannes*, ait, *Caietanus, vir prudens & venerandus, in Romana ſemper Eccleſia irreprehenſibiliter eidem Apoſtolico collaborans*. Quod quàm verum ſit, quod tradit idem Vrſpergenſis, vnum illud inter alia, quod in Concilio Romano contigit, ſatis inuictè probat. Cum enim Bruno Signinus, iurium Eccleſiæ zelantiſsimus, Paſchalem quaſi reum hæreſis ſugillaſſet, *commotus ad hæc Iohannes Caietanus* (verba ſunt eiuſdem Vrſpergēſis) *reſpondit: Tu ne hic, & in Concilio, nobis audientibus, Romanum Pontificem appellas hæreticum: Scriptum, quod fecit Dominus Papa, malum quidem fuit, ſed hæreſis non fuit. Et alter quidam adiecit: Immo nec malum dici debet; quia ſi liberare populum Dei bonum eſt, auctoritate Euangelij, qua præcipimur, Animas quoque pro fratribus ponere. Ad hæc patientia Domini Papæ, horrendo hæreſis nomine pulſata, expergefacta eſt, & manu ſilentium indicens, diſſidentium clamores, & murmura tali ratione compeſcuit: Fratres & Domini mei audite: Eccleſia iſta nunquam habuit hæreſim, immo hic omnes hæreſes conquaſſatæ ſunt. Hic Ariana hæreſis, quæ per trecentos ferè annos viguit, annullata eſt. Ab hac Sede hæreſis Eutichiana, & Sabelliana contrita. Photinus, cæterique Hæretici deſtructi ſunt. Pro hac Eccleſia Filius Dei in paſſione ſua orauit, cum dixit: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Quinta feria, Papa in Concilio conſedit, multis & maximis negotijs Regis, per Dominum Cluniacenſem, Ioannem Caietanum, & Petrum Leonis Vrbis Præfectum, cæterosque illius partis fautores, impeditus. Sexta feria, Apoſtolicus in generalem omnium Eccleſiarum cauſam, animum aduertit: & Ioanne Caietano cum Petro Leone, cæteriſque Regis fidelibus in faciem reſiſtentibus*. Atque & alia, quæ in eo Concilio Ioannes Caietanus tum Cardinalis Diaconus (non Epiſcopus, ex Vrſpergenſe contra ipſum Vrſpergenſem: nec Abbas, ex Nicolao Aragonio contra ipſum Aragonium: quemadmodum non ita rectè Cardinalis Baronius (vir alioqui eruditiſſimus) dicere videtur. Vt videas Ioannem ipſum Cardinalem Caietanum vbique propugnantem partes, cauſamque Paſchalis Romani Pontificis, & veritatis: & propterea dignum exiſtimatum, qui ab eodem Paſchali in partem ſollicitudinis vocatus, Senectutis illius Baculus diceretur.

Morum Pontificum Paſchalis II. & Vrbani II. Senectutis baculus firmiſſimus.

Abbas Vrſpergēſis Chron. ad ann. 1118

Idem ann. 1116.

1. Io 3.

Luc. 22.

Eccleſia Romana hæreſes omnes conquaſſauit.

Card. Baron. Annal. to. 12 ad ann. 1112 & 1116.

(15) *A QVO SANE PONTIFICE INTER ALIA SANCTA QVAE FECIT, GREGORIVM DE CICCANO, ALDONEM DE FERENTINO &c. PRESBYTEROS, AC DIACONOS CARDINALES, CVM NON PAVCIS ALIIS FECIT CERTIS TEMPORIBVS PROMOVERI.* Tradunt qui de rebus Pontificijs scripsere Historias, ab vno Ioanne Caietano Cardinali Cancellario (maximis Pontificibus, Vrbano II. & Paschali II. (triginta nempe annorum spatio, quo ipsi Petri rexere Naviculam) vniuersa ferè Sedis Apostolicæ, & Curiæ Romanæ pependisse negotia, ob singularem eiusdem Viri in rebus agendis, tractandisque dexteritatem, prudentiam, sapientiam, ac sanctitatem. Iure igitur Pandulphus hoc loco scriptum reliquit, tam Cardinales a se relatos, quàm non paucos alios, quorum numerus, vt Scriptores affirmant, centenario maior extitit, a Paschali Papa creatos, non modò per Orbem Episcopos, cæterosq; minoris ordinis Præsules, vnius Ioannis Caietani consilio, atq; arbitrio. Qua de re Ptolomæus Lucensis de eo sic: *Hic (vt Historiæ referunt) fuit Cardinalis, & Paschalis Papæ Cancellarius, vocatusq; est Ioannes; in cuius officio dependebat status Curiæ; & inde fidelitatē seruando, ipsū oportuit se opponere pertinaciæ Henrici cōtra Ecclesiā, propter quā causā istius Imperatoris incurrit offensam.* Hæc Ptolomæus Lucensis.

Ioānis Cardinal. Caiet. auctoritas quanta.

Ptolom. Lucen. lib. 18. c. 30. hist. ap. nos M. S.

(16) *DIACONIAM ROMAE, QVAM S. MARIAE IN COSMEDIN VVLGARITER NVNCVPANT, SIBI CARDINALI DIACONO A DOMNO PASCHALI COMMISSAM IN AVRO, ET ARGENTO, &c.* Restaurauit, inquam, Ioannes Cardinalis Caietanus, iam ruinæ proximam, & egregijs diuitijs, vt supra visum est, locupletauit: quod & prius fecerat in Insula Lycaonia, Ecclesia S. Bartholomæi (quæ Iuris Patronatus fuerat Progenitorum suorum) ædificata. Vnde in summum Pontificem assumptus, eidē curæ incubuit, vt ea, cui olim Sponsæ coniunctus erat, tanquam Viro suo parata inueniretur. At ex Vrbe fugatus, morteque præuentus exequi non potuit, quod in animo habebat. Hinc successor illius Callistus II. in religiosam illius mentem, & intentionem successit: qui Reliquias a Gelasio collectas, & Ecclesiæ huic destinatas inclusit in Altari, quod & consecrauit: & hoc Gelasij decessoris sui Monumentum reliquit:

Ecclesiā Tituli sui instaurauit, ditauitque.

Infra scriptorum pia sacra Patrociniorum
Gelasius Iustus dedit hic Papa Secundus.

Callistus II.

† *In nomine Domini. Anno V. Pontificatus Domni Callisti II. Papæ,*

Papa, menſe Maio, die vj. dedicatum eſt hoc Altare per manus ipſius, vbi recondita ſunt hæ Reliquiæ: de Sepulchro Domini: de Veſte, & Sepulchro S. *Mariæ: de Lapidibus* S. Stephani: *de Craticula, & Sanguine* S. *Laurentij: de Reliquijs* S. *Sebaſtiani; Vnum de Capitibus* SS. *Quatuor Coronatorum: Brachium* S. *Hyppoliti Martyris: Brachium* S. *Bonifacij IV. PP. Cornelij PP. Calliſti PP. Felicis PP. Agapiti Martyris, Felicis & Adaucti, Proceſſi & Martiniani, Coſmæ & Damiani, Marci & Marcelliani, Cæſarij & Iuliani, Marcellini & Petri, Abbaciri & Iohannis, Abundij & Irenæi, Chriſanti & Dariæ, Marij & Marthæ,* SS. *ſeptem Fratrum, Quadraginta Martyrum, Cyriaci & Sociorum eius, Agnetis Virg. Ceciliæ Virg. Seraphiæ Virg. Arthemiæ Virg. Priſcæ Mart.* S*abinæ Mart. Marmeniæ Mart.* S. *Sunema, de Reliquijs Cemiterij* S. *Mariæ ad Martyres, & Reliquiæ de Veteri Altari; & aliorum plurimorum* Sanctorum, *quorum nomina Deus ſcit. Anno M. C. XXIII. Indict.* I.

eandem Eccleſiam perornauit.

Altare autem ab eodem Calliſto fuiſſe conſecratum, memoria in eodem inſcripta id perſuadet: *Anno M. C. XXIII. Indict.* I. *dedicatum eſt hoc Altare per manus Domni Calliſti PP. II. quinto ſui Pōtificatus Anno, Menſe Maio, die vi. Alfano Camerario eius donaplurima largiente,* Decipiuntur autem nonnulli, qui Ciborium ſuper illud Altare non contemnendi artificis opus, aſſerunt Gelaſij iuſſu factum fuiſſe. Nam Inſcriptio, quæ in eodem Ciborio legitur: *Deodatus me fecit:* non Gelaſij II. ſed Bonifacij VIII. tempore, Ciborium illud factum docet: ſub huius enim, non illius Pontificatu, Deodatus vixit; vt non ſolùm ex alijs eiuſdem operibus, ſedente Bonifacio, in Vrbe factis apparet, ſed ex Patre illius Coſmato, qui Nicolai III. Pontificatu floruit. Ita enim legitur in Oratorio Lateranenſi, quod dicitur Sancta Sanctorum, quodque Coſmatus a fundamentis extruxit: *Magiſter Coſmatus fecit hoc Opus.* Filium verò Coſmati fuiſſe Deodatum, antiqua Inſcriptio in Eccleſia S. Iacobi, iuxta portam Vulgò Septimianam, *in hæc verba docet: Deodatus filius Coſmati, & Iacobus fecerunt hoc Opus.*

Hinc igitur Ciborium illud alicuius Bonifacij mandato confectum, Franciſci ſcilicet Caietani nepotis illius, vt Vndæ cæruleæ in Vmbone aureo, quæ ibidem viſuntur, oſtendunt; iam tum enim Bonifacij Maiorum, & Familiæ Inſignia erant. Hinc etiam pro argumento eſt, ex eadem Gente Bonifacium, æquè ac Gelaſiū fuiſſe, quod etiamſi complures eſſent, & ditiores, & nobiliores in Vrbe Tituli, eam tamen Scholæ Græcæ, & S. Mariæ in Coſmedin Diaconiam Franciſco Caietano, nepoti ſuo contulerit, in Gelaſij me-

Bonif. VIII. ex eadē Caietana Gēte fuit, qua & Gelaſius II.

moriam; qui eam olim habuisset etiam ille Cardinalis Diaconus. Vsus enim antiquus habebat; qui & vsque modò frequens est, vt in Maiorum suorum Titulos Cardinales sæpe sæpius succedant.

(17) *CASINENSE COENOBIVM, TVM OB B. BENEDICTI ECCLESIAM, &c.* Hoc loco Pandulphus ostendit ardentem Gelasii erga Monachos suos Casinates beneuolentiam, & singularem di'ectionem. Id quod etiam Gelasius ipse suo illo Diplomate eisdem concesso apertè satis declarat. Ait enim: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, &c. Cum iniunctum nobis Apostolicæ Sedis Officium, vniuersis per Orbem Ecclesijs nos efficiat debitores, Casinensi tamen Cænobio quàm maximè obnoxios faciunt, Beatissimi Patris nostri Benedicti Legislatoris præsentia corporalis, & in Monachis per Dei gratiam indefessè perdurans eius obseruantia mandatorum. Vnde & Sanctissimi Patres nostri Romani Pontifices, qui nos in Sede Apostolica præcesserunt, omnium idipsum Monasteriorum Caput non immeritò statuerunt. Nam ex eo Monastici Ordinis norma, quasi de viuo Paradisi fonte manauit. Quod patet ex dictis Angeli ad Sanctissimum Benedictum: Noli probatissime, ac electissime Benedicte pro his, quæ huic ventura didicisti loco, mæstum gerere animum; quoniam quod semel a Deo præfixum est, immutabile, ac irreuocabile est, solis tibi tuo merito concessis cunctorum habitantium in loco animabus; sed aderit omnipotentis Dei consolatio, quæ locum istum in ampliorem, & multò meliorem, quàm nunc est, restituet gradum: & huius Ordinis doctrina per totum Orbem iterum radiabit loco.* Hactenus Gelasius Pontifex Sanctissimus.

Gelasii Diploma ex Archiuo Casin.

Cænobij Casinẽsis dignitas quanta.

Greg. 2. dia'. 20. & Leo Ostiẽ. Chron Casin. li. 1 c. 1.

(18) *INTERIM AVTEM PASCHALI PAPA DEFVNCTO, &c.* Sic igitur Petrus Portuensis Cardinalis Episcopus, communisque omnium S. R. E. Cardinalium vox, absentem Ioannem Caietanum Cardinalem, in Pontificem Romanum deposcebat. Tanta Viri sanctitas erat, tanta eruditio, quin & sæcularis Parentum potentia, & diuitiæ tantæ. Postremum enim hoc in Pontifice per ea tempora quærebatur; vt insignis auctoritas Cardinalis Episcopi Prænestini (apud Falconem Beneuentanum eiusdem temporis scriptorem) manifestum reddit. Nam cum graui infirmitate decumbens Gelasius, responsum mortis in se haberet; ne post decessum, tam periculosa tempestate, Petri Nauis diutius gubernatore maneret destituta; vt Petrus olim de Clemente, ita ille de Prænestino, Ecclesiæ prouidere voluit. Falconis sunt verba: ***Antequam terminus statutus Synodum celebrandi aduenisset, apud Monasteriũ S. Petri, quod vocatur Clunia, vbi diligenter morabatur, ægritudinis***

Ioãnis Card. Caietani progenitores etiam potentes & diuites

Falcõ. Chrõ. Neap. edit. 1626. p. 204.

nis mole detentus est. Confestim se infirmitatis validæ dissolutione teneri persentiens, Palestrinum acciri iussit Episcopum, & imponere illi tanti honoris culmen Romanæ Sedis satagebat: præuidebat enim se, vt fragilitatis est, corpore dissolui. Audiens itaque Episcopus ipse huiusmodi verba Pontificem proferentem: Absit, inquit, omnino absit, vt tanti honoris, ponderisque cacumen indignus ego & infelix suscipiam; præcipuè cum auxilio Dei, & Sæcularium virtute diuitiarũ, Romana Sedes temporibus nostris, sub persecutionis flagello dedita, defendi oporteat & muniri: Si verò meis acquiescere velitis consilijs, Viennensem Archiepiscopum, virum vtique religiosum, prudentisq; animi, & sæcularibus ornatum virtutibus, ad tale, tantumq; patrocinium eligamus. Dei namque consilio & B. Petri meritis, & viri huius solatio, Romanam Sedem sub tantæ persecutionis periculo diutissimè oppressam, credimus ad serenitatẽ triumphumque subleuari. Quid multa? Et Gelasio Pontifici infirmanti, & cæteris Cardinalibus, alijsq; omnibus Episcopi sermo complacuit. Nec mora, Archiepiscopũ illum accersiri iubent, vt dicta factis compleant & perseuerent. Quia verò vocatus, viribus totis renuit, se seque tanti Officij culmine indignum clamitabat; tamen cælesti clementia ordinante, ad Pontificalem Infulam, Gelasio ægrotante & volente, promouetur.

Archiepisco pus Viennensis suas ob præclaras virtutes absens eligitur in Papam.

Hæc Falco Beneuentanus, eius ætatis scriptor, in suo Chronico; quod vnà cum tribus alijs antiquis historicis imprimendum curauit religiosus, & doctissimus vir D. Antonius Caracciolus ex Ordine Clericorum Regularium Teatinorum Theologus, meus amicissimus. Itaque quid clarius Lector habere possis? *Auxilio, inquit, Dei, & Sæcularium virtute diuitiarum, Romana Sedes temporibus nostris, sub persecutionis flagello dedita, defendi oportet, & muniri.* Scilicet sæculares Principes tam grauiter Ecclesiæ Romanæ imminebant, & ea illam tyrannide vexabant Antipapæ, vt oportuerit tantam auctoritatem, & Deo proximam maiestatem, sæculari potentia & diuitijs defendi. Quod (si malus coniectator non sum) apertè innuit, eorum temporum consuetudinem fuisse, Viros etiam sæculari dignitate spectabiles, ad Pontificatum postulare, & consequenter Gelasium summa virum nobilitate, & antiquis stematibus (vt etiam vltro fatetur Pandulphus) clarum fuisse, qui tam sæuis temporibus in Romanum Pontificem, etiam absens, omnium Cardinalium consensione, designatus & electus fuit. Id quod apertè confirmatur ex proximis sibi Pontificibus. Decessor etenim Paschalis, & successor Callistus, ambo & summæ nobilitatis, & summæ potentiæ erant.

PETRVS PORTVENSIS, CENCIVS SABINENSIS, &c.

EPISCOPI CARDINALES, DOMNIZO S. MARTINI, BONIFACIVS S. MARCI, &c. PRESBYTERI CARDINALES, GREGORIVS S. EVSTACHII, ODERISIVS S. AGATHAE, &c. DIACONI CARDINALES, PRIMICERIVS CVM SCHOLA CANTORVM, SVBDIACONI PALATII OMNES, ARCHIEPISCOPI QVAM PLVRES. Omnes hi, vt inquit Pandulphus, ius habebant eligendi Romanum Pontificem. Quo loco non abs re fore iudicauerim, vt quæ esset horum temporum Romanæ Ecclesiæ forma, ex scripto perantiquo sacrorum Rituum Codice Vaticano describeremus; Sic enim se habet:

Ecclesiæ Romanæ forma antiqua.

Sunt in Ecclesia Romana (Romæ scilicet) quinque Ecclesiæ Patriarchales: Prima est Ecclesia Lateranensis, quæ & Constantiniana, & Basilica Saluatoris diuerso nomine nuncupatur. Hæc habet septem Cardinales Episcopos, hosque dictos Episcopos Collaterales, itemque & hebdomadarios; eò quòd singulis hebdomadibus per vices expleant munus Pontificis. Episcopi Cardinales erant hi: Episcopus Ostiensis, Episcopus Portuensis, Episcopus S. Ruffinæ siue Sylua candidæ, Episcopus Albanensis, Episcopus Sabinensis, Episcopus Tusculanus, Episcopus Prænestinus. Alia Patriarchalis est S. Maria Maior dicta: quæ habebat septem Cardinales Presbyteros, scilicet Cardinalem SS. Apostolorum Philippi & Iacobi, S. Cyriaci in Thermis, S. Eusebij, S. Pudentianæ, S. Vitalis, SS. Petri & Marcellini, & S. Clementis. Alia Patriarchalis Ecclesia S. Petri: in qua item septem sunt Presbyteri Cardinales, scilicet S. Mariæ trans Tyberim, S. Chrysogoni, S. Cæciliæ, S. Anastasiæ, S. Laurentij in Damaso, S. Marci SS. Martini & Siluestri. Alia Ecclesia Patriarchalis est Basilica S. Pauli: in qua sunt hi Cardinales, S. Sabinæ, S. Priscæ, S. Balbinæ, SS. Nerei & Achillei, S. Sixti, S. Marcelli, S. Susannæ. Quinta Patriarchalis, est S. Laurentij extra muros: in qua sunt hi Cardinales, S. Praxedis, S. Petri ad Vincula, S. Laurentij in Lucina, SS. Ioannis & Pauli, SS. Quatuor Coronatorum, S. Stephani in monte Cælio, S. Quirini.

Abbates Bened. Romæ, duarum Patriarchalium Basilicarum Cardinales nati.

His autem Patriarchalibus Ecclesijs præfecti sunt hi: Lateranensi primus Episcopus Collateralis, S. Mariæ Maiori Archipresbyter Cardinalis, S. Petro Archipresbyter Cardinalis, Ecclesiæ S. Pauli Abbas Cardinalis, Ecclesiæ S. Laurentij Abbas Cardinalis.

Sunt præter Titulos Diaconiæ, ijsque præfecti Diaconi Cardinales, dicti Regionarij, ijdem numero xii. Diaconijs Regionarijs, præfecti item Diaconi Palatini sex; hi præsunt Diaconijs, quæ sunt, S. Maria in Dominica, cui præest Archidiaconus; S. Lucia ad septem Solia, S. Maria noua, SS. Cosma & Damianus, S. Adrianus, SS.

Sergius & Bacchus, S. *Theodorus*, S. *Georgius*, S. *Maria in Schola Graca*, *S. Maria in Porticu*, *S. Nicolaus in Carcere*, *S. Angelus in Foro Piscario*, *S. Eustachius*, *S. Maria in Aquiro*, *S. Maria in Via lata*, *S. Agatha in Equo marmoreo*, *S. Lucia in capite Suburra*, *S. Vitus in Macello. Est munus Diaconorum Regionariorum, cantare Euangelium in Stationibus: Palatini cantant Euangelium in Ecclesia Lateranensi: Subdiaconi sunt omnes numero viginti & vnus: Septem Regionarij, qui epistolas, & lectiones cantant in Stationibus: Septem Palatini, qui idem munus præstant in Ecclesia Lateranensi: Septem alij, qui dicuntur Schola Cantorum, qui cantant tantummodo, quando summus Pontifex, celebrare consueuit.* Hucusque Ritualis illius antiqui sunt verba.

Ex alijs etiam hæc nos collegisse meminimus. Præterea, Cardinales Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, vt plurimum ex Cardinalibus Subdiaconis assumebantur. Ad Subdiaconos etiam S. R. E. pertinebat, deferre Crucem ante Pontifices, Bullis quoque Apostolicis post Diaconos Cardinales, etiam ipsi subscribebant. Munus S. R. E. Subdiaconorum.

Rem hanc vno, vel altero exemplo illustremus. Extat apud nos Diploma quoddam Honorij Papæ II. datum anno 1126. quo idem Pontifex Rogerio Archiepiscopo Pisanæ Ecclesiæ bona confirmat: cuique post Cardinales Diaconos subscribuntur: *Hermannus sacræ Basilicæ Subdiaconus: Nicolaus sacræ Basilicæ Subdiaconus: Syluius Prior Subdiaconorum de Cruce, Iohannes Subdiaconus de Cruce, Petrus Subdiaconus, Calef Subdiaconus, Matthæus* S. *Basilicæ Subdiaconus, Iohannes qualiscunque Subdiaconus, Bobus Subdiaconus sacri Palatij; Giraldus Subdiaconus, Stephanus sacri Palatij Subdiaconus, Bonifacius Clericus.* Extat etiam aliud Diploma Innocentij II. datum anno 1138. Balduino Pisano Archiepiscopo, cui etiã subscripserunt: *Iacintus Prior Subdiaconorũ* S. *Palatij, Gerardus* S. *Palatij Cardinalis Subdiaconus, Iohannes* S. *Palatij Subdiaconus, Baro* S. *Palatij Subdiaconus, & Prior Scholæ Crucis, Rainerius* S. *Palatij Subdiaconus, Presbyter* S. *Palatij Cardinalis Subdiaconus, Galganus* S. *Palatij Subdiaconus, Reniarcus* S. *Palatij Subdiaconus, Baldrinio* S. *Palatij Subdiaconus, Vulgaris* S. *Palatij Subdiaconus.*

Diploma Honorij II.

Item, Innocentij II.

Summis etiam Pontificibus Subdiaconi erant a Secretis, & Notarij. Extat Bulla Lucij II. Petro Abbati Cluniacensi scripta per manum Baronis S. R. E Subdiaconi, 2. Kal. Iunij, anno 1146. Extat etiam Alexandri III. Diploma Villano Archiepiscopo Pisano directum, datum Ianuæ per manum Hermanni S. R. E. Subdia-

diaconi, & Notarij 7. Kal.Febr. anno 1161. Extat & aliud eiusdē Pōtificis, eidem Archiepiscopo amandatū, datū verò Anagniæ per manū Gratiani S.R.E. Subdiaconi, & Notarij 3. id. Apr. anno 1176.

Ad hæc quemadmodum Cardinalium Presbyterorum, ac Diaconorum Collegium Apostolicum, quoddam erat Seminarium Summorum Pontificum, Episcoporum per Orbem Christianum, Missorum Euangelicorum ad subiugandas Christo Gentes & Idololatras, Caduceatorum Deo paciscentium Reges & Principes, ac ipsum mundum: ita & ijdem Cardinales Subdiaconi, ac S.R.E. Clerici, Seminarium erant eorundem Eminentissimorum Orbis Vniuersi Cardinum; a pueritia nobiliter quidem, persanctèque nutriti a Benedictinis Doctoribus in Romanis Monasterijs, in Romanis Basilicis, atque in Romanis Cantorum Scholis, Lateranensi, & Vaticana. Id quod nos alibi fusè pertractauimus ex Aurelio Cassiodoro, Venerabili Beda, Anastasio Card. Bibliothecario; atque ex aureo illo Volumine nondum satis laudato, a Benedictinis S.R.E. Magistris scripto, atque inscripto: *Ordo Romanus.*

Benedictini Ecclesię Romanæ Magistri.

Verùm enimuerò de Romanis Cantorum Scholis, a nemine, quod sciam, satis elucidatis, aliquid hìc edicere operæ pretium duximus. Et quidem in primis Benedictinæ Religionis sæculis, omnia ferè Cœnobia fuisse Gymnasia, & omnia Gymnasia Cœnobia, qui Monasticas veterum Historias euoluerit, certò sciet. Ex his autem Cœnobijs aggregatis doctissimi prodiere Magistri, atque Doctores. qui Præsulum, & Principum ope, atque opera, omnes ferè in Orbe Latino fundauere Scholas, atque Academias. Et quidem (nunc omissis alijs) quod ad Scholas Cantorum Romanas pertinet, non fuere illæ ex his officinis, vel domibus, in quibus nostra hac ætate per clamores & strepitus pueri docentur Musicam. Nihil reuera minutum, nihil humile, sed altissimum quiddam hìc cogitandum est: arcanum ingens sub rudibus, veteribusque verbis illis latet. Videamus, an rem obscuram, alijs hucusque imperuiam, possimus acu tangere.

Quid Romanæ Scholæ Cantorum.

Quanta sit Ecclesiæ Catholicæ Romanæ in Diuinis Officijs celebrandi maiestas, ipsis oculis intuemur quotidie, atque admiramur. Nec est cur ego illam modò coner describere, solùm interrogo: quis tantam in Ecclesias induxit Diuinorum Officiorum, & sacrorum Rituum dignitatem? Aperiam. Pontifices Romani, qui S. P. N. Benedicti sæculum præcesserunt, vel continuis exagitati persecutionibus tyrannorum, in antris & montibus latitarunt, si de remotioribus loquamur: vel si de vicinioribus a Syluestro in Hormisdam, quanquam in pace, tamen propter Ethnico-

corum & Barbarorum Regum multitudinem, sæuitiam & persecutionem, contra Circenses, Lupercales, Theatrales, aliosque profanos ritus, contra immanem Principum tyrannidem dimicandum fuit Pontificibus Romanis; vt magnum fuerit, & difficilis aleæ Ecclesiæ rectam fidem tueri; non autem vacauerit maiestatem illius in Diuinis Officijs ampliari, vel sacris studijs ordinatè erudiri. Et planè non eousque Ecclesia produxerat Pomeria sua, non eatenus Paganismum deuicerat, vt in ipsa Vrbe, Religionis Arce, non gemuerit multos Gentilium erroribus detentos fuisse. Clarissimum hoc est ex historijs Ecclesiasticis, & nos de his plura in Commentarijs de Præstantia Religionis Benedictinæ.

Diuinas igitur laudes & litterarũ studia, hi sanctissimi Pontifices, iniurijs temporũ coacti, nõ ea, qua par, maiestate & splẽdore, publicè & ordinatè in Templis decantabant, vel in Academijs sistebant; donec Omnipotentis Dei fulmen & tonitrus Benedictus Hormisdæ Pontifici Maximo inclamauit, vt intrepidè ministros in Ecclesia collocaret, sacris praditos litteris: qui diu, noctuque aptè, dignèque ad Altaria Hymnos, Psalmos & Cantica Cõditori ac Redemptori nostro, inuitis quibuscunque terrenis, aut infernis potestatibus, personarent: se, suosque illico huic muneri obtulit deuotus. Consilio & voto Magni Patriarchæ Benedicti annuit Hormisda, statim Monachis in Basilicas Romanas introductis (Anastasio in primis S.R.E. Cardinali Bibliothecario teste) *Clerum composuit, & Psalmis erudiuit.* Et vt deinceps erudiretur, Scholas Cantorũ, alteram propè Lateranum, prope Vaticanũ alteram erexit. Scholas, inquam, vbi a sapientissimis Monachis Clerici Basilicarij, itidem Monachi, modum componendi, & enunciandi Diuinas laudes, temporibus, officijs, atque festiuitatibus Christi, Sanctorumque per annum recurrentibus aptas, concinnatasque docerentur, instituit. Vnde vir ille eruditissimus, Iouianus Pontanus de S. Benedicto, in eius Hymno:

Magnus Benedictus Chorum instituit Clerũ Psalmis erudiuit ritus & cærimonias adauxit primus in Occidente. Anast. Bibliothec. in Hormisda.

Primus & hic Italæ posuit sacraria Genti:
Et clausit sacros mœnia in vna Choros.

Iouianus Pontanus de S. Benedicto.

In eisdem præterea Cantorum Scholis non profanas, sed sacras litteras Monachi sanctissimi & doctissimi profitebantur. In eis nõ Poetica figmenta, sed Christiana mysteria: non artificia Oratorũ, sed munia Prædicatorum: non Philosophica commenta, sed Theologica arcana declarabantur. Quamobrem easdem ipsas fuisse fæcundissimum quoddam Apostolicorum Virorum Seminarium, ex Cassiodoro, Beda, Anastasio Bibliothecario, alijsque Scriptoribus, nos alibi fusissimè probamus. Harum igitur Scholarum Prime-

micerius, vel subdiaconi, ac Doctores, qui & Romanæ Ecclesiæ Magistri, ius eligendi Romanum Pontificem etiam habebant.

Romanorũ Pōtificũ electio antiquitus ad quos spectauerit.

Demum quòd ad Archiepiscopos illos, vel Episcopos pertinet, qui, vt Pandolphus asserebat, vnà simul cum Cardinalibus Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus, Romanorum Pontificum electionis auctores præcipui erant, Pandulphus explicare non videtur, qui essent. At si rectè auguror, cum dicat Cardinales & subdiaconos omnes, Archiepiscopos tamen, vel Episcopos non omnes, sed quam plures; ij erunt Episcopi illi, qui antea ex eorundem Cardinalium Collegio ad Episcopatus dignitatẽ acciti fuerant: aliàs, Pandulphus sibi ipsi contradiceret, cum Paulò post afferat de ea Gelasij iam facta electione: *Nec mora, raptus ab omnibus, laudatur ab omnibus, approbatur ab omnibus, nec non etiam ab Episcopis, quorum nulla prorsus est alia in electione Præsulis Romani potestas, nisi approbandi, vel contra; & ad communem omnium Cardinalium primum, & aliorum petitionem, Electo manus solummodò imponendi*. Hæc ille. Sed & ijdem illi Episcopi, quos e Cardinalibus desumptos diximus, non modò Pontificum electioni subscribebant, sed etiam, dum apud eosdem Pontifices commorarentur, Bullis ab ijsdem concessis, loco suo (vt si ex Presbyteris Cardinalibus, inter Presbyteros: si ex Diaconibus, inter Diaconos) manus apponebant: Quin etiam & omnia S. R. E. Cardinalium munia exercuisse, ex antiquis Romanæ Ecclesiæ monumentis compertum est. Aliquando etiam ijdem ipsi Episcopi non inter Cardinales Presbyteros, vel Diaconos, sed inter septem Episcopos Cardinales connumerabantur; vt sub Leone IX. & Paschali II. Episcopus Cardinalis Veliternus: sub Vrbano II. Episcopus Card. Nepesinus & Labicanus: sub Paschali II. Parmensis: sub Innocentio II. Archiepiscopus Pisanus: Episcopi, Papiensis, Mutinensis, Ortanus & Tiburtinus; alijque Episcopi sub alijs eius temporis Pontificibus. Quibus adderem Episcopos illos Prouinciæ Romanæ, qui soli Romano Pontifici immediatè subiecti, Papæ Vrbis Romæ dicebantur Suffraganei. Et hæc quidem nostra sententia, iuxta tamen veterum Scriptorum (recentiores enim nihil horum meminere) assertionem, maximè congruit rei veritati, atque etiam Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium dignitati, maiestatique.

(20) *IN MONASTERIO QVODAM, QVOD PALLADIVM DICITVR.* Abbatia olim erat sub disciplina Regulæ S. Benedicti, concessa primitus a Leone IX. exinde ab Alexandro II. Abbatibus Casinensibus in hospitium, vt scilicet venientes ad Vrbem propter

Monasteriũ S. Sebastiani Romæ apud Palladium.

Sedis

Sedis Apoſtolicæ ſeruitium, commodè haberent, quo diuerterent. Pontificij Diplomatis verba ſunt: *Alexander Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Deſiderio Religioſiſſimo Abbati Cœnobij S. Benedicti, nec non & Reuerentiſſimo S. Sergij Cardinali, ſuiſq; ſucceſſoribus, videlicet Abbatibus, in perpetuum. Apoſtolicæ Sedis ſpecula, &c. Quapropter Chariſſime Frater & Conſacerdos, quia prudentiam tuam maximè lateri noſtro optamus adhærere, ſereno vultu tam tibi, quàm tuis ſucceſſoribus Caſini montis Abbatibus, recepta Inueſtitura Sanctæ Hieruſalem Cœnobij, quam felicis memoriæ Leo (IX.) hoſpitandi gratia Richerio anteceſſori tuo contulit, tradimus & concedimus Abbatiam SS. Martyrum Sebaſtiani, & * Zoſimi, quam vulgares vſitato nomine Pallariam ſolent nuncupare; quatenus ex hac noſtra promiſſione liceat tibi, tuiſque ſucceſſoribus, iuxta S. Benedicti regularem inſtitutionem, præfatam Abbatiam regere, atque in omnibus perfectè diſponere, hoſpitiumq; illic habere.* Meminit etiam huius Priuilegij Leo Oſtienſis Chron. Caſin. lib. 3. c. 36. *Ad hæc & Gregorius VII Alexandri ſucceſſor, ad eundem Deſiderium ſcribens, lib. 9. epiſt. 11. Rogamus, ait, & monemus, vt, quemadmodum te decet, ita nobis adhæreas; quatenus ſanctæ Matris tuæ Romanæ Eccleſiæ honor, quæ de te multum confidit, nunc, & ſemper robur obtineat.*

Extat ap. nos M. S. ex Arch. Caſin.

* Zotici al.

Hanc verò Eccleſiam ſacram S. Sebaſtiano qui toties peſtem ſuis meritis auerruncauit, proximè elapſo anno, videlicet 1630. quãdo tota ferè Italia peſte miſerè flagellabatur, Sanctiſſimus Dominus noſter Vrbanus VIII., vt inſigni diligentiæ, quam ad Vrbem tutandam adhibet, Sanctorum etiam patrocinia, & cæleſtem opem adiungat, a fundamentis nobiliorem, ampliorem; exædificandam curauit, atque eandem S. Sebaſtiano ſacrare denuo iuſſit. Hæc eadem porro Eccleſia erat etiam ſacra S. Zotico Martyri; (non Zoſimo, vt malè reſcripſit amanuenſis in eo Alexandri Papæ Diplomate) nam in antiquis eiuſdem Eccleſiæ parietibus, more Maiorum, nos vidiſſe meminimus, illius Martyrij agones picturis expreſſos. Aderat quoque Confeſſio, vbi aliquando Sancti Martyris corpus aſſeruatum fuiſſe conijci poteſt. Eius, ac ſociorum Martyrum Acta ſub Adriano Imperatore, habemus M. SS. ✱

Vrbanus PP. VIII.

S. Zoticus Martyr.

✱ adde alia [illegible]

(21)

INFRA DOMOS LEONIS, ET CENCII FRAGEPANIS. M. S. Vaticanus, Fraiapanis. Card. Baronius, vulgari vſitato, Frangepanis. Cæterùm hanc Gelaſij Vitæ hiſtoriam nos ex manu exarato Vaticano Codice exſcribendam primùm curauimus; ſed cum mox viderimus, amanuenſis incuria nonnullos in ea errores irrepſiſſe, ex illo optimæ notæ Codice Eminentiſs. D. Cardinalis Barberini, correximus aliquot etiam in eadem ſententias, non

Eminentiſs. D. Card. Barberini Bibliotheca M. SS. nobiliſſimis Codd. referta.

In Card. Baronij Annalibus perlegendis, animaduersione dignum.

modò verba. Quo loco illud duximus animaduertendum: in Annalibus Eminentissimi Card. Baronij, viri cum primis de historia Ecclesiastica optimè meriti, antiquorum verba sæpissime mutari, siue incuria amanuensium illud acciderit, siue eorum nonnullus, vt mihi certò constat, maiorem quæsierit elegantiam, quam antiqua illa exhibent monumenta. Hinc ea antiquorum verba sæpe sæpius immutauit, suaque inseruit, vt ego sæpius obseruaui, & alij (collatis manu exaratis originalibus cum editis Baronij Annalibus) nullo negotio videre, & experiri possunt. Obseruauit quoque hoc ipsum præ alijs etiam, vir ille eruditissimus, Vincentius Riccardius, mihi amicissimus, in Animaduersionibus ad S. Proculum Patriarcham Constantinopolitanum, magni illius Chrysostomi discipulum pag. 568. Non hæc dicimus, vt aliquid immortalis Viri gloriæ detractum eamus, quam nullius inuidia obscurare potest; sed propter Sedis Apostolicæ beneficium, & monumentorum antiquorum fidem: non id culpæ dantes Baronio, sed illius amanuensibus, quorum opera (cum vnus omnia non possit, in perlegendis, & citandis Auctoribus) debebat vti. ✱

D. Vincentius Riccardius V. C.

(22) *PORTVM CAIETANVM INTRAVIMVS, VBI AB ILLIS HOMINIBVS NIMIS HONORIFICE ET SVSCEPTI FVIMVS ET BENIGNE TRACTATI.* Gelasius postquam Romanum primæ Sedis Pontificatum adeptus esset, nil antiquiùs habuit, quàm vt Caietam patriam reuiseret, sua præsentia solaretur, honoribus prosequeretur, redderet clariorem. Optimè quidem sciebat Vir sapientissimus, quod Cicero ad Quirites aiebat: *Omnia, quæ a nobis geruntur, non ad nostram vtilitatem & commodum, sed ad patriæ salutem conferre debemus. Patria enim (vt idem Cicero affirmat) nihil dulciùs, nihil charius in vita esse debet. Nullus locus est domestica sede iucundior. Chari sunt liberi, propinqui, familiares; sed omnes omnium charitates patria vna complexa est.* Ita Cicero.

Cic. ad Quir. post redit. & in 4. Catilin.

Illustrarunt etiam præsentia sua eandem Caietanam Vrbem (præter Imperatores, Reges, Principes, aliosque plures Heroes clarissimos, sanctissimosque) multi quoque alij Pontifices Maximi: quorum vnus ab Anastasio S.R.E. Cardinali Bibliothecario recensetur Constantinus; dum Anno Christi 712. comitantibus S. R. E. Cardinalibus, Clero, ac Viris Vrbis nobilibus, Constantinopoli & Nicomedia Romam rediret, Caietam perueniens, ciuitatem illam Apostolicis benedictionibus auctam, reddidit clariorem. Constantino accedit Gregorius II. dum Anatolio ex Romanis Tusculanis Comitibus oriundo, nec non Roma-

Anastas. Biblioth. in Constantino Papa.

næ

næ Militiæ Tribuno, ob debellatos Romanæ Eccleſiæ hoſtes, honorario munere, Caieta videlicet ciuitate, eiuſque ditione donauit. Hinc felix Caietanorum Principum, Caetanique Stemmatis origo. Sed non minori claritudine Caietanam eandem ciuitatem illuſtrauit Gregorius IV. Nam cum Sarraceni Barij commorantes, inde egreſſi, non ſolùm omnem Apuliam, & Calabriam, quæ Græco Imperatori, ſed etiam Campaniam, quæ Principi Capuano, ac Comiti Caietano parebat, infeſtam habuerunt, ac multa eorum ſibi Oppida ſubiecerunt, atque ex his aliqua ferro, & flammis penitus abſumpſerunt. Accidit hoc anno Chriſti 841. Quo ab iiſdem Sarracenis deletis Formijs, idem Gregorius Epiſcopatum Formianũ vnà cum Sanctorum Reliquijs, & nobilioribus Eccleſiæ, ac Ciuitatis ornamentis (expoſcentibus Caietanis Comitibus) Caietam tranſtulit. Hinc per ducentos continuos annos Caietæ ipſius Vrbis, ac Fundorum Epiſcopi ex Caietano earundem ciuitatum Principum Sanguine (quos alibi nos enumerabimus) deſumpti fuere. Lotharius quoque Imperator, cognita Ioannis II. Caietæ Comitis, rei militaris aduerſus Sarracenos peritia clariſſimi, illum, eiuſque Poſteros ciuitatis eiuſdem Caietæ Duces creauit. Quemadmodum Michael III. eius nominis Græcus Imperator, eidem Ioanni, ſicut & Docibili ipſius filio, Auguſtiſſimam Imperialis Patriciatus contulit dignitatem. Sequentes inſuper Græci Imperatores, ex eorundem Ducum Filijs, ac Nepotibus Ioannem III. etiam Imperialem creauere Patritium, treſque alios eiuſdem Imperij Conſtantinopolitani Protoſpatarios.

Gregor. 2. Regeſt. apud Cēciū Card. Camerar.

Caietanæ Familiæ origo.

Gregorius 4 Papa.

Epiſcopatū Formianum tranſtulit in Caietanum.

Caietani ex Comitibus, Duces creati.

Patritii Imperiales etiā facti.

Item Protoſpatarii.

Caietam præterea, etſi ante Formiarum euerſionem Epiſcopatus dignitatem non obtinuiſſe ſciamus, nihilominus inter Principes inferioris Italiæ Vrbes adnumeratam fuiſſe, teſtis eſt locupletiſſimus, Conſtantinus Porphyrogenitus Imperator: Is enim in libro de adminiſtrando Imperio ad Romanum Porphyrogenitum filium ita inquit: *Prima verò Vrbs antiqua & magna erat Capua, ſecunda Neapolis, tertia Beneuentum, quarta Caieta, quinta Amalphe.* Hæc Conſtantinus Porphyrogenitus Imperator.

Caietana Vrbs antiquitus etiam celeberrima.

Conſtantin. Imp lib. de adminiſtrat. Imperio ca. 22.

Quinto & ſexto loco, ſemel atque iterum, magna S. R. E. Cardinalium & Epiſcoporũ, ac Nobilium comitantium frequentia, Caietam aduentaſſe legimus Ioannem VIII. Pont. Max. Nam cùm Sarraceni ſeptuaginta annorum ſpatio, Italiam ferro, & flamma deuaſtaſſent, vt ſummæ huic ruinæ occurreret Paſtor ipſe pijſſimus eius rei gratia, primùm litteris & legationibus, ſua mox præſentia Campaniæ Principes rogatos voluit, vt aduerſum eoſdem Sarracenos

Ioānes VIII. Pont. Max.

Ioan. VIII. Epist. 36. 38. 227. & 370.

nos vnà simul viriliter decertarent. In primis itaque conueniendos censuit Caietanos Hypatos & Duces, Docibilem, eiusque filium Ioannem, quibuscum antea egerat non solùm Epistolis, verùm etiam nobilissima duorum S.R.E. Cardinalium Episcoporũ (VValberti Portuensis & Eugenij Ostiensis) e Latere Legatione. Docibilis itaque & Ioannes Caietani Principes, vnà cum alijs Cãpaniæ Principibus, ad votum atque imperium tanti Pontificis, armis & sanguine, felicissimis auspicijs, Sarracenos omnes vel occiderunt, vel Italiæ finibus expulerunt. Extat eiusdem Ioannis VIII. Epistola ad eosdem Caietanos Hypatos & Duces, quorum fidem ac religionem in illa Apostolicis hisce verbis commendat: *Iohannes Episcopus Docibili & Iohanni Hypatis Caietæ. Deuotioni tuæ pro labore fidei Christianæ, quam excolis. gratiarum actionibus persolutis, iterum, & iterum exhortamur, vt magis & magis satagere & decertare & cæptum laborem ad perfectam ducere actionem procures: vt Christiani nominis Viri Paganorum fœdera fugiant, & solum in Deum, qui eos creauit, & non in diaboli membra, quæ sunt filij fornicationis & vasa iræ, spem suam ponere discant. Quodcum egeris saluabis animam tuam, & operies multitudinem peccatorum. Dicit enim B. Iacobus: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam suam a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Data v. Idus Aprilis, Indictione x.* Hæc octauus Ioannes Pontifex: qui cum in titulo Epistolæ ad duos scripsisse videatur, in eiusdem tamen Epistolæ verborum contextu, cur cum singulari persona loquatur; nullam aliam eius rei rationem adducere possumus, quàm quia Patris & Filij, in rebus præsertim religiosè peragendis, vna debeat esse voluntas, vnusque animus. *

Caietanorũ Principum vires, potentia, æstimatis.

Ioan. 8. ep. 38. ad Caietæ Hypatos & Duces.

Iacob. 5

* adde alia ex folio 119.

Notulam hanc ad Gelasij nostri Vitæ historiam concludamus altera erga Caietanam ipsius patriam beneficentia. Etenim is dum adhuc esset S. R. E. Diaconus Cardinalis Cancellarius, & Bibliothecarius, precibus ita egit cum Paschali II. Papa, cuius erat ab Epistolis, & Consilijs intimis, vt Caietanam Cathedralem Ecclesiam Apostolica benedictione muniret, ac sacra deliniret vnctione. Annuit Summus Pontifex, atque vnà cum illo atque alijs S. R. E. Cardinalibus, atque Episcopis multis, & Vrbis præsertim Viris Nobilibus, Caietam deueniens, S. Probo Caietano Episcopo, eandem Cathedralem Ecclesiam (quam Caietani Principes, Gelasij Progenitores, in solo proprio ædificare curauerant, proprijsque reditibus dotauerant) sollemniter consecrauit: dicauitque Deo Ter Opt. Max. in honorem Dei Parentis Virginis Mariæ, ac S. Erasmi Episcopi & Martyris, eiusdem Vrbis

Paschalis II. pp. Ioannis Card. Caietani opera, Ecclesiam Caietanam consecrauit. Festum S. Probi Caietæ fit die 6. Octobris.

bis Patroni. Extat in antiquis quibusdam schedulis illustris viri Domini Ioannis Baptistæ Spinæ Caietani S. Petri Prioris, eius consecrationis memoria: in qua eiusdem annum & diem legimus adnotatos in hæc verba: *Paschalis II. Etruscus, sedit anno 1099. & occasione eundi Florentiam, & in Galliam, transiuit Caieta: & consecrauit Ecclesiã Cathedralẽ die 22. Ianuarij anno 1099.* Hæc ibi.

Cæterùm Caietanam hanc Ecclesiam adnumeratam legimus (quod in maiorem Caietanæ eiusdem nostræ antiquæ originis Patriæ commendationem cedit) inter illas Sedes, quæ sub nullo Metropolitano positæ, immediatè subiectæ sunt Romano Pontifici: quarum Episcopi, suffraganei dicebantur Papæ Vrbis Romæ. Hæc ex libro censuum, qui asseruatur in Vaticana Bibliotheca, ait Cardinalis Baronius. * — Caietanæ Ecclesiæ dignitas. — Card. Baron. in not. Martyr. Rom. ad 2. diem Iun.

(24) *CAIETAE PER TOTAM QVADRAGESIMAM DEMORANTES.* Gelasius itaque Caietæ magna stipatus caterua Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, atque Archiepiscoporum & Episcoporum, ac præsertim Richardi ex Monacho Monte Casinensi Episcopi Caietani, Abbatum insuper & Principum, ac Virorum nobilium, & populi multitudine, Kalendis Martij, primò Presbyter, (erat enim Diaconus) mox Episcopus consecratus, suæ Coronationis Insignia suscepit per manus Gregorij Diaconi Cardinalis S. Angeli, S. R. E. Archidiaconi, qui postea fuit Innocentius Papa II. Quo die coronationis, idem Pōtifex primam Cardinalium Ordinationem fecit, qua vnum tantùm creauit: is fuit, Petrus Ruffus, Neapolitanus, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin, quam Diaconiam idem Pontifex antea obtinuerat. Chrysogonus autem ex nobili Familia Malcondina, Pisanus, Diaconus Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano, factus est in eius locum S.R.E. Cancellarius, & Bibliothecarius. — Gelasius Caietæ coronatur.

Interea Imperator Henricus, fuga lapso Gelasio Pontifice, mox intrudit in Apostolicam Petri Sedem, Mauritium Burdinum. Quod cum Gelasius accepisset, has Litteras in Gallias dedit: *Gelasius Episcopus seruum seruorum Dei, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Clericis, Principibus, & cæteris per Galliam fidelibus salutem. Quia vos Romanæ Ecclesiæ membra estis, quæ in ea nuper acta sunt, dilectioni vestræ significare curamus. Siquidem post electionem nostram, Dominus Imperator furtiuè, & inopinata velocitate Romam veniens nos egredi compulit. Pacem postea & minis & terroribus postulauit, dicens, quæ posset se facturum, nisi nos ei iuramento pacis certitudinem faceremus. Ad quæ nos ista respondimus: De controuersia, quæ inter Ecclesiam, & Regnum est, vel conuentioni,* — Extant ap. VVilhel. Malmesb. Reg. Anglic. lib. 5. hist. — Epistola Gelasij Papæ ad Episcopos Gallicanos.

vel

*vel iustitiæ libenter acquiescimus, loco & tempore competenti, videlicet Mediolani, vel Cremonæ, in proxima B. Lucæ festiuitate, Fratrum Nostrorum Iudicio, qui a Deo sunt Iudices constituti in Ecclesia, & sine quibus hac causa tractari nō potest. Et quoniam Dom. Imperator a nobis securitatem quærit, nos verbo & scripto eam promittimus, nisi ipse eam interim impediat; aliàs enim securitatem facere, nec honestas Ecclesiæ, nec consuetudo est. Ille statim die post electionem nostram quadragesimo quarto Mauritium Bracharensem Episcopum, anno præterito a Domno Prædecessore nostro Paschali Papa in Concilio Beneuenti excommunicatum, in Matris Ecclesiæ gremium ingessit. Qui etiam cum per nostras olim manus Pallium accepisset, eidem Domno nostro, & Catholicis Successoribus (quorum primus ego sum) fidelitatem iurauit. In hoc autem tanto facinore, nullum de Romanis Dom. Imperator (Deo gratias) socium habuit, sed Guibertini soli: Romanus de sancto Marcello: Cencius qui dicebatur Sancto Chrisogono: Teuto, qui multo per Daciam * debacchatus est tempore, tam infamem gloriam celebrarunt. Vestræ igitur experientiæ, litterarum præsentium perceptione mandamus, vt super his, per Dei gratiam, communi deliberatione tractantes, ad Matris Ecclesiæ vltionem communibus (præstante Deo) auxiliis, sicut oportere cognoscitis, accingamini. Datum Gaetæ xvij. Kal. Februarij.** Hactenus Gelasij ad Gallos data Epistola circularis. De qua illud animaduertendum, dum ait: *Nullos sensisse de Romanis aduersarios, sed tantùm Guibertinos se passum esse persecutores*; per Romanos, Catholicos intelligere: sicut per Guibertinos significare Schismaticos videtur. Error præterea irrepsit in Codice apud Malmesburiensem, vt loco 17. Kal. Aprilis, scriberetur 17. Kal. Februarij; cum Gelasius 17. Kal. Februarij, nondum esset renunciatus Pontifex, nec Caietam peruenisset, nisi (vt ait Pandulphus) infra octauas Martij.

S.R.E. Cardinales a Deo in eadē Ecclesia Iudices constituti.

* f. Latium.

* Aprilis.

Extant etiam Caietæ scriptæ aliæ Gelasij Litteræ ad Bernardum Toletanum Archiepiscopum, aliosque Hispaniarum Episcopos: quibus Burdini nomen diris a Paschali Pontifice deuotum fuisse declarat, mandatque, vt in eius locum, Bracharensis Ecclesiæ Præsulem alium substituēdum curarent; ita enim habent: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabili Fratri Bernardo Toletano Primati, & cæteris Hispaniarum Episcopis. Non latere credimus Fraternitatem vestram, qualiter frater noster Mauritius Braccharensis Episcopus, se iam diu habuerit, & quomodo Ecclesiam suam dimiserit, & quomodo Regi excommunicato adhæserit. Illud etiam, vt opinamur, nostis, quod a Prædecessore nostro sanctæ memoriæ Paschali*

Gelasij pp litt. ad Hispaniæ Episcopos.

Ap. Roderic. Toletan. rer. Hispan. lib. 6. cap. 28.

Paschali Papa in Concilio excommunicatus sit; & quod Bracharensi Ecclesiæ sit mandatum, vt Pastorem sibi alium prouideret. Nunc tandem per Regis Tyrannidem, post longum electionis meæ spatium incubile Sanctæ Matris Ecclesiæ se ingessit. Ideoque Fraternitati vestræ mandamus, vt ad electionem in Bracharensi Ecclesia faciendam, sollicitudine charitatis debitæ operam præbeatis. Ipsum verò Mauritium excommunicatum, periurum, & Matris Ecclesiæ constupratorem, cæteris Ecclesiæ filijs publicetis. Datis Caietæ viij. Kal. April. Hæc Gelasius nuncianda misit Hispanis.

Scripsit & ad Romanos etiam de his Epistolam, qua & commendat eorundem constantiam aduersus intrusum Pseudopontificem, quæ sic se habet: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei.* Dilectis in Christo filijs, Clero & Populo Romano, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Dilectionis vestræ Domino gratias agimus, quòd vnanimiter persistentes, communicare tenebrarum operibus noluistis. Audiuimus etiam * quondam ille amicus noster, Dominus Imperator familiarem nostrum Mauritium Bracharensem Archiepiscopū, antea sibi super tractanda pace Legatum in nostram Ecclesiam ingesserit. De quo sciatis, quod dicitur, olim secundum consuetudinem, confirmatione, consecratione Pallium accepisse a nobis, & nos ab ipso, secundum statuta, Canonicum iuramentum fidelitatis, & obedientiæ recepimus, &c. Rogamus ergo dilectionem vestram, atque præcipiendo mandamus, vt ab eo tanquam ab excommunicato, periuro, inuasore, ac Sanctæ Matris Ecclesiæ, ac Fidei Catholicæ cōstupratore abstineatis, &c. *Datum Caietæ, &c.* Hæc Gelasius ad Romanos.

Eiusdem Epistola ad Romanos.

* quomodo.

(23) *GVILLIELMO DVCE APVLIAE, ROBERTO PRINCIPE CAPVANO, RICHARDO DE AQVILA, ALIISQVE BARONIBVS PLVRIMIS, QVI TVNC EI OMNES FIDELITATEM FECERVNT.* Romualdus Archiepiscopus Salernitanus Formulam recitat, qua Gelasius Papa inuestiuit de Apuliæ, & Calabriæ Ducatu Vuilhelmum Ducem, quæ sic se habet: *Quemadmodum Gregorius Papa tradidit illam Roberto Guiscardo Auo tuo: & sicut Vrbanus Papa eam Rogerio Patri tuo tradidit: & sicut Paschalis Papa eidem Rogerio Patri tuo prius, & postea tibi tradidit: sic & Ego trado tibi eandem Terram cum honore Ducatus, per illud idem donum, atque consensum.* Hæc ibi.

Inuestitura VVilhelmo Duca, facta; Gelasio PP.

Romuald Salern. Chron. M.S. in Bibliotb. Vatic. & Rom. S. Petri.

(24) *FESTIVITATEM PASCHALEM CAPVAE SOLLEMNITER CELEBRAVIMVS.* Capuæ namque Gelasius officiosissimè exceptus fuit a Roberto eius ciuitatis Principe, viro in primis gera Romanos Pōtifices deuotissimo. Qua de causa Honorius II.

vt eidem gratias referret, Capuam se contulit anno 1127. & die 3. Kal. Ianuarij, conuocatis Episcopis, & Abbatibus circumpositis, sacro illum oleo perunxit. Itaque Gelasius Capuam veniens vnà cum Episcopis, & Cardinalibus, in Capuano Archiepiscopi Palatio, ornatis plateis, & arcubus, Romano more, erectis (vt Petrus Casinensis Diaconus tradit) honorificè hospitatus est: atque in proxima Paschali festiuitate, magna cum laude, & gloria sacrosanctum Missæ Sacrificium sollemniter cellebrauit in Ecclesia Sancti Patris sui Benedicti. Hanc porro S. Benedicti Ecclesiam vnà cum Monasterio, circa Annum Domini 920. extruxit dotauitque S. Ioannes ex Archidiacono Capuano Monachus, & Abbas Casinensis.

Petr. Casin. Diac. Chrō. lib. 4. c. 64.

Cæterùm Gelasius Capuæ adhuc degens, excõmunicauit Henricum Imp. vnà cum Burdino Romanæ Ecclesiæ inuasore, eorumque complicibus. Iisdemque diebus Capua etiam ad Pontium Abbatem Cluniacensem dedit sequentes Litteras, quibus eius Monasterij bona confirmat: & ne tanti Põtificis apex vel vnus pereat, eas hic describendas curauimus: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, Charissimo Fratri Pontio Cluniacensi Abbati, Salutem, & Apostolicam benedictionẽ. Cluniacensis Monasterij prudens religio, & religiosa prudentia, & ante nostra, & nostris temporibus Romanam Ecclesiam maximè sibi fecit obnoxiam. Sed præter illud commune dilectionis debitum, personæ tuæ sinceritas mihi semper amabilis, semper optabilis, charitatis nostæ viscera plenis, vt nosti, finibus ampliauit. Idcirco petitionibus tuis, illis præcipuè, quæ ad Monasterij vestri quietem, & salutem spectant, nequaquam duximus obuiandum. Per præsentis igitur Decreti paginam, secundum postulationem Fraternitatis tuæ, præcipimus, atque statuimus, vt quicquid possessionis ad Cluniacense Monasterium pertinentis, Reuerendissimæ memoriæ prædecessor tuus Hugo in die mortis suæ, per authenticam Romanorum Pontificum concessionem, quietè, ac sine calumnia possidebat, tu quoque, tuique successores, quietè, ac sine calumnia possideatis. Ea etiam, quæ post tu prouectione Cluniacensi Monasterio, vel per tuam, vel per fratrum tuorum industriam legitimè acquisita sunt, firma, quieta & integra conseruanda censemus. Volumus enim Cluniacense Monasterium, auctore Deo, in quiete perpetua & tranquilitate persistere, vt a secularibus tumultibus liberi, Omnipotentis Dei seruitijs vacare quietiùs valeatis.*

Gelasij Diploma concessum Abb. Cluniacensi, hab. in Biblioth. Clū. pag. 572.

Ego Gelasius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus SS.

Signum manus meæ: Dominus in Loco sancto suo.

Datum Capuæ 2. Id. April. per manum Chrysogoni S. R. E. Diaconi

ni Cardinalis, Anno Dominicæ Incarnationis 1118. *Indictione* 11. *Pontificatus autem Domni Gelaſij II. Papæ Anno* 1.

Præterea, vt ſcire poſsimus, quòd Capuæ idem Gelaſius, vnà cũ aliquot Cardinalibus, per plures dies permanſerit; en alias ab eodem ibidem datas Litteras ad Bernardũ Abbatẽ Beneuentani Monaſterij Sanctæ Sophiæ: *Gelaſius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilecto filio Bernardo Abbati Monaſterij S. Sophiæ, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Religioſa loca temporibus noſtris propter peccata communia, multis videmus anguſtijs & tribulationibus anguſtari. Ea propter opportunum duximus eorundem locorum neceſſitatibus, ſecundum datam Diuinitus facultatem, Apoſtolicæ Sedis gratia, benigniùs ſubuenire. Tuis ergo, dilecte in Christo fili, Abbas Bernarde, petionibus annuentes, concedimus, vt deinceps tibi, tuiſque ſucceſſoribus, licat de fluuio Caloris aquam, per ceptum beneficium veſtrum accipere: & pro duobus molendinis, vel alijs Monaſterij vtilitatibus per terram veſtram vſque in eundem fluuium Caloris deducere. Si autem oportuerit, licentiam habeatis accipiendi eandem aquam ſupra, vel infra prædictum ædificium, quantum videlicet terra veſtra & aqua eſt. Quod ſi neceſſitate vrgente, pro eodem aquaductu de terra viæ inferioris, quæ iuxta eſt, acceperitis, tantundem de terra, ex parte altera reſtauretis. Sanè concambium, quod in loco ipſo de interiacenti terra feciſtis, ratum habemus.* Aliud Abbati Beneuentano S. Sophiæ ap. nos. M. S.

Ego Gelaſius Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopus Subſcripſi.

Signum manus meæ: Deus in Loco Sancto ſuo.

Ego Petrus Portuenſis Epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi.

Ego Vgo Card. Presbyter Tituli Apoſtolorũ cõſenſi & Subſcrip.

Ego Petrus Card. Presbyter Tituli S. Suſannæ Subſcripſi.

Datum Capuæ per manus Chryſogoni S.R.E. Diaconi Cardinalis, xiv. Kal. Maij. Indictione XI. Anno Dominicæ Incarnationis M. C. XVIII. Pontificatus autem Domni Gelaſij II. Papæ, Anno I.

MAVRITIVM NOMINE, BRACHARENSEM ARCHIEPISCOPVM, QVASI NOVVM SIMVLACRVM IN LOCO PAPAE STRVXISSE. Imperatoris Henrici anathematis ignominia notandi, ea etiam cauſa fuit: quòd Gelaſio Pontifice Roma ob metum elapſo, in eius locum Bracharenſem Epiſcopum Burdinum, Romanum Pontificem, quod nefas erat, creandum curauit, Gregorij VIII. nomine indito. Erat Burdinus (Roderico Toletano teſte) Lemouicis natus, qui Bernardum Gallum, ex Benedictino Abbate SS. Facundi & Primitiui, in Hiſpania, Toletanum Præſulem, in eandem Hiſpaniam ſecutus, mox non ſolùm eiuſdem Eccleſiæ Archidiaconus creatus, verùm etiam per omnes Sacer- (26) Roderic. Toletan. Hiſp. lib. 6 c. 28. De Burdino

Pseudopōtifice Rom. dotij gradus, illius opera ad Conimbricensis Ecclesiæ Episcopatum fuit euectus. Quo tempore ipse Burdini nomen Mauritij appellatione mutauit, morum prauitatem non deposuit: Conimbrica Bracharam ad eius Ecclesiæ Pontificatũ migrauit, agente eodẽ Bernardo. Pro quibus meritis haud parẽ gratiam rependit. Nam corrasis vndique pecunijs, in quibus maiorem spem habebat, quam in causa, Romam profectus, corruptisque Aulicis, Bernardi senectutẽ rebus gerendis inutilem causatus, in eius locum Paschalis II. venia, se substitui postulabat. Parum spei erat, ab æquissimo Pontifice iniquissima postulata extorquendi. Ergo, vt erat ingenio callido, ex dissidio inter Imperatorem, & Pontificem crescendi occasiones captans, ad artes conuersus, Imperatorem adiens, eius voluntatem deuinxisse visus est; prorsus vt eius opera Romanam Ecclesiam inuaserit, Pseudo Pontifex factus. Tandem Burdinus Callisti diligentia Sutrij captus, tertio anno circumacto, ex quo Ecclesiæ pacem turbare cæpit, homo impudens & ambitiosus, flagitioque nobilis, per Romanas plateas triumphi Specie Camelo traductus est: atque in extremam Italiam ablegatus, in Monasterio Sanctissimæ Trinitatis Benedictinorum Cauensi, non longè a Neapoli ciuitate, in quo custodiæ mancipatus est, obijt.

Monasterum Cauensæ.

(27) *INDE AD SANCTVM GERMANVM, VIDELICET CASINENSE CAENOBIVM, DEVENIMVS.* Hæc Pandulphus post Gelasianam Capuæ stationem, eiusdem ipse Gelasij peregrinationis comes indiuiduus. Porro hunc Gelasij aduentum ad Casinense Cœnobium, Petrus Casinensis Diaconus his etiam verbis recenset: *Post hæc idem Pontifex ad hoc Monasterium veniens, cum immenso honore, ac gaudio ab vniuersa Congregatione susceptus est: atque per plurimos dies in hac Terra moratus est* ita ille.

Gelasius Casinum venit.

Petr. Diac. Chron. Casin. lib. 4. c. 64.

Sed hoc loco prætereundum non est, quod rarum & singulare inter loca Sacra censeri debet. Consueuere nanque Maximi quique Pontifices post adeptam Romæ Pontificiam dignitatem, Casinum contendere: atque ob honorem magni Monachorum Patriarchæ Benedicti, in eius Ecclesia easdem ferè Electionis & Coronationis Pontificiæ cærimonias, quas Romæ peregerant, quoquomodo iterare. Id præter perpetuam Conobitarum illorum per manus ductam traditionem, Stercoraria, quam vocant, Sedes Porphyretica (super quam sedentes Romani ipsi Pontifices, Petrique Claues suscipientes, Petri Successores acclammabãtur, quæ in Ecclesia Casinensi etiamnum seruatur: queque eiusdem prorsus est formæ, vt illæ duę Lateranenses, ostendit. Immo etiam ostẽdit hoc ipsum argentea Fistula, vt dicunt, qua Summi ijdem Pontifices

Comani Pōtifices post suam Comæ ad Pontificatũ assumptio nem Casinum properabãt.

Pōtificia Sedes Stercoraria Casinẽsij.

Argentea itẽ Fistula.

tifices Sacroſanctum Ieſu Chriſti Sanguinem haurire ſolent: quæque in Sacrario Caſinenſi etiam num cuſtoditur, eiuſdem prorſus formæ cum illa, qua Romæ ijdem vtuntur Pontifices.

Sed, quæſo, audiamus inter Romanos Pontifices alios; Vrbanum II. morem hunc viſitandi ſacra Caſinenſis Eccleſiæ Limina, a ſe, ſuiſque Prædeceſſoribus cōſuetū recenſentē: Ait enim in ſuo Diplomate per manus Ioannis Diaconi Card. noſtri Caietani, Capuæ dato die Kal. April. Indict. 14. Anno Dominicæ Incarnationis 1092. Pontificatus eius 4. *Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Omnibus Eccleſiæ Catholicæ filijs, Redemptoris noſtri Sanguine pretioſo redemptis, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Scriptum eſt: ſine pænitentia ſunt dona, & vocatio Dei. Illud verò donum, quod Omnipotens Deus Beatiſſimo Patri N. Benedicto, & per eum ſuo Caſinenſi conceſſit Cœnobio, nulla poteſt ratione conuelli, nulla violentia permutari, quin ipſe omnium Monachorum Pater, & eius iam dictum Caſinenſe Monaſterium Caput omnium Monaſteriorum perpetuò habeatur. Et merito: Nam ex eodem loco de Benedicti pectore Monaſtici Ordinis Veneranda Religio quaſi de Paradiſi fonte manauit: quem etiam idem Venerabilis Pater virtutibus, & ſua corporali requie memorabilem toti Orbi effecit. Cuius dum ſacratiſſima Limina, more Prædeceſſorum noſtrorum, ipſo die Vigiliarum eiuſdem Patris viſitaſſemus, &c.* Ex hoc Secundi Vrbani Diplomate hanc Romanorum Pontificum conſuetudinem, Caſinenſem videlicet Eccleſiam viſitandi, probatam non modò tenemus: verùm etiam rationes duas, quare morem ipſum obſeruaſſent, & propter ipſum videlicet magnum Patriarcham Benedictum, & propter inclytum illius Caſinenſe Mònaſterium.

Vrb. II. Priuil. ex Arch. Caſinen. apud nos M. S.

Vrbanus innuit ſe Benedictinum.

S. Benedicti, eiuſque Monaſterij Caſinenſis Laudū præconia.

Quin inſtat tertia maior etiam ratio, quia nempe Petrus Apoſtolorum Princeps, qui Romanam ipſam fundauit Eccleſiam, eundem conuenire Benedictum, idem inuiſere Cœnobium ſua præſentia miraculosè conſueuerat. Teſtem habeo Leonem Cardinalem Oſtienſem Epiſcopum, ea de re ita loquentem: *Dum quidam Peregrini, orationis gratia, ad B. Benedictum venirent, obuius illis quidam vir Canonicus factus eſt: quem quis eſſet, interrogantes, B. Petrus, Apoſtolum ſe eſſe, reſpondit. Et illi: Quo tendis? Et Sanctus Apoſtolus: Vado ad Fratrem Benedictum, vt cum illo Paſſionis meæ diem celebrem: Nam Romæ conſiſtere non valeo: Varijs enim procellis Eccleſia mea deprimitur.* Hæc Leo Card. noſter Epiſcopus Oſtienſis. Ex cuius teſtimonio aliud quoque colligitur maximè certè dignum conſideratione. Quandoquidem ante hæc tempora multò frequentiùs conſuetum fuit peregrinari Caſinum voti, orationiſ-

Petrus Apoſt. Caſinū venit.

Leo Oſtien. Chron. Caſin. lib. 3. c. 67.

tionisque gratia ad S. Patriarcham Benedictum. Id quod etiam graue alterum Sanctissimi illius Cardinalis etiam Episcopi Ostiensis, Petri Damiani testimonium confirmat hisce verbis: *Veruntamen nunc serio loquar, si per tam longinqui itineris ductum B. Benedicti Patris nostri Limen attingere licuisset, ego non paruæ mercedis cumulum deputarem, & certum teneo, quia si in illius peregrinationis itinere me obire contingeret, non tam proprij reatus me grauaret exitium, quàm illius attolleret dignitas meritorum.* Hæc Sanctissimus Doctor noster Cardinalis de celeberrima, ac salutifera ad S. Benedictum peregrinatione Monte Casinensi.

Petr. Dam. lib. 1. Epist. 14. Montis Casini ad S. Benedictũ peregrin. quãti sit facienda.

Cæterùm peregrinationis huius ad Casinẽsem S. Benedicti Domum frequentia, Nazarena adueniente Lauretum Magnæ Dei Matris Domo (in qua Dei Verbum ex eadem Virgine carnem assumpserat) cessauit. Nam quemadmodum Verbo Dei Hierosolymis apparente, Præcursor Baptista, qui illius erat vox, & Benedicti figura, prædicare cessauit: ita Benedictus in Italia, quem Deus ipse præuenerat in benedictionibus, ad aduentum eiusdem, cuius erat Domus, reuerenter occurrens, declinare voluit. Sed ad rem nostram progrediamur.

Cur hodie non sit adeo frequens.

Quarta dignior his accedit ratio: Quia scilicet magnus Benedictus post primos, & Beatos Apostolos Principem Sanctitatis locum obtinere promeruit. Id affirmasse cognoscimus S. Faustum eiusdem S. Patris discipulum in vita S. Mauri Abbatis a Bonifacio Papa III. approbata, de eodem S. Benedicto loquentem verbis illis: *Tantam a Domino promeruit gratiam: vt nomini post Beatos & primos Apostolos unquam fuerit secundus: sed potius, Deo se iuuante, tot sanctorum extiterit fundator Cœnobium, tantaque Domino acquisierit millia perfectorum Monachorum.* Huculque S. Faustus.

S. Benedict⁹ post Apostolos primus.

Faust. in vita S. Maur. Ab. ap. Sur. to. 1. de Sanct.

Quinta præterea ratio, quia (vt valde asseueranter affirmat magnus Gregorius Papa) S. Benedictus Iustorum omnium spiritu plenus fuit. Plenus, inquam, non superfusus, aut quid simile dixit. Sunt eius verba sub persona Petri Diaconi sui: *Mira sunt & multum stupenda, quæ dicis. Nam in aqua extra petram producta, Moysen; in ferro verò quod ex profundo aquæ redijt, Elisæum; in aquæ itinere, Petrum; in Corui obedientia, Eliam; in luctu autem mortis inimici, Dauid video: & perpendo: Quia Vir iste Spiritu Iustorum Omnium plenus fuit.* Quibus statim subiungit Gregorius: *Vir Dei Benedictus, Petre, vnius Dei Spiritum habuit, qui per concessæ redemptionis gratiam Electorum corda omnium impleuit.* Hactenus magnus noster Gregorius.

Iustorũ omnium Spiritu plenus.

Gregor. 2. Dial. 9.

Sextam

Sextam adijcimus rationẽ: quia scilicet magno Patriarchæ Benedicto neminem conferendum esse Sanctorum, est qui scribit Aimoinus nempe Gallus, ante Septingentos annos Scriptor pius: cuius verba sunt: *Gloriosus etenim Deus in Sanctis suis, assiduè sibi placidos mirificans famulos, huic egregio Patri Benedicto excellentius cæteris iure præbuit iter ad se perueniendi. Qui in conualle positus lacrymarum, ascensiones virtutum suo in corde disposuerat Scalam Iacob: per quam ascendentes Angeli monstrati sunt, suis proponens sectandam sequacibus. In cuius autem (pace omnium loquar Sanctorum) non dicam Martyris, verùm & Apostoli transitu, tam innumeris Diuini fulgoris splendens apparuit via luminaribus, vestibusque ornata nuptialibus. Neque enim in eo calle textile credendum est apparuisse pallium, quo æternæ incorruptionis migrabatur ad Regnum. Nihil porro mirandum, hunc Diuinæ latorem Legis, hanc in assumptione Spiritus promeruisse gloriam: qui corruptibili adhuc circumamictus tegmine carnis, tantis effulsit miraculorum signis: vt, nisi Vir toto venerabilis Orbe, Papa videlicet Gregorius, eius esset Vitæ relator, simulque assertor eximius, profectò ab infidelibus tam admirandis derogaretur actibus. Verùm, vt prætereаm, quòd Puerulus adhuc Bremum petijt intrepidus, quòd (vt propter Ipsum quidam ait Sapiens) nec Martinus toto nominatus in Orbe fecisse dignoscitur. Illud certè non omittendum: Quòd post multiplicia Charismatum dona ab Omnipotente sibi concessa, tribus adminandis, nec sæculo antea cognitis resplenduit miraculis: In eo namque quòd solo intuitu ligati soluit vincula Rustici: Quòdque sub momento quasi sub Solis radio vniuersus ante conspectum eius, collectus est Mundus: Siue quòd strata pallijs & innumeris coruscа lampadibus via, ad polorum subuectus est alta: Neminem Illi puto conferendum Sanctorum:* Huculque noster Aimoinus Gallus.

In tribus à Deo sibi cõcessis, nulli Sãctorum cõparandus. Aimoin. hist. de Gest. Frãcor. lib. 2. c. 22.

S. Oddonem Abb. Clun. intelligit in Serm. de S. Benedicto.

Septima non sanè inferior supradictis ratio est: quia magnum Benedictum Benignissimus Deus, inter summos, & electos Ecclesiæ Patres, atque inter Fidei Fundatores adnumeratum voluit, vt testatum reliquit Oddo Abbas ille Cluniacensis sapientissimus, ac sanctissimus, de eodem S. Benedicto loquens hisce verbis: *Constat enim, quòd vnumquemque Sanctorum Christiana pietas tantò venerabilius colit, quantò celsius hunc a Deo decoratum cognouerit. Vnde & istum Patrem diuino quodam instinctu specialius amat, eiusque memoriam dulcius recenset: Nimirum non nescia, quòd Illum Omnipotens Deus inter Summos & Electos Ecclesiæ Patres mirum in modum prouexit: & inter Sancta Fidei Fundatores, ac Cælestis Disciplinæ Censores insigniter sublimauit. Quippe quem Sancti Spiri-*

Inter Fidei Fundatores ac summos, & electos Ecclesiæ Patres numeratur.

S. Odd. de S. Bened. in Biblioth. Cluniac. edit. Parif.

Spiritus Charisma tum Miracularum signis, tum Virtutum Exercitu adornauit: vt Dignus in mundo appareret, per quem Excelsioris Ordinis multitudinem informaret. Hactenus S. Oddo noster.

Excelsioris Ordinis multitudinis Informator.

Octauam denique & vltimam rationem, breuitati consulentes, concludamus sacra illa S. Stephani Papæ III. Oratione, quam in Ecclesia Casinensi habuit, astantibus Regibus, Carolomanno & Pipino, huiusque filijs Carolo, & Carolomanno, ac S. R. E. Cardinalibus, Romanisque Patricijs, atque alijs permultis; aiebat enim Maximus ipse Pontifex de eodem S. P. Benedicto: *Aue Christi Discipule: Aue Veri Sponsi Amice: Aue Prædicator Veritatis, & Doctor Gentium: Aue Legislator Vniuersalis: Aue Abba Abbatum: Aue Archimandrita Oecumenice: Aue Columna Orthodoxiæ: Tuus Ego, & hi septem Episcopi: Tuus Clerus: Tuus Populus Romanæ Vrbis: Tui & hi Patricij: Tua Lateranensis Ecclesia, in qua alitus & nutritus es: Tuum Casinense Cœnobium, in quo corpore, & spiritu habitas. Non patiaris nos ab Ouibus tuis excludi: Sedem Apostolicam protege: Romanum Imperium, & hos gloriosos Patricios corpore tibi, & mente prostratos ab hostibus visibilibus, & inuisibilibus defende: & Christo pro omnibus Orgias funde; quantenus hic, & in æternum omnes tuo munere lætemur.* Hæc Beatissimus Pontifex.

Steph. 3. Or. ap. Anastas. Biblioth. in Chron. Cas. ap. nos M-S. Magnis laudum præconijs magnus Benedictus donatur a Maximo & Sanctiss. Pontifice.

Cuius Orationis verba, arcanis certè mysterijs plena de magno Patriarcha Benedicto prolata, non est cur nos hoc loco non suo examinemus, solùm tamen hic placeat illa duo Pontificis verba ponderare: *Tua Lateranensis Ecclesia, in qua alitus, & nutritus es.* Quinimmo eundem magnum Benedictum sub anno Christi vndecimo supra quingentesimum, Vaticano præfuisse etiam Monasterio Basilicæ S. Petri, atque ad sacrum ipsius Apostoli corpus plurima patrasse signa virtutum, testatum reliquit Venantius Fortunatus, eiusdem sæculi Scriptor eruditus; de qua re nos in Opere de Præstantia Religionis Benedictinæ pluribus egimus.

S. Benedict. præfuit Lateranensi & Vaticano Monasterijs. Venant. Fortunat. Vit. S. Remig. To. 5. Sanct. ap. Sur.

Et quidem Benedictus adhuc iunior, sed Spiritus sancti gratia plenus, e sacro egressus Specu, postquam sub montibus Simbruinis, & prope Sublacensem ditionem, Monachos congregasset, & sub Abbatum imperio subdidisset, eisdemque Monasteria duodecim (iuxta Regulam suam a Gelasio I. Pont. Max. approbatam) ædificasset, inuitante Symmacho Gelasij eiusdem Successore, Lateranum se recepit, ibique primus Monasterium construxit: a quo tanquam e fonte reliquas Vrbis Basilicas, atque Ecclesias vti alter Apostolus Zelo suo illo cælesti inuisit, Chorum instituit, Cultumque Diuinum, & sacras Cærimonias, ac Ritus adauxit; atque ad Regulæ suæ præscriptum positis ibidem Monachis Canonicis & Cleri-

S. Benedict. Monasticon. informauit.

Romæ Chorum instituit cultum Diuinum & cærimonias adauxit.

Clericis, facilè illi, suisque fuit (propagatò interim per vniuersum Monachismo) radicitus extirpare ab Vrbe & Orbe, præsertim occidente, Idololatriam omnem, omnes etiam hæreses, & schismata.

O felicissima, æque & Apostolica magni Benedicti nutritio hæc Lateranensis! Eius quippe rei gratia a Quingentesimo Christi Domini anno ad centesimum supra millesimum, magnus idem Patriarcha per se ipsum; & per Discipulos, atque Alumnos suos, in Romanis Ecclesijs, & Monasterijs enutritos (vt præter Scriptores alios antiquos, ab Anastasio Bibliothecario in Vitis Romanorum Pontificum haberi potest) Principem Vrbis, & Orbis Ecclesiam, Sedemque Apostolicam persanctè gubernauerit. Hinc centum triginta tres Petri Successores ex Claustris eiusdem magni Abbatis Benedicti prodiere: Ac quidem omnes singulari doctrina, & sanctitate clarissimi. Hinc itidem omnes, qui per sexcentos illos annos vixere S. R. E. Cardinales: quemadmodum Archiepiscopos, atque Episcopos, præsertim in Occidente, ex iisdem Benedictinis Claustris assumptos fuisse, facilè credet, qui perpenderit eo sexcentorum annorum spatio, Romanæ Ecclesiæ Chorum ex Monachis constitisse Canonicis, & Clericis Benedictinis, vel in Lateranensi Sanctissimi Saluatoris, vel in Vaticana S. Petri Academijs (quæ Scholæ Cantorum nomine insigniebantur) a magno Benedicto fundatis, atque ab eius Alumnis Romanæ Ecclesiæ Magistris virtutibus, litterisque instructis. Non est hic locus, Lector benignissime, enarrandi, quot decora Sedes hæc Apostolica, quot sydera Cælum hoc Romanum ex vna Magni Patriarchæ nostri Benedicti nutritione in immensum Orbis vniuersi protulerit beneficium, salutares fructus, mirificam vtilitatem. Quamobrem verissimè quidem affirmabat Gerardus ille Belga libro de a se dictis, factis, & scriptis, de eodem magno Benedicto: *Et meritò, inquiens, Patrem admirabilem dici, qui tot millium Cælitum, & Filiorum Monachorum Pater esset, mirisque adeo illustris, vt e Cælitibus parem habuisse neminem videretur; sed & in Filijs suis admirandus tot seculis fuisset, vt pleraque per Ecclesiam sancta Instituta vni illi adscribenda sint, & in acceptis referenda.* Hæc ille. Cæterum hæc, quæ modo asseruimus, atque his multò plura, tùm solidissimis argumentis, tum antiquissimis Auctorum testificationibus firmata, iam pertractauimus in libris nostris de Præstantia Religionis Benedictinæ.

Centum triginta tres Romani Pontifices in Regula s. Benedicti enutriti

Gerard. Belg libel. p. 214.

Iure igitur optimo S. Benedicti nomen in sacris Dypticis, Litanijs, & Liturgijs in Principe Ecclesia Romana, ac proinde in Ecclesijs alijs per vniuersum præcipuè occidentem Orbem diffusis, a primo Religionis Benedictinæ sæculo ad felicis recordationis Cle-

 mentem

mentem Papam VIII. continuò acclamatum est, ac præpositum ordine, & tempore Confessoribus omnibus: vt Antonio, Paulo, Onuphrio, Machario, cæterisque. Vnde in Litanijs, quæ habentur in Ordine Romano, primis illis sæculis a Benedictinis Romanæ Ecclesiæ Magistris conscripto, atque a Romanis Pontificibus confirmato, post Sanctos Germanum, & Remigium, Episcopos, immediatè inuocatur Sanctus Benedictus. Quinimmo idem Patriarcha ijsdem Episcopis Prælatus nonnunquam inuocabatur. Id quod clarissimè in primis apparet ex Litanijs in Cærimoniali Romano cōtextis, quæ decantari consueuerunt ab antiquissimis temporibus illis ad eumdem Clementem VIII. in Coronatione Summorum Pontificum a S. R. E. Cardinalibus, in quibus S. Benedictus Prælatus legitur S. Basilio Episcopo. Quamobrem (relatis alijs, vt mos est in Litanijs) ita ibidem habetur: *S. Gregori, Tu illum adiuua: S. Benedicte, Tu illum adiuua: S. Basili, Tu illum adiuua.* Quod etiam in Litanijs, quæ in Coronatione Imperatoris decantabantur, eodem hoc modo se habet; *S. Gregori, Tu illum adiuua: S. Benedicte, Tu illum adiuua: S. Basili, Tu illum adiuua.*

S. Benedict' in Ecclesiæ Litanijs primatum obtinet supra S. Basilium Episcopū & Grēcorū Doctorem, Confessoresq; omnes alios.

Quamobrem (vt hic obiter innuamus) nescio, quid possit prętendere Abbas Generalis Congregationis S. Basilij per Siciliam, & Calabriam Monachorum centum fermè ac viginti existentis, atque a paucissimis annis in vnum excitatæ; cuius Monasteria omnia ac maior reddituū summa sub iure sunt Abbatum Commendatariorum, contra Abbates Benedictinos etiam Casinensem, S. Pauli Romanum Patriarchalem, Cluniacensem Gallicanum, cæterosque (ipse nouissimus trecentorum annuatim Scutorum redditunm Abbas) de loci dignioris Primatu contendens; cum Sanctissimus Patriarcha Benedictus Summorum Pontificum Sanctionibus, & per longissima temporum spatia, in Ecclesia Romana, atque alijs per Orbem occidentem Ecclesijs, vt vidimus, S. Basilium licet Episcopum, Monachorum eorundem Basilianorum Institutorem, præcesserit.

Vana Basilianorū Monachorum prętensio aduersus Benedictinos.

Quid? quòd post S. R. E. Cardinales, Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, ac supra Archiepiscopos omnes, & Episcopos, non modò aliorum Ordinum Religiosorum Abbates, & Generales: Maximo assistebant Pontifici viginti numero Abbates in Vrbe Benedictini. Et breuitatis causa, quamplures eas dignitates, ac pręeminentias, quas reliquo in Orbe ijdem tenuere Abbates, vel possident. Sunt enim etiam num apud Imperatorem Imperij Principes, apud Reges Regnorum Barones, apud magnos Dynastas Prouinciarum Præsides.

Cęrimoniale Romanum antiq. & ex eo Hon. Panuin. lib. de 7. VrbisEccl. p. 542. Magna Benedictinorū dignitas.

Ad hæc Monachi ijdem Basiliani (vt nouitati nouitatem adiungant) eorum Abbas Generalis, vt venustior inter homines appareat, Pontificalem Abbatum Benedictinorum habitum, quem Muzzettam vulgò appellant, sibi vsurpauit: atque vnà cum suis Monachis (spreto proprio, & Monachorum S. Basilij habitu, ac tonsura) Benedictinorum Cucullam, Caputium, Scapulare, Tunicam, ac capillarem capitis Coronam paruulam sibi vsurparunt: etiamsi Clemens Papa VIII. in Bulla Confirmationis eiusdem Congregationis Monachorum S. Basilij, omnino mandauerit: *Vt eundem habitum deferant, quem ex antiquo eiusdem Ordinis Instituto, Prisci, Priores, & Monachi gestare solebant.* Hæc Romanus Pontifex. Qui his non contentus, in alio etiam suo Diplomate Monachis eisdem Basilianis expresè prohibet: Vti ne audeant Benedictinorum Cuculla, cæterisque vestibus, vel eorum materia, quam vulgò appellant, Saia Scotto. Postquam enim Maximus Pontifex Monasticas Basilianorum vestes a Benedictinis omnino diuersas descripsisset, ita decernendum censuit: *Materia autem totius supradicti exterioris vestitus sit vilis, crassa, & omnium infima, vt iubet Diuus Basilius. Declaramus tamen laneam esse debere, qualis in Hispania reperitur, quæ ibidem vocatur, Saial, ex quo necessariò confici iubemus. Cum verò idem Sanctus Pater, vestitum alium ad forensem ostentationem, alium ad domesticum vsum pactum, idemque ad diurnum alium, alium ad nocturnum tempus distributum, Monachos habere expresè prohibeat, nos iuxta ipsius mentem, omne a supra expresso diuersum exterioris vestimenti genus, quale est illud, quòd apud Benedictinos Cuculla, & Hispanicè Cogulla vocari solet, quæ Regulæ S. Basilij manifestè contrariantur, seu ad aliam quamuis formam, vel materiam, omnino prohibemus.* Ita Pontifex prudentissimus. Quamobrem ad Basilianos istos Monachos considerare nunc pertinet: *An ipsi mandatis Romani Pontificis obediant, an ea potius contemnant. Veruntamen ad alia ex Pandulpho nostro eruditionum genera gradum faciamus.*

Clem. 8 Bull. sub dat. Romæ, an. 1592. 4. Kal. Nouembr. Pontificatus 1.

Clem. 8. Diplom. hab. in Bullario.

Materia vestim. Monach. Basilianorũ debet esse vilis, & cressa.

Benedictinorum Cucul. à Basilianis prohibet Romanus Pontifex.

MAGIS VT PEREGRINI, QVAM DOMINI ROMAM INTRAVIMVS. Qui dirigit Iustum per vias rectas Omnipotens Deus, Gelasium Pontificem, vt patientia sua Schismaticorum frangeret peruicaciam, deducebat. Porro, contigit hoc tempore, vt Romam ad Sanctissimum Pontificem aduentaret Ollegarius Hispanus, vir quidem doctrina, & sanctitate clarissimus; qua de re illum Pontifex, sanctarum eius virtutum præscius, Archiepiscopum Tarraconensem consecrauit. Sed ab eiusdem S. Ollegarij Actis rem gestam accipe: *Cum autem audiret Papa Gelasius tam Cælestis* (28)

Gelasius Papa S. Ollegarium Archiepiscopũ Tarraconensem creat.

viri tam Cælestem facundiam, B Ollegarium in Tarraconensem sublimauit Archiepiscopatum, & eum in Archiepiscopali decorauit Pallio. Dedit etiam Litteras Dominus Papa, in quibus erat præceptum, & iniunctum per obedientiam: Vt omnes Episcopi Tarraconensis Metropolis sancto obtemperarent Ollegario, & ei debitam subiectionem exhiberent, & obedientiam. Adiunxit quoque Papa Gelasius, vt tamdiu teneret Barchinonensem Episcopatum, donec Tarraconensem cum suis expensis sufficienter adhibitis, haberet Clerum, & ciuilis habitationis, & defensionis militia, & populi munimentum. Hæc ibi. Corpus S. Ollegarij quiescit in Cathedrali Barchinonensi; eius verò vitæ historia asseruatur in Archiuo eiusdem Ecclesiæ, ex quo nos editum exemplar habuimus: cuius festum in Barchinonensi Ecclesia celebratur sexto Mensis Martij die, quo ille Spiritum Deo reddidit anno 1136.

Militia Equitum Hierosol. a Gelas. approbata.

Præter hæc, duo illi magni Equitum Militarium Ordines Probatorem habuerunt Sanctissimum Papam Gelasium nostrum. Nam quod attinet ad Ordinem Equitum Hospitaliorum S. Ioannis Hierosolymitani, qui post Rhodij, nunc Melitenses dicuntur, Franciscus Mennenius id testatur hisce verbis: *Horum Equitum ab initio Sedes primaria fuit Hospitale S. Ioannis in Hierusalem (quod Militibus Hospitalariorum nomen dedit) a Girardo quodam Loca Christi pedibus calcata, & sanguine respersa visente, nouo feruoris genere exædificatum, attractisque in Consilij Societatem Nobilibus aliquot, Instituti sui probatorem habuit Gelasium Papam II. & viuendi rationem.* Mennenio suffragatur Frater Hieronymus Marullus, Eques eiusdem Militaris Ordinis, dum in Vita Fr. Raimundi de Podio, primi Magni Hospitaliorum Magistri, ex suæ Religionis monumentis, satis asseueranter scribit: eundem Gelasium PP. II. eodem Fr. Raimundo (qui tunc primùm ab eodem Pontifice Magnus Ordinis Magister creatus est) efflagitante, Militarem hunc Ordinem approbasse anno Christi 1118. fuique Pontificatus primo. Atque (vt veritatem hanc certiorem redderet) subiungit: Magnum ipsum Magistrum obijsse anno Domini 1160. cum Religionem suam rexisset annis duobus, & quadraginta.

Fräcisc. Mennen. lib. de Orig. Militar. Ord.

Hieron. Marull. Hist. Vitar. Relig. Hierosol. Magnor. Magistrorum.

Tum quoque primùm idem Gelasius Equitibus eisdem Hierosolymitanis concessit: Vt supra Benedictinam nigri coloris Cucullam, siue Floccum, id est, Cucullam sine manicis, candida Crux octangularis, cum antea Planam detulissent, sibi Posterisque Equitibus vsui esset. Verumtamen in Vexillis domi, forisque deferendis, Cruce eadem candida, rubro panno, tela, vel serico vterentur.

Sed

Sed eorundem Equitum originem a Benedictinis emanasse, ex ijs, quæ fusius in Commentarijs nostris de Præstantia Religionis Benedictinæ tractauimus, hic breuiùs prælibemus. Ordo igitur iste Equitum rerum gestarum magnitudine præ cęteris inclytum ab Hierosolymitano Benedictinorum Hospitio nomen, atque Institutum assumpsit. Nam cum Hospitalitatis Officium Apostolicum esse concedant omnes, quibus innotuerunt duo illa Apostoli Pauli verba maximum hoc mandatum concludentia: *Hospitalitatem sectantes*. Et hoc quidem praceptum Apostolicum, æque ac Monasticum esse, docet præ alijs egregius Ecclesiæ Doctor Hieronymus contra Ruffinum, dum ait: *In Monasterio Hospitalitas cordi est: Et omnes ad nos venientes præter solos hæreticos, læta humanitatis fronte suscipimus.* Antiquioribus Monachis concinuit magnus Abbas Benedictus, qui propterea in sua Regula Formulam suscipiendi Hospites, integro capite Monachis suis tradidit: *Hospites, inquiens, tanquam Christus suscipiantur, quia ipse dicturus est: Hospes fui, & suscepistis me. Et omnibus congruus honor exhibeatur, maximè domesticis fidei, & peregrinis. Vt ergo nunciatus fuerit Hospes, occurratur ei a Priore*. Et cætera, quæ ibi sequuntur plura de Hospitio, & Hospitibus pulchriora. Ex quo præcepto laudabilis illa consuetudo manauit: vt a Patribus nostris nunquã Monasterium sine suo Hospitio erigeretur. Innumera sanctæ istius consuetudinis exempla extant in Occidente, sed nolo ab Oriente, & Palæstina ipsa discedere. Etenim in hanc vsque Prouinciam egregius ille Benedictinæ Religionis amplificator, Gregorius Magnus Monachos Benedictinos sic ab Vrbe transmisit, vt Monasteria, simul & Hospitia inibi fundarent. Vnde Ioannes Diaconus ait: *Probum religiosum Abbatem cum multis pecunijs Hierosolymã destinauit, cuius instantia venerabile Xenodochium constituit: et tam ibi, quàm in monte Synapenes Arabiam Dei famulos sub regimine Palladij constitutis, quotidiani victus, & vestimenti copiam, quandiu viuere potuit, annualiter mittere procurauit*. Hæc Ioannes Diaconus. Nunc rem ipsam probandam aggrediamur.

Hospitalitas præceptũ est Apostolicum immo Christi in Euangel.

Rom. 12.

Hier. Orat. contra v. hæres. c. 4. in Apolog.

S. Benedict' Hospitalitatis sectator.

S. Ben. Reg. c. 53.

Mat. 25.

Eius alũnus Gregor. Mag eiusdẽ Hosp. amplificator.

Io. Diac. Vit. S. Gregor. lib 2. c. 52.

Regno Hierosolymorum cum vniuersa Syria, & Ægypto, atque adiacentibus Prouinciis, nostris exigentibus peccatis, in manus Sarracenorum deuolutis, non defuerunt de nostri huius Occidentis partibus multi, qui Loca Sãcta aut deuotionis, aut commercii gratia visitarent. Inter eos autem, qui Loca illa frequentauerunt (Præter Pisanos, Venetos, & Genuenses) viri fuerunt ex Regno Neapolitano Amalphitani, qui diuersi generis merces, & peregrinas, & quas Oriens prius non nouerat, lucri gratia illuc asportantes,

Origo Equitum Hierosolymitanorũ, nunc Melitẽsium a Benedictinis.

tantes, facilè illis fuit, vt Calyphæ Regis Ægyptij, qui tunc Regionibus illis dominabatur, reliquorumque Præsidum animos magnopere sibi conciliarent. Vnde illarum partium loca vniuersa quasi negociatores confidenter poterant circumire. Hinc factum est, vt fidei Christinæ, ac Paternarum traditionum non immemores, Loca Sancta, quoties opportunitas dabatur, visitabant. Non habentes autem Hierosolymis familiare domicilium, in quo possent habitare, Calypham Ægyptium adeuntes, data in scriptis facultate, gratiosè illud obtinuerunt. Hierosolymis ergo designatur eis, qui sufficiens videbatur ad construenda necessaria locus, ante ianuam Ecclesiæ Dominicæ Resurrectionis, quantùm vix lapidis iactus est, Monasterium erigunt in honorem Beatissimæ Virginis Mariæ, de Latina a Natione dictum, simul cum ijs officinis, quæ ad vsus Monachorum, ac suæ gentis Hospitum susceptionem, poterant aliquam præstare commoditatem.

Amalphitani Cœnobium Benedictinorum Hierosolymis construunt.

Aliud quoque ædificarunt Monasterium cum suo Hospitio, in honorem S. Mariæ Magdalenæ, pro mulieribus etiam peregrinis. Quo facto de partibus suis tum Monachos, tum Abbatem, tum Sorores mulieres religiosas, tum Abbatissam, sub Regula S. P. Benedicti militantes, transferentes, locum regulariter instituunt. Confluebant etiam per illa periculosa tempora nonnulli ex alijs partibus tum nobilibus, tum etiam priuatę sortis hominibus: quibus (quoniam ad Sāctam Ciuitatē non nisi per terras hostium erat accessus) inopes, & nudi ad eiusdem Ciuitatis portam perueniebant: quousque dato Numismate, Vrbem intrare liceret. Ingressis autem, & Locis Sanctis peragratis, non erat eis refectionis spes vlla, nisi quantum de prædicto Monasterio a Benedictinis Monachis fraternè ministrabatur. Nam omnes alij ciuitatis habitatores Sarraceni erant, & Infideles, excepto Venerabili Patriarcha, & Clero, ac popello misero Surianorum, qui singulis diebus angarijs, & perangarijs vexabantur. Christianis itaque illis sic egentibus, & afflictis, cum non esset, qui tectum præberet, a prædicti Monasterij Abbate, & Monachis (quos Beatissimos Viros appellat Tyrius) Apostolicá charitate feruescentibus, misericorditer victui, ac tegumento detrahentes proprio, ad opus illorum, intra ambitum sibi designatum, Xenodochium exædificarunt: in quo & sanos, & ægrotantes collegerunt, ne de nocte per viam reperti iugularentur; atque in eodem Hospitali congregatis, de reliquijs fragmentorum vtriusque Monasterij, ad quotidianam qualemcunque sustentationem ministrarunt. Erexerunt etiam in eodem Hospitali Altare in honorem S. Ioannis Eleēmosynarij.

Virginum Benedictinarum aliud.

Abbas, eorūque Monachi Hospitale in honorem S. Ioannis ædificant.

Ita

Ita ergo per multorum annorum curricula (quousque placuit Altissimo Loca illa Sancta spurcitijs Sarracenorum purgare) sub ijs conditionibus mansit locus ille. Adueniente mox Christiano populo, & Principibus a Deo protectis, quibus Regnum illud Omnipotens Deus tradere voluit, in Hospitali repertus est Gerardus, Vir quidem sanctæ, ac probatæ conuersationis: qui pauperibus in eodem Hospitali, de mandato Abbatis, & Monachorum, multo tempore seruierat: quique adiunctis sibi quibusdam honestis, & religiosis Viris, Regularem habitum ab Abbate susceperat: atque in vestibus suis nigris albam Crucem exteriùs in pectore affigens, salutari Regulæ S. Benedicti, & honestis Constitutionibus (facta sollemniter professione) seipsum, suosque obligauerat. Agnes quoque Romana, carne nobilis, spiritu nobilior, quæ in Monasterio mulierum Abbatissam egerat, in ministerio pauperum adiuncta, Benedictinam eandem Regulam, & humilitatis habitum votiuè susceperat.

F. Gerardus Ordinis S. Benedicti religiosus Hierosolymitanorũ Equitum Rector primus.

Agnes Romana Abbatissa sãctimonia'ibus Benedictinis Præfecta.

Præterea eidem Abbati S. Mariæ de Latina, qui tum prædicti Hospitalis, tum Fratrum Hospitalariorum principium, & Institutor extiterat: & tam Fratres ipsos, quàm peregrinos de propria mensa diu sustentauerat, obedientiam, & reuerentiam, quam diu Sanctus vir Frater Gerardus vixit, eiusque fratres pauperes fuerunt, non negarunt. Sed Dei seruo, qui post Abbatem suum, primus Religiosorum dicti Hospitalis fratrum Rector fuerat, e mortalibus sublato, Frater Raimundus de Podio successit ab eodem Abbate Hospitalarijs ijsdem viris religiosis substitutus Rector. Hic etiamsi Religiosus alumnus ad eiusdem Abbatis mandatum pauperibus in eodem Hospitali aliquandiu ministrasset, nihilominus cum fidelium & Principum eleemosynis videret se, suosque religiosos fratres diuites factos, armorumque itidem tractandorum gratia (vnde Milites, & Equites dicti) necessitate compulsi, de Summi Pontificis Gelasij II. facultate, a Iurisdictione tum Abbatis, tum Patriarchæ Hierosolymitani se subtraxerunt, Fratre Raimundo de Podio iam dicto, secundo Hospitalis Rectore, tunc primùm Magno Ordinis Magistro creato ab eodem Gelasio, vt paulò supra etiam afferebamus. Quamobrem loco Regulæ S. Benedicti, quam professi fuerant, Constitutiones quasdam Christianæ Militiæ magis congruas sibi efformauerunt: quas deinde Romani Pontifices, & præsertim Lucius, Clemens, & Innocentius, eius nominis Tertij confirmauerunt.

Fr. Raimundus ordinis S. Benedicti religiosus secundus Hierosolymitani Hospitalis Rector, exẽptionem sui ordinis obtinens a Gelasio 2. fit primus Magister.

Verùmtamẽ maximè animaduertendum venit illud, quod modò dicti Pontifices de eorundem Hospitalariorum Regula sermonem

nem habentes, inter alia in suis Diplomatibus sic affirmarunt: *Fiduciam quidem habemus per Christum ad Deum: vt quemadmodum Canonicis Regularibus S. Augustini Regula concessa est ad salutem, ita vestram custodientes Regulam, ad aeterna beatitudinis brauium pertingatis.* Haec illi: Quorum nihilominus sententia, qua ratione Augustiniani Regulae suae subijciant Equites Hierosolymitanos, Prudentum Lectorum esto iudicium. Sed in hanc eandem rem plura his vide apud Iacobum Bosium in Historia Religionis eorumdem Equitum Hierosolymitanorum, p. 1. Rom. edit. 1621. Haec quidem nos de origine Equitum Hierosolymitanorum ex fide dignis illorum temporum Scriptoribus, Gulielmo Tyri Archiepiscopo, in historia belli sacri lib. 18. cap. 4. 5. & 6. ac Iacobo S. R. E. Cardinali Episcopo Acconensi, in Historia Hierosolymitana, c. 64. Nam recentiores de rebus antiquioribus, differentes, tanquam opinatores, & nouatores, in Libris nostris negligimus, respuimus, damnamus.

Idem Hospitalariorum Equitũ Ordo sub propria non S. Augustini Regula militat.

Alter Militaris Ordo, qui nostri Gelasij Pontificatum illustriorem reddidit, Militiae extitit Templariorum, de quibus ista VVilhelmus Tyrius: *Eodem anno (1118.) quidam nobiles Viri de Equestri Ordine, Deo deuoti, religiosi, & timentes Deum, in manu Domini Patriarchae, Christi seruitio se mancipantes, more Canonicorum Regularium, in castitate, & obedientia, & sine proprio velle perpetuò viuere professi sunt. Inter quos & praecipui fuerunt, Viri venerabiles, Hugo de Paganis, & Gaufredus de sancto Aldemaro. Quibus, quoniam neque Ecclesia erat, neque certum habebant domicilium, Rex in Palatio, quod secus Templum Domini ad Australem habet partem, eis ad tempus concessit habitaculum. Canonici verò Templi Domini, plateam, quam circa praedictum habebant Palatium, ad opus officinarũ, certis quibusdam conditionibus concesserunt. Dominus autem Rex cum suis Proceribus, Dominus quoque Patriarcha cum Praelatis Ecclesiarum, de proprijs Dominicalibus certa eis pro victu & amictu beneficia quędã ad tempus, quaedam in perpetuũ cõtulerunt. Prima autem eorum professio, quodque eis a Domino Patriarcha, & reliquis Episcopis, in remissionem peccatorum iniunctũ est, erat: Vt vias, & itinera, maximè ad salutem peregrinorum, contra latronum, & incursantium insidias, pro viribus obseruarent.* Haec Tyrius.

VVill. Tyr. bell. sacr. lib. 12. c. 7.

Origo Equitum Téplariorum a Benedictinis habita, a Gelasio approbata.

A qua prima Sede iuxta Templum Domini, Fratres postea Militiae Templi nuncupati sunt. Sed nouem annis, ipsi etiam numero nouem (eodem Tyrio teste) post suam Institutionem in habitu saeculari absque Regula manserunt. Fuit nihilominus ab eodem

Gelaſio, magnus illis deputatus Magiſter, Fr. Hugo de Paganis Italus, ex Nocerenſi ciuitate propè Salernum. Cum tandem anno Chriſti 1128. Concilio in Gallijs apud Trecas habito, cuius Præſes, vice Honorij II. Papæ, fuit Matthæus Epiſcopus Cardinalis Albanenſis, Monachus Cluniacenſis, ſanctitate clariſſimus, cuique inter alios multos Epiſcopos, & Abbates, interfuit S. Bernardus ille Clarauallenſis, Eccleſiæ Doctor Mellifluus: inſtituta eſt eis Regula, & habitus Ciſtercienſis Benedictinus albus aſſignatus, Cuculla ſcilicet, vel Floccus: & paulò poſt Eugenij III. auctoritate, Cruce rubra deſuper inſigniti.

B. Matthæus S.R.E. Card. Cluniac.

Eorum autem Militum profeſſio talis eſt: *Ego N. Miles de Ordine Templi, promitto Domino meo Ieſu Chriſto, & Vicario eius Romano Pontifici N. & eius Succeſſoribus legitimè intrantibus, perpetuam obedientiam, & fidem ſeruandam in perpeuum. Iuroque me verbis, armis, viribus & vita defenſurum myſteria fidei, Sacramenta ſeptem, 14. fidei articulos, Symbolum fidei tam Apoſtolorum, quam S. Athanaſij, libros tam veteris, quàm noui Teſtamenti, cum expoſitionibus SS. Patrum ab Eccleſia receptis, vnitatem Deitatis, ac pluralitatem Perſonarum in indiuidua Trinitate; perpetuam Virginitatem, ante partum, in partu, & poſt partum Virginis Mariæ, Filiæ Ioachim, & Annæ, ex tribu Iuda, ex ſtirpe Dauid Regis: deinde promitto ſubmiſſionem Generali Magiſtro Ordinis, & Obedientiam ſecundum Statuta S. P. N. Bernardi. Ad bella marina proficiſcar, quoties opus fuerit; contra Reges, & Principes infideles præſtabo omne ſubſidium; abſque armis, & equo nunquam ero; a tribus inimicorum (ſi infideles fuerint) licet ſolus ſim, non fugiam: Bona Ordinis non vendam, nec alienabo, nec conſentiam alienari, nec vendi ab aliquo: Caſtitatem perpetuam ſeruabo: ciuitates, & munitiones Ordinis non tradam ſuis inimicis: Religioſis perſonis, verbis, armis. & bonis operibus auxilium non denegabo, præcipuè Monachis Ciſtercienſibus, & eorum Abbatibus; tanquam Fratribus, & ſocijs noſtris. In cuius teſtimonium ſponte mea iuro, me iſta omnia ſeruaturum. Sic me Deus adiuuet, & iſta Sancta Euangelia.* Hæc ibi.

Ap. Bernard. Brit. Chron. Ciſter. p. 1. lib. 5. c. 11.

Formula Profeſſionis Equitum Templariorũ iuxta Statuta S. Bernardi Ad ad Regulam S. P. Benedicti.

Hoc ipſum etiam teſtatus eſt Vincentius Iuſtinianus Ord. Prædicatorũ, in Vita eiuſdem Gelaſij ita ſcribens: *Ordo Templariorum, & Ordo Militum S. Ioannis hoc anno 1118. incæpit.* Ita ille.

Vitæ Rom. Pont. V. Iuſtin. hab. M. S. ap. F. M. Turrigium.

Sub eodem inſuper Gelaſio, Corpus S. Simpronij Martyris, Via Latina, repertum, ad ædem S. Laurentij in Lucina translatum fuit: cuius rei teſtem, marmoream Inſcriptionem inibi adhuc exiſtentem affero. ✠ *Tempore Gelaſij II. Papæ Inuentum eſt Corpus S. Simpronij Martyris in Via Latina, & tranſlatum eſt in hanc Ec-*

clesiam per manus Benedicti Presbyteri, & sub maiori Altari est reconditum. Ita ibi.

P. Bernried. Vit. Gregor. VII. in fin.

Denique eodem Gelasio Romæ Petri Cathedram gubernante, (vt Paulus Bernriedensis in Vita Gregorij VII. testatur) Diuinum admirabile illud etiam accidit, quòd: *Presbyter quidam incæstuosus, cum Missæ Sacrificium celebraturus, Gregorij eiusdem Papæ Casulam induere præsumpsisset, illico scabiosus effectus, vix per dignos pœnitentiæ fructus cuasit.*

* Ioannes.

Gelasij Litteræ. Extant apud Eminentiss. Card. Caietanum.

* Vrbani II vel Paschalis II. omnino legend. non Lucij, qui sedit anno Domini 253.

Sed Gelasium Pontificem Romæ commorantem iterum inuisamus. Extant enim ab eodem datæ ibidem hæ Litteræ: *I.* * *Gaietanus Episcopus, seruus seruorum Dei, Dilectis filijs Abbati, & Monachis Terræ Maioris, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum super controuersia, quæ olim inter vos, & Venerabilem Fratrem nostrum Ciuitatensem Episcopum diutius fuerat agitata, de vtriusque partis assensu, amicabilis compositio auctoritate felicis recordationis* * *Lucij Papæ Prædecessoris nostri, sicut recolimus, intercesserit, ea, sicut prædicto Episcopo significante comperimus, negligitis obseruare; & illi, contra ipsius compositionis tenorem, suam iustitiam subtrahere minimè formidatis. Quia igitur pati nolumus, nec debemus, vt quæ fauore Apostolico, vel iudicio, sunt sopita, cuiusquam malitia recidiua incurrant, vel quidquam in eorum præiudicium attentetur, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus eandem compositionem omni contradictione, & appellatione cessante, inuiolabiliter obseruetis, nec contra eam venire de cætero præsumatis. Et si qua contra eiusdem compositionis tenorē prædicto Episcopo subtraxistis, ipsi Episcopo sine dilatione qualibet, contradictione, & appellatione cessante, reddere minimè postponatis: aut super ipsis satisfactionem congruam exhibere, & ab administratione Pontificalis officij in S. Seuero, iuxta dictam compositionem curetis cautius abstinere; vel in festo S. Lucæ proximo venturo super his dicto Episcopo plenariè responsuri, nostro vos conspectiui præsentetis. Nullis litteris veritati, & iustitiæ præiudicium facientibus, si quæ comparuerint a Sede Apostolica impetratæ. Datum Romæ apud S. Petrum x. Kal. Aug. Pontificatus nostri anno I.*

Rom. Pontifices vnà cū nomine dignitatis etiā proprium retinere cōsueuerunt in Diplomatibus. Ex Roger. de Houeden. p. I. pag. 457.

Porro ex superioribus Gelasij Litteris, illud animaduertendum venit; quod sicut hodie Summi quique Pontifices propria nomina, quibus ante Pontificatum vocabantur, in gratiarum supplicationibus supponunt: ita olim ijdem ipsi Pontifices eadem sua nomina Apostolicis suis Litteris aliquando præponebant. In hunc modum Gregorij VII. has legimus Litteras: *Gregorius Papa, qui, & Hildebrandus, Seruorum Dei seruus, per totum Italicum Regnum,*

*gnum, & Teutonicum debitam S. Petro obedientiam exhibentibus, Apostolicam Benedictionem. In eundem modum Paschalis II. ista alia habentur Litteræ: * R. Ecclesiæ Romanæ Diaconus, nunc disponente Domino, in Pontificem electus, Carissimis in Christo filiis A. Priori Ecclesiæ S. Fridiani, & eius fratribus, salutem & Apostolicam Benedictionem.* Ita ibi. cas integras vide infra fol. 140.

Gelasij

* Raineries ex Arch. Lucen. S. Fridiani.

Gelasio insuper licet Henricus Rex Burdinum Pseudopontificem obiecisset, tamen Rauennates, eorumque Archiepiscopus Gualterius præ reliquis omnibus, eiusdem Gelasij partes perpetuò secuti sunt: idque tanto studio, vt Pontifex eodem hoc anno reuersus Romam, qua cesserat, venientis Henrici primos vitaturus impetus, & Rauennatum voluntatem prolixè laudauerit, & restituerit Archiepiscopo eos Episcopatus, quos Paschalis eius Prædecessor Rauennati Ecclesiæ in Synodo ad Guardastallum habito ademerat: idque fuerit hoc Diplomate amplissimè testatus: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, Carissimo in Christo fratri Gualterio Rauennati Archiepiscopo, Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Vnitati Diuinæ Trinitatis gratiæ agendæ sunt; qui per suæ charitatis Spiritum diuisa coniungit, & multa iam se animas, vnam facit. Ecclesia siquidem Rauennatium, per multa iam tēpora, ab Apostolicæ Sedis vnitate discissa, multis eidem Sedi Apostolicæ persecutiones intulit, & Ecclesijs multis peruersi schismatis fomitem ministrauit. Quapropter ad eius nequitiam deprimendam subiectarum ei Ecclesiarum quasdam sibi Apostolica Sedes assumpsit, vt vel sic eam ad humilitatis, & vnitatis tramitem reuocaret. Sed cum tandem Diuinæ Maiestati beneplacitum fuit, eandem Rauennatium Ecclesiam misericordiæ suæ gratia ad vnitatem, & obedientiam Matris suæ Romanæ Ecclesiæ reuocauit. Iniquitatem namque suam illius filij recognoscentes, delicta Patrum corrigere probauerunt: vt qui præteritis temporibus per tyrannidem Regiam, Præsules Regibus placentes accipiebant, nunc demum secundum Canonicas sanctiones Episcopum Deo placentem eligerent: & schismate abdicato, in Catholicæ Congregationis gremium repedarent. Te siquidem Reuerendissime Frater Gualteri, a disciplina Fratrum Regularium violenter assumptum, pro religionis, ac sapientiæ prærogatiua, in B. Apollinaris Cathedram communi voto, ac desiderio posuerunt, & in Apostolicæ Sedis obedientiam vnanimiter redegerunt. Vnde nos Diuinæ Trinitatis vnitati gratias, personam tuam pro iure nostræ Ecclesiæ, ad Episcopale ministerium cooperante Domino, consecrantes tibi, & per te Rauennatium Ecclesiæ dignitatem omnem: quam ante illius diuisionis tempora, per Romanam Ecclesiam possederat, restituimus.*

Archiepiscopus Rauennas pro Gelasio.

Hab. ap. Hieron. Rub. histor. Rauen. lib. 5.

clesiam per manus Benedicti Presbyteri, & sub maiori Altari est reconditum. Ita ibi.

P. Bernried. Vit. Gregor. VII. in fin.

Denique eodem Gelasio Romæ Petri Cathedram gubernante, (vt Paulus Bernriedensis in Vita Gregorij VII. testatur) Diuinum admirabile illud etiam accidit, quòd: *Presbyter quidam incestuosus, cum Missæ Sacrificium celebraturus, Gregorij eiusdem Papæ Casulam induere præsumpsisset, illico scabiosus effectus, vix per dignos pœnitentiæ fructus euasit.*

* Ioannes.

Gelasij Litteræ.

Extant apud Eminentiss. Card. Caietanum.

* Vrbani II. vel Paschalis II. omnino legend. non Lucij, qui sedit anno Domini 253.

Sed Gelasium Pontificem Romæ commorantem iterum inuisamus. Extant enim ab eodem datæ ibidem hæ Litteræ: *I.* * *Gaietanus Episcopus, seruus seruorum Dei, Dilectis filijs Abbati, & Monachis Terræ Maioris, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum super controuersia, quæ olim inter vos, & Venerabilem Fratrem nostrum Ciuitatensem Episcopum diutius fuerat agitata, de vtriusque partis assensu, amicabilis compositio auctoritate felicis recordationis* * *Lucij Papæ Prædecessoris nostri, sicut recolimus, intercesserit, ea, sicut prædicto Episcopo significante comperimus, negligitis obseruare; & illi, contra ipsius compositionis tenorem, suam iustitiam subtrahere minimè formidatis. Quia igitur pati nolumus, nec debemus; vt quæ fauore Apostolico, vel iudicio, sunt sopita, cuiusquam malitia recidiuæ incurrant, vel quidquam in eorum præiudicium attentetur, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus eandem compositionem omni contradictione, & appellatione cessante, inuiolabiliter obseruetis, nec contra eam venire de cætero præsumatis. Et si qua contra eiusdem compositionis tenorē præfato Episcopo subtraxistis, ipsi Episcopo sine dilatione qualibet, contradictione, & appellatione cessante, reddere minimè postponatis. aut super ipsis satisfactionem congruam exhibere, & ab administratione Pontificalis officij in S. Seuero, iuxta dictam compositionem curetis cautius abstinere; vel in festo S. Lucæ proximo venturo super his dicto Episcopo plenariè responsuri, nostro vos conspectius præsentetis. Nullis litteris veritati, & iustitiæ præiudicium facientibus, si quæ comparuerint a Sede Apostolica impetratæ. Datum Romæ apud S. Petrum x. Kal. Aug. Pontificatus nostri anno* I.

Rom. Pontifices vnà cũ nomine dignitatis etiã proprium retinere cõsueuerunt in Diplomatibus. Ex Roger. de Houeden. P. 1. pag. 457.

Porro ex superioribus Gelasij Litteris, illud animaduertendum venit; quod sicut hodie Summi quique Pontifices propria nomina, quibus ante Pontificatum vocabantur, in gratiarum supplicationibus supponunt: ita olim idem ipsi Pontifices eadem sua nomina Apostolicis suis Litteris aliquando præponebant. In hunc modum Gregorij VII. has legimus Litteras: *Gregorius Papa, qui, & Hildebrandus, Seruorum Dei seruus, per totum Italicum Regnum,*

gnum, & Teutonicum debitam S. Petro obedientiam exhibentibus, Apostolicam Benedictionem. In eundem modum Paschalis II. ista alia habentur Litteræ: * *R. Ecclesiæ Romanæ Diaconus, nunc disponente Domino, in Pontificem electus, Carissimis in Christo filijs A. Priori Ecclesiæ S. Fridiani, & eius fratribus, salutem & Apostolicam Benedictionem.* Ita ibi. *cas integras vide infra fol. 140.*

Gelasij * Rainerius. ex Arch. lucen. S. Fridiani.

Gelasio insuper licet Henricus Rex Burdinum Pseudopontificem obiecisset, tamen Rauennates, eorumque Archiepiscopus Gualterius præ reliquis omnibus, eiusdem Gelasij partes perpetuò secuti sunt: idque tanto studio, vt Pontifex eodem hoc anno reuersus Romam, qua cesserat, venientis Henrici primos vitaturus impetus, & Rauennatum voluntatem prolixè laudauerit, & restituerit Archiepiscopo eos Episcopatus, quos Paschalis eius Prædecessor Rauennati Ecclesiæ in Synodo ad Guardastallum habito ademerat: idque fuerit hoc Diplomate amplissimè testatus: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, Carissimo in Christo fratri Gualterio Rauennati Archiepiscopo, Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Vnitati Diuinæ Trinitatis gratiæ agendæ sunt; qui per suæ charitatis Spiritum diuisa coniungit, & multa iam se animas, vnam facit. Ecclesia siquidem Rauennatium, per multa iam tpēora, ab Apostolicæ Sedis vnitate discissa, multis eidem Sedi Apostolicæ persecutiones intulit, & Ecclesijs multis peruersi schismatis fomitem ministrauit. Quapropter ad eius nequitiam deprimendam, subiectarum ei Ecclesiarum quasdam sibi Apostolica Sedes assumpsit, vt vel sic eam ad humilitatis, & vnitatis tramitem reuocaret. Sed cum tandem Diuinæ Maiestati beneplacitum fuit, eandem Rauennatium Ecclesiam misericordiæ suæ gratia ad vnitatem, & obedientiam Matris suæ Romanæ Ecclesiæ reuocauit. Iniquitatem namque suam illius filij recognoscentes, delicta Patrum corrigere probauerunt: vt qui præteritis temporibus per tyrannidem Regiam, Præsules Regibus placentes accipiebant, nunc demum secundum Canonicas sanctiones Episcopum Deo placentem eligerent: & schismate abdicato, in Catholicæ Congregationis gremium repedarent. Te siquidem Reuerendissime Frater Gualteri, a disciplina Fratrum Regularium violenter assumptum, pro religionis, ac sapientiæ prærogatiua, in B. Apollinaris Cathedram communi voto, ac desiderio posuerunt, & in Apostolicæ Sedis obedientiam vnanimiter redegerunt. Vnde nos Diuinæ Trinitatis vnitati gratias, personam tuam pro iure nostræ Ecclesiæ, ad Episcopale ministerium cooperante Domino, consecrantes tibi, & per te Rauennatium Ecclesiæ dignitatem omnem: quam ante illius diuisionis tempora, per Romanam Ecclesiam possederat, restituimus.*

Archiepiscopus Rauennas pro Gelasio.

Hab. ap. Hieron. Rub. hist. Rauen. lib. 5.

Per præsentis enim Priuilegij paginam, saluo in omnibus iure, atque auctoritate Sedis Apostolicæ, concedimus tibi, tuisque successoribus in eiusdem Sedis Apostolicæ subiectione, atque obedientia permanentibus, Episcopatus Aemiliæ Prouinciæ, idest, Placentiæ, Parmæ, Regij, Mutinæ, Bononiæ, Ferrariæ, Hadriæ, Comacli, Imolæ, Fauentiæ, Forliuij, Foripompilij, Bobij, Cæsenæ, Ficocbij. Confirmamus etiam vobis Ducatum Rauennæ, & Monasteria S. Adalberti, & S. Hilari in Galliata, & cætera Monasteria, seu possessiones ad vestram Ecclesiam pertinentes, per authentica Priuilegia ab Antecessoribus nostris, & a Catbolicis Regibus tradita. Pomposiani quoque Monasterij curam religioni tuæ, saluo Ecclesiæ nostræ iure, committimus, vt præstante Deo, Regula disciplinæ per tuam industriam reformetur. Præterea Fraternitati tuæ Pallium, Pontificalis videlicet officij plenitudinem, ex Apostolicæ Sedis liberalitate concedimus: quo Fraternitas tua secundum Ecclesiæ tuæ morem, ex Apostolicæ Sedis concessione permissum, se nouerit induendum: cuius nimirum Pallij volumus per omnia genium vendicare. Huius siquidem indumenti bonor, humilitas atque iustitia est. Tota ergo mente Fraternitas vestra se exhibere festinet in prosperis humilem, & in aduersis, siquando eueniunt, cum iustitia erectum, amicam bonis, peruersis contrariam: nullius vnquam faciem contra veritatem suscipiens, nullius vnquam faciem pro veritate loquentis premens: misericordiæ operibus, iuxta virtutem substãtiæ insistens, & tamen insistere etiam super virtutem cupiens: infirmis compatiens, bene ualentibus congaudens, aliena damna propria deputans, de alienis gaudijs tanquam de proprijs exultans: in corrigendis vitijs piè sæuiens, in fouendis virtutibus auditorum animos demulcens: in ira, iudicium sine ira teneas; in tranquillitate autem Sanctitatis iustæ censuram non deserens. Hæc est Frater charissime, Pallij accepti dignitas, quam si sollicitè seruaueris, quod foris accepisse ostenderis, intus babebis.

Optimi Episcopi virtutes, quæ per Pallium designantur.

Ego Gelasius Ecclesiæ Catolicæ Episcopus subscripsi.

✠ Signum manus meæ Gelasij: Deus in Loco Sancto suo.

Datum Romæ, per manum Chrysogoni S. R. E. Diaconi Card. vij. Id Aug. Indictione xj. anno Dominicæ Incarnat. M.C.XIX. Pontificatus autem Domini Gelasij II. Papæ, Anno I. In hunc modum descripsit ex Archiuo Ecclesiæ Rauennatis Hieronymus Rubeus, vir doctissimus, & amicus quondam meus. Cardinalis verò Baronius hoc idem Diploma ex altero M. S. exemplari, datum fuisse affirmat pridie antequam Vrbe recederet Gelasius, ipsis nempe Kalendis Septembris, & Indict. 12. Nam Indictio vnà cum mense Septembris duodecima inchoatur; sicut & annus Redemptoris ab Incarnatio-

Card. Baron. Annal. to. 12. in Appẽdice.

natione post millesimum nonus decimus iam incepit.

FRETI TAMEN STEPHANI NORTHMANNI, ET CRESCENTII GAIETANI, EIVSDEM PAPAE NEPOTIS, ANTIQVIS STEMMATIBVS, ITVM EST, ET CANTATVM. Ita M. S. Eminentiss. D. Card. Barberini codex: Cardinalis verò Baronius: antiquis strenuitatibus, itum est ad cantandum. Porro Stephanum Northmannum Pandulphi germanum fratrem, Militem etiam nobilissimum, si non fratrem, vt opinor, saltem Sanguine Innocentium II. Papam contigisse putandum est: qui etiam e Familia Northmanna, non Guidonea, quæ mox de Papa, & Paparesca vocitata est, originem traxit; vt Onuphrius Panuinius, & Alphonsus Ciaconius in Innocentio II. & gratis quidem asseruere. Annales etenim Pisani scripti ab eius temporis Auctore, quique apud nos extant manu exarati apertissimè id profitentur: *Innocentius, inquiunt, natus Ioanne Northmanno Romano Transtiberino, qui priùs cum populoso exercitu, Romam missus fuerat Sedis Apostolicæ Legatus contra Rogerium Regē Romanorum (ita enim ipse voluit appellari) qui modò possidet Regnū.* Sed de his aliàs. (29) Innocentius II. Papa, Romæ ex Familia de Northmannis.

Quod verò ad Crescentium Caietanum, Gelasij Papæ nepotem spectat, nec impari ille nobilitate fuit: vterque enim antiquis Stemmatibus, alto scilicet Sanguine, & vetusta nobilitate ortus asseritur a Pandulpho eiusdem temporis Scriptore. Extat in Archiuo Ecclesiæ Cathedralis Caietæ Instrumentum, quod Crescentij huius, eiusque Patris Marini, meminit hisce verbis. *In nomine Domini nostri Iesu Christi, ab Incarnatione eiusdem Domini nostri anno 1121. quàm & primo anno Ducatus, atque Consulatus Domni Riccardi, Diuina auxiliante misericordia glorioso Consulis, & Ducis, mēse Decembris, Indictione 15 Gaietæ. Certum est me Crescentius, Domini gratia, Miles, & filius Domni Marini Consulis b. m. A præsenti namque die, & in omne futurum tempus vendidissem, & vendidi tradidissem atque tradidi, vobis videlicet Ioanni Mancanelle, & Mira bons. iugalibus habitatoribus suprascriptæ Ciuitatis, tota, & inclyta ipsa petia de terra nostra, quæ est posita in Acto Gaietano, in Territorio Planciano, &c.* Hæc de Crescētio Filio, & Marino Patre. Crescentius Caietanus Gelasij PP. nepos. Marinus eius pater.

De Auo autem, & Abauo eiusdem Crescentij, alijsque illius Maioribus, Caietæ, ac Fundorum Ducibus, aliud inde desumptum monumentum (quod in Candidatorum Antiquitatis gratiam exhibeo) hæc habet: *In nomine Domini Dei Saluatoris, Iesu Christi. Tricesimo anno Ducatus Domni Bernardi filij Domni Leonis, simulque, & Domni Crescentij filij q. Domni Crescentij Præfecturij, & sexto decimo anno Ducatus Domni Iohannis filij Domni Marini, ex-* Crescentius pater Gelasij & Crescentius eiusdem Auus, Cre-

centij ipsius Nepot. Auus & Abauus. *excellentissimis Ducibus, mense Febr. Indict. 10. Fundi. Memoratorium factum a me Bernardo Consule de Ciuitate Fundana, filio q. Domni Leonis, &c.* Summam Instrumenti, breuitatis causa, solùm referre hoc loco voluimus: Domnus Bernardus, inquam, Dux modò iam dictus conuenit cum D. Landone Comite Suessæ filio b. m. Domni Landolfi (quorum fidei iussor est Domnus Crescentius Consul, & Dux Fundanus, & filius b. m. Domni Crescentij Præfecturij) vt in vxorē ducat Domnam Offam filiam eiusdem Domni Landonis Comitis Suessæ: quam & illi tradidit per Spatam, & arram pro ea, secundum legem, annulum dedit: ac inter eos constitutum est, vt Dominica ventura proxima, nuptiæ perficiantur. Dos vxoris erat integra quarta pars ipsius Landonis Ciuitatum, & Castrorum, ac seruorum, & ancillarum, atque rerum omnium siue mobilium, siue stabilium.

(30) *VENERABILIS PATER DOMNVS PETRVS EPISCOPVS PORTVENSIS, LOCO PAPAE VICARIVS CONSTITVTVS, CARDINALES ALIQVI EI SVNT IN AVXILIVM SOCIATI, &c.* Gelasius Pontifex Roma Pisas, & in Galliā abiturus, cuncta in primis Romanæ Ecclesiæ, & Vrbis officia, ac ministeria prudentissimè disposuit. Extat apud nos ex Registro Monasterij Beneuentani S. Sophiæ Rescriptum quoddam Bernardo eius Monasterij Abbati directū ab illis Cardinalibus, qui (vt Pandulphus affirmat) absente Gelasio, & Ecclesiam, & Vrbem, & Statum Ecclesiasticum regebant, quod sic se habet

Mira Gelasij vigilantia.

Nos Dei gratia Episcopi, & Cardinales, Centius Sabinensis, Petrus Portuensis, Vitalis Albanensis, Iohannes Cardinalis Tit. S. Cæciliæ, Rainerius Tit. SS. Marcellini & Petri, Desiderius Tit. S. Praxedis, Dilecto Fratri Bernardo Venerabili Abbati Monasterij S. Sophiæ, ac eius venerandæ Congregationi Salutem. Audiuimus, quòd Ansoquærat vendere molendina duo ex illis quatuor, quæ Dominus noster beatæ memoriæ Pascalis Papa sibi reddidit, suisque hæredibus: & ad semper habendum Apostolico Priuilegio confirmauit: vel ad faciendum exinde, quicquid sibi placuisset. Innotuit etiam nobis, te ea velle emere, pro eo maximè, quia contigua sunt, & congrua molendinis Monasterij tui. In qua causa postulasti licentiam præberi tibi a Romana Curia. Sed quia Dominus Papa absens est, communicato omnium nostrum consilio præsentibus Litteris, in vice Domini Papæ, damus, & concedimus tibi auctoritatem illa emendi, & perpetualiter habendi, & omnia inde agendi ad vtilitatem Monasterij tui, quæ volueris sine aliqua inquietudine. Et, vt hæc nostra concessio robur perpetuum habeat, Sigillo Domni Petri Portuensis Epi-

Cōfirmatio nis Priuilegium S.R.E. Cardinalium Monasterio Beneuent. S. Sophiæ concessum.

Episcopi, qui vice Domni Papæ Gelasij fungitur, eam signari fecimus.
Ego Hugo Cardinalis Tit. Apostolorum, Prouisor Beneuentanæ Curiæ consensi, & subscripsi.
Ego Stephanus Diaconus Beneuentanus Rector, assensum præbui, & subscripsi.

Superiores autem Litteræ, licet certa diei, & anni nota careant; nihilominus cum scriptæ dicantur, absente Gelasio Papa, haud dubium, quin a mense Octobris ad Decembrem anni 1118. quibus Roma idem Pontifex absens fuit, datæ fuisse noscantur.

(31) *HI OMNES CVM PAPA SIMVL HONORIFICE SATIS, ATQVE SOLLEMNITER AB INNVMERA CLERI ET POPVLI MVLTITVDINE PISIS RECEPTI SVNT.* Pisis, inquam, & ab ea Republica tunc potentissima, honorificè susceptus. Humanissimi namque, & Hospitales in Romanos Pontifices fuere semper Pisani. Siquidem vnicum illud, certumque refugium in Italia fuit, eisdem persecutione vexatis, a quibus dignè consueuissent suscipi, & mirum in modum adiuuari; atque a schismaticis, & infidelibus conatu, & sanguine defendi. Sed præstat hoc loco idipsum de Pisanis comprobare Vrbani II. Maximi, Sanctissimique Pontificis auctoritate. Sub Datum enim Anagniæ 11. Kal. Maij, anno Dominicæ Incarnationis 1092. Pontificatus quinto, ad Daibertum ab eodem creatum tunc primùm Archiepiscopum Pisanum, ita scribit: *Cum vniuersis Sanctæ Ecclesiæ filijs ex Apostolicæ Sedis auctoritate, ac beneuolentia debitores existamus; illis tamen Locis, atque personis quæ specialiùs ac familiariùs Romanæ adhærent Ecclesiæ, quæque ampliorem eius gratiam obedientia gratiori, officijs frequentioribus, & auxilijs amplioribus merentur, propensiori nos conuenit charitatis studio imminere. Ipse enim per Prophetam Dominus ait: Honorificantem me honorificabo. Discipulis suis quoque angustiarum, quas pro eo pertulerant, retributiones promittens, dixit: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis; & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, Regnum. Quia igitur in tanta, tamque diuturna Schismaticorum tempestate, Pisanorum gloriosa Ciuitas, multis iam dudum laboribus, & obsequijs Romanam, & Apostolicam Ecclesiam sibi fecit obnoxiam: tua quoque Fraternitas Diuinæ charitatis ardore succensa, ob eiusdem S. R. E. libertatem, non solùm impendit, sed & ipsa superimpendi parata est, & nostris laboribus cooperata, multisque modis tribulationum particeps effecta. Nos, præstante Domino, beneficiorum tantorum meritis respondere curamus, vt sicut nos præteritorum memores sumus; ita & ipsi tantæ gratiæ fauore donati, futuris tem-*

Gelasius Pisas adueniēs quanto cum honore susceptus.

Vrbani II. Litteræ in laudem Pisanorum.

Luc. 22.

temporibus S. R. E. fideliores, ac deuotiores existant, & benigniori Matri gratiores filij semper amando, adiuuando, obsequendo respõdeant. Diuinæ siquidem Maiestatis dispositio Pisanæ Vrbis gloriam nostris temporibus, & Sarracenorum triumphis illustrare, & plurimis sæcularium rerum prouectibus promouere, & præ Cõprouincialibus exaltare dignata est. Hæc secundus Vrbanus.

Pisani magnis laudibus honoribus, beneficijs a Romanis Põtificibus donati.

Sed quibus, & quantis, putas Lector, pecuniarum expensis, laboribus, sudoribus, algoribusque, atque mortibus pro Romanis Pontificibus, eiusque Ecclesia exantlatis, acquisiuere, ac promeruere potius Pisani, inuicti Christi milites, hæc laudum præconia, hos victoriæ titulos, has coronas, ab ipsis Christi Vicariis, Sapientissimis Pontificibus affigi in Ecclesia, æquè & in Sede Apostolica, non æneis, & marmoreis, verùm æternis Apostolicarum testificationum monumentis? Quamobrem Ioannes Carolus Florentinus in Vita Simonis Saltarelli Archiepiscopi Pisani, ex eorundem Põtificum Priuilegiis iure optimo affirmabat: *Hinc ergo potuit prouenire, vt dignior cæteris omnibus Italiæ, hæc ipsa Pisanorum Metropolis esse meruerit. Nam qui eius Ciuitatis Antistes declaratus sit, vt primum Metropolis Solium attigerit, Lateris Legatione dignatur. Deinde, nostro vt more loquamur, & Palatinus Comes, & Corsicæ, ac Sardiniæ vocitatur Primas. Age verò, quòd nonnullis anni diebus, vti Pontifex Maximus Pallio vtitur; stuppaque Templum ingredienti accenditur: cæterisque alijs Pontificijs Insignibus honestatur, vt Summus Pontifex, præter capitis ornamentum, in cæteris iudicetur. Eos quoque quos Canonicos, seu Capellanos dicimus, eisdem ferè diebus, primos quidem Cardinalium amictu ornatos, alios verò Præsulum vestimento decoros cum summa spectantium voluptate quisque intueri, ac magnopere venerari potest.* Hæc ille. *

Ioan. Carol. in Vita Sim. Salt. vnà cũ alijs hab. M. S. in Bibliothec. Dominican. Florẽtiæ.

* [handwritten marginal note]

Sed gloriosa Pisanorum facinora etiam a Romanis Pontificibus summè commendata, ex antiquis Scriptoribus, atque eius Reipublicæ monumentis, nonnulla hic alia breui simè recensere opportunum duximus: atque ex eo precipuè quod Historici (iure, an iniuria ipsi viderint) ea silentio contexerunt.

Pisani erga Sedem Apostolicam Benefi:ẽtissimi.

Itaque Ioanne XVIII. Pont. sedente, Pisani Sarracenos adorti sunt: qui Romana Littora depopulati, ipsamque Vrbium Reginam Romam ingressi fuerant, eosque ingenti cæciderant strage, obuectam recuperarunt prædam, reduxerunt Nobiles Romanos, eosque Pontifici donauerunt.

Sarracenos sępius debellant.

Præterea ad Benedicti VIII. Imperium, eosdem Sarracenos occupantes Sardiniam, Italiamque bello, & sanguine miscentes, ea primùm strauerunt cæde, vt Vexillo sanguineo in posterum gestando

do donarentur: deinde penitus exterminarunt, vt ne vnus pene superesset tantæ ruinæ.

Nota quoque Ioanni xx. Victorique III. Pisanorum virtus fuit: ijs enim mandantibus Africam ingrediuntur, expugnant Carthaginem, captiuumq; abducunt Sarracenorum Regem, transmittuntque felici euentu Ioanni Papæ imbuendum Christiana fide. Ad Victoris etiam nutum, multis Africæ deprædatis Oppidis, Sarracenisque interfectis, coegerunt paganum Regem tributarium fieri Romano Pontifici, & Coronam Regiam eidem quotannis transmittere. * — Carthaginē expugnant. — * adde alia ex folio ....

At horum omnium gloriosissimū fuit, quod Vrbani II. auspicijs, in Terra Sancta gesserunt. Suis quidem armis expugnarunt Ptolemaidam, quam & Accon dicunt; & Ioppen; ac reliqua etiam multa Palæstinorum marina Oppida, maxima Christianis militibus obstacula, ipsasque Hierosolymas ea obsederunt parte, qua durior pugna videbatur esse, plurimumque auxilij ad eas capiendas contulerunt: ædificaruntque munitissimam Arcem in monte Syon, quæ Castrum Pisanum etiamnum hodie appellatur. Harum verò Victoriarum caput, & causa Pisanus Populus fuit, quem solum antea ijs in partibus aduersus Sarracenos pugnasse compertū est* — In bello Sacro strenuè se gesserunt. — * adde alia ....

At quoniam isthæc de Bello Sacro Pisanorum gesta gloriosiora sunt, quàm sibi quisquam persuadere possit, eorundem Annales de ijsdem loquentes, quæso, audiamus: Illorum verba sunt: *Anno Domini* 1099. *Populus Pisanus iussu Domini Vrbani Papæ II. cum Nauibus cētum viginti ad liberandum Hierusalem de manibus Paganorum profecti sunt: quorum Rector, & Ductor Adimbertus Pisanus Venerabilis Archiepiscopus extitit (qui primus Hierosolymis factus Patriarcha cum auctoritate Legati a Latere per Orientem, remansit) & cæpit Lucatam, & Cefaloniam, & Maidam, & Laodiciam cum Boamundo, Gibellum cum Raimundo Comite Sancti Aegidij. Inde igitur digressi, venerunt Hierusalem, & cæperunt eam anno millesimo cētesimo.* Addunt quoque ijdem Annales: *Anno Domini* 1100. *Pisani fuerant ad capiendam Hierusalem Ciuitatem, & Cæsaream & destruxerunt Ciuitatē Caiphæ: & postea fuerunt ad capiendam Ciuitatem Suri: & in reuersione Stoli cæperunt Lucatam, & alias multas Ciuitates Græciæ. Vnde Imperator Calotani dedit eis suam benedictionem: & donationem in vnoquoque anno S. Mariæ Pisanæ facere promisit, atque firmauit.* Hæc ibi. — Eorundem Classis 120. Nauium.

Cæterùm Sacro huic Bello ex Pisana Caietana Domo (Nauibus aliquot proprijs eiusdem impensis, munitis) tres magni nominis inter alios, interfuisse Viros, Gelasij II. Gentiles, Ioannem videlicet,

licet,

licet, Hugonem, & Gerardum, ex perantiquis ipsis Pisanorum Annalibus tradunt Iosephus Castalionius, & Fabricius Mattheius, Scriptores vtique eruditissimi. Et quidem Castalionius inter cætera laudum præconia, de eadem Caietana Domo hæc adiecit:

Ioseph Castalion. Carmin. ap. Carol. Aangel. ante lib. Monasteriolog. German.

Hinc elata opibus magnis, acerrima bello,
Regna Sacerdotum tutata est fortibus armis,
Romanæ Ecclesiæ, & Solio fidissima Petri.
Vos ego præteream æterna notissima famæ
Nomina, Ioannes, Hugo, Gerarde? Syrorum
Imbelles turmæ vestris cecidere sub armis,
Cum sacrum asseruit pietas armata Sepulchrum,
Sanctaque Idumæas retulit Victoria palmas. Hæc ille.

Annal. Pisan sub an. 1110. Iac. Caietanus aduersus Sarracenos Dux.

His accedit Iacobus Caietanus, qui anno Domini decimo supra millesimum centesimum (vt etiam Annales Pisani testantur) hortante Paschali eius nominis secundo, Pisanam Classem duxit aduersus Sarracenos, Italiam, eiusque Insulas deprædantes, ac deuastantes: quorum etiam vt Barbaricam reprimeret audaciam, Tripolim Syriæ felicibus auspicijs cæpit, subegitque: atque eosdem Sarracenos in Africa aggressus, capta Bona ipsorum Ciuitate, & permultis tum Castris, tum Oppidis solo æquatis, singularc in Sedem Apostolicam religiosissimus ipse Dux officium, ingentem in Rempublicam Pisanam triumphum, ac mirificum in Caietanam Familiam splendorem importauit.

Ad hæc Paschalis idem Papa II. qui Vrbano II. successit, cum videret Sarracenos ex Hispania, atque Insulis Balearibus in dies prodeuntes, vniuersamque Italiam, & Romam ipsam deprædantes, ad Pisanam etiam Rempublicam singulare Sedis Apostolicæ, æquè ac nominis Christiani refugium, & solatium confugit. Sed quid ad pijssimi Pontificis hortamenta, atque instantissimam Principum Hispanorum efflagitationem, pij & ipsi Pisani præstiterint, ijdem eorundem Annales sic adnotatum reliquerunt: *Anno Domini 1114. Pisanus populus iussu Domni Papæ Paschalis II. perrexit Maioricam cum trecentis diuersorum nominum Nauibus, & in die S. Sixti exiuit fauces Arni, cum immēso ploratu senum, paruulorum, & mulierum: & deuenientes prius ad Insulam Euisam, Ciuitatem ibi fortissimam sitam, dictam similiter Euisam, per mensem obsiderunt: & pluribus, & damnosis hinc inde præmissis prælijs, eam ceperunt: & mirabili Sarracenorum multitudine detruncata, scilicet die S. Laurentij: & postea die S. Bartholomæi ad Insulam Maioricæ applicuerunt, & eam per sex menses obsiderunt: & tandem vsque per totum mensem Aprilis eam deuicerunt, & vltra quinquaginta*

Balearium Sarracenorũ Insularũ expugnatio a Pisanis facta

ta

ta Sarracenorum millia occiderunt, & Chriſtianos ibi captos per diuerſa tempora ipſo die de carceribus liberauerunt: qui numero inuenti ſunt triginta millia. Ante tamen quam Piſani ad Euiſam deuenirent, quãdo eam ceperunt, in littore Bareinonæ paſſi ſunt Nauium multarum naufragium. Sed quis enumerare poſſet diſpendia, pericula, & mortes, quæ Piſani paſſi ſunt ibi? In ipſo quippe itinere per viginti ſex menſes ſteterunt: & tantam exaltationem victoriæ reduxerunt, quòd oblita eſt totaliter omnium copia penè dolorum. Hæc ibi. Sed plura his habet, qui fuit a Sacris Archiepiſcopi Piſani, Legati Pontificij, & Piſanæ Claſſis Ductoris, in libro Maiolichiſmo apud nos M. S.

Cæterùm qui in hoc Balearico bello ex primis vnus in ea expeditione Dux cõſtitutus eſt, Gerardus Caietanus extitit, Gelaſij II. Gentilis, Eques bellicoſiſſimus: a quo Maurorum illorum Regem Rachium inuicto animo occiſum, teſtatur, qui eo tempore viuebat Archiepiſcopi Piſani, Pontificij Legati, & Ductoris vniuerſæ Claſſis a Sacris eiuſdem belli Scriptor, dum primariæ Maioricenſium Vrbis expugnationem aggreditur, inquiens: Gerardus Caietanus belli Balearici Progeneralis.

Gerardus Gaitanus adeſt, qui cuſpidis ictu
Cerbereas Rachium transfixum miſit ad oras.

Liber Maiolichiſmus M. S. ap. nos.

Itaque ob tam inſigne facinus, vti de Chriſtiana Republica optimè meritus, non ſolùm amicitijs Principum, & præcipuè Sedis Apoſtolicæ, vtque Hiſpanorum floruit, verùm etiam ſplendorem ampliorem, & dignitatum titulos tam Piſis, quàm in Vrbe Toletana ſuis poſteris, ac gentilibus eſt adeptus. Eius enim gratia ab eodem Paſchali II. Gregorius illius filius creatus eſt S. R. E. Presbyter Cardinalis Baſilicæ duodecim Apoſtolorum: Fuit etiam a Raimundo Berengario ix. Barcinonæ Comite, magnarum virtutum Principe (vt perpetuum extaret apud omnes tantæ virtutis, ac gloriæ monimentum) Sereniſſimæ eius Domus Inſignijs, Baculis nempe, ſiue Palis duobus ſanguineis in aureo Scuto: quibus vnà cum priſcis Familiæ ſuæ Stemmatibus vteretur, cohoneſtatus: *Piſanos ad ſecuritatem* (*Lucij Marinæi de eodem Raimundo Berengario loquentis verba ſunt*) *certo fœdere, & iureiurando ſibi ſocios adiunxit: & Armorum ſuorum parte decorauit: vt ſcilicet Sancti Georgij Signis, & Armis, quæ Barcinonenſis Comitatus erant, vterentur.* ✱

Eius filius Gregorius Card. factus

Caietani Comitũ Barcinonenſium, & Regũ Arag inſignijs donantur.

Luc. Marin. de rebus Hiſpan. lib. 9. in fin.

✱ adde alia ex fol. 141.

Veruntamen, vt omnes omnium nationum homines multo maiori experimento cognoſcant, quàm diues, quàm potens, æquè & inuicta fuerit Piſana Reſpublica, ex pluribus, quæ vtique in medium producere poſſem, ſigulare illud referam, quatuor tantùm

videlicet ex eadem Republica nobiles Familias, Gerardescam, Caietanam, Sigismundam, & Sardam, vnà cum Malespina, Auria Genuensi, & Hispano Modicæ Comite (Musetto Africæ Rege, qui rei bellicæ præerat, Pisas in triumphum ducto) vniuersam Sardiniæ Insulam e Sarracenorum manibus abstulisse, atque eiusdem Insulæ Ciuitates, & loca inter se diuisisse; Laurentium Bonincontrū Miniatensem Tuscum, qui ante ducentos, & amplius annos Annales suos scripsit, ea de re testem habeo, sub anno millesimo quinquagesimo primo, quo demum eam Sardiniæ Insulam supradictorum Nobilium ope, & opera, in Pisanorum potestatem deuenisse, eorumque iuri adiudicatam, confirmatamque fuisse, dato Diplomate a Leone IX. Rom. Pontifice certum est. Verba Bonincontri sunt: *Musettus Africæ Rex iam ætate confectus, ingenti Nauium apparatu ex Hispania mouens, Sardiniam Pisanis ademit, occiditque omnes Pisanos, quos per diuersa loca inuenerat. Hac clade suscepta, Pisani tot prælijs fatigati, iuuentute etiam imminuta, animo conciderant. Nobiles autem non ferendam tantam iniuriam rati, proprijs sumptibus Classem instruunt, societateque cum Genuensibus inita, & cum Bernardo Centilio Comite Modicæ Hispanigeneris, in Insulam traiecerunt: & prope Calarim castrametati (quod Oppidum tantummodò ex omni Insula in fide Pisanorum perseuerauerat) hostes id Oppidum obsidentes, aggrediuntur. Commissa pugna, Sardi vim Pisanorum non tolerantes, pedem referre cæperunt. Barbari acriùs instare, tamen cum iniquum certamen iuxta mare cum Pisanis haberent, & Oppidani suis laborantibus essent subsidio, Musettus ipse cum iam duobus confossus vulneribus, & diei æstu, & senio confectus, pugnantes hortaretur, equo decidit, captusque est: cæteri omnes aut capti, aut cæsi sunt. His peractis, non multo labore Pisani tota Insula potiti sunt. Deinde Pisani Nobiles cum Genuensibus, & Hispano, Insulam partiuntur. Præerat Classi Pisanæ Gualduccius, vir plebeius, sed scientia rei militaris, & maritimæ peritissimus: quem Nobiles Pisani ob inuidiam vitandam Classi præfecerant Pisanæ, & Genuensium. Is Insulæ Ciuitates, & agros ita partitur: vt Calaris, vti in fide perstiterat Pisanorum, ita restaret: Comitibus verò Gerardescæ, ciuibus Pisanis, agrum Calari adiacentem, & quædam ignobilia oppida illi agro finitima: Caietanis Orisetum: Arborea Regio Sardorum Familiæ nobili: erant hi ciues Pisani longo ante tempore, natione Sardi, qui Pisas commigrauerant: Petro Auriæ Genuensi Algaria Ciuitas: Malespinis aliquot in montanis oppida: quam partem Insulæ Sardi Barbariam vocant: Sigismundis nobilibus Pisanis Oleastrum: Comiti verò Modicæ eam Insulæ partem, quæ iuxta*

Nobiles quatuor Pisanæ Reip. Familiæ, tribus alijs comitantibus, Sardiniam, deletis Sarracenorū copijs, occupant. A. C. 1051.

Laurent. Bonincōtr. Annal. hab. M. S. in Biblioth. Vatic.

Comites Gerardescæ ex Forojulij Ducibus Longobardis, eorūque Regibus descendisse, Vgo Comes Gerardescæ singolari Lib. de monstrat.

Caietani in Sardinia Comites creantur Orisetti, cuius Prin-

iuxta Sancerim est. Reliqua verò loca populo Pisano cesserunt. Prædam verò omnem tripartitò diuisit secundum Nauium numerum, vt quisque portionem suam reciperet. His peractis cum ipso Musetto Rege Pisas rediere. Nec multò post Musettus iam nonagenarius squallore Carceris Pisis mortuus est, cum redimi se a suis non pateretur. Hactenus Bonincontri Annales.

ceps Locus Galtellinensis est Ciuitas Episcopalis.

Fortes creantur fortibus (ait Liricus ille) *& Nobilis Filius ad Paternas virtutes adspirat.* Quid mirum igitur si tanta adhæserint deuotione Sedi Apostolicæ, eamque etiã Rempublicam Christianam, præsertim contra Sarracenos, tanto studio defenderint Caietani Pisani Heroes, cum illum in Romanos Pontifices animum amantissimum, & in Sarracenos odium quasi hæreditario iure accepissent. Nam Caietæ Duces, Campaniæ Principes, a quibus tanquam generosi surculi prodierant, nullam frequentiùs laudem, nullam palmam ardentiùs concupierant, quàm propter defensos Apostolicæ Sedis Pontifices, & rem Christianã, & Sarracenos deuictos. Tot scilicet, ac tanta magnalia sunt, quæ ad Sacram Romanæ Sedis buccinam pro ea, & vniuersa Republica Christiana aduersus Sarracenos gesserunt: vt iure dixeris: Caietanam Gentem natam ad Sarracenorum cladem, obsequium verò Pontificum, Christianorumque salutem.

Horatius.

Bellica virtus Gentis Caietanæ pro Ecclesia aduersus Sarracenos.

Quid mirum igitur si singularem hanc erga Romanos Pontifices deuotionem, singulares honores, & dignitates secuti fuerint, tam Caietanis nostris, quàm Pisanis omnibus? Non enim ferre potuerunt tot Summi Pontifices, qui summum Pisanæ Reipublicæ Studium in defendenda Apostolica Petri Sede, supremis laudibus extulerunt; cum illi Partium Pontificiarum studiosi essent, ab anno scilicet, quo illius Ciuitatis, & Regionis populi, eiusdem Principis Apostolorum prædicatione ad Christu Fidem conuersi, atque ipsius opera, & manu, Sacro Baptismate renati: Iesumque Dei filium confessi, ad quadragesimum supra millesimum ducentesimũ, quo Pisis primùm diabolicæ illæ Gibelli, & Guelfi Sectæ initium habuere. Nec ab eo tempore Caietanæ Gentis, quæ semper in potioribus Romanæ Sedis cultoribus erat, vt eorum merita præclara nullis honoribus, nullo præmio indonata essent. Nam post eundem annum, dum partes Pontificias strenuissimè tutantur, a Friderici Imperatoris Schismatici fautoribus exulare iussi (vt Pisanorum Annales testatum reliquere) a Patriæ finibus expelluntur, bonis eorum rapinis expositis, Palatijsque, ac Turribus maiori parte destructis. At Pisana Respublica, quam ingens illorum desiderium cepit, non tulit tam nobili membro (vtque erat Familia

S. Petrus Apost. Fidem Christianam Pisanis anunciauit.

Domus Caietana erga Romanos Pontifices obsequentissima.

Pisani Annales.

milia Caietana) priuari, vltro accersiuit eam, & ingenti gloria, & gaudio reduxit; Romanis Pontificibus illam & honoribus, & gratijs prosequentibus.

At parua hæc fuissent, nisi a nascente illorum Republica Pisani se Lege astrinxissent, ad inferendum Paganis bellum, & Iesu Christi exaltandam Fidem: voluissentque omni præcepto Domini Papæ, quod iustum esset, & vtile in rem Christianam, & honorificum Reipublicæ Pisanæ, obedire, ad armandum, & exercitum legendum, secundum debitam nutui Domini Papæ obedientiam; vt mãdatis suis, eiusque Nuncij pro virili satisfactum iretur. Quin immo & sui sanguinis periculo Senatus Pisanus, nautas, & peregrinos voluit immunes reddi ab eorum omnium incursu, qui veram Christi Fidem non obseruabant. Et hi labores (quod iure, ac meritò repetendum censeo) hæc vulnera, hæ mortes, fuere causa, cur Pisani Christianæ Fdei, & Romani Pontificis inuicti milites, tot laudes, tot præconia, tot coronas ab ipsis Romanis Pontificibus promeruere non marmoreis, aut æneis, sed æternis Apostolicarum Litterarum Monumentis insculpta. Quin immo & Diuino insuper beneficio factum est: Vt Respublica Pisana diuitijs immensis, & rerum gestarum gloria, & Imperij magnitudine, per quadringentos, & amplius annos floruerit; cum Imperij sui fines eousque protẽderit, quo post Romanum Imperium nemo peruenerit.

Leges Reip. Pisanę M.SS. ap. nos.

Veruntamen qui Pisanam Rempublicam, Caietanæ nostræ Familiæ, post Romam, & Caietam, Sedem etiam præclarissimam, laudibus celebrandam suscepimus, ea, quæ modò asseruimus, antiquo Ioannis Caroli Florentini testimonio confirmemus: Ait enim. *Pisanam rem, multis ante nostram ætatem diuitijs, & rerum gestarum gloria, & Imperij magnitudine floruisse, apertissimum: fines verò Imperij eousque protendit, quo post Romanum Imperium nemo peruenit. Corsicæ quidem, atque Sardiniæ tempore multò imperitarunt, atque ad Baleares Insulas prætergressi, illis ingenti virtute perdomitis, ad Africæ penetrauere sinus. Ad extremum, Terram, quam Sanctam dicimus, adeuntes, Ptolomaidam, quam & Accon dicunt: & Ioppen, ac reliqua Palestinorum marina Oppida occupantes, Hierosolymam. ac Sanctum nostri Saluatoris Sepulchrum cum adiacente Prouincia suo Imperio subdiderũt. Eorũ quoque præstantis gloriæ magnitudinis, quæ Imperij maximo possunt documento esse, & Prophetæ Dauid Regale Simulacrũ, quod supra Tẽpli maioris portam cernitur mediã, ac nonnulla eius Tẽpli columnæ: nec nõ & æreæ Postes ex Hierosolymis, vt ferunt, delatæ: corporaque nonnulla Sanctorũ: ac tandem opus illud, quod Campũ Sanctũ appellãt, quòd Terrã Sanctã eò deuexerint:*

Reip. Pisanæ laudum præconia.

Ioan. Carol. in Vita Simonis Saltarelli.

rint: & plurima marmorea tabulæ ob rerum gestarum sempiternam memoriam muris affixa: ac pleraque alia Pisana Ciuitatis gloriam testificari videntur. Pauloque post: Pisanorum præterea clarissimã famãfecere bella cum maximis populis, Summisque Principibus, Terra, Marique gesta: quæ tantis eos laudibus celebrauere, vt Priuilegio quodam MARIS DOMINI vocarentur. Ferunt quoque eius populi dominatum, quo Hierosolymitanæ præfuerunt vrbi, id incommodi Christicolis abstulisse: vt quibus impunè, ac sine mulcta ea licebat Loca adire, nunc hi, qui in illis Regionibus dominantur, Christianis eò se conferre volentibus, mulctã extorqueant. Hactenus ille.

Pisani MARIS DOMINI.

Et iure quidem merito Pisani, & Imperatorum Priuilegijs, & Populorum acclamationibus MARIS DOMINI dicti sunt: tum quia ante sacrum illud Maximi Pontificis Vrbani II. Classicum (quo Terra Sancta vestigijs Domini nostri pressa nomini Christiano fuit restituta) Pisani Sarracenos Regiones illas occupantes, iteratis Classibus, ac validissimis armis centum ferè per annos, Soli iam exagitauerant, eorumque vires attriuerant. Tum quia tam in Occidente, quàm in Oriente, quàm plures, & maritimas Ciuitates, & Oppida, ac Loca, atque Insulas possiderent. Tum etiã quia soli Pisani promotores extiterunt: vt Mare, quod antea nullis Legibus nauigabatur, certis in posterum eius nauigatio coerceretur. Id quod etiam optimè animaduertit, suis ad me datis Litteris, vir sanè eruditissimus, clarissimusque Claudius, Nicolaus, Fabricius, Peyrescius, Gallus, de Litteris, deque Litteratis benè merentissimus. Et quando sine Apostolica Petri facultate nihil vnquam boni fieri potest, Pisani (potentissimæ etiamsi eorum Reipublicæ voluntas adesset) nihilominus, vt Religiosi, Summum Reipublicæ Christianæ Antistitem ea de re in primis consulendum decreuere. Adeunt itaque Romam, Gregorium VII. Papam côueniunt, aguntque cum illo: vt a Sanctitate sua vim reciperent eæ Maris Leges, Ordinationesque. Annuit Sanctiss. Pontifex, easdẽque confirmauit in Basilica S. Ioannis Lateranensis Cal. Mart. Anno Christi 1075. confirmatasque mox Romani iuramento obseruare perpetuò se obstrinxerunt. Quibus deinde ijdem accesserunt Pisani Maioricæ primùm Anno 1115. Deinde Pisis 1118. Eas ipsas etiã Maris Leges iuramento corroborantes. Mox secuti Reges, & Principes alij, Respublicæ insuper, & populi tum Occidentales, tum Orientales idipsum præstiterunt. Extant ipsæ maris Ordinationes lingua Latina, Italica, Prouenzali, siue Gallica Narbonensi, & Catalana, tum manu exaratis, tum impressis Codicibus euulgatæ: Quibus multò fusiùs ostenditur, quòd nos breuius asseruimus.

Pisani promotores, vt Mare certis Legibus regeretur.

Cl. Nic. Fabric. Peyrescius, Gallus V. C.

mus. Hinc factum est, vt egregia hac Pisanorum opera, Christiani Principes, eorumque militares exercitus (Pisanis ijsdem terra, marique etiam comitantibus) faciliorem inuenirent viam, qua illas postea Orientis partes ferro, & igne deuastatas debellarint.

Pisani pro Rom. Ecclesia contra Rogerium Siciliæ Regē bellant.

Præterea, anno Christi millesimo centesimo supra trigesimum nonum, efflagitante Maximo Pontifice Innocentio II. (quo etiam non minor Domus Caietanæ virtus enituit) Pisanorum Respublica (quòd Rogerius Siciliæ Rex Anacleti II. Pseudopontificis partibus adhærens, verum Pontificem eundem Innocentium, eiusque Romanam Ecclesiam persequi non vereretur) aduersus eundem Regem extorrem factum piorum cætu, ac Regno priuatum, sumpsit arma: &, vt more suo, pro Romano Pontifice dimicaret, nauigia, & triremes instruxit armamentis. Igitur munitissimæ a se adornatæ Classi præficit duos e Caietana Familia Consules, militari peritia claros, Gerardum, & Gaietanum, qui adiunctis Henrico, & Rodulpho etiam Consulibus (vt ex ipsius Reipublicæ Annalibus, & eorundem Consulum Litteris certum redditur) Reipublicæ eiusdem Pisanæ nomine, & auspicijs, Rogerij superbiam contunderent.

Annal. Pisan. & Litter. Cōsul. hab. M. SS. ap. nos.

Gerardus & Caietanus de Caietanis Pisanæ Reipub. Co.s. Vrbis Neapolis Præsidentes.

Card. Baron. Annal. tom. 12. ad anno 1134. pag. 233.

Educunt, pugnant, atque euentus iustitiæ causæ, Ducumque virtuti respondit. Fortiter enim fregerunt Rogerij vires, quadraginta duabus Triremibus potiti; cæperunt etiam Neapolim (quā Vrbem potentissimam, nec Goti antea, nec Longobardi occupare potuerunt) Regiīquoque Amalphim cum suo Principatu, aliasque eius Regni Ciuitates, & Oppida: quæ omnia pari fortitudinis laude tenuerunt nomine Reipublicæ Pisanæ, septem annorum spatio, Neapoli Præsidentes Custodientesque a Regis Rogerij insidijs. Miserunt autem (inquit Cardinalis Baronius) Pisani in auxilium mille milites, qui recepti Neapoli, tutati sunt Ciuitatem. Porro ista omnia pluribus narrat Auctor Chronicorum Beneuentanorum illius temporis Scriptor, Falco nomine. Paulò post verò cum resipiscens Rogerius, se submisisset Romanæ Ecclesiæ, eiusque vero Pontifici Eugenio III. (obierat autem Inoncentius prædecessor) tum enim Pisana Respuplica pari humilitatis, vt antea fortitudinis laude, eodem persuadente Eugenio, capta omnia eidem Regi magnanimiter restituit.

Sed præstat (vt ad maiorem Pisanorum gloriam, ac Caietanæ Domus honorem) tam ipsa Annalium verba, quām Consulum Litteras ad Consules, & Populum Caietæ Ciuitatis scriptas, hoc loco referamus: Sic enim habent: *Anno Domini 1134. incepta est lis a Pisanis contra Regem Siciliæ, nomine Rogerium, inimicum Eccle-*

Eccleſia Romana. Paulòque poſt: *Anno Domini* 1136. *de mandato Summi Pontificis* (Innocentij II.) *Piſani quadraginta ſex Galeas armauerunt, & in Siciliam transfretarunt. Et pugnando & præliando audacter, ciuitates Amalfi, Trani, Rauelli, Scalæ, & Scalellæ maiorem & minorem cœperunt. Sed cum tertia die poſt prædictam victoriam, Piſanorum pars obſideret Fractos Caſtri Rauelli cum Ædificijs, & Gattis, Rogerius ſupradictus, qui apud Salernum tunc cum ſeptem millibus militum, & ſexaginta Galeis, & multo alio populo, Piſanos obſidentes prædictum caſtrum deuicit, & fugauit vſque ad mare: Et ex *eis dies nonaginta ſex cæpit: poſt dies autem viginti tres, deuaſtata Iſchia maiori, Piſas Piſani Sexto Id. Septembr. reuerſi ſunt.* Satimque ijdem ſubiungunt Annales: *locus corruptus.

Anno Domini 1188. *Piſani iterum fecerunt ſtolum contra ſupradictum Rogerium, & deuicerunt: ſibique tributarias fecerunt ciuitates, Neapolim, Amalfi, Trani, Scaia, Scalellæ, & Fracta bocca, & Fagerale, & totum Amalfitanum Ducatum: ipſoſque iurare fecerunt ex tunc Domino Papæ Innocentio, & Imperatori Lothario, obedire vt Dominis, contra prædictum Rogerium. Poſtmodum Piſani nono Kal. Auguſti Salernum iuerunt, ipſumque per quindecim dies obſeſſum habuerunt. Et ſic poſt hæc Rogerius prædictus cum Piſanis Pacem fecit. Et reuerſus Piſanorum felix Stolus* 13. *Kal. Octobris.* Hucuſque Piſani Annales. Conſulum verò Litteræ quarum originale apud nos extat, hæc ſunt: Magna Piſanorum fidelitas.

Gerardus, Gaitanus, Henricus, & Rodolfus Conſules Piſanorum, qui apud Neapolim ſunt, Kariſſimis, & amantiſſimis Conſulibus & vniuerſo populo Gaitano ſalutem & dilectionem. Conſuetudinem Patrum noſtrorum retinemus, qui diligentes ſe dilexerunt: & odientes ſe odio habuerunt. Nos quidem diligimus, & honoramus vos, vtpote fratres, & amicos noſtros. Quidam tamen veſtrum aduerſum nos indecenter, & vt minimè expedit, agunt. Dubium non eſt vobis, quòd populus Piſanus, & Neapolitanus vnus eſt: & qui eum offendit, ad interiora noſtra manus mittit. Ea propter antiquam vobis amicitiam obſeruare cupientes, charitatem veſtram exoramus: vt corripiatis inquietos, & non ſinatis eos frumento noſtro zizaniam ſuperſeminare. Præter multa quidem alia, de quibus conqueri poſſumus, nunc nouiter auribus noſtris intolerabilis iniuria illata eſt. Neapolitanos enim Fratres & Socios noſtros, quos in Galea pro ſeruitio noſtro mandauimus, apud vos inuitos retineri accepimus. Rogamus itaque, vt eos liberos abire ſinatis: & omnia, quæ illis ablata ſunt, reſtitui faciatis. Quod ſi non feceritis, de amicis inimicos vos nobis conſtituetis. Et pro certo ſciatis, quia nunquam Litteræ Coſs. Piſanorũ Neapoli præſidentium ad Coſs. Caietanos.

tale tempus habuimus benefacere merentibus, & retribuere malum malè facientibus. Huculque Consulum Pisanorum Litteræ Neapoli præsidentium.

Mira S. Bernardi sẽtentia de Pisanis.

Quamobrem magnus ille Bernardus Abaas Claræuallensis verissimè inquiebat: *Assumitur Pisa in locum Romæ*. Non modò, quia Romanorum Pontificum, ac S. R. E. Cardinalium iugiter in dies fruebatur præsentia: verùm etiam quia post Romanam illam potentissimam, ac splendidissimam toto Orbe Rempublicam, Pisana Respublica cœteris tum potentior, ac splendidior videretur, & esset.

Magna Pisanæ Reipublicæ excellentia.

Iure igitur MARIS DOMINOS dictos fuisse Pisanos, non solùm hæc supradicta, sed illud quoque aliud demonstrat: Quod apud eorundem Rempublicam, honoris causa, non modò mercaturæ, externorum Principum, præsertim Orientalium, Oratores & Populi etiam Barbari residerent. Hoc non tantùm eiusdem Reipublicæ Annales vetustissimi, verùm etiam Domnizo Presbyter, qui eodem tempore vixit, testatum reliquere. Ait enim Domnizo:

Domnizo lib. 1. vit. Mathild.

Qui pergit Pisas, videt illic monstra marina:
Hæc Vrbs Paganis, Turchis, Libycis quoque, Parthis
Sordida, Chaldæi sua lustrant littora tetri. Ita Domnizo.

Pisani Legales Pàdectas perquirunt.

Nec solùm potentissima Pisanorum Respublica præclaris Institutionibus coercuit Mare, verùm etiam, (vt salutiferis Legibus alijs Orbis vniuersus magis, magisque erudiretur) sapientissimè prouidit. Nam cum didicisset illa, optimam, maioremque Iuris Ciuilis partem ex nobilissimis illis libris haberi posse, qui Pandectæ cognominabantur (Legum enim Pandectæ Ius omne complectuntur) præ cæteris omnibus diuitijs chariores, illas acquirendas decreuit. Vnde cum Amalphi prius hoc ipsum Pandectarum seruaretur volumen, inde acceptum Pisani (quòd Innocentium II. Pont. Max. & Lotharium Imp. item II. Classe aduersus Northmannum Rogerium iuuissent) egregiæ nauatæ operæ monumentum præ bonis alijs omnibus, tanquam immensum thesaurum, ab ipso Imperatore dono acceperunt; facto prius ab eodem (de re vt pote magni momenti) in scriptis Documento, Gerardo, Gaitano, Henrico, ac Rodulfo, Pisanis Consulibus, Pisanæ Classis Præfectis, Pisanæ eorundem Reipublicæ nomine, anno Christi 1137. Volumen itaque illud nobilissimum ac venerandum, sicut magna sollicitudine habitum, ita maxima cum cura ac religione, tanquam e cælo lapsum, ab eadem Pisana Republica meritò est custoditum. Quo autem honore, quaque (vt ita loquar) ve-

Expugnata ab eisdẽ ciuitate Amalphi, eas nãciscũtur.

Magna easdẽ religione custodiunt.

veneratione eiusmodi Pandectæ Pisis postmodum habitæ sint, arbitror ignorare neminem. Id tamen iure factum esse, ex eo præsertim patere potest, quòd (vt testis est eruditissimus Angelus Politianus) cum eos libros ab ipso Iustiniano, aut a Triboniano potius conscriptos existiment, dum de alicuius loci Scriptura dubitaretur, haberent homines, quò venirent: minui Cæsarum Maiestatem existimant, si non omni honoris genere cumulentur.

Ang. Polit. in epist. & miscell.

Et quidem illud aliud, quod ante omnia permagnum existimari debet, prætereundum non est: Omnium Iuris Ciuilis studiosorum hominum eam esse a Maioribus acceptam opinionem, & a veteribus Præceptoribus per manus ad nos traditam sententiam, illos libros integritatem Scripturæ semper seruasse, vt Bartholomæus Salicetus l. 1. de reb. cred. obseruauit: totosque Pisis fuisse (vt Bartholus Rub. sol. matrim. docuit) Quamuis cæteri mendosi, mancique circumferrentur. Itaque ipsum Bartholum traditur, cum esset ei cum Perusino Baldo magna de re contentio, & de cuiusdam capitis Scriptura dubitaretur, Pisas ad hosce libros misisse, vt tradit Albericus post Accursium, L. quærebatur, ff. tres partes, ff. ad L. Falcid. Veruntamen non modò Bartholus, cui Legum periti omnes post Iustinianum maximè debent, a Pisanis hisce Pandectis multùm se profecisse confessus est: verùm etiam idipsum contestati sunt omnes alij Legum Doctores, tum antiquiores, tum recentiores. Magno autem hoc Pisanarum Pandectarum ornamento, Magnus nunc fruitur Hetruriæ Dux serenissimus, Ferdinandus huius nominis II. Princeps reuera pijssimus. Hæc nos ex Annalibus Pisanis, atque Antonij Augustini, Iuris consulti peritissimi, emendationum & opinionum libris, hoc loco etiam in gratiam, & honorem Pisanæ nostræ Originis Patriæ insinuare voluimus. Sed ad secundum Gelasium Pisis commorantem, nostra se conuertat oratio. Qua de re Petrus Diaconus etiam affirmabat: *Imperator interea Romam redijt, ibique diebus Pentecostes ab eodem Hæresiarcha coronatus Liguriam redijt. Hoc vbi Pontifex supradictus cognouit, Romam reuersus est, indeque egressus, ciuitatem Pisanam adijt: Ecclesiamque inibi S. Mariæ, quæ ad Domum nuncupatur, dedicans, primus in eadem Vrbe A. Episcopatum instituit.* Immo potius confirmatum asseruit, cum Vrbanus II. Gelasij ipsius Prædecessor (vt suo Diplomate constat) primus instituisse cognoscatur. Optimè Falco Beneuentanus: *Hoc anno prædictus Papa Gelasius Gallias iuit, secundo die mensis Septembris intrante, & Pisas applicuit: Cumque, sicut relatum est, Pontifex Gelasius apud ciuitatem Pisanam iuisset, & Archie-*

Celeberrimi quiq. iurisperiti ad Legales eas Pandectas cōsulēdas, tanquā ad Oraculū, Pisas contendebant.

Ferdinandus II. Magnus Hetruriæ Dux.

Petr. Diac. Chron. Casin. lib. 4. c. 64.

Falco Beneuentan Chron. sub anno 111?

chiepiscopum ciuitatis consecrasset, inito consilio Pisanorum Nauem ingressus est: deinde Diuina gubernante clementia, ventis secundis, vltra montanas partes transfretauit. Hæc ille.

Quod verò ad Cathedralem Pisanam spectat Ecclesiam, animaduertendum venit: Cum Populus Pisanus & Rempublicam, & Ciuitatem Beatissimæ Virginis Deiparentis Assumptioni sacram voluisset, ex eo factum: vt quia ipsa in honorem S. Reparatæ exstructa, & parua, & ruinæ proxima videretur, maiorem, augustioremque curarunt. Itaque eandem ab anno Christi millesimo centesimo ad decimum centesimum supra millesimum, ex Sarracenorum præsertim manubijs, magnificè terminarunt: atque in honorem Virginis Matris a secundo Gelasio Papa consecrandam efflagitarunt. Huius autem Dedicationis historia, quam ex perantiquo M. S. eiusdem Cathedralis Ecclesiæ Codice, per lectiones distinctam nos exscripsimus Pisis degentes, sic se habet:

Pisani ex Sarracenorum manubijs Cathedralem suã Ecclesiam augustiorẽ reddunt.

Historia cõsecrationis Ecclesię Cathedralis Pisanæ.

Anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi MCXIX. (more Pisano) Indictione xij. vj. Kal. Octob. Gelasius II. Almæ Vrbis Romæ, & Vniuersalis Ecclesiæ Summus Pontifex, nouam Pisanorum Ecclesiam in honorem Gloriosissimæ, semperque Triumphatricis Virginis Mariæ consecrauit: cui Consecrationi Adiutores & Consecratores interfuerunt quamplurimi, tam Romanæ Vrbis, quàm Tusciæ, nec non & Sardiniæ Episcopi: Sacerdotum & Diaconorum Romanæ Ecclesiæ Cardinalium multitudo plurima adfuit: Lucana autem Ecclesia cum suis locò positis, alijsque Canonicis: Sed & cum Abbatibus & Prioribus, & reliquiarum vigilijs, & reliquis Dedicationis Officijs, tanquam ipsa Pisanæ Ecclesia adstitit. Romanus igitur Pontifex inter Missarum sollemnia ipsius Dedicationis die, ipsam Sanctam Pisanam Ecclesiam tam Priuilegio, quàm ore proprio, coram innumerabilibus turbis Tusciæ, in Metropolitanam confirmauit sublimitatem. Tanta siquidem Clericorum, Laicorum, nec non & mulierum multitudo die illa conuenit, quantam nullius nostræ ætatis vna die in vnum conuenisse meminerit: sed & per octo subsequentes dies, vrbibus, oppidis, villisque concurrere non cessauit. De criminibus igitur idem Gelasius Papa concessit tali die, omnibus verè pœnitentibus & confessis, infra octo dies de Indulgentia quatuordecim mille annos, & ab Assumptione Gloriosæ Virginis Mariæ, vsque ad Natiuitatem Domini nostri Iesu Christi concessit viginti quatuor millia annos Indulgentiæ, & tertiam partem remissionis peccatorum. Item singulo die totius anni concessit quadraginta octo annos Indulgentiæ, & centum quarantenas. Item in omnibus festiuitatibus S. Mariæ Virginis, mille annos. Treguas quoque per octo

Gelasius Papa consecrat Cathedralem Ecclesiã Pisanam.

octo dies ante, & per octo postea, sub anathematis rigore constituit: sanè in ipso sacro sancto altari Reliquias, quas in priori antiquæ Ecclesia reperit, condidit. Hæc ibi. Sed eius Consecrationis etiam meminit Petrus Diaconus Casinensis Chron. lib. 4. c. 64.

Elargitus est insuper Gelasius, Archiepiscopo, & Senatui, populoque Pisano, quamplures, easque insignis momenti Reliquias, in eorundem Ecclesia reponendas, quarum nomina ex eadem Consecrationis Historia hic recensere longum esset. *Ad reuerentiam præterea tantæ consecrationis (vt in eadem Historia refertur) ipso Dedicationis anniuersario, & in secunda feria in Albis, & in Assumptione B. Mariæ Virginis, Equum cum Mappa candida ad processionem Pisano concessit Archiepiscopo: Quas Processiones procedunt bini & bini; sex Clerici Pluuialibus induti cum sex Vexillis; quibus sex Nuncij ciuitatis equos commodant coacti per Potestatem. Et sic totus clerus paratus, equos sequitur ordinatè. Ipso quoque die Pallio vti, quod est celsitudo Pontificalis Officij, cum sex alijs festiuitatibus anni, sicut in ipsius Priuilegio continetur, præter solitum morem indulsit. Crucem quoque ante se deferri ob insignem Metropolitanæ Legationis honorem, tam per Diœcesim Pisanam, quàm per Corsicanam Insulam, Priuilegio stabiliuit.* Hæc ibi.

Eandem sacris donat Indulgentijs, & Sanctorũ Reliquijs, & singularibus adauget honoribus.

Præterea (vt testatum reliquit Laurentius Bonincontrus) *Cum sciret Pisanos pro adeptione Maioricæ multa expendisse, auxisseque Fidem Christianam, in tantæ rei præmium, Baleares eas Insulas in feudum eisdem Pisanis concessit: donatque eos Vexillo Rubeo (confirmat, inquam, cum antea Benedictus VIII. anno* 1012 *sanguineum idem Vexillum concesserit) cum Cruce argentea obtusis capitibus.* Ita Bonincontrus.

Laurent. Bonincõtr. Historia M.S. in Bibliot. Vatic.

Gelasius alijs etiã donat honoribus ciuitatem Pisanã.

Concessit denique eisdem Pisanis ipse Gelasius, seu potius confirmauit (cum eius Antecessores Romani Pontifices cognoscantur eam donasse) Insulam Sardiniæ, quam ijdem Pisani laboribus multis, nimijsque expensis, ac proprio ciuium suorum sanguine e Sarracenorum manibus auulsam acquisiuere: quamque non longè post Castillus Papa II. Eisdem iterum confirmauit.

Ad hæc, in gratiam eiusdem Maximi Pontificis Gelasij, Petrus Archiepiscopus Pisanus cum suis Canonicis obtulit Monasterio Casinensi (ipsius vtpote Gelasij Monasticæ professionis Domui) Ecclesiam S. Siluestri in Soaritia cum pertinentijs suis, prope ciuitatem Pisanorum, præsentibus, & collaudantibus eiusdem Ecclesiæ Fundatoribus Odimundo, eiusque filijs. Huic concessioni præsentes fuerũt idem Gelasius Papa, Lambertus Ostiensis, Episcopus, Guido Presbyter Cardinalis S. Balbinæ, Chrysogonus

Concessio Ecclesiæ Pisanæ S. Siluestri, facta Monasterio Casinen.

Diac. Card. S. Nicolai in Carcere, Petrus Leonis Diaconus Card. SS. Cosmæ & Damiani, Ildebrandus Iudex Sacri Palatij Lateranensis, nunc Pisanæ ciuitatis Consul, Gerardus Consul Pisanæ ciuitatis, Henricus Consul Pisanæ ciuitatis, Lambertus Consul Pisanæ ciuitatis. Actum Pisis iussione PP. Gelasij II. & concessione Petri Archiepiscopi, in Palatio Archiepiscopali Kal. Octob. Indictione 12. Anno Domini 1119. (more tamen Pisano) eiusdem Gelasij Pontificatus 1. Hoc verò Instrumentum integrum legimus in Registro Petri Diaconi, in Archiuo Casinensi asseruato, eiusque meminit idem Petrus lib. 4. Chron. Casin. cap. 64.

Gerardus hic ex Familia Caietana Bello Balearico præfuit.

Cæterùm fuerat Petrus hic (vt Pisanæ Ecclesiæ vetera produnt monumenta) secundus eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopus, e claustris Benedictinorum assumptus: vir sanè virtutum splendoribus conspicuus, & qui Paschalis PP. II. in Bello Balearico Legatus, strenuissimè se gessit: quique (eodem Gelasio Pisis adhuc commorante) cum obijsset, Pontifex ipse Successorem eidem dedit Actium Ecclesiæ Placentinæ Archidiaconum: quem idem Gelasius etiam Archiepiscopum consecrauit, antequam Pisis in Galliam properaret.

Petrus Archiepisc. Pisanus Ord. S. Benedicti.

Gelasius cō secrat Actiū in Archiepiscopū Pisanum.

Ne quid verò prætercam Gelasij ipsius Pontificis rerum tunc Pisis gestarum, quæ sibi fidem vendicent, en tibi, Lector ex publicis Monumentis Cathedralis Ecclesiæ Lucensis authenticas eiusdem Bullas, quibus Venerabiles ipsius Ecclesiæ Canonicos, & Clericos Apostolicis pluribus Gratijs donat: vt in eisdem videre poteris, quarum tenor hic est: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs Benedicto Archidiacono, Vberto Archipresbytero, Rainerio Primicerio, Mauro Cantori Lucanæ Ecclesiæ, eorumque Fratribus tam præsentibus, quàm futuris, in perpetuum. Charitatis bonum est proprium, aliena damna, propria deputare, & alienis tanquam proprijs gaudere profectibus. Ea propter petitiones vestras clementer admittimus, & vobis antiquas Ecclesiæ Matricis consuetudines confirmamus. Vt videlicet Vnctiones infirmorum, & sepulturæ ciuitatis propriæ ad Matricem Ecclesiam pertinentes, & officium, & participatio beneficij funerum ad alias Ecclesias pertinentium vobis nulla Clericorum calliditate, aut Laicorum quorumlibet, subtrahantur. Electiones Priorum, & collocationes Clericorum in aliena Ecclesia infra Vrbem, vel extra in Suburbijs sine consensu Episcopi, & Priorum, qui Loco positi nominantur, Matricis Ecclesiæ non fiant. Nec Laicorum violentia in aliqua Ecclesiarum vlla Priorum, aut Clericorum fiat electio. Et nulla Ecclesiarum Episcopatus vestri præter eorum consensum ali-*

Gelasius II. Lucanæ Ecclesiæ multas cōcedit gratias, & priuilegia.

alicui ſubijciatur Eccleſiæ. Neque publica & maiora negotia aliqua ſibi Eccleſiarum ipſis inuitis arripiat, aut publicas pœnitentias tribuat. Nec ſententias, & interdictum Matricis Eccleſiæ temptet infringere. Nulla etiam veſtri Epiſcopatus perſona ſine conſenſu Epiſcopi, vel Priorum, qui Loco poſiti nominantur, Matricis Eccleſiæ excommunicetur; Et quod ab Epiſcopo ligatum fuerit, a nemine irritum duci temptetur. Sanè ciuitatis veſtræ Clerici, & qui in Suburbijs ſunt, ſolitas obedientias, videlicet in Letanijs, in Proceſſionibus communibus, in Feſtiuitatibus & Stationibus maioris Eccleſiæ eidem impendant Eccleſiæ, vt vobiſcum adſint. Porro in quintæ Feriæ nocte ante Paſcha, nulla Eccleſia ſecundum morem veſtræ Eccleſiæ, campanas ſonet: neque in Sabbato Sancto Cereum benedicat; ſed ad Baptiſmum prædicti Clerici, prout conſuetum eſt, veniant. Nulla præterea Eccleſiarum Miſſas ſollemnes celebret in Feſtiuitate B. Martini, & S. Reguli & in ſecunda feria Paſchæ, & in Proceſſionibus Quadrageſimæ, donec Stationis ſoluantur conuentus. Nullus etiam Clericorum Officium viuorum aut mortuorum ad Matricem Eccleſiam pertinens facere, vel celebrare præſumat. Ad hæc adijcientes ſtatuimus: Vt decimæ Matricis Eccleſiæ ab his, qui tribuunt, non fraudentur: Et nulla eas clericalis perſona ſurripiat, aut diminuat. Nulli etiam Epiſcopo liceat aliquem Matricis Eccleſiæ Canonicum Officio, ſeu Beneficio, ſine Canonico priuare iudicio. Sanè charitatiua illa ciborum beneficia, quæ ab Epiſcopis veſtris (ſiue præſentes, ſiue abſentes fuerint) in ſollemnioribus Feſtis conſueuiſtis accipere, vobis, veſtriſque poſteris rata præcipimus, & illibata ſeruari. In his omnibus Prædeceſſoris noſtri ſanctæ memoriæ Paſchalis Papæ Priuilegium confirmamus, & ſtabilitate perpetua corroboramus. Si qua igitur in futuram Eccleſiaſtica, ſæculariſque perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temerè venire temptauerit, ſecundò, tertioue commonita, ſi non ſatisfactione congrua emendauerit, Poteſtatis, honoriſue ſui dignitate careat, reamque ſe Diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a Sacratiſſimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat: Cunctis autem iuſta Conuentui iſta ſeruantibus, ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti; Quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.

Sanctæ memoriæ Paschalis Papa II.

† *Ego Gelaſius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcr.*

Signum manus meæ: Deus in loco ſancto ſuo.

† *Ego Deus-dedit Card. Presbyter Tit. S. Laurentij in Damaſo ſubſcr.*

Ego

† *Ego Petrus Card. Tit. S. Susannæ subscr.*
† *Ego Guido Card. Presb. Tit. S. Balbinæ subscr.*
† *Ego Petrus Diaconus Card. SS. Cosmæ & Damiani subsc.*
† *Ego Petrus Diaconus Card. S. Adriani subscr.*

Datum Pisis per manum Grisogoni S. R. E. Diaconi Card. Idibus Septembris, Indict. xij. anno Dominicæ Incarnationis M C XVIII. Pontificatus autem Domni Gelasij II. PP. anno I. Hucusque Apostolicæ Gelasij Bullæ Lucanis Canonicis concessæ.

Hab. ex Archiuo s. Frigdiani cum alijs Priuileg. Canon. Regular. edit. Mediolan. anno 1606.

2. Cor. 3.

Gelasius Canonicos Regulares s. Frigdiani Lucenses Apostolicis gratijs ornat.

Sanctæ memoriæ Paschalis Papæ.

Eiusdem quoque Gelasij Pisis adhuc commorantis aliud extat Diploma ibidem datum eodem die, quo ipse Pisanam consecrauit Ecclesiam, die videlicet 26. Septembr. Quo iura Canonicorum Regularium Lucensis Ecclesiæ S. Frigdiani confirmauit, cuius verba sunt: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis in Christo filijs, Attoni Præposito, & eius fratribus, in B. Frigdiani Ecclesia regularem vitam professis, eiusque Successoribus in eadem Religione permansuris, in perpetuum. Docente nos Apostolo Paulo cognoscimus, quia vbi Spiritus Domini, ibi libertas. Quia igitur Domini Spiritum in vobis habitare credimus, & ex ipsorum operum exhibitione confidimus. Libertatem vobis, quæ a prædecessore nostro sanctæ memoriæ Paschali Papa collata est, nos auxiliante Domino confirmamus. Et quæ ab eo vobis per Priuilegij paginam concessa sunt, nos quoque præsentis Decreti auctoritate concedimus, & rata, atque stabilia permanere censemus: Salua, sicut ab eo constitutum est, Lucani Episcopi reuerentia. Præterea Canonicas consuetudines obseruandi, vobis auctoritatem tribuimus, ad suscepta Religionis augmentum. Neque vllum grauamen vobis inferri permittimus ex Priuilegio, quod a nobis Beati Martini Canonici, pro antiquis Ecclesiæ suæ consuetudinibus acceperunt. Regularibus enim Congregationibus nihil illa præiudicant. Nulla quietem vestram Processionum aut Litaniarum perturbet indictio: Nisi quæ ante Ascensionem Domini, totius concursu ciuitatis publicè fiunt. Parochianos vestros, nisi fortè publico crimine teneantur, nullus inuitis vobis excommunicare, aut ad pœnitentiam præsumat admittere. Sicut in suprafati Prædecessoris nostri Epistola continetur. Neque vlli Capellanorum liceat sine consensu vestro, mortuos vestræ Parochiæ sepelire. Sed vos eos infirmos, sicut consueuistis, vngatis, & mortuos præter alicuius infestationem sepeliatis. Chrisma, oleum infirmorum, quæ vestra ex antiqua consuetudine suscipit Ecclesia, Maioris Ecclesiæ Clerici, hac vobis occasione non auferant. Neque Clericos vestros ordinari prohibeant, vt per Dei gratiam quietè & pacificè conuersantes, profes-*

fessionis vestræ propositum plenius obseruare possitis. Si qua sanè Ecclesiastica, sæcularisue persona, hanc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temerè venire temptauerit, secundò, tertioue commonita, si non satisfactione congrua emendauerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se Diuino iudicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini Redẽptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iusta seruantibus, sit pax Domini nostri Iesu Christi. Quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.

† Ego Gelasius, Ecclesiæ Catholicæ Episcopus.

Signum manus meæ: Deus in loco sancto suo.

† Ego Lambertus, Ostiensis Episcopus.

† Ego Deus-dedit, Presbyter Card. S. Laurentij in Damaso.

† Ego Guido, Presbyter Card. Tit. S. Balbinæ.

† Ego Petrus, Diac. Card. SS. Cosmæ & Damiani.

† Ego Petrus Diac. Card. S. Adriani.

† Ego Amicus, Subdiac. Card. & Abbas S. Laurentij foris muros.

Datum Pisis per manus Chrysogoni S.R.E. Diac. Card. vj. Kal. Octobr. Indictione xij. anno Dominicæ Incarnationis MCXVIIII. Pontificatus autem Domini Gelasij II. Papæ anno I. Hactenus Gelasij Bullæ in fauorem Canonicorum Regularium Lucensium S. Frigidiani.

His autem, qui iam dictis Bullis subscripti videntur Cardinales, apponendos censerem alios, qui tunc Pisis etiam erant cum eodem Gelasio, recensiti quidem ab Orderico Vitali, huius temporis accurato scriptore: Quos diuersæ occasiones fecerunt absentes. Sunt autem hi: Cono Episcopus Prænestinus: Ioannes Cremensis Presbyter Cardinalis Tit. S. Chrisogoni: Boso Presbyter Cardinalis SS. Quatuor Coronatorum: quem falsò nominat Episcopum Portuensem idem Ordericus, cum Petrus Episcopus Portuensis a Gelasio Vrbis Vicarius paulò ante fuerit designatus; nisi forsitan etiam ipse eundem Gelasium Pisas contendentem, obsequij gratia fuerit sociatus.

Orderic. Vital. Histor. Eccles. lib. 12.

Ad hæc, cum Canonici Lucensis Ecclesiæ Pisis Gelasium conuenientes, conquererentur, ipsum Canonicos Regulares S. Frigidiani ab eorum Iurisdictione exemisse, idem Summus Pontifex benignissimis hisce Litteris ita respondit: *Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filijs, B. Archidiacono, V. Arcipresbytero, R. Primicerio, & P. Cantori, & cæteris Lucanæ Ecclesiæ Cano-*

Aliæ Gelasij Litteræ Lucanis Canonicis scriptæ.

nicis salutem & Apostolicam benedictionem. Fraternitatem vestram vehementius conturbatam audiuimus, quasi nos aliquid aduersum vos turbatione dignum fecerimus. Nosse autem omninò vos volumus, quia sicut fratres nostros in Christi vos charitate diligimus. Etsi enim B. Frigidiani Ecclesiam quietam esse velimus, non tamen quid vobis fecimus, aut subtraximus, aut infirmauimus. Datum Pisis vj. Non Octob. Et hæc dicta voluit Gelasius Lucensibus Canonicis. Apostolicas verò has Litteras, quemadmodum & superiores eiusdem Gelasij Bullas, ijsdem Canonicis elargitas, eximia ipsorum Canonicorum humanitate habuimus. Extant enim illæ cum alijs venerandæ antiquitatis Priuilegijs, ac varij generis monumentis in illorum Ecclesiæ Cathedralis Archiuo.

Celeberrimum Ecclesiæ Lucensis Archiuũ

Ex quibus, atque ex alijs a nobis supra allatis Gelasij Rescriptis, duo inter cætera animaduertenda duximus. Primum, quod antiquissimis etiam temporibus, Romanis ipsis Pontificibus minimè insuetum esset funiculis vti sericeis, in Litteris suis Plumbo consignatis. Etenim ex ijsdem nos obseruasse meminimus, eundem in primis Gelasium eodem funiculo vsum esse sericeo, Rubro & Viridi coloribus contexto. Veruntamen Paschalis II. sericeo funiculo tantùm Rubro vsum fuisse, constat ex illius Bullis, atque ex ijs præsertim, quas concessit Abbati & Monachis S. Vincenti de Vulturno, non longè distantis ab Vrbe Capua. Sed Zachariam (non enim est hic locus cæterorum Pontificum eiusmodi morem recensere) funiculo vsum fuisse canabaceo, docent ipsius Bullæ tum Romæ in Archiuo Castri S. Angeli: tum Casini in eius Monasterij Archiuo asseruatæ. Quibus etiam obseruare est, non constantem fuisse Romanis illis Pontificibus consuetudinem in eiusmodi funiculorum vsu: Quemadmodum postea ab Innocentio III. ad hæc vsque tempora decretum est: vt croceo, & rubro funiculo Bullæ gratiosæ, vt plurimum, plumbo Pontificio connectantur: Onerariæ autem canabaceo. ✱

Romani Põtifices suis in Bullis plũbo connexis vti consueuere sericeis funiculis, vel etiã canabaceis.

Secundum animaduersione dignum duco: Gelasium nostrum Pisis commoratum fuisse mensibus Septembri, & Octobri, atque ex Nouembri per dies aliquot. Falco siquidem Beneuentanus (quem paulò supra testem citauimus) Gelasium Pisanis Triremibus Roma Pisas applicuisse die secundo Septembris testabatur: Pisis verò discedens idem Gelasius profecturus in Gallias, primis eiusdem mensis diebus ad S. Ægidij portum peruenit. Id quod nos docent eiusdem Pontificis Litteræ (quas inferius referemus) Bernardo Toletano Primati scriptæ in eodem S. Ægidij loco, die 7. mensis eiusdem Nouembris. Sed reliqua erga Romanam Ec-

Gelasius quanto tẽpore Pisis cõmoratus est.

Ecclesiam reuerentissima Pisanorum officia prosequamur.

Itaque Gelasio Secundus Innocentius post annos vndecim in Pontificatu successit, qui & Pisanorum fidem, & deuotionem erga Sedem Apostolicam, multis argumentis assertam, expertus est. Illa namque, ac Cardinales eius partes sequentes, cum non solùm probris, & conuitijs, sed etiam manu, telisque ab Anacleti Pseudo-Pontificis parte impeterentur; neque malis hisce resistere se posse Innocentius cerneret, sibi Vrbe excedendum ratus est: quamobrem duabus Pisanorum Triremibus *PISAS, PORTVM ROMANAE ECCLESIAE FLVCTVANTIS TVTISSIMVM* accessit. Acceptus est a Pisanis tantis studijs, quantis verum Pontificem excipi decuit. Ibi proximorum Episcoporum Conuentu habito, Anacletum, partemque eius Sacrorum cætu interdixit, primo eius Pontificatus anno, qui fuit 1130. Rebus interim, Pisanorum ope & opera, satis in Etruria constitutis, gratijs eisdem Pisanis habitis, Franciam versus discessit. Francia Pisas iterum rediJt, substititque ibidem vsque in annum Domini 1133. & sui Pontificatus quartum. Etenim is etsi Romæ manendi consilium inijsset in sua Apostolica Sede, more Prædecessorum suorum; tamen cum sibi non Diuinis rebus vacandi facultas daretur, sed armis iugiter insistere necessitas imperaret. *SALVBRE ILLVD CONSILIVM INIIT, AB VRBE RECEDENDI, PISASQVE PETENDI* (verba sunt Eminentissimi Cardinalis Baronij) *POTENTISSIMAM TVNC CIVITATEM, MARITIMIS IN PRIMIS VIRIBVS, A PRINCIPIBVS QVIBVSCVMQVE TIMENDAM, ERGA SEDEM APOSTOLICAM ADDICTISSIMAM.* Venit ergo Pisas Innocentius, vbi magnis est exceptus honoribus, Pisanis ipsum Christum in Petro, & Petrum in Innocentio venerantibus. Porro Rogerius Siciliæ Rex, vt audiuit Pisanos, agente Innocentio Papa, fauere Roberto Principi Capuano, Legatos ad eosdem misit, per quos multa est eis pollicitus, vt ipsos ab Innocentio distraheret, atque secum vniret: sed respuerunt illi eius promissa, & patrocinium Innocentij, & ipsi fauentium, firmiùs statuerunt. Ista autem cum S. Bernardus Abbas, eiusdem Innocentij studiosissimus audiuisset, ad eosdem Pisanos has Litteras dedit perpetua memoria dignas.

Pisanis nostris, Consulibus cum Consiliarijs, & ciuibus vniuersis, Bernardus Abbas dictus de Claraualle, pacem, & salutem, & vitam æternam. Benefaciat vobis Deus, & meminerit fidelis seruitij, & piæ compassionis & consolationis & honoris, quæ Sponsæ Filij eius in tempore malo & in diebus afflictionis suæ exhibuistis, & ex-

Pisæ Romanæ fluctuātis Ecclesiæ portus.

Card. Baron. Annal. tom. 12. ex actis Innocentij II.

Card. Baron. Annal. to. 12. sub ann. 1133.

S. Bernardus epistola 130. congratulatur.

Pisanis, eos que mirum in modum cōmendat.

bibetis. Et quidem hoc iam impletur ex parte, & operationis huius nonnullus capitur fructus; digna planè retributio celeri iam compensatur effectu. Iam pro meritis tecum actitat Deus, populus, quem elegit in hæreditatem sibi, omnino populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. ASSVMITVR PISA IN LOCVM ROMAE, & de cunctis Vrbibus terræ ad Apostolicæ Sedis culmen eligitur. Nec fortuito, siue humano contigit istud consilio, sed cælesti prouidentia, & Dei benigno fauore fit, qui diligentes se diligit; qui dixit Christo suo Innocentio: Pisam inhabita, & ego benedicens benedicam ei: hic habitabo, quoniam elegi eam. Me auctore, Tyranni Siculi malitia, Pisana constantia non cedit: nec minis concutitur, nec donis corrumpitur, nec circumuenitur dolis. O Pisani, Pisani! Magnificauit Dominus facere Vobiscum: facti sumus lætantes. Quæ ciuitas non inuidet? Serua depositum Vrbs fidelis, agnosce gratiam, stude prærogatiuæ non inueniri ingrata. Honora tuum & Vniuersitatis Patrem: honora mundi Principes, qui in te sunt: & Iudices terræ, quorum te præsentia reddit illustrem, gloriosam, famosam. Alioquin, si ignoras te, o pulchra inter ciuitates, egredieris post greges sodalium tuorum, pascere hædos tuos. Sapientibus sat dictum est. Commendo vobis Marchionem Engelbertum, qui Domino Papæ & amicis eius missus est in adiutorium: iuuenis fortis, & strenuus, &, si non fallor, fidelis: habetote eum vestris precibus magis commendatum, quia & ego ei vos amplius commendare curaui, monuique, vt vestris potissimùm consilijs innitatur. Hucusque S. Bernardi ad Pisanos egregium summæ gloriæ ac nobile Monimentum.

Assumitur Pisa in locū Romæ.

Ad finem anni huius 1133. item Pisis datum habetur 12. Kal. Ian. Indict. 12. Incarnationis Dominicæ anno 1133. ab Innocentio Papa Diploma de Ecclesiæ Pistoriensis immunitate, eius Episcopo Attoni, qui egregia claruit sanctitate, nuperque successit Hildebrando ab eodem S. Bernardo etiam commendato. In fine autem hanc habet subscriptionem S. R. E. Cardinalium, qui tunc Pisis reperti sunt inhærere Innocentio Pontifici, videlicet: *VVilhelmus Prænestinus Episcopus, Matthæus Albanensis Episcopus, Ioannes Tit. S. Chrysogoni Presbyter Cardinalis, Gottifredus Card. Presbyter Tit. * S. Iustinæ, Lucas Presbyter Card. Tit. SS. Petri * & Pauli, Martinus Presbyter Tit. S. Stephani in Cælio monte, Gregorius Diacon. Card. SS. Sergij & Bacchi, Guido Diac. Card. S. Mariæ in via lata, Odo Diac. Card. S. Georgij, Ioannes Diac. Card. S. Nicolai in carcere Tulliano.*

S. Atto Pistorien. Episcopus.

* Ioannis.

Sequenti anno 1134. ab Innocentio Papa celebratur Pisis Conci-

Bernard. Abb. Vit. S. Bernard. l. 2. c. 2.

cilium Generale ex Epiſcopis Italiæ & Tranſalpinis, immo (vt ait Bernardus Abbas Bonæuallis) totius Occidentis, alijſque religioſis viris: affuit etiam per omnia & conſilijs & iudicijs & definitionibus omnibus S. Bernardus Abbas idem Clareuallenſis. Poſt celebratum Piſis Concilium, antequam dimitterentur, qui congregati illic Concilij cauſa, Cardinales & Epiſcopi fuerant, eorum conſilio adhibito, Innocentius Papa retulit inter Sanctos, Hugonem Epiſcopum Gratianopolitanum, quem anno ſuperiori ex hac vita migraſſe conſtat. Extant de eius Canonizatione eiuſdem Innocentij Litteræ, datæ Piſis, 10. Kal. Maij. Piſis etiam, Henricum Patriarcham Gradenſem deſignatum, conſecrauit, pallioque inſigniuit.

S. Bernardus Piſis interfuit Concilio ab Innocentio II. coacto. Hugo Gratianop. Episc. canonizatus. Ap. Suet. to. 2. de SS. die 1. Apr.

Sed quod magni etiam eſt momenti, anno ſequenti 1135. idem S. Bernardus reconciliauit Piſanos Lothario Imperatori; penes quem calumnijs detractorum, malè audire cœpiſſent. Qua de cauſa idem S. Bernardus, has ad eundem Imperatorem per Piſanos Litteras dedit, recitandas a nobis, eo quòd contineant, quæ, quantaue hoc anno egerint Piſani claſſe aduerſus Rogerium Siculum, iuſſione ipſius Innocentij; quæ ſic ſe habent: *Miror cuius instinctu, vel conſilio Vigilantiæ veſtræ ſurripi potuerit, vt homines digni certè duplici honore & gratia, contraria a vobis audirent: Piſanos dico, qui primi & ſoli interim adhuc erexere vexillum aduerſus inuaſores Imperij. Quam iuſtiùs in eos Regis incanduiſſet indignatio, qui populum ſtrenuum, & deuotum quacunque occaſione offendere auſi ſunt; eo præcipuè tempore, quo accincti in multis millibus ſuis exierant oppugnare Tyrannum,* (Rogerium intelligit) *vlciſci iniuriam Domini ſui, & Imperialem defenſare coronam. Vt enim congruentiſſimè aſſignem huic Genti, quod olim de S. Dauid dicebatur: Quænam, quæſo, in omnibus ciuitatibus ſicut Piſa, fidelis, egrediens, & regrediens, & pergens ad imperium Regis? Nonne hi ſunt, qui nuper Regni illum vnicum, & potentiſſimum hoſtem ab obſidione Neapolis fugauerunt? Nonne hi ſunt, qui etiam (quod penè incredibile dictu eſt) vno impetu ſuo expugnauerunt, Amalfiam & Rebellum, & Scbalam, atque Atturinam, ciuitates vtique opulentiſſimas & munitiſſimas, omnibuſque, qui ante hac tentauerunt, vſque ad hoc tempus, vt aiunt, inexpugnabiles? Quàm dignum, quam æquum, quam plenum ratione & iuſtitia fuerat, vt fidelium terra, interim, ſaltem cum hæc actitarent, ab omni hoſte ſecura conſiſteret, tum pro præſentia Summi Pontificis, quem iamdudum exulem Piſani apud ſe cum ſummo honore ſeruabant & ſeruant: tum pro ſeruitio Imperatoris, pro quo & ipſi tunc* tem-

S. Bernardi erga Piſanos beneuolentia.

S. Bernardus Epiſtola 140.

S. Bernardus conciliat Piſanos Lothario Imperatori.

Piſanorum egregiæ laudes.

Exulem Pontificem magno honore ſuſcipiunt.

temporis exulabant? Factum est autem per contrarium, vt gratiam qui offenderunt, & qui seruierunt iram mererentur. Sed vos fortassis adhuc ista nesciebatis: oportet ergo nunc, quando res est nota vobis, immo & decet & expedit, mutare vos, & verbum & animum, vt Viri, Regijs magis fauoribus, & muneribus honorandi, a vestra parte de cætero audiant, & recipiant, prout meriti sunt. O quantum meruere Pisani! quantum adhuc mereri possunt! Sat est dictum Sapienti. Hucusque S. Bernardus pro Pisanis ad Lotharium Imperatorem. Sed reminisci etiam debemus eius quod paulò supra optimè idem S. Bernardus aiebat: *Assumitur Pisa in locum Romæ, & de cunctis vrbibus terræ ad Apostolicæ Sedis culmen eligitur.* Nam præterquam quod Innocentius Pontifex tam Maiestate illa sua Apostolica, quàm & omni officiorum genere Pisas illustrauerit; nihilominus, sicut primam Cardinalium creationem in Galliis apud Claromontem Aluerniæ, ita Pisis secundam, anno Domini 1134. Pontificatus V. mense Decembri, creationem Cardinalium præstare voluit.

Innocentius II Pisis Cardinales creat.

Verùm Apostolico eiusdem Innocentii ore, Pisanorum fidem, ac pietatem erga Petri Sedem contestatam quæso audiamus. Et enim ille in suo Diplomate, Laterani dato 10. Kal. Maii Incarnationis Dominicæ anno 1138 Pontificatus nono, quo Balduino Archiepiscopo, eiusque Ecclesiæ iura confirmat, & concedit, in hunc modum aiebat: *Tunc Apostolicæ Sedi, & Romanis Pontificibus honor integer conseruatur, si vnicuique Ecclesiæ dignitas custoditur. Romanæ siquidem Ecclesiæ consueta benignitas, & discreta humilitas, quos deuotos & mansuetos filios reperit, alios dignitatibus & honoribus sibi Apostolicis facit obnoxios, alios familiaritatis & dilectionis prærogatiua sublimat. Aequum etenim & rationabile est, vt quorum beneficia & obsequia nos suscipere colimus, eorum deuotioni non mensura pari, nec quantitate æquali, sed ex abundantis gratia beneuolentia, libenti animo respondere curemus.* Paulòque inferiùs: *Vt Pisana ciuitas, quæ fauore cælestis Numinis, de inimicis Christiani nominis, Victoriam frequenter obtinuit, & eorum Vrbes plurimas subiugauit, amplius honoretur, Equo albo cum Nacco albo in Processionibus vtendi.* & cætera, quemadmodum alii Romani Pontifices eius prædecessores, indulsisse noscuntur.

Religiosa Pisanorum fides erga Sedé Apostolicam.

Innocentio II. successit in Apostolica Sede anno Domini 1145 Eugenius III. Pisanus. Nam quòd Senatus, populusque Pisanus, eundem Innocentium Romanum Pontificem honorificè exceperat, magnificè nutrierat, ac quinque annorum spatio nobi-

liter seruauerat, vt eisdem Pisanis maiores, nobilioresque vices rependeret Clementissimus Deus, ex illorum nobilitate; &, vt mirabilior in hoc etiam appareret, extra S. R. E. Cardinalium Collegium, eundem Petrum Bernardum assumere voluit, Pisanum, Romanæ Vrbis Pontificem, Romæque in Petri Sede, non quinque, sed nouem ferè annis regnantem. Cardinalibus verò parumper hæsitantibus, ne ob prius vitæ monasticæ institutum, admodum aptus ad Ecclesiæ regimen esset, vt Pisani viri electio omninò Diuina videretur, tantæ de repente Vir auctoritatis, sapientiæ, ac rerum gerendarum peritiæ euasit, vt multorum Prædecessorum suorum memoriam obscurauerit.

Petri Bernardi nobilis Pisani, Trium Fôtinm Abb. diuina in Eugenium PP. III. electio.

Itaque Eugenius statim ac in Romanum Pontificem assumptus est, a Romanis Arnaldistis, Romanæ Ecclesiæ perduellibus exagitari cœpit: Quamobrem Roma Viterbium adijt. Dum hæc agerentur, tristis nuncius ex Oriente allatus, curas Pontificis, & Cardinalium omnium onerauit, atque animos omnium, a minore molestia, ad summum timorem traduxit: Edessa vrbs in Mesopotamia trans Euphratem a Sarracenis capta & direpta cum maxima Christianorum strage. Duobus hisce malis accurrere dum vellet Eugenius, in primis pacata Roma, Arnaldum Germanum, turbatorem, & concitatorem, ex eadem Vrbe eijciendum curauit: mox Romam rediens, & faustis acclamationibus a Clero, Populoque receptus, ad Ludouicum Francorum Regem Litteras dedit de sacra expeditione: quam & S. Bernardus Abbas flagranti animi studio, & summa orationis grauitate prædicare instituit. Post hæc Eugenius, vt Christi bellatores excitaret Pisanos viros, Pisas contendit, a quibus omnibus ingenti honore exceptus, paulò post in Franciam progressus, a Ludouico Rege, & a Gallis omnibus eximiè cultus, Conuentum celeberrimum Carnuti habuit anno Domini 1146. quo conuenere ex Gallis Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates: adstitit & Rex cum Principibus Regni: indicitur expeditio Syriaca aduersus Sarracenos: eligitur Bernardus magnus Abbas in Ducem, & totius militiæ Principem. Præstò est & Conradus Rex Romanorum, qui cum Episcopis Germaniæ multis, & Principibus, ac Populis, Crucem accepit. Pisani, ac Ianuenses, alijque ex Italiæ Primoribus quamplures instructa classe adfuere; vt terra, marique Christianorum Cruce signatorum exercitus videretur innumerabilis, & formidabilis. Occulto tamen Dei iudicio, in illis Orientalium partibus, totus ferè peffundatus est, & contritus; Græcorum in primis dolo & arte Pelasga. Id quod Niceta & ipse Græcus, ita testatur:

Exagitatus ab Arnaldistis Schismaticis.

Eosdem Vrbe expulit.

Aduersus sarracenos turbas in Oriente excitantes, mira sollicitudine laborat.

Bre-

Nicetæ Hist.

Breuiter vt dicam, nullum mali genus fuit, quod Imperator Manuel, non vel ipse in eos machinaretur, vel alijs machinandi auctor esset: nempe, vel calcem farinæ Græci miscerent; vt scilicet eorum posteris perpetuis monumentis ab adiuuandis Romanis deterrerentur. Idem & Turcæ imitati sunt, Manuelis litteris ad bellum Alemannis faciendum concitati: in quorum manus proditione ductorum nescientes trucidandi sunt traditi. Huic ingenti malo & aliud nostri addidere. Nam orta contentione inter Principes, vnius anni triuere tempus, & nihil penitus dignum memoria peregerunt. Cumque proximè accepturi essent Damascum in deditionem, inconsultè nimis circumuenti proditionibus, soluere coacti sunt obsidionem. Plura, si desideras, tu pete a Tyrio.

B. Eugenius 3. PP. multis miraculis illustratus.

Denique Eugenius Pontifex etiam maximus, Pisanæ gloriæ æquè ac Romanæ Ecclesiæ lumen mirificum; cuius gratia a nobis superiora sunt dicta, anno 1153. 8. Id. Iul. diem obijt Tibure, in Basilicam S. Petri Romam inde translatus: quem plurimis illustratum miraculis testatur Goffridus huius temporis Scriptor. Verùm ex plurimis illis miraculis ad Sanctissimi Papæ Sepulchrum, Romæ, in Basilica S. Petri eius intercessione patratis, nonnulla refert Chrisostomus Manriquez in suo Fasciculo Sanctorum Ordinis Cistercienfis, ab illius temporis Scriptore, qui ea se vidisse, & probasse testatur.

Goffridus Vit. S. Bernard. lib. 5. c. 2.

Sed (quod maioris momenti æstimare debemus) Otto Frisingensis Episcopus, eius etiam temporis Scriptor, initia Pontificatus eiusdem Beatissimi Pontificis Eugenij recensens, affirmat: *Dum Legati Armeniæ Episcoporum, eorumque Metropolitani, eundem Pontificem Viterbij audirent, ac obedientiam sponderent, in aliquibus tamen, quoad Missæ Sacrificium, a Romana Ecclesia discrepare se vltro manifestarent; Pontifex doctrinæ verbis primum, mox miraculo per eum Dominus de erroribus admonitos esse voluit. Siquidem in B. Martini octaua, quando Dedicatio Ecclesiæ B. Petri celebrari consueuerat, Summo Pontifice Diuina mysteria agente, splendido fulgore radium Solis super caput eius coruscare, & in ipso duas columbas ascendentes, & descendentes vidit ex ijs Legatus vnus: cum diligentissimè hac, illacque oculos circumferret, nullumque aditum, per quem lux illa transfunderetur, inueniret, Deificum hoc esse cognoscens, ad obedientiam Romanæ Sedis cum Legatis socijs amplius accensus, cunctis, quæ viderat, aperuit.* Hactenus Otto Episcopus de insigni sanctitate Eugenij Pont. Max. III.

Otton. Frising. Histor. lib. 7. c. 33.

Etiam viuens miraculis claruit.

Denique (vt Christianorum omnium, non modò Pisanorum, de

de partis in terra Sancta victorijs, ac triumphis, felicitati & gloriæ, etsi tristem coronidem imponam) anno Domini octogesimo septimo supra millesimum centesimum, Gregorius Papa VIII. cum audisset, captum esse Regem Hierosolymitanum, & Crucem Dominicam, & ciuitatem sanctam Hierusalem, tristi nuncio perculsus ingemuit, & vi doloris anxius, tam enormem Christiani nominis iacturam inconsolabiliter deplorauit: qui duobus ferè mensibus, quibus sedit, suæ pietatis digna monumenta reliquit; cum in primis pro subsidio terræ Sanctæ, ab vniuersis Christi fidelibus, quibus & Litteras dedit, quæ adhuc extant, plenariam Indulgentiam largitus, auxilium vehementer efflagitat. Quamobrem Ferraria, vbi in demortui Vrbani III. locum ipse suffectus fuerat, xiii. Kal. Nouembr. statim Pisas contendit; ibique (pacis primùm Pisanis cum Genuensibus) tanquam sapientissimus Architectus, consilio in primis & Viribus Pisanorum, magnæ molis construendæ iecerat fundamentum; quod mors improba intercepit ad 17. Kal. Ianuarii. Morbo namque repentino oppressus, & clarissima lux orbis extincta est, & Sanctissimi Pontificis vota, & pij conatus defecere. Corpus in Cathedrali Pisana honorificè sepultum. Senatus, Populusque Pisanus Pontifici de Christianorum Republica, benemerentissimo, religiosè parëtauit.

Gregorius 8. dū audisset captum a Saracenis Christi Domini sepulchrū n. dolore obijt.

Gregor. 8. Litter. ap. Roger. Houed. in Anal. Et Neubrig. l. 3. c. 20.

Plura adhuc numero & dignitate & magnitudine gloriosa Pisanorum facinora pro Sede præsertim Apostolica, atque Romana Ecclesia adducenda restant, tam ex ipsorum Pisanorum, & Romanorum, quàm aliorum maiorum Gentium historijs. Sed breuitati consulentes, pluribus omissis, vnum illud, quod alij iniusto præterire silentio, nequaquam nos prætereundum censuimus. Scribunt enim nonnulli, solos Gallos Venetis tantùm iunctos, expulso Græcorum Imperatore, Vrbem cœpisse Constantinopolitanam; cum reuera Pisanos etiam (triremium ac nauium classe armato milite instructa) interfuisse: atque ex eo certamine victoriam ipsos quoque reportasse, certò certiùs constat ex bonorum Dominio, quod in parte illis cessit tam in eadem Vrbe, quàm in eius Vrbis Imperio, cum Galli obtinuissent Imperatorem, Balduinum scilicet Flandriæ Comitem; Veneti verò Patriarchā, Thomam Maurocenum: quos (præeunte auctoritate Maximi Pont. Innocentij III.) ad Septimum Kal. Maij, die S. Marci, anno Dom. 1204 elegerunt Sedis Apostolicæ Legati, ex Gallia Episcopi duo, Niuelo Suessionensis, & Garnerius Trecensis: ex Syria Episcopi etiam duo, P. Bethlemita, & . Ptolemaita .. ..

Pisani cum Gallis & Venetis aduersū Græcos pro Imperio Cp. decertarūt

Sed quod ad Pisanos spectat, extant Litteræ eorundem Legato-

Has Legat. Episc. litteras hab. ex Arch. Eccle siæ Pisanæ.

Franci cum Pisanis Vrbem Cp ceperunt.

rum, quæ veritatem omnem confirmant hisce verbis: *Niuelo Dei gratia Suessionensis, G. Trecensis P. Bethlemitanus, Episcopi, omnibus, ad quos præsentes Litteræ peruenerint, in Domino salutem. Nouerint vniuersi, quòd cum vrbs Constantinopolitana capta Dei virtute, à Francis fuisset, Pisani, qui captioni Vrbis interfuerant, propter incendium, Ecclesijs, & Ecclesiasticis indigentes Sacramentis, Ecclesiam S. Saluatoris Apologotheto sitam, prope Campum eorum, cum omnibus pertinentijs eius circa se positis, humiliter postularunt, in qua eis competenter Diuina possent officia ministrari. Quorum petitionibus intuitu, probitatis eorum & deuotionis, quam erga sacrosanctam Romanam Ecclesiam habere noscuntur, benigniùs annuentes, dictam Ecclesiam cum omnibus eius pertinentijs iuxta ipsam positis, pro iam dictis Pisanis, Priori eorum, Sacerdoti scilicet Benenato, & Clero, qui Romano Pontifici in dicta Vrbe tunc temporis erat obediens, concessimus: Ita quòd ipsi, & eisdem in præfata Ecclesia substituendi, dictis Pisanis, & eorum Successoribus Sacramenta debeant Ecclesiastica ministrare: salua in omnibus Summi Pontificis, & omni auctoritate maiori. Quod vt notum omnibus habeatur, & ratum, præsentem paginam nostrorum Sigillorum testimonio communiuimus Dominicæ Incarnationis anno* 1205. *Indictione* 8. *Mense Septembri*. Captioni ergo Cp. Vrbis Pisani vtrique interfuerunt.

Has etiã Legat. Episc. litteras hab. ex Arch. Eccl. Pisanæ.

Hoc ipsum quoque confirmarunt patentibus suis Litteris Constantinopoli datis, Apostolicæ Sedis à Latere Legati in Imperio Romaniæ, Petrus Tit. S. Marcelli Presbyter Card. Benedictus Tit. S. Susannæ Presbyter Card. Ioannes Tit. S. Praxedis Presbyter Card. Tandemque Honorius PP. III. sub Datum Signiæ, Idib. Iulij, Anno Pontificatus eius septimo: is est, Christi Domini 1223. Quorum verò Diplomatum seriem (ne sim longior) hìc omittendam duxi: illorum tamen summa est: Confirmarunt Cardinales iam dicti Apostolicæ Sedis Legati, Pisanæ Reipublicæ, eiusque nomine, Priori Ecclesiæ S. Saluatoris, propè Domus, & Campum eorundem Pisanorum: nec non alteri eorundem Pisanorum nomine, Priori Ecclesiæ S. Petri, vtraque Constantinopoli sita, cum eisdem Ecclesijs, ac Monasterijs, atque omnes eorundem terras, vineas, possessiones, Proastia, reditus, beneficia, atque vniuersa illorum bona tam Constantinopoli, quàm Chalcedone, & in earum diœcesibus existentia: quæ habere debent Pisani ex initæ pacis forma cum Gallis, & Venetis facta: quæque ijdem Cardinales Legati sub sola Domini Papæ protectione firma esse decreuerunt. Quemadmodum Tertius Honorius sub B. Petri, atque

Pisani bona quamplura Constantinopoli & Chalcedone possident.

Apo-

Apostolica protectione suscepit. Hoc autem, quia *Considerantes deuotionem (inquit Maximus idem Pontifex cum ijsdem Sedis Apostolicæ Legatis) quam ad Romanam Ecclesiam Pisanos fideliter habere cognoscimus: attendentes quoque obedientiam, & fidem, quam ijdem, qui inter spinas Græcorum positi, eidem Romanæ Ecclesiæ omni tempore obseruarunt.* Pisanorumque Annales, quorum testimonium ideo postponendum esse voluimus, ne de facilitate argueremur, superioris facti historiam breuissimis hisce verbis meminere: *Anno Domini 1204. Constantinopolis a Pisanis, & Venetis capitur: postea verò anno 1262. a Paleologo Imp. Græcorum recuperata est.*

Pisanorum pietas erga Sedem Apostolicam.

Annales Pisani.

Cæterùm & si præclara fuerunt Pisanorum gesta pro Christiana Republica corporalibus armis comparata, multò præclariora fuerunt spiritualia eorundē arma, quibus Dei gratiam, Deiquegloriam comparare studuerunt. Huius autem rei argumento sint innumeræ Ecclesiæ, Monasteria, Hospitalia, aliaque Deo sacra loca, non solùm Pisis, & in Comitatu Pisano, verū etiā in alijs per Occidētē, & Orientem regionibus ab eisdem fundata, extructa, ac dotata.

Aliæ Pisanorum laudes spiritualibus armis cō paratæ.

Quid de Religiosis illorum dicam ad loca sacra peregrinationibus? quàm Deo gratæ & acceptæ extitere, accipe ex multis vnum a fidelissimo Scriptore Paulo Bernriedensi relatum. Is enim, dum Gregorij VII. Pontificatus exordia describit, ita inquit: *Per idem tempus quidam Pisani pernoctabant in Basilica B. Petri gratia orandi, cum ecce vident ipsum Principem Apostolorum in eadem Domo sua, cum hoc prædestinato hærede suo deambulantem, eique præcipientem: Vt stercora diuersorum iumentorum, quæ sparsim illibi iacere videbantur, in saccum, qui cominus haberi cernebatur, congereret, & dorso imposito egereret. Et quidem per hæc stercora, luxurias & spurcitias diuersorum hominum, maximè autem Nicolaitarum, & Quarti Henrici patroni eorum significari, in promptu est, &c.* Ita Bernriedensis.

Paul Bernriedensis Vit. Greg. 7.

Nec reuera mirum, si Pisani a nascente Christiana Religione, erga S. Petrum Apostolorum Principem, peregrinationibus, vigilijs, atque orationibus frequentes, ac feruentes essent, quando ille Roma a Claudio Imp. expulso, anno Christi quinquagesimo primo rectà Pisas contendens, illius populum Euangelij prædicatione ad Christum conuertit, virum dedit inter Pisanos fide, ac moribus conspicuum, a se Petrum in Baptismate vocatum, qui tamen Perinus ipse humilitatis gratia dici voluit, eiusdem ciuitatis Episcopum ordinauit. Extat prope eandem Vrbem ad gradus maris locus, in quo idem Apostolus primùm (post Syra-

S. Perinus I. Episc. Pisanus a B. Petro Apostolo ordinatus.

cusas, Neapolim, & Romam) Altare marmoreum in Italia erexit, vbi immaculatas Deo obtulit hostias: Cuius rei gratia Pisani ibidem exædificarunt Ecclesiam, quam postea dum S. Clemens Papa in honorem Beatissimi Magistri consecraret, atque Altare illud marmoreum chrismate illiniret, de ipsius naribus aliquot sanguinis guttulæ distillauerunt: quæ adhuc hodie recentes apparent, magnaque in veneratione habentur: atque ea Ecclesia S. Petri ad Gradus vocitata est: quamque ante paucos annos ruinæ ferè proximam (eadem erga eundem magnum Dei Apostolum deuotione motus) Perillustris Dominus Franciscus Caietanus, religiosus vtique Pisanus Patritius, Gentilis meus, non modicis, proprijsque impensis nobiliter instaurandam, picturisque elegantibus exornandam curauit.

Frãcisci Caietani pietas.

Porrò quemadmodum, Petrus, dum in humanis ageret, Pisanos adeo amasse cognoscitur, ita in cælis degens, quatuor suis Successoribus Romanis Pontificibus (præter innumeros sacros Heroes alios) Dei intercessor eosdem condecorauit. Metropoliticæ verò Tusciæ Pisanæ huius Ecclesiæ Archipræsules recensuit Ferdinãdus Vghellus, Abbas Benedictinus Cisterciensis, in sua Italia sacra: in qua totius Italiæ Ecclesiarum Archiepiscopos, atque Episcopos, eorumque res gestas summo labore descripsit.

Ex Pisanæ Reip. nobilitate Romani Pontifices Maximi quatuor.

Eugenius fuit primus eius nominis Papa III. Petrus Bernardus Paganellus antea vocatus, Ioanne Patre ex Dominis Montis magni, Pisis ad V. m. p. distantis oppidi (vt nos ex Reipublicæ Pisanæ, atque Ecclesiæ illius Annalibus, alijsque eius temporis monumentis obseruauimus) non obscuris (vt perperam recentiores affirmant) natalibus, sed ex primaria eiusdem Reipublicæ nobilitate: immo non solùm Patre, verùm etiam Maria Caietana matre exortus: qui ex Archipresbytero, vel iuxta alios, Vice-Domino Ecclesiæ Pisanæ, Benedictinus Monachus Cœnobij Claræuallensis in Francia, sub disciplina S. Bernardi Abbatis effectus, cum prius diceretur Petrus, in monachatu etiam Bernardus a magni Magistri nomine dictus, ac non longè post ab eodem Bernardo Pisano Monasterio S. Zenonis, indeque ab Innocentio Papa II. Monasterio Trium Fontium prope Romam præfectus, eidem in Pontificatu successit, anno Christi 1145. Vitæ sanctitate, ac miraculis clarus. Progenitorum, eisque Insignia fuere Griphus sanguineus in scuto argenteo, cuius rostrum ad partem prospicit dextram.

1. B. Eugenius III. patria & origine Pisanus.

Ex Abbate trium Fontium, & S. Bernardi Discipulo fit summus Põtifex.

Alter fuit Alexander III. Papa, Rolandus Bandinellus antea dictus, Rainucio nobili viro Senensi patre, Bandinello auo, Tedda

2. Alexãder III. Patriã Pisanus, origine Senensis.

da matre, ex primaria Vice-Comitum nobilitate Piſana Piſis natus (vt hos ex ſupracitatis Piſanis monumentis hauſimus) a pueritia Clericus ſæcularis in Eccleſia Piſana, quæ nunquam fuit Regularis S. Auguſtini (vt non minus erroneè, quàm audacter aſſeritur ab Auguſtinianis Canonicis) religiosè nutritus: moxque eiuſdem Eccleſiæ Canonicus factus, fama ſanctitatis magni Abbatis Bernardi motus (vt ex eiuſdem ætatis, alijſque optimæ notæ Scriptoribus colligitur) cum ſupradicto Petro Paganello, in eodem Gallicano Claraualleſi Monaſterio Monachum induit: atque ex Monacho S. R. E. Cardinalis ab eodem Tertio Eugenio, ſuo condiſcipulo factus, tandemque Pontifex Maximus Alexander III. creatus eſt, anno Chriſti 1159. Progenitorum, eiuſque Inſignia, extitere ſcutum aureum; magnæ nobilitatis argumentum. Quo Pontifice Maximo, & Piſanæ Reipublicæ erga Sedem Apoſtolicam, eiuſque Romanos Pontifices deuotio, & Caietanæ Familiæ dignitas etiam enituit. Nam cum anno Domini 1177. ingens illud ſpectaculum, quo Fridericus I. Imp. abiurato Schiſmate, eundem Alexandrum III. Verum Chriſti Vicarium, Paſtoremque, & Patrem ſuum confeſſus eſſet, atque vniuerſum ferè Chriſtianum Orbem Venetias aduocaſſet, adfuit Andreas Caietanus Eques, ac Conſul cum alijs Reipublicæ Piſanæ ſocijs Conſulibus, ac triginta ſeptem ex primaria nobilitate Equitibus: qui & Piſanæ ſuæ Reipublicæ, & ſuo nomine, Alexandrum Pont. Max. (ſeque, ſuaque offerens omnia) reueritus, ac veneratus eſt. Fortunatus Vlmus Congregationis Caſinenſis Abbas eruditiſſimus, in Hiſtoria de Aduentu Venetias Alexandri III. ex Chronico Veneto dum numerat eos Principes, Præſules, ac Nobiles, qui ibidem ea de cauſa aduenere, numerat etiam Piſanos Conſules cum nobilibus 37. ibidem interfuiſſe. Verùm eo anno 1177. inter alios Conſules præſidiſſe etiam Andream Caietanum Equitem, ex eiuſdem Reipublicæ monumentis nos animaduertimus.

Ex Monacho in Gallijs Claræuallenſi, & S. Bernardi Diſcipulo, fit S. R. E. Card. mox Maximus Pótifex.

Andreas Caietanus, Eques & Coſſ Piſanæ Reip. ad Alexandrũ 3. Orator.

Fort. Vlms Hiſt. de Aduent. Venet. Alex. III. pag. 61. in fin.

Tertius præterea Romanus Pont. prodijt anno Chriſti 1379. ex Piſana etiam nobilitate, Vrbanus VI. Bartholomæus Perignanus antea vocatus, Neapoli natus (& vt produnt eiuſdem ciuitatis Scriptores) apud Plateam Nidi in Vico nobilium de Offeriis: (vnde Onuphrius Panuinius falsò dixit: In platea Vindi, & Vico Inferni) Nicolao Patritio Piſano patre, Margarita Brancatia, nobili Neapolitana, matre, Auo autem Bartholomæo Scaccerio ex nobilibus de Libra facta, ſeu Ripa fracta: quorum Familia inter ſeptem principes in Piſana Republica connumerabatur, atque ex Dominis caſtri Perignani in agro Piſano ſiti. Quæ, præclara Fami-

III. Vrban. VI. Neapoli natus Patre Piſano.

Panuinij error lib. de Pontificibus Rom.

milia iure gloriatur inter alios Illustres Viros, cælo peperisse magnum illum Ecclesiæ Confessorem Rainerium: Qui inter Sanctos recensetur in Martyrologio Romano ad xv. Kal. Iunij: obijtque anno Christi 1161. Hæc nos ex Annalibus & Historiis Pisanis, quorum plerique Scriptores, & præsertim Rainerius Sardus, eundem cognouere Vrbanum Pontificem. Quare non immeritò reprehendendi veniunt Auctores quidam recentiores, qui confundere ausi sunt Neapolitanam, siue Pisanam Familiam hanc Perignanam, quam falsò Prignanam vocarunt, Pisis ex Scacceria non totis trecentis annis oriundam, cum Familia Prignana nobili Salernitana, quæ ante quadringentos, & amplius annos, Domina Castri Prignani, non longè ab eadem ciuitate Salernitana distantis, claruit. Cæterùm Scacceriæ Pisanę Familię Insignia, tres enses sunt argentei, a dextris ad sinistram deorsum ducti, quorum capuli aurei sunt in area sanguinea. Nicolaus Vrbani VI. pater Pisis Neapolim veniens, auitis hisce Maiorum suorum Insigniis prętermissis, Aquilam cęruleam in aurea parma sibi, suisque posteris deferendam voluit. Cum Salernitana Prignanorum Familia non Aquilam, neque enses tres deferat, sed argenteum Canem ad dexteram scuti rubri ascendentem, & ab inferiori parte eiusdem scuti, ad superiorem sinistrę cęruleum Sceptrum ducit, in cuius cuspide aureum extat lilium.

S. Rainerius nobilis Pisanus.

Quartus denique numero Romanus Pontifex, etiamsi natione Neapolitanus fuerit, origine tamen Pisanus extitit, Paulus IV. creatus anno Christi 1555. Ioannes Petrus Caraffa antea vocatus, Ioanne Antonio, inter Neapolitanos Proceres spectatę virtutis viro, Patre; Diomede Matalunę Comite, Auo, progenitus. Et quidem Caraffarum Familiam ex Sigismundorum Domo, quę inter nobiles, & primarias in Pisana Republica connumerabatur, prodiisse, cum recentioribus antiqui etiam Scriptores, quos alibi citasse meminimus, affirmant. Adhęc illud aliud accedit argumentum non sanè negligendum, vtriusque nempe Familiæ, tum Sigismundæ Pisanæ, tum Caraffæ Neapolitanæ Insignia Gentilitia simillima omnino esse. Nam Sigismunda, quemadmodum & Caraffa, Fascijs tribus argenteis, siue aureis vtitur pro Insigniis in vmbone rubro ad fasciarum mensuram partito.

IV. Paulus IV. Parentibus natus Neapolitanis, origine Pisanis.

Insignia Sigismundorũ Pisanorum, cum Caraffis Neapolitanis eadem.

Cæterùm, vt scriptò quodam perantiquo monumento a claræ memoriæ Camillo Gualando Episcopo Cæsenatensi nobis ostenso, Florentiæ, anno Christi 1596. certè cõstat: Sigismundũ, Gualandum, & Lanfrancum, fratres tres nobilissimi cuiusdam Coloniensis Viri filios, cum Ottone II. Imp. circa annum Domini 980. Pisas

con

contendisse, totidemque Familias ibidem propagasse. Quid? quòd Pontifex ipse, eò quòd Pisanum origine se esse cognosceret, Pisano audito nomine, animo exultabat: quinimmo & Pisanos amasse, & Pisanos honoribus cumulasse, ex Pontificiis præcipuè ipsius Rescriptis certè constat. *Hic est ille maximus Pontifex, qui dum esset Archiepiscopus Teatinus, cum B. Caietano Tianeo, Inclytum Ordinem Clericorum Regularium Teatinorum instituit; qui cum votis alijs religiosis votum paupertatis etiam in communi strictè obseruant. Veruntamen antequam idem Caraffa Archiepiscopales capesseret Infulas, sub S. Benedicti Regula vitam monasticam egisse Neapoli in Monasterio S. Seuerini, tradit Consaluus Illescas, scriptor eidem Caraffæ coætaneus, atque etiam ex testimonio Ioannis Baptistæ Folengij Monachi Casinensis Monasterij S. Benedicti non longè ab Vrbe Mantua, & Abbatis S. Mariæ de Pira, ipsiusmet iam Pontificis Maximi familiaris, ac pro informatione Monachorum Benedictinorum ad Hispanias ab eodem legati. Extat apud me ipsius Pauli IV. Breue, datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 8. Nouemb. anno 1555. Pontificatus eius primo, pro hac ipsa Legatione, in hunc modum: Dilectis filijs, Ioanni Baptistæ Folengio Abbati Monasterij S. Mariæ de Pira, & Euticio de Sancto-Angelo, Monachis Ord. S. Benedicti, Casinensis, aliàs S. Iustinæ Congregationis, Paulus Papa IV. Dilecti filij, salutem & Apostolicam benedictionem. Gregis Dominici curam gerentes vniuersalem, &c. Consalui vero Illescas testimonium Hispanicè descriptum, hoc est: y Algunos dizen, que fue Monge de San Benito; afirman que tomò el habito de aquella santa Religion en el Monasterio de San Seuerino de Napoles. y si es ansi, como lo oy a personas de mucha authoridad, que afirmauan yuerlo oydo a Folengio Monge Casinense, al quale embiò el mismo Paulo Quarto a visitar a España los Monasterios della.* Gratis igitur contrarium asseruisse cognoscuntur Arnoldus VVionus, & Antonius Caracciolus, viri alioqui eruditissimi, atque amicitiæ nexu nobis iuncti, Scriptores tamen recentissimi, vt pote centum & amplius annis ab ætate eiusdem Caraffæ distantes. Verùm hæc præsenti argumento sufficiant: Reliqua enim alibi opportuniùs prosequemur.

Ex Monasterio Casinensi S. Seuerini Neapoli, fit Archiepisc. Teatinus, mox cum B. Caietano Ordinem instituit Clericorum Regular. Teatinorum.

Cōsal. Illesc. Histor. Pontifical. p. 2. l. 6. c. 30.

Arnold. VVion. Lign. Vitæ. l. 2. c. 4. & Anton. Caracc. Vit. Pauli 4. in princ.

Cæterùm, cum soli Pisani, ante gloriosum illud Vrbani II. Classicum pro recuperatione terræ Sanctæ, centum & amplius annorum spatio (vt Summi quique Pontifices Apostolicis suis Literarum testificationibus certissimum reddidere) contra Sarracenos validissimè decertarent, & plurimas de inimicis Fidei victorias consequerentur, mirum in modum & diuitiis, & rerum gestarum

Diploma Vrbani 2. Paschalis 2. Gelasij 2. Calisti 2. Honor. 2. Innocent. 2. Eugen. 3 & aliorum.

rum gloria, & Imperii magnitudine floruerunt. Quamobrem & clarissimam Pisanorum famam fecere etiam bella cum maximis Principibus terra, marique gesta: quæ tantis eos laudibus cumulauere, vt MARIS DOMINI (quod superius pluribus asserebam) vocarentur. Postquam vero, peccatis exigentibus, eorum vires & a Christianis atteritæ exaruerunt, vna etiam vox ab Oriente audita est, lamentantium, ac lugentium interfectos populi Dei, & ciuitatem sanctam Hierusalem hostili peruasione vastatam. Sed ad Pandulphum de Gelasio nostro scribentem denuo reuertamur.

Contritis Pisanorũ viribus, sacrosanctum I.C. Sepulchrum a Mahumethanis inuasum est.

(32) *adde alia ex folio seq.*

PORTVM VILLÆ S. ÆGIDII SANVS CVM SVIS OMNIBVS, ET INCOLVMIS ATTIGIT. * Ibi cum esset apud S. Ægidium idem Gelasius Papa, Priuilegium dedit Ecclesiæ Toletanæ, de quo ista tantum mutilata, sed ex Registro accepta Gelasij, his verbis: *Gelasius Episcopus, seruus seruorum Dei. Reuerendissimo fratri Bernardo Toletano Primati, eiusque successoribus Canonicè substituendis. in perpetuum. Charitatis est bonum proprium. congaudere profectibus aliorum, &c. Idcirco. Prædecessorum nostrorum Sanctæ memoriæ Vrbani* II. *item Paschalis* II. *vestigijs inhærentes, tam tibi, quàm tuis successoribus Toletanæ Ecclesiæ Cathedram illustrantibus, totius Hispaniæ Primatum, largiente Domino confirmamus, salua tamen Romanæ Ecclesiæ auctoritate, & Metropolitanorum Priuilegijs singulorum, &c.* Post hæc subscriptio, & tempus datæ his verbis: *Ego Gelasius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus subscribo ✠ Signum manus meæ, Deus in loco sancto suo. Datum apud S. Ægidium, per manus Chrisogoni S. R. E. Diaconi Card.* 7. *Id. Nouembr. Indictione* 12. *anno Dominicæ Incarnationis* 1119. *Pontificatus autem Gelasij* II. *Papæ anno* I. Hucusque in codice.

Gelasij Priuilegium Ecclesiæ Toletanæ concessum.

Inter alios, qui ad S. Ægidium occurrerunt Gelasio Pontifici, fuit Northbertus auctor Ordinis Præmonstratensis; qui ab eodem Pontifice munus prædicandi Euangelium impetrauit: cumque Gelasius voluisset eum apud se retinere, non acquieuit. Rem gestam accipe ab Hugone Abbate eius temporis Scriptore fidelissimo; ait enim: *Pede igitur nudo, tunica lanea, & pallio sibi sufficiente, sine tecto, sine certo domicilio, virtute animi, horrendas hyemes, & asperam glaciem superans, solo Christo duce, cum duobus singularis propositi comitibus, proficiscitur versus S. Ægidium. Quò cum peruenisset, ibique gratia Dei ordinante, qui sperantes in se non relinquit, Gelasium Papam, qui successit Paschali, inuenisset, confessus est ei voluntatem, propositum ani-*

S. Northbertus Archiep. Gelasiũ Papam conuenit.

In vit. S. Northbert. ap. Sur. to. 3. & ab eo Sigismundus Koel. cap. 9.

animi sui, veniamque de hoc specialiter, quod duos simul supremos Ordines contra Canonum Instituta susceperat, & a præfato Pontifice, postulans, impetrauit. Papa verò videns prudentiam eius, & spiritum Dei habitantem in eo, voluit eum secum retinere: at ille rogans, & obsecrans, ne hoc ipsum obedientia cogeret, exponebat, qualiter se ipsum totum in aulis Regum, ac pompis Pontificum lasciuiendo dissipasset; & quod id, quo inuitaret eum, iuuentuti suæ, vel assumptæ pœnitentiæ minimè congrueret. Quòd si Canonicum, vel Monachum, aut Eremitam, seu etiam peregrinum ipsum esse præciperet, libenter ac per omnia se obtemperaturum aiebat. Videns igitur Pontifex constantiam hominis, & deuotionem animi bonam, nec non & persecutionem, quam pro verbo veritatis pertulerat, dedit ei licentiam, & liberam facultatem prædicandi verbum Dei; non solum vbi prius prædicauerat, verùm etiam vbicunque terrarum vellet, & posset; id ipsum ex persona sua monendo & præcipiendo iniungens. Præterea eis, qui prius ex inuidentia ei restiterant, inhibuit, ne saltem simplices prohiberent, si ipsi conciones eius superuacaneas, seu minimè sibi vtiles iudicarent. Et hoc ipsum, vt ratum esset & stabile, auctoritatis suæ Litteris, ac Sigillorum firmauit. Hactenus Hugo Abbas de his, quæ inter Gelasium Papam, & Northbertum Archiepiscopum Magdeburgẽsem, Ordinis Præmonstratensis Institutorem transacta sunt. Hic est ille Northbertus, qui vitæ religiosæ spiritũ & normam hausit a Conone Abbate, eiusque Monachis Benedictinis Monasterij Sigebergensis: atque ideo in perpetuam eius rei memoriam, tum ipse S. Northbertus, tum eius Alumni Præmonstratenses Canonici, Scapulare Benedictinum, Canonicis alias insuetum, supra Canonicam tunicam deferre statuerunt. Gelasius S. Northberti institutũ approbat.

Interea præfatus Papa Gelasius (verba sunt Rogerij de Houeden) per mare Burgundiam venit; & aduentus eius mox Galliæ innotuit; qui 17. Kal. Februarij, missa per Gallias Epistola Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Clericis, & Principibus, conquestus est, se ab Imperatore de Roma violenter expulsum esse, & Bracharensem Episcopum excommunicatum, in Apostolicam Sedem intrusum; simul exhortans, vt ad Matris Ecclesiæ vltionem, communibus auxilijs se se præparent. His discurrentibus per Prouincias Litteris, excitati potentes quique cum mediocribus, occurrere Apostolico, & certatim parabant interesse Concilio, quod ipse disposuit se media Quadragesima Remis celebraturum. Rog. de Houed. Annal p. 1. fol. 474.

Porro Sugerius Abbas S. Dionysij, qui vnus fuit ex ijs, quos

Gallorum erga exulem Pontificem charitas.

Ludouicus Francorum Rex misit in occursum eiusdem Gelasij Pontificis, in Vita eiusdem Regis, quam scripsit, tradit, obtulisse eidem Pontifici, extrema inopia laboranti, primitias Regni; ab eo autem Apostolica benedictione donatus fuisse: paratum verò Ludouicum ipsum adire Cluniacum, si eius vita superstite licuisset. Auctor quoque huius temporis Falco in Chronico Beneuentano testatur, ingenti studio Francos ad exulem Pontificem confluxisse, eorumque munificentia ingentem vim argenti & auri fuisse collectam, ex spontaneis fidelium suas domos euacuantium oblationibus, vt exuli Pontifici subuenirent.

Petrus Cæsaraugustanus Episcopus consecratur a Gelasio PP.

Eodem tempore ab eodem Gelasio Papa consecratur Petrus Episcopus Cæsaraugustanus, primus post recuperatam eam ciuitatem per Ildefonsum Regem anno 1115. vt eiusdem Regis Diplomate reddidit exploratum Hieronymus Blanca, historicus accuratissimus. Bello siquidem deuictis Sarracenis, ipsaque nobilissima ciuitate, ac perillustri antiquis sanctorum Martyrum memorijs, e Sarracenorum manibus vindicata, idem Rex maximè pius, valde sollicitus, vt Christanæ Religionis cultus diu exul cum honore postliminio redderetur, ad Romanum Pontificem Gelasium mittit consecrandum electum Petrum: quem suscipiens, benigno, promptoque animo idem Pontifex Episcopũ consecrauit, eundemque ad suam remittens Ecclesiam, has illi Litteras dedit:

Litteræ Gelasij extant ap. Hieron. Blancam in Comment. rer. Aragoniæ.

Gelasius PP ad Cæsaraugustanos scribit.

Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei, Exercitui Christianorum ciuitatem Cæsaraugustanam obsidenti, & omnibus Catholicæ fidei cultoribus, Salutem & Apostolicam benedictionem. Litteras deuotionis vestræ inspeximus, & petitioni, quam pro Cæsaraugustano Electo ad Sedem Apostolicam direxistis, fauorem libenter accomodauimus. Eundem ergo Electum nostris, tanquam B. Petri manibus, largiente Domino, consecratum, remittentes ad vos, benedictionem vobis Apostolicæ visitationis impendimus, Omnipotentis Dei æquam misericordiam implorantes: vt per Sanctorum preces & merita, opus suum ad honorem suum, & Ecclesiæ suæ dilatationem, vos faciat operari. Et quoniam & vos ipsos & vestra extremis obijcere periculis decreuistis, si quis vestrum, accepta de peccatis suis pænitentia, in expeditione hac mortuus fuerit, nos eum, Sanctorum meritis, & totius Ecclesiæ Catholicæ precibus, a suis vinculis peccatorum absoluimus. Cæterùm qui pro eodem Domini seruitio vel laborant, vel laborauerint; & qui præfatæ Vrbis Ecclesiæ a Sarracenis & Moabitis dirutæ, vnde reficiatur, & Clericis ibi Deo famulantibus, vnde pascantur, aliquid donant, vel donauerint, secundum laborem suorum, & beneficiorum suorum

Indulgẽtias impertitur.

rum Eccleſiæ impenſorum quantitatem, & Epiſcoporum arbitrium, in quorum Parochijs degunt, pænitentiarum ſuarum remiſſionem, & indulgentiam conſequantur. Datæ Aleſti IV. id Decembr. His acceptis, idem Petrus ordinatur Epiſcopus Cæſarauguſtanus, ſuis additis Litteris (quas etiam refert idem Hieronymus Blanca) eiuſmodi Indulgentiarum Diploma per vniuerſum Chriſtianum Orbem promulgandum ſtuduit.

Cum autem perueniſſet, vt dicebam, in Gallias Gelaſius Papa, ad continendos Catholicos Germanos in fide Apoſtolicæ Sedis, legat ad eos Cunonem Card. Epiſcopum Præneſtinum benè notum (vt qui antea ſub Paſchali prædeceſſore ea ſumma cum dignitate fuerat legatione perfunctus) qui inſtar fulguris coruſcantis abiens, & rediens, excommunicationis fulmen in Imperatorem, in duobus, quæ congregauit Concilijs, magna animi conſtantia explofit intrepidus. De his enim Vrſpergenſis Abbas in primis hæc habet: *His temporibus Cono Præneſtinus Epiſcopus Cardinalis, adbuc legatione Gelaſij functus, Synodum Coloniæ cum Teutonicis habuit: vbi Imperatoris omnimodis excommunicationem propalauit. Huic Concilio interfuit Northbertus, poſtea Præmonſtratenſis Ordinis Inſtitutor, tunc autem noſter Conuerſus, in peregrino habitu: ibique ab omnibus in multis accuſabatur, de quibus ſe prudenter excuſabat. Vnde & ſcriptum legitur de eo, quod de Iſmael: quia manus horum omnium contra eum, & ipſe contra hos omnes. At de cauſa Northberti in Vita ipſius Hugo Abbas pluribus agit. Pergit Auctor: Alteram quoque Synodum in Frizlar idem Cono Præneſtinus eadem pro cauſa indixit, qua & habita, eandem quam prius excommunicationem confirmauit (aduerſus Imperatorem ſcilicet) Imperator his auditis, inſuper etiam, quod Principum conſenſus generale, vel curiale colloquium, non multò poſt apud VVirceburg inſtituere propoſuiſſet; vbi ipſe aut præſens ad audientiam exhiberi, aut abſens Regno deponi debuerit: efferatus animo, Italiæ ſuis copijs cum Regina relictis, Germanicis ſe regionibus nimis inſperatus exhibuit.* Hæc Vrſpergenſis de Concilijs Germaniæ auctoritate Gelaſij Papæ celebratis.

Legatio Cunonis Card. in Germaniã a Gelaſio indicta.

Abb. Vſperg ad ann. Chr. 1119.

Concilium Colonienſe contra Imperatorem.

Concilium Frizlar. contra Imperatorem.

Reuertitur Imperator in Germaniam.

In Gallijs autem (vt Falco Beneuentanus ait) Apoſtolicus ipſe ſtabiliuit, vt in ſequenti menſe Martio, Synodum cùm Patribus Franciæ, Teutonicisque celebraret, ibique de Sacerdotij, & Regni diſſidio, longè, latèque habito, Spiritu ſancto mediante, loquerentur. Verùm Gelaſius morte præuentus, a ſe indictum generale Concilium celebrare nequiuit. Synodum nihilominus Viennæ habuit, de qua Vrſpergenſis Abbas: *Hine per Campaniam*

Gelaſius Synodum in Gallijs indicit.

Ab. Vsperg. vbi sup.

cum suis ad Burgundiam transmigrauit, ac Viennæ Synodum congregari constituit: Anno Dominicæ Incarnat. 1119. Dominus Apostolicus Gelasius II. apud Viennam Synodum congregauit, eaque transacta, post paucos dies, in Monasterio Cluniacensi, Vitam præsentem in Domino finiuit. Ita Vispergensis Abbas, Gelasij Pontificis vestigia sequens per Galliam peregrinantis.

Hugonis Monachi ad Pontiũ Abb. Cluniac de Gelasio litteræ.

Sed præstat etiam audire Hugonem Monachum Cluniacensem, qui scribens ad Pontium Cœnobij Cluniacensis Abbatem, Gelasii Pontificis in Gallicanâ profectione comitem: *Assumptus est*, ait, *electione Catholica, & consecratus est Gelasius Papa, vir apprimè eruditus, eleemosynis largus, consilio prouidus. Hic Henrico IV. Romanorum Imperatore contra Ecclesiam sæuiente, declinans ad mare, descendit, nauigio Gallias expetiuit: tibique primum Cursore a Pisis emisso, suum prænunciari fecit aduentum: te enim Cluniaci scilicet Abbatem, in partibus Galliarum, habet Pontifex Romanus proprium, & specialem filium: huic apud S. Ægidium occurristi, huic & multo comitatui suo equitaturas, & alia quam maxima elegantissimè ministrasti; hunc pro maris molestia infirmatum in tuæ solo natiuitatis, quod Pater tuus Petrus, potens, & nobilis Comes Merguliensis, iuri Apostolorum Petri, & Pauli contradidit, & inde accepit; tu Papam officiosissimè confouisti: qui denuo conualescens, & Cluniacum suam peruenire desiderans, Lugdunum Galliæ pertransit, Matisconam descendit; vbi grauissima ægritudine confectus, se Cluniacum perferri instantissimè præcepit. Quo deportatus, summaque reuerentia susceptus, completo Episcopatus sui anno vno, & diebus quatuor, in medio fratrum, circumstantibus Episcopis, & Cardinalibus, in propria Domo, proprius Pastor in pace Cluniaci quieuit.* Hactenus Hugo Monachus Cluniacensis.

Gelasius se moriturum prospiciens, de successore cogitat.

At verò ante obitum, cum se lethali morbo affectum conualescere penitus desperaret, Sanctissimus Pontifex Gelasius, consulere Ecclesiæ periclitanti, minimè prætermisit; cupiens sibi succedere, qui in tanto ventorum conflictu Nauiculam fluctuantem regere posset: ad hoc virum alium præter Cunonem Prænestinum Episcopum, cum neminem sciret esse magis idoneum, tum his, qui aderant, Cardinalibus, vt ipse eligeretur, cæpit exhortationibus agere. Sed quomodo idem vir insignis, Prænestinus Episcopus his se liberarit, ex Falcone Beneuentano, qui tunc hæc scribebat, sic accipe: *Gelasius Pontifex confestim se infirmitatis validæ dissolutione teneri persentiens, Prænestinum accersiri iussit Episcopum, & imponere illi tanti honoris culmen Romanæ Sedis satagebat.*

Falco Benevent. Chronic. edit. Neapol. an. 1626

Præ-

Præuidebat enim se, vt fragilitatis est, corpore dissolui. Audiens itaque Episcopus ipse huiusmodi verba Pontificem proferentem: Absit, inquit, omnino absit, vt tanti honoris, ponderisque cacumen, indignus ego, & infelix suscipiam; præcipuè, cum auxilio Dei, & sæcularium virtute diuitiarum, Romana Sedes temporibus nostris, sub persecutionis flagello dedita, defendi oporteat, & muniri: si verò meis acquiescere velitis consilijs, Viennensem Archiepiscopum, virum vtique religiosum, prudentisque animi, & sæcularibus ornatum virtutibus, ad tale, tantumque patrocinium eligamus. Dei namque consilio, & B. Petri meritis, & Viri huius solatio, Romanam Sedem sub tanta persecutionis periculo diutissimè oppressam, credimus ad serenitatem, triumphumque subleuari. Quid multa? & Gelasio Pontifici infirmanti, & cæteris Cardinalibus, alijsq; omnibus Episcopi sermo complacuit: Nec mora; Archiepiscopum illum accersiri iubent, vt dicta factis compleant, & perseuerent. Quia verò vocatus, viribus totis renuit, seseque tanti Officij culmine indignum clamitabat; tamen cælesti clementia ordinante, ad Pontificalem Infulam, Gelasio ægrotante, & volente, promouetur. Die verò altera adueniente, Gelasius Pontifex, IV. videlicet Kal. Febr apud prædictum Monasterium feliciter ex huius mundi ergastulo migrauit ad Dominum. Hucusque Falco Beneuentanus.

Hoc argumento etiā probatur nobilitas, diuitiæ & potentia Gelasii Papæ Progenitorum.

Sed Pandulphus Pisanus non tantùm Gelasiani temporis scriptor, vt Falco Beneuentanus, verùm etiam eidem Gelasio familiaris, qui præsens adfuit morienti, ipsius ad cælos transitum hisce verbis describit: *Cum iam quasi ad portum fore se deductum congaudens, solita passione correptus, quam a costa Græci pleuritim appellari iusserunt, suis & multis fratribus vndique conuocatis, facta Confessione, ac Corpore cum sanguine Redemptoris acceptis, & iuxta normam Monasticam, strato terræ corpusculo, sancta illa Anima carne soluta est: hinc ad cælum Petro duce conscendens, corpus honorabiliter intra limen Cluniacensis Cœnobij requiescit in pace. Amen. Quem Romani, qui aderant, & qui Romæ remanserant, Clerus & omnis populus defleuerunt: & quasi Patrem Iustitiæ, nolentes consolari, deflebant.* Hæc Pandulphus.

(33) Pandulphi Pisani vit. Gelas. 2. in fin.

Sancta Gelasij anima ad cęlos transfertur.

Veruntamen quę Falco Beneuentanus paulò supra affirmabat de Callisto, tunc viuente Pontifice Gelasio; non electo, sed tamen consensu omnium designato, affirmantur, præter consuetudinem, quod sic videbatur eius temporis necessitas postulare, peractum esse dicendum est, cum tamen ea omnia ipsi incognita penitus.

Porro Cardinales, qui Cluniaci, mortuo Gelasio, creationi Papæ

pę Callisti interfuerunt, cum nullus hucusque recenseat, nos ex eius temporis Scriptoribus, ac monumentis manu exeratis hoc loco annotare voluimus. Sunt autem hi: *Lambertus Episcopus Ostiensis, Cuno Episcopus Prænestinus, Deus dedit Presbyter Cardinalis Tit. S. Laurentij in Damaso, Ioannes Cremensis Presbyter Cardinalis Tit. S. Chrysogoni, Guido Gallus Presbyter Card. Tit. S. Balbinæ; Gregorius Northmannus Romanus, Diac. Card. S. Angeli; Petrus Petri Leonis, Illustrissimi Senatoris Romani filius, & Monachus Cluniacensis, Diaconus Card. SS. Cosmæ & Damiani, qui & auctor præcipuus creationis eiusdem Callisti Papæ; Petrus Diaconus Card. S. Adriani; Chrysogonus Pisanus Diaconus Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano S. R. E. Bibliothecarius, & Cancellarius, Roscemannus Campanus, Monachus Casinensis, Diacon. Card. S. Georgij in Velabro; Amicus Subdiaconus Card. & Abbas S. Laurentij Romæ, foris muros.* His, alijsque pluribus de Romano Senatu Clericis, qui Cluniaci adfuere (Orderico Vitali eius temporis Scriptore etiam attestante) *specialis prærogatiua concessa est, Papam eligere, & consecrare. Intronizatus est itaque Guido Viennensis Archiepiscopus, Regali stemmate exortus, ab adolescentia castus, religiosus, largus in opere Dei feruidus, & multis pollens virtutibus.* Hæc ille.

S.R.E. Cardinales, qui Cluniaci Callistū PP. II. creauere.

Orderic. Vital. hist. Eccl. lib. 12.

(34) *FACTA CONFESSIONE, AC CORPORE CVM SANGVINE REDEMPTORIS ACCEPTIS: ET IVSTA NORMAM MONASTICAM, STRATO TERRÆ CORPVSCVLO, SANCTA ILLA ANIMA CARNE SOLVTA EST.* Quanta cordis contritione, quanta animi demissione obitum suum munierit sanctissimus Pontifex Gelasius, paucis hisce verbis Pandulphus, qui præsens obseruauerat, aperuit. Nam (iuxta Normam Monasticam, strato terræ corpusculo) Gelasium Animam Creatori reddidisse, proculdubio nil aliud est, quàm in Cilicio, & Cinere fuisse mortuū. Optimè quidem sciebat sapientissimus etiam ipse Pontifex, contritos corde, atque humiliatos Deum minimè despecturum. Sed vno, vel altero exemplo rem illustremus.

Gelasus in Cinere, & Cilicio mortuus.

Itaque S. Faustus de S. Mauro Abbate S. P. N. Benedicti discipulo: *Dolor, inquit, lateris grauiter inuasit B. Maurum: qui languore ingrauescente, ante altare B. Martini super Cilicium stratus sui decubans, cum exitum suum viuificorum munisset perceptione Sacramentorum, astantibus, qui relicti fuerant, discipulis, migrauit feliciter ad Dominum.* Redemptus Monachus de S. Isidoro Hispalensi Archiepiscopo, & Benedictino Doctore *Dum in prædicti Martyris (Vincentij) Basilica, iuxta Altaris Cancellum, in*

Faust. Vit. S. Mauri ap. Surio. 1.

S. Maurus Abbas.

Redempt. de obitu S. Isid.

in medio poneretur choro, mulierum turbas longiùs stare praecepit; vt in accipiendo ipse pœnitentiam, virorum tantùm, non illarum, circa eum cerneretur praesentia: &, dum a praedictis Sacerdotibus (Ioanne & Aparcio Episcopis) ab vno cilicium, ab altero super se mitti exposceret cinerem, expandens manum ad cœlum, ita exorsus est, dicens: Tu Deus, qui nostri corda hominum, & Publicano longè posito, dum pectus percuteret suum, dimitti peccata dignatus es: qui Lazarum dormientem: Et post caetera eius generis multa tum orationis ad Deum verba, tum exhortationis ad Clerum, & populum, subdit idem Redemptus: *Completis his omnibus, ad Cellulam reductus, & post diem Confessionis, vel pœnitentiae quartum, pastoralem iugiter curam, & finem suum consummauit in pace.*

hab. pag. 7. in nostr. lib. de trib. Episc Hisp.

S. Isidorus Hispal. Epis.

Sed sacrum hunc moriendi ritum, in Cinere videlicet, ac Cilicio Benedictinis Monachis antiquiorem fuisse, tradit S. Seuerus Sulpitius, dum S. Martini Monachi, & Episcopi Turonensis ad caelos transitum describens, ait: *Recurrit ad nota praesidia, cilicio obuoluitur, cinere conspergitur: cibo, potuque abstinet: orationem noctibus, diebusque perpetuat.* Et iterum: *Foribus obseratis, in medio Ecclesiae cilicio circumtectus, cinere respersus, solo stratus orabat.* Eius verò obitum commemorans: *Itaque cum per aliquot dies vi febrium teneretur, non tamen a Dei opere cessabat: pernox in orationibus, & vigilijs fatiscentes artus spiritui seruire cogebat, nobili illo stratu suo in Cinere, & Cilicio recubans. Et cum a discipulis rogaretur, vt saltem vilia sibi sineret stramenta supponi: Non decet, inquit, filij, Christianum nisi in Cinere mori.*

Ritus moriendi in Cinere ac Cilicio antiquissimus.

Seuer. Sulp. Vit. S. Martin ap. Sur. to. 6.

S. Martinus Turon. Episc. moritur in Cin. & Cilic.

Martinum Virum Apostolicum, immo Apostolis parem, religiosi quique homines sunt imitati. Vnde Scriptor Vitae S. VVilielmi Abbatis Monasterij Roschildensis, in Dania, de eodem Abbate: *Peracta inde sancta vnctione, depositus est super Cinerem, & Cilicium. Sic enim decere mori Christianum, iam olim dixerat Beatissimus Martinus Turonensis Episcopus.* Ita ille. Atque (vt plures alios religiosos Dei Seruos, qui sacrum hunc moriendi morem obseruauere, praeteream) Bernardus Iustinianus, Patritius Venetus de B. Laurentio, Venetiarum Patriarcha, eius Patruo iam iam morituro, sic affirmabat: *Non in pluma Dominus meus, sed in durissimo ligno cubitauit. An non meministis, quid B. Martinus in re simili responderit: Non decere Christianum hominem mori, nisi in Cinere, & Cilicio.*

Vit. S. VVilielmi Abb. ap. Sur. to. 2.

S. VVilielm. Abb.

Bern. Iustin. Vit. B. Laurent. c. 10.

B. Laurentius Iustinian. V. P.

Sed perantiquis omissis, de Carolo Borromeo, Cardinali Archie-

chie-

Carol. a Basil. Pet. l. b. 8. c. 8. Vit. S. Carol. Borrom. chiepiscopo, temporis nostri sanctitatis iubare splendidissimo, accipe, quid Carolus a Basilica-petri scribat: Nam postquam viperrem illum cilicio uti solere testatus esset, adiecit quoque: *Sanctissima igitur hostia celebriter allata, capite, brachijs, toto denique corpore Carolus nitebatur, vt assurgeret: Sed nobis adiuuantibus, se se ita saltem extulit, vt linea veste, ac stola collo inducta, religiose sacrosanctum Viaticum acciperet: quod extrema Vnctio ritè adhibita statim secuta est.* Et post nonnulla: *Cilicium illi cum sacro Cinere, imposuimus ex Instituto veteri: quod ille in Libro Rituum Ecclesiæ suæ renouari iusserat: Ac meritò quidem vel ad eius asperitatem vitæ significandam iderat adhibendum.*

S. Carolus Borrom. Ritum moriendi in Cinere ac Cilicio decreto restituit, & obseruauit.

Formula Ritus moriendi in Cinere ac Cilicio. Quonam autem modo sacer hic piorum fidelium mos a Benedictinis Patribus peragi consueuerit, en ex M. S. veteri Beneuentani Monasterij S. Sophiæ Breuiario, & Rituali, quod sign. num. 4928. Vaticana seruat Bibliotheca, promissum præsto.

Cilicij Benedictio. *Monachi grauissima, & mortali infirmitate detenti, postquam sacræ pœnitentiæ, ac extremæ Vnctionis Sacramentis muniti fuerint; cum visum fuerit ad exitum propinquare, Cilicium benedicatur ita: Pijssime, atque misericordiosissime Deus, apud quem nec post contemptum culpæ reatus præiudicat; nec iustificatio longitudine temporis, sed puritate cordis acquiritur: Quique Niniuitis* Ionæ 3. *ob perfidiæ suæ meritum pauenda subuersione mulctandis ad Ionæ Prophetæ tui prædicationem, Regi eorum, vt saccum indueret, seque cinere aspergeret, ad pœnitentiam, ac humilitatis indicium inspirasti; respice propitius ad deuotionem nostram, ciliciumque istud cælesti benedictione perfunde; qualenus hic famulus tuus (Ill.) qui ob exitus sui munimen in signum pœnitentiæ, ac humilitatis, induendus est, nullam malignorum Spirituum incursibus sustineat læsionem; sed pietate tua, Angelis sanctis suffragantibus, vltrices gehennæ pœnas mereatur euadere, atque cælestis Regni gloriam obtinere. Per Dom.*

Item, Cineris benedictio.

Cineris itē. *Omnipotens æterne Deus, qui omnibus, quos saluare decernis, cor pœnitens tribuis, & pœnitentibus veniam largiris, exaudi nos propitius, & præsta: vt sicut Dauid Regis afflictionem, deposito diademate, pœnitentis, ac peccatum suum cineris aspersione damnantis, per Nathan Prophetam tuum remissionem sceleris approbare dignatus es, dicens: Dimissum est tibi peccatum tuum; ita & huius famuli tui contritionem aspicias; quatenus nostræ semper conditionis reminiscens, quam primi hominis memoriæ imprimere dignatus es his verbis: Terra es, inquiens, & in terram ibis; cælestia iugiter* 2. Reg. 12. Gen. 3.

cor-

cordis obtutu perſpiciat: & quæ te largiente perſpexerit, omnium Sanctorum tuorum precibus comprehendat. Per Dom.

Deinde expandatur cilicium in terra, & ſuper eum cinis, & aqua ſanctificata aſpergantur: & ſic deſuper corpus ponatur. Tunc Sacerdos faciat Crucem de ipſo cinere ſuper pectus eius, ſuper quam aqua ſanctificata aſpergatur. Ab inde tacto ſigno a Priore, conueniant omnes, & incipiant canere Pſalmos ſpeciales: ſequantur Litaniæ, &c. Sed iterum ad Pandulphum de Gelaſio loquentem reuertamur.

HINC AD CÆLVM, PETRO DVCE, CONSCENDENS, CORPVS HONORABILITER INTRA LIMEN CLVNIACENSIS COENOBII REQVIESCIT. Auctor Chronici Cluniacenſis eius Monaſterij Abbatum iuſſione conſcripti, de Gelaſij II. obitu ſanctiſſimo: *Anno Dominicæ Natiuitatis* 1119. *Pontificatus ſui anno primo, & die quinto, cum apud Matisconem proxima quadrageſima Concilium Remis celebrandum adornaret, ibidem correptus graui morbo decubuit, ſe Cluniacum lectica citiùs perferri iuſſit, accitis ad ſe Cardinalibus, Orationem habuit: & omnibus Eccleſiæ Sacramentis ſuſceptis, iuxta normam Monaſticam, ſtrato terræ corpore, IV. Kal. Febr. ſanctiſſimè quieuit, rebus ijs, quarum cauſa venerat, planè infectis. Viſitur Monumentum eius inter Crucem, & Altare, quod eſt poſt Chorum magnæ Baſilicæ Cluni: marmoreum quidem illud, ſed ex lapide, opere Tuſco constructum. Vacauit tum Sedes biduò. Vir omni laude dignus ſi vita ſanctiſſima, ſi mores integri, ſi denique ſacra doctrina ſpectetur. Petrus Pictauienſis Monachus item Cluniacenſis, cui Gelaſij res notæ erant, Epitaphium illi poſtea ſcripſit, Vitam eius continens, quod in eiuſdem Pontificis Sepulchro inſcriptum, ita ſe habet:* (34)

(Chron. Cluniac. in Bibliothec. Cluniac. edit. Pariſ.)

(In cilicio & cinere mori conſuetũ Monachis, inter alios tradit S. Petrus Venerabilis, Miracolor. lib. I. c. 4. & 19.)

D. O. M.

Gelaſius II. Pontifex Maximus, Henrici IV. Rom. Imp. clades plurimas Italiæ inferentis, & Mauritium Bracharenſem Pontificem eſſe contendentis, furorem timens, in Galliam cum meliori S. R. E. Cardinalium parte, ad Ludouicum VI. fugiens, cum Plagalonam appuliſſet, Valetudinarius ex pleuriſi factus, properante illi obuiam Ludouico, Cluniaci moritur, & ibidem, hoc in loco ſepelitur, circa annum Chriſti MCXIX. Pontificatus ſui primo: Cui mox Guido Viennenſis Antiſtes, Burgundionum Ducis filius, in Pontificem Romanum ſub Calliſti II. nomine, a ſacro Cardinalium Cœtu in Cluniaco ſuffectus eſt.

(Inſcriptio Sepulchralis Gelaſij 2. a Petro Pictauienſi exarata.)

R *Epi-*

Epitaphium Gelasij PP. 1I. a Domno Petro Pictauiensi, S. Petri Mauritij, cognomento Venerabilis Abbatis Cluniacensis, coætaneo, conscriptum.

Vir grauis, & sapiens, actu, verboque Ioannes,
Cum prius ex Monacho, pro multa strenuitate,
Archilevita foret, & Cancellarius Vrbis,
Trasile Paschalis meritis ad Sydera rapto.
Promeruit tandem sacram conscendere Sedem,
Dignus post primum Gelasius esse secundus.
Sed, quia Rege fuit non præcipiente leuatus,
Horrendum fremuit Princeps: Et filia dulcis,
More suo, profugum suscepit Gallia Patrem.
Si licuisset ei (pro certo crede) sub ipso
Virtus, & pietas, & honestas cresceret omnis,
Et pax Ecclesiæ toto floreret in Orbe.
Nam rapuit mors atra viam, cum Pontificatus
Vix ageret primum Pastor Venerabilis annum;
Bina dies iam restabat, cum Cluniacensi.
Dormijt in proprio Romani iuris Asylo.
Hic igitur positus dilectos inter Alumnos,
Cum Patribus Sanctis requiescit, & optat, vt Orbis
Conditor, & Iudex veniat quandoque potenter,
Et cineres lapsos in pristina membra reformet.
Felix inde nimis semper Cluniace manebis,
Quòd Pater Orbis Apostolicus, summusque Sacerdos
Ecclesiæ, matrisque tuæ specialis apud te
Transijt ad Superos, in te requiescit humatus.
Nec minus hic etiam felicem credimus illum,
Cui dedit ipse pius magno pro munere Christus,
Vt Monachi Monachum, Patrem quoque pignora chara
Iugiter aspicerent, lacrymisque rigando sepulchrum,
Sacris in precibus specialem semper haberent.

Hucusque Epitaphium, quod inuenitur etiam ante libros Epistolarum S. Petri Abbatis Cluniacensis; & in Bibliotheca Cluniacensi Parisijs edita: quodque referunt tum Baronius, tum Ciacconius in eodē Gelasio. Cæterùm, nō ista tantùm Versibus Petrus Pictauiensis tunc in laudem eiusdem Gelasij scripsit, sed funebrem quoque Orationem dixit, quam adhuc extare, qui viderunt eam, affirmant. Erat ipse Petrus tunc eiusdem Cluniacensis Monasterij Monachus. Præterea nec annum integrum absoluisse Gelasium in

Petrus Pictauiensis Gelasij funus oratione nobilitauit.

in Pontificatu, sed duobus minus diebus sua periodo reuolutum, in hoc ipso Epitaphio affirmat idem Petrus Pictauiensis; sed lapsus memoria, cum id scriberet, omninò videtur. Nam cum diem eius transitus contigisse quarto Kal. Febr. diem verò creationis octauo Kalendas eiusdem mensis, eius temporis Scriptores tradant; dicendum est, post annum, vixisse dies quatuor a tempore creationis suæ. Ioannes itaque Card. Caietanus, assumptus est in Gelasium Pontificem die xxv. Ianuarij, anni M C XIIX. ac mortalitatem exuit die xxix. eiusdem mensis Ianuarij, anni MCXIX. Itaque Gelasius Pont. Max. Vitæ suæ periodum sanctissimè clausit; quia totius Vitæ cursum sanctissimè duxerat. Neque enim (vt testatur S. Augustinus) poterat malè mori, qui benè vixerat. *Quoquidem (vt etiam animaduertit Eminentissimus Card. Baronius) post Martyres, qui fuso sanguine Martyrium consummarunt, haud facilè inter Romanos Pontifices aliquem quis inuenerit, qui breuiori Vitæ tempore maiora sit passus: ob idque præclariori corona donandus, atque celebrioribus fuerit præconijs celebrandus.* Hæc, & verissime quidem, Baronius. Nam, vt omittam ea, quæ (vt Pandulphus ait in eius Vita) cum Vrbano II. cuius socius persecutionis vndecim annos fuit, & fecit, & perpessus est: quæ etiam sub Paschali II. nouendecim annos tulit; cuius cum baculus senectutis & diceretur, & esset, & indiuiduus in infinitis aduersitatibus (vt Pandulphus etiam testatur) comes, eam persecutionis rabiem, quæ in Paschalem quoque desæuijt, sensisse dicendus est. Eius igitur dolores, algores, famem, & per mille penè dixerim mortes transactam Vitam, vt sileam, quid non in ipso Pontificatu indignè tulit? Quàm indignum, ne dicam horrendum, illud, per gulam ipsum ab impio homine acceptum, distractum, pugnis, calcibusque percussum, & tanquam brutum animal, intra limen Ecclesiæ acriter calcaribus cruentatum, per capillos, & brachia protractum ad domum Cencij Frangepanis, inibique catenatum, & clausum? Iam Roma aufugerat, & non mitiora fata in ipso mari, quàm in Vrbe perfert Sãctissimus Pontifex. Pluuia, grando, tonitrua, coruscationes, fulgura, exercebant eum: intumuerat mare, omnemque ei præripuerat fugam: Alemanni obsidebant oram fluminis, & mixta veneno iacula proijciebant; vt nec in ipso portu daretur viuere posse, nec terram auderet attingere. Et profectò perijsset ibi Gelasius a furore, & mania Germanorum, si, qui affligit penuria, manna non dedisset; Si Deus turbinem & tempestatem illam, quæ patientissimum Pontificem mirabiliter afflixit, mirabiliùs contra Ale-

Card. Baron. Annal. tom. 12. ad A. C. 1119.

Gelasij vitæ Sanctitas post Martyres insignior quibusque alijs Romanis Pontificibus.

Pandulphus Pisanus de Apostolicis, innumerisque Gelasij perpessionibus pro Rom. Ecclesiam excantiatis.

mannos non obiecisset. Eo tamen miseriæ peruenerat, vt eum Hugo Viccecomes Pisanus Cardinalis collo sublatum Ardeam portauerit. Interim contra eum Antipapa designatur, & denuò Romam regreditur: at non vt Vrbis, & Orbis Dominus, sed vt peregrinus. Mox ab eodem Frangepane fugatus, & tamquam scurra per campos sacris Vestibus semi indutus, quantum equus poterat, fugere coactus est: & iterum se committere mari, & in Franciam traijcere. Quid Deo sollemniùs vnquam, quàm filium omnem flagellare quem recipit: aut tanquam aurum in fornace probare suos, vt secundum multitudinem dolorum suorum, consolationes Diuinæ eorum animas lætificent: ijque vt passionum fuerunt, ita sint & consolationum socij.

Igitur quidni existimemus præclarissimum & Diuini amoris in Gelasium, & Gelasij sanctitatis indicium, tantis eum aduersitatibus conflictatum, has patientia admiranda tulisse? Nec leue etiam indicium sanctitatis fuit, Romanum Pontificem, Christi vices gerentem, penè confecto senio, post terræ, & maris pericula, post tam immensas persecutionum procellas, in tam violento morbo exijsse strato, & in terra, & cinere decubuisse: vt scilicet illud mortificationis studium, quod ab infantia Casini Monachus didicerat, in ipsa morte non præteriret: & summo amoris Diuini inditio Cilicium indueret, qui immortalem gloriam mox induendus erat. Et hoc optimè intellexerunt illi, qui Gelasium cælestibus Spiritibus adscriptum agnouere. Nam Benedictus Bobiensis: *S. Gelasius, inquit, Papa II. prius Monachus Casinensis.* Bartholomæus Platina de eodem: *Vir Sanctissimus, atque omni laude dignus, si vitam continentissimam, si mores, si doctrinam inspicis: quibus ex rebus fit, vt facillimè credatur, eum, qui ita constanter & sanctè in tantis procellis humanarum perturbationũ vixerit, nunc beatam, & sempiternam vitam in cælo ducere.* Ioannes Trithemius: *Gelasius II. pleurisi correptus, nõ sine opinione sanctitatis expirauit.* Franciscus Ioannetus: *Ob Henrici illius insidias aufugerit S. Gelasius in Gallias.* Bonifacius Symoneta: *Incommodis (ait de Gelasio) attritus, vir sanctissimus, expirauit.* Consaluus Illescas: *Inter multos alios sanctos Monachos, qui eo tempore doctrina, & sanctitate floruerunt, vnus fuit & quidem satis insignis in Ordine S. Benedicti, Ioannes Monachus Montis Casini, qui & Gelasius.* pauloque post: *Obijt sanctissimè sicut vixerat, ac in primis maxima petientia præditus.* Vincentius Iustinianus ex Ordine Prædicatorum, in Vitis Romanorum Pontificum, de eodem Pontifice: *Gelasius II. Caietanus, Monachus S. Benedicti, multas ab aduersa-*

De Gelasij sanctitate grauia Scriptorum iudicia.

Ben. Bobien Chron. Monast. M.S. Platina in Gelasio 2.

Io. Trith. De Vir. Illustr. Ord. S. Bened. l. 4. c. 15. Franc. Ioannet. c. 141. de vit. Rom. Pont. Bonifac. Sym. l. 5. c. 71. de fid. persecut. Cõsal. Illesc. hist. Pontif. p. 1. l. 4. c. 7.

rijs paſſus eſt tribulationes, & anno primo ſui Pontificatus, inter Monachos ſanctiſſimè obijt. Arnoldus VVion in ſuo Martyrologio Monaſtico: *Quarto Kal. Febr. Cluniacenſi Monaſterio, Depoſitio S. Gelaſij Papæ, huius nominis ſecundi: qui cum ex Monacho Sacri Monaſterij Caſinenſis, ad Pontificij ſummi culmen prouectus eſſet, pro Eccleſiæ libertate tuenda, impiorum hominum factionibus, & maximè Henrici V. Imperatoris agitatus, & ab eius aſſeclis etiam verberibus indigniſſimè acceptus, tum in ea iniuria, vt Chriſti Vicarium decebat, Chriſti manſuetudinem præ ſe tulit: tum etiam Ionæ exemplo ad ſedandam tempeſtatem propter ſe ortam abijt in Galliam, vbi in Monaſterio pleuriſi correptus, Vir ſanctiſſimus diem clauſit extremum*. Eadem ferè ad verbum de Gelaſij ipſius ſanctitate Philippus Ferrarius habet in ſuo Martyrologio.

Hab. M. S. ap. F M. Turrigium de Sacra antiquitate optimè meritum.

Arnold. VVion. Martyrol. Monaſt.

Philippi Ferrarij Martyrolog.

Coronidis demũ loco hiſce teſtibus pro ſanctitate Maximi Pont. Gelaſij afferenda, accedit etiam pius ille, atque eruditiſſimus vir Andreas Sauſſaius, S. R. E. Protonotarius, ac Regis Chriſtianiſſimi a ſacris Concionibus, cuius teſtimonium ex veteribus Galliarum præcipuè Scriptoribus hoc eſt: *Tranſijt ad Dominum Beatæ Memoriæ Gelaſius Papa, nomine ſecundus, qui cum ex Monacho Caſinenſi, ad ſummi Pontificatus faſtigium prouectus fuiſſet, pro Eccleſiæ libertate tuenda, ſe armis iuſtitiæ, & pietatis accingens, Zelo Apoſtolico plenus: cum ſtrenuum Chriſti Ouilis cuſtodem ageret, impiè a factioſis Schiſmaticis raptus, catenisque conſtrictus, vix aliquando a Catholicis liberatus eſt: ſed iterum, adueniente Henrico Schiſmatico Imperatore, dirè exagitatus, atque etiam verberibus indigniſſimè acceptus, tum in ea iniuria, vt Chriſti Vicarium decebat, Chriſti manſuetudinem præ ſe tulit: tum etiam Ionæ exemplo, quamquàm reatus expers, ad ſedandam tempeſtatem ſe ſe in fluctus conijciens, ſumma difficultate in Galliam, tutum Petri Succeſſorum azylum peruenit: vbi primùm Synodo collecta, cuius præſidio Eccleſiæ periculis proſpexit, poſtea Cluniacum profectus, ob egregium, quod illic vigebat Religionis ſtudium; aliquandiu in hac virtutum palæſtra, ſe ſecum Dei famulis exercuit: donec pleureſi correptus, Vir dignitate & merito maximus, ſanctiſſimè diem clauſit extremum, atque eo quo congruebat honore funeratus, intra Crucem & Citare ſepultus eſt, ipſo ſui Pontificatus anno primo*. Hucuſque Andreas Sauſſaius.

Andr. Sauſſai Martyrolog Gallic. ad 4. Kal. Febr.

Gelaſius PP. II. quanta paſſus a Schiſmaticis.

Vir dignitate ac merito maximus ſanctiſſimè diē clauſit extremum.

Verùm enim verò Gelaſij Sanctitas (vt ex ijs, quæ nos in ſuperioribus de eodem aſſeruimus, latè patet) non ſolùm aliorum teſtimonijs commendatur, immo etiam ſuæ ipſius Vitæ proprio. Etenim ille Viros Vitæ innocentia præclaros ſemper habuit tamen

Gelaſij Sanctitas a trā facta ab eodem vita ... oſtenditur

mente, in oculis, in manibus, non vt æmularetur; sed vt imitaretur, & sequeretur. Et quidem domi, & in patria Caieta, adhuc puerulus S. Docibilem Caietanum Episcopum patruum, & S. Ioannem Caietanum Auunculum Casinensem Cœnobitam. Casini postea, in quo a pueritia nutritus est, quales, quantasque virtutes, ac verè religiosas acquisiuisse dicendus est, cum in eo Monasterio Viri omni Sanctarum virtutum genere clari non defuerint? Romæ quoque Cardinalem creatum ad summum perfectionis culmen peruenisse doceat laudabilis sanctitatis perfectio, duorũ videlicet Pōtt. Maximorum, Vrbani II. & Paschalis II. quorum ille intimus, & a consilijs assiduus fuit. Petri Sedem postremùm adeptus, *post Martyres*, (verba sunt sapientissimi Cardinalis Baronij, & quidem digna, quæ in tanti Pontificis nostri laudem millies iterentur) *qui fuso sanguine Martyrium consummarunt, haud facilè inter Romanos Pontifices aliquem quis inuenerit, qui breuiori vitæ tempore maiora sit passus: ob idque præclariori corona donandus, atque celebrioribus fuerit præconijs celebrandus*. Ita Card. Baronius.

Card. Baron. Annal. to. 12. ad ann. C. 1119.

Gelasius post Martyres inter Rom. Pōtifices sanctitate primus, a Card. Baron. recēsetur.

Denique hanc ipsam Gelasij eiusdem sanctitatem etiam post mortem celebrem fuisse, grauissimum illud ostendit monumentum, quod in Oratorio S. Nicolai Episcopi (in quo Lateranenses nunc celebrant Pœnitentiarij) intra septa quondam, nunc diruti, Apostolici Patriarchij, etiamnum visitur. Ibi enim ad Altare inter alios Pontifices sanctitate claros, & sanctitatis aureola in capite redimitos, Gelasius idem ponitur, & Sanctus nuncupatur. A dextris enim illius Altaris, quod in Oratorio vnicum est, conspiciuntur: *S. Gregorius, S. Alexander II. S. Gregorius VII. S. Victor III.* A sinistris verò: *S. Leo, S. Vrbanus II. S. Paschalis II. S. Gelasius II.* Quod quidem monumentum arte pictoris expressum, vt summæ antiquitatis, ita pariter constantissimæ fidei esse, facilè concedet, qui auctorem illius cognouerit Romanum Pontificem extitisse Callistum II. eiusdem Gelasij successorem immediatum: qui optimè quidem scire poterat, cuius sanctitatis extitisset ipse Gelasius. Vnde in absida illius Oratorij extat effigies eiusdem Callisti procumbentis ad pedes Deiparæ Virginis cum quadrata retro caput tabellula, certissimo viuentis signo, quod extruentis, atque adornantis indicium est. Quamuis ipsum etiam Callistum (quod magna dignum est consideratione) adhuc in terris degentem, vitæ sanctitate, ac miraculis claruisse, testatur B. Egino Abbas SS. Vdalrici & Afræ, Augustanus, in Suevia, illius familiaris, in sua quadam epistola apud Vdalscalcum eiusdem Monasterij Cœnobitam, cuius verba sunt de eodem

Eiusdem post mortē sāctitas etiā confirmatur magna Summorum Pōtificū auctoritate.

Callistus PP. II. miraculis clarus.

Cal-

Callisto: *Ab hinc vsque in Kal. Iulij præsentia iugiter tantæ sanctitatis perfruebar Viri, hac instantia nesciente fastidium, quia semper in maius accendebatur desiderium. Siquidem hilaris vultus sub morum grauitate; dulcedo affabilitatis sub verborum pondere; ieiuniorum, seu vigiliarum discretio (absque eo quod intrinsecus latet) cunctis intuentibus in eodem Patre, vno, atque eodem Spiritu operante, mirabili effectu patet. Laus omnis inferior, dum Vir iste reuera Apostolicus, virtutibus, & miraculorum signis comprobetur sublimior. Quæ quia tota Francia, Longobardia, Tuscia, atque Apulia prædicat, huius angustia eburtulæ supersedeat.* Hæc B. Egino.

Egino. epist. in Vcalci narratione, ap. Henric. Canis. to. 2. antiq. lectio.

Audisti, Lector, sanctam Callisti PP. II. Vitam, miraculis a Deo illustratam? Quamobrem qui Vitæ sanctitate clarescceret: & quid esset sanctitas, optimè sciret, non temerè credendus est, Gelasium nostrum, aliosque suos Prædecessores Pontifices quinque supra enumeratos, sanctitatis infulis, & titulis, atque in loco sacro, iussione sua picturis perornatos collocauisse, nisi prius de sanctæ eorundem Vitæ meritis, re maturiùs examinata, eos ipsos demum Catalogo Sanctorum adscribendos decreuisset.

Præterquàm quod Anastasius IV. qui trigesimo post eundē Callistum anno in eadem Petri Cathedra sedit, atque eas ipsas ab eodē formatas Sanctorum Pontificum effigies instaurauit, recensuitque, ratas, atque assertas voluit. Vnde in eadem illius Oratorij absidè, sicut Callisti procumbentis ad dexteram apparet effigies, ita etiam pari modo eiusdem Anastasij procumbentis ad sinistram cum eadem quadrata retro caput tabellula. Quod ipsum quoque probatur non tantùm ex Pandulpho eius ætatis Scriptore, verùm etiam ex Versibus illis in eadem iam dicti Oratorij abside inscripti: qui sic habent.

Pandulph. Callisto. 1

Sustulit hic primò Templum Calistus ab imo,
Vir clarus latè Gallorum nobilitate.
Verùm Anastasius Papatus culmine quartus,
Hoc opus ornauit, varijsque modis decorauit.

Quin etiam confirmantibus Romanis Pontificibus alijs, eorundem Callisti, atque Anastasij successoribus, ijs præsertim, qui per ducentos continuos annos in eo Oratorio, atque Altari sacras celebrauere Missas. Quid? quòd dum illorum nullus repugnauerit, iure optimo approbasse omnes dicuntur. Atque eo maximè, quòd post Romanos hosce Pontifices, non defuere Sacerdotes alij, qui perpetuò, atque ad hanc vsque diem, in eodem Oratorio Diuina Officia, atque incruenta Missarum Sacrificia super

super Altare metipsum non peragerent.

Porro meminit sacræ huius picturæ, atque eò magis distinctè Onuphrius Panuinius in Chronico Lateranensi, & Libro de septem præcipuis Vrbis Ecclesijs: nec non Ioannes Seueranus Libro de ijsdem septem Vrbis Ecclesijs (vt nos paulò inferiùs in Appendice ad Gelasiana isthæc Commentaria, siue altero Commentariorum Libro de reliquorum quinque Pontificum sanctitate, fusiùs explicabimus) etiamsi temeraria pictoris ignorantis manu, quòd Sanctitatis tituli duorum, vel trium eorundem Pontificum ob antiquitatem agnosci nequirent, immutati nunc videantur. Quos tamen nos (vt ex Lamina ærea, quam seorsim incidendam curauimus, apparet) eiusdem Panuinij testimonio, pristinæ restituimus integritati.

Hab. ms. ap. nos.

Vt concludamus igitur, si tantis fides est adhibenda Pontificibus (quanti fuere Callistus II. & Anastasius IV.) ac præmemoratis fide dignissimis Scriptoribus, alijsque a nobis supra relatis de eiusdem Gelasij (cæteros quinque Sanctos illius Antecessores Pontifices nunc prætereo) virtutibus eximijs, firmiter statuendum erit: GELASIVM IPSVM SECVNDVM ROMANVM PONTIFICEM, VIVENTEM ET MORTVVM, IVSTVM ET IVSTITIÆ PATREM ACCLAMATVM, MERITIS INCLYTVM, AC SANCTITATE INSIGNEM FVISSE: ET PRO SANCTO, (APVD ANTIQVOS PRÆSERTIM MAXIMOS PONTIFICES) HABITVM, ET RELIGIOSE CVLTVM.

Gelasius PP. II. pro Sancto haberi, & venerari debet.

Et exultabit lingua mea Iustitiam tuam, Deus.

INVS

V S,

ac Commen-
ia collocentur

Monasterium
eo præsertim
profligato iam
us locum veri
tis fastigio, in
t Templa, San-
Sedes. Hinc
ense Cœnobium
mus: Vt supra-
ecellat omnia
t in toto Orbe
ior existat omni-
em hanc Maxi-
tatem confirma-
uere Romani etiam Pontifices Paschalis II. Vrbanus II. Innocentius II. alijque: quibus etiam suffragati sunt Imperatores, ac Reges: Ex quorum Priuilegiis decretum legimus in Archiuo Casinensi eiusdem Abbatis Titulũ; quo inscribebatur in hunc modũ:

Romanorũ Pontificum sententia de Monasterij Casinẽsi amplitudine, eiusque Abbatis dignitate.

Titulus Abbatis Casinensis.

PATRIARCHA SACRÆ RELIGIONIS: ABBAS SACRI MONASTERII CASINENSIS: DVX, ET PRINCEPS OMNIVM ABBATVM, ET RELIGIOSORVM: VICECANCELLARIVS SACRI IMPERII PER ITALIAN:

super Alta

Porro m

Onuphrius

præcipuis

ijsdem sept

ce ad Gelal

rum Libro

explicabim

Sanctitatis

tiquitatem

tamen nos

rauimus, a

tuimus inte

Hab. ms. pp. nos.

Vt conclu

(quanti fuer

fide digniffin

eiusdem Ge

Pontifices n

dum erit: G

PONTIF

IVSTVM

MERITIS I

FVISSE: ET

SERTIM M

LIGIOSE C

Gelasius PP. I. pro Sancto haberi, & venerari debet.

Et exu

DOMNVS CONSTANTINVS
ABBAS CAIETANVS,
TYPOGRAPHIS S.

Si, Deo volente, contigerit, Gelasiana nostra isthaec Commentaria iterum prelo mandari, ut suo loco sequentia collocentur additamenta, rogatos vos volo. Valete.

✱ Pag. 29. Post ea verba: *Vbi plura bis.* Adde: Monasterium Casinense qnanta a Deo fuerit gratia donatum, ex eo praesertim patet, quod permagnum eius seruum Benedictnm, profligato iam inde ementitae diuinitatis cultu, sit substituta in eius locum veri Numinis cognitio, ac reuerentia; ita vt in ipso Montis fastigio, in quo Idololatriae Sedes erat, vero Numini dicata sint Templa, Sanctitati Gymnasium, Ingenuis Artibus honestissima Sedes. Hinc S. Zacharias Papa I. Diplomate suo aiebat: *Casinense Coenobium exaltantes, decernimus, ac in perpetuum confirmamus: Vt supradictus locus dignitate, vigore, & bonorificentia praecellat omnia Monasteria, quae constructa, vel construenda sunt in toto Orbe terrarum: Abbasque eiusdem loci celsior, & celebrior existat omnibus Abbatibus eandem Regulam tenentibus.* Eandem hanc Maximam Coenobij Casinensis, eiusque Abbatis dignitatem confirmauere Romani etiam Pontifices Paschalis II. Vrbanus II. Innocentius II. alijque: quibus etiam suffragati sunt Imperatores, ac Reges: Ex quorum Priuilegiis decretum legimus in Archiuo Casinensi eiusdem Abbatis Titulũ; quo inscribebatur in hunc modũ: *PATRIARCHA SACRAE RELIGIONIS: ABBAS SACRI MONASTERII CASINENSIS: DVX, ET PRINCEPS OMNIVM ABBATVM, ET RELIGIOSORVM: VICECANCELLARIVS SACRI IMPERII PER ITALIAN:*

Romanorũ Pontificum sententia de Monasterij Casinẽsi amplitudine, eiusque Abbatis dignitate.

Titulus Abbatis Casinensis.

CANCELLARIVS REGNORVM, VTRIVSQVE SICILIÆ, HIERVSALEM, ET HVNGARIÆ: COMES, ET RECTOR CAMPANIÆ, TERRÆ LABORIS, MARITIMÆQVE PROVINCIÆ: VICE IMPERATOR, ET PRINCEPS PACIS.

Nos verò isthęc quoq; voluimus hoc loco recẽsere, vt ex ijs etiã eximius Gelasij nostri Consanguineorum splendor cognosceretur, cum eidem Casinensi Cœnobio duo præfuerint Abbates (Patriarchæ Sanctissimi Benedicti Vicarij): Et vterque mira religione, ac pietate insignis: Alter Docibilis Gregorij Caietæ Ducis, ac Consulis filius, a pueritia monachus, creatus anno Domini 1009. Alter Otho Ioannis Fundorum Ducis, ac Consulis filius, in ipsis infantiæ annis Omnipotenti Deo oblatus. Vtriusque meminere scripta monumenta Archiui Ecclesiæ Caietanæ. Sed & Docibilis, Leo Ostiensis Chron. Casin. lib. 2. c. 28: Othonis verò Petrus Diaconus Casinensis, eorundem Casin. Chron. li. 4. c. 26. cum recentioribus, qui de rebus Casinatibus tractauere.

Abbates duo Casinenses Gelasij II. cōsanguinei.

* Pag. 31. post ea verba: Armorum exercitus Ducis Generalis: *Adde*: Ac pro Roberto Regni Neapolitani Rege, anno Christi 1332. Regij in Vrbe Roma Vicarij.

* Pag. 59 Post ea verba: Adriano Imp. Habemus MSS. *Adde*: Quod etiam spectat ad supradictum Benedictinorum Monasterium inter Triumphales Titi, & Constantini Impp. Arcus erectum, fuisse illud cum Ecclesia multò ante annum Christi millesimum ædificatum, nullus aliquando dubitauit: Atque eo in loco, in quo Martyr ille Inuictissimus Sebastianus primùm sagittis confossus, deinde fustibus cæsus, purissimum Deo reddidit spiritum. Ita enim habent Ecclesiæ Romanæ Tabulæ de gloriosissimo eodem Martyre: *Qui Diocletiano Imp. cum haberet Principatum primæ Cobortis sub titulo Christianitatis iussus est ligari in medio campo, & sagittari a militibus: atque ad vltimum fustibus cædi, donec deficeret*. Et quidem non frustra assumptum voluit Deus Ioannem Cardinalem Caietanum in Papam Gelasium, atque eo in loco, vbi Sebastianus, ineffabilis Diuinitatis assertor, iussu Diocletiani positus in medio eiusdem loci campo, hinc inde iaculis adeo repletus est, vt instar Hericij ex sagittarum densitate hirsutus videretur. Et nihilominus a Domino sanitati pristinæ restitutus, paulò post ibidem tamdiu fustibus cæsus est, donec spiritum exhalaret. Vt procul dubio innueretur, eiusdem Gelasij Pontificatum (Henrici Imp. eiusque sequacium Schismaticorum agente Tyrannide) persecutionibus nimijs, atque afflictationibus dirè fore vexandum. Vnde verè Pandulphus de eodem Gelasio tunc ele-

Card. Baron. Annal. tom. 2. ad ann. C. 286.

Martyrolog. Rom. ad 13. Kal. Febr.

S. Sebastiani Acta.

electo: *Centius Fragepane, more draconis immanissimi, sibilans, & ab imis pectoribus trahens longa suspiria, accinctus retro gladio sine mora cucurrit, valuas, ac fores confregit, Ecclesiam furibundus introijt, inde custode remoto, Papam per gulam accepit, distraxit, pugnis, calcibus percussit; & tanquam brutum animal, intra limen Ecclesiæ acriter calcaribus cruentauit: & Latro tantum Dominum per capillos, & brachia (Iesu bono interim dormiente) detraxit, ad domum vsque deduxit, inibi catenauit, & clausit.* Et non longè post: *O quantus luctus omnium! quanta præcipuè lamenta Matronarum! quæ Papam solum, tanquam Scurram per campos, Sacris pro parte vestibus reuestitum, quantum equus poterat, fugientem videbant.* Hæc, & plura alia afflictationum genera a Schismaticis aduersus Gelasium exercita, Idem Pandulphus enarrat: Vt verè cum Eminentissimo Cardinale Baronio dicere possimus: *Quo quidem Gelasio post Martyres, qui fuso sanguine Martyrium consummarunt, haud facilè inter Romanos Pontifices aliquem quis inuenerit, qui breuiori vitæ tempore maiora sit passus: Ob idque præclariori corona donandus, atque celebrioribus fuerit præconijs celebrandus.*

Pandulph. Pisan. in Vita Gelasij.

Gelasius Papa dira passus a Schismaticis.

Card. Baron. Annal. tom. 12. ad ann. Chr. 1119.

✱ Pag. 60. Post ea verba: citandis Auctoribus debebat vti. *Adde*: Sed ad Gelasium nostrum redeamus. Post turbas namque excitatas a Frangepanibus Imperatoris Schismatici partes propugnantibus aduersus eundem Gelasium in Romanum Pontificem iam electum, Romani nobiles Catholici ab illorum manibus auulsum (magna Cleri, ac populi exultante caterua) comitantibus etiam S. R. E. Cardinalibus, Lateranum deductum, in eadem Basilica Pontificio Regno donauerunt. Coronationis, inquam, Insignia in Laterano suscepit Gelasius, antequam Roma discedens, Caietam in Presbyterum, atque Episcopum (erat enim Diaconus) consecrandus se reciperet. Ita Pandulphus Pisanus, qui præsens aderat, scriptum reliquit in eius Vita: Quidquid & falsò dicant recentiores. Pandulphi verba sunt: *Tunc Sanctus Papa leuatur, niueum ascendit caballum, coronatur, & tota ciuitas cum eo coronatur: Per viam Sacram gradiens, Lateranum ascendit, Bannis, & Insignibus alijs cum præcedentibus pariter atque (iuxta Romanum ritum) moremque sequentibus.* Itaque Gelasius electus fuit in Palladio Benedictinorum Monasterio, non longè a Capitolio, 25. Mensis Ianuarij, die Conuersionis S. Pauli Apostoli: in Laterano coronatus (quantum coniectura assequi possum) 2. Februarij, die Purificationis Beatissimæ Virginis Mariæ: Denique consecratus Caietæ, die 1. Martij.

Gelasius a Schismaticis dira passus, liberatur a Catholicis.

Laterani coronatur.

Pandulph. vit. Gelas. II.

Electus igitur in Maximum Pontificem Gelasius, Schismaticorum odio, atque insidijs, vix per mensem quietus Romæ degere permissus est. Extant in Tabulario Lucensis Monasterij Canonicorum Regularium S. Frigdiani eiusdem Gelasij Litteræ ad eosdem Canonicos scriptæ in Laterano die 21. Februarij, sub proprio Ioannis ante Pontificatum nomine, in hæc verba: * *R. I. Ecclesiæ Romanæ Diaconus, nunc, disponente Domino, in Pontificem electus, Karissimis in Christo filijs, A. Priori Ecclesiæ S. Frigdiani, & eius Fratribus salutem, & Apostolicam Benedictionem. Sicut ipsi nostris, Priorem vestrum Dominus noster Papa ad hoc in Lateranensem duxit Ecclesiam: vt vnà cum ea, in vno semper charitatis vinculo permaneret. Diuersas enim animas, prout Scripturæ sacræ series manifestat, vna in Christo charitas vnas facit. Ea propter venientem ad vos filium nostrum V. Lateranensis Ecclesiæ Priorem, dilectioni vestræ præsentibus litteris commendamus; vt in his, quæ necessaria sunt, & in Clericis maximè, vestrum ei auxilium conferatis; quatenus Domus vestra cum Lateranensi, cooperante Deo, in dilectionis & charitatis semper vnitate permaneat. Quidquid enim ei impenditis, nobis impensum adscribimus. Exiguitatem nostram, & labores nostros, ac totius Ecclesiæ vestris orationibus commendamus. Datum Laterani, viiij. Kal. Mart.* Harum verò Litterarum exemplar ad me misit Franciscus Maria de Florentinis, Lucensis, Medica scientia & re antiquaria valde peritus. Iisdem præterea, deperdito plumbo Pontificio, inest adhuc Cordula sericeis filis, rubro; & viridi coloribus contexta. Quid? quòd Caietanos Principes Gelasij Progenitores, Sigillo proprio cordulæ sericeæ ac sanguineæ appensæ in publicis monumentis vsos fuisse, ex perantiquis eorumdem Chartis Caietæ in Cathedrali asseruatis, nos obseruasse meminimus.

* Reuerendissimus, f.

Litteræ Gelasij ad Actonem Prior. S. Fridg. eiusque Canonicos

Paschalis II. in locũ Canonicorum Benedictinorum Laterani posuit Canonicos S. Augustini Regulares: vt idem etiã suis Litteris ostendit.

Romani antiquiores Põtifices Cordulis sericeis in Bullis vsi sunt.

Caietani etiam Principes.

* Pag. 89. Post ea verba: Coronam Regiam eidem quotannis transmittere. *Adde*: Adhæc, Pisani videntes Panormitanos Sarracenos temerè infestantes Etruriæ Littora, immo totius Italiæ (adhortante etiam Maximo Pontifice Alexandro II.) aduersus illos classem instruxerunt, atque ad eos debellandos Panormum vsque perrexerunt. Rem totam a Thoma Fazello descriptam accipe, sic enim ille: *Post hæc Pisani (quorum nomen cum omni Italia, tum Genuensibus præsertim, multisque quàm remotissimis regionibus iam tum terrori fuerat: quippe qui amplissimum in Etruria Principatum tenentes, post Sardiniam, Corsicamque subactam, Suldano Ægypti bellum intulerunt, & quod gloria dignissimum est, Hierusalem quoque ipsam, Vrbem sanctam, magnamque Palestinæ,*

Thom. Fazell. lib. 7. poster. Decad. 1. Histor. Sicil.

ac

ac Syriæ partem, pulſis Sarracenis, armis prædomuerant) a Sarracenis Panormitanis in Ethruriæ littoribus infeſtati, ſeptem triremes militibus inſtructas ad Rogerium, dum Troynæ ageret, mittunt, eum ad Panormum regiam Sarracenorum expugnandam non quidem prædæ, ſed iniuriarum vindicandarum ſtudio, inuitant. Rogerius, quia grauiora ſibi bella imminebant, veritus ne dum Panormum oppugnaret, quæ in Sicilia adeptus fuerat Oppida, amitteret, in tempus commodius rem differendam, reſpondit. Piſani hoc reſponſo non contenti, ex Mylis, vbi tum reliquam claſſem in ſtationibus habebant, recto curſu Panormum applicant: Vrbemque aggreſſi, ferream catenam, qua portus fauces claudebantur, vi tormentorum perfringunt: portum ingrediuntur, ſtationemque irrumpentes, quinque naues mercibus onuſtas, quæ in ancoris ibi ſtabant, capiunt, atque ſecum Piſas aſportant: ex cuius prædæ pretio maximum Piſarum Templum erexerunt, vt ipſorum & Siculorum Annales referunt. Erat tum annus ſalutis fermè 1063. Huculque Fazellus.

Sed ſtrenuus hic Piſanorũ auſus eo glorioſior æſtimari debet, quo faciliorem poſtea viam ſtruxerit, vt Robertus Dux, eiuſque germanus frater Rogerius Comes, cæterique Chriſtiani milites non ſolùm ea Sarracenorum Regia Vrbe, verùm etiam tota Sicilia potirentur. Nam eoſdem Piſanos in acquirenda deinceps Sicilia ab eorundem Sarracenorum manibus eiſdem Nortmannis Principibus auxilio fuiſſe, ex modo citatis a Fazello Annalibus certò conſtat. Iure igitur merito (quòd Piſani non in poſtremis fuerint, vt Chriſtianum nomen tum Panormo, tum reliquis Siciliæ ciuitatibus, & locis reſtitueretur) factum eſt: Vt nobiles eorundem Poſteri ſequentibus annis non ſolùm ab eadem Vrbe Feliciſſima decreti Ciues peramanter exciperentur, & eximijs honoribus, & claris titulis donarentur, verùm etiam ab alijs per idem Regnum Ciuitatibus, & Locis.

✱ Pag. 91 in fine. po ea verba: Barcinonenſis Comitatus erant, vterentur. *Adde*: Partem, inquam, Inſignium, hoc eſt, Baculos illos duos rubros in aureo Scuto (quibus Barcinonenſis ciuitas, eiuſque Comitatus vtebantur, atque etiam nunc vtuntur) Gerardo Caietano Piſanæ Reipublicæ Claſſis Progenerali, immo Armorum Generali, ſuiſque Poſteris Caietanis conceſſit. Nam Comites ipſi Barcinonenſes, ſicut poſtea matrimonij gratia, Reges Aragonenſes, non partem Inſignium, ſed integra deferunt, hoc eſt, Palos ſiue Baculos quatuor ſanguineos in eodem aureo Vmbone. Quo magno demonſtrationis argumento Raimundus ipſe Berengarius Princeps, Gerardi ipſius in eo Maioricenſium bello

præ

præ alijs tum dignitatem, tum strenuitatem, satis, superque declarauit. Regalia verò Insignia hæc Barcinonensia, atque Aragonensia tanti mox fecit Caietana Domus Pisana, vt Rainerius Gerardi modò dicti Fratris germani, Caietani filius, Reipublicæ Pisanæ Consul, dum anno Christi 1163 ab eadem ad Fridericum I. Imp. Orator destinaretur, non solùm obtinuerit Imperialem eorundem Insignium confirmationem, quin etiam, vt nobilis eorundem Insignium Cassis Aquila ornaretur Imperiali. Notissima hæc sunt etiam ex perantiquis Caietanæ nostræ Familiæ monumentis. Petrus quoque, qui Pisis in Siciliam veniens, Caietanum nomen ibidem propagauit, hæc eadem Insignia detulit: Eius etiam Posteri, Syracusis præsertim degentes, ad hunc vsque diem ijsdem ipsis vtuntur. Quibus ego, Seniorum Gentilium meorum etiam Voto, in minori sanguineo Scuto argenteum Leonem ad dextram insilientem, ac diuisum rubro, & argento in partes quatuor Scutulum, siue Panem vnguibus tenentem (quæ Insignia Romani Caietanæ Familiæ Principes Auctores deferebant) super adieci.

Extat MSS. apud hæredes Philippi Caietani, Patritij Florétini.

✱ Pag. 106. post ea verba: Onerariæ autem Canabaceo. *Adde:* Ex his, quæ modò diximus, atque alijs, quæ adducere vtique possemus de Origine Pontificiorum Diplomatum a Romana ferè nascente Ecclesia, plumbo cum funiculo consignatorum, hoc loco sanè non suo, satis fuit innuisse. Sed quid de Breuibus illis etiam Pontificijs, in quorum calce Signum imprimitur Annuli Piscatoris? Angelus Massarellus, Septempedanus, vir quidem eruditus, a Secretis Patrum Sacri Concilij Tridentini, penes se Breue quid simile asseruatum habebat, a Summo Pontifice circa annum Domini Septingentesimum Regi cuidam directum, signatumque Annulo Piscatoris, in Arcula argentea, in quo post illa verba *Salutem & Apostolicam Benedictionem;* Pontifex ipse statim subiungebat: *Tibi scribimus sub Annulo Piscatoris, quo vtuntur Romani Pontifices in rebus serijs*, & cætera, quæ ibi sequebantur. Hæc mihi communicauit Ioannes Sauonerius Leodiensis, Sanctissimo D. N. Vrbano VIII. eorundem Breuium conscriptor, sanè pius, ac de Sacra Congregatione Fidei Propagandæ benemerentissimus.

Et exultabit lingua mea Iustitiam tuam Deus.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 5. lin. 29. niueam	niueum
p. 15. ſtatim in principio: tum Cardinalem Baſilicæ 12. Apoſtolorum creauit. Diſceſſit tandem e mortalibus anno 1198. Innocentij III. Pontificatus 1.	Deleantur verba hæc omnia.
p. 40. l. 35. Zodici	Zotici
p. 83. l. 2. In eundem modum Paſchalis II. iſtæ aliæ habentur Litteræ R.	In eundem modum etiam Gelaſij iſtæ aliæ habentur Litteræ.
Ibidem ad marg. Rainerius.	Reuerentiſſimus F.
p. 97. l. 5. ſatimque	ſtatimque
p. 98. l. 4. Abaas	Abbas
Ibid. l. vlt. quaque	quaue
p. 170. l. 5. Illa	Ille
p. 126. l. 23. iuxta	iuxta
p. 133. l. 36. Citare	Altar
p. 135. l. 10. Churtulæ.	Chartulæ
p. 140. l. vlt. Caleſtinæ	Paleſtinæ

DOMNVS CONSTANTINVS, Abbas Caietanus, Lectoribus suis humanissimis, Salutem.

EX communi Virorum prudentum Sententia, cogitationes hominum eò meliores, ac laudabiliores esse, quò posteriores, ac maturiores: Idque in libris præsertim elaborandis verissimè afferendum, certò constat. Qua de re Lyricus ille Amico iure consulebat.

Id tibi iudicium est, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris, in Metij descendat iudicis aures,
Et Patris, & nostras: nonumque prematur in annum.
Membranis intus positis, delere licebit
Quod non edideris: nescit vox missa reuerti. Hæc ille.

Horat. li. de Arte Poet. Libri nonū in annū imprimendi.

Sed vicit consilium etiamsi laudabile obsequentissimus animi mei affectus, tum erga Romanam Ecclesiam, eiusque Sedem Apostolicam: tum erga Serenissimos Christiani Orbis Principes, Patriamque dulcissimam: tum denique erga amantissimos Parentes, fidosque animi custodes Amicos. Quamobrem iustissima apud me fuit petitio Reuerendissimi in Christo Patris, Fr. Nicolai Riccardij, ex Inclyto Prædicatorum Ordine Theologi doctissimi, & Sacri Palatij Magistri, ac Sanctissimo D. N. Vrbano VIII. & Purpurato S. R. E. Eminentissimorum Cardinalium Collegio, a Sacris Concionibus, deque Ianua Patria optimè meriti: vt cum obliuiosa facti negligentia, eiusdem Vrbis Ianuæ Cathedralis Dedicationem a Beatissimo Pontifice Gelasio præstitam, suo nostri huius Operis loco nequaquam descripsissem, inter postrema hæc additamenta, commodiori tempore hanc rei memoriam suo eidem loco interferendam, iuris publici facerem. Valete Lectores Beneuolentissimi.

R. Fr. Nic. Riccardius Sacri Palatij Apostolici Magister.

Pag. 120. Lin. 12. Post ea verba: Incolumis attigit: *Adde*: Verùm hoc loco Lectores, nobiscum, quæso, paulisper sistite. Gelasius namque post Pisanam discessionem, non rectà quidem

Gelasius PP. 2. Ianuæ honorificè excipitur.

Galliarum fines attigit, sed Ianuam Vrbem etiam in Italia Principem deuenit: in eaque a Clero, & Populo, atque in primis a Serenissima ipsius Republica honorificè satis exceptus: atque eorundem precibus motss (vt Paulus Interianus etiam testatur) Cathedralem SS. Laurentij, & Syri Ecclesiam paulò ante amplè exædificatam, sollemni pompa, rituque sollemni consecrauit, dicauitque Altissimo Deo, in honorem eorundem Sanctorum Laurentij, & Syri Ianuensis Episcopi.

Paul. Interian. Hist. Gen. lib. 2. pag. 9.

Cathedralē Ecclesiam ibidem dedicat.

Extat ibidem in eiusdem Cathedralis Sacrario perantiqua Tabula quædam, in qua de eiusdem Ecclesiæ Consecratione, ac Dedicatione ab eodem Sanctissimo Pontifice facta, scripta hæc memoria legitur: *Sexto Idus Octobris, Anno Dominicæ Incarnationis Millesimo centesimo octauo decimo, Indictione duodecima, Dedicatio Ecclesiæ Beatiss. Laurentij, atque Sanctiss. Syri Ianuensis Episcopi: Quæ consecrata fuit a Domino Gelasio Papa, primo Anno Episcopatus sui, cum pluribus Episcopis, cum Ottone videlicet Ianuensi, & cum Placentino Aldone, atque Landulpho Astensi, & cum Azone Aquensi, multisque Abbatibus, plurimisque alijs religiosis Sacerdotibus, Diaconibus, atque Clericis. In qua Consecratione, laude omnium Virorum religiosorum, fecit remissionem cunctorum peccatorum ex parte Dei Omnipotentis, Beatæque Dei Genitricis Mariæ, & omnium Sanctorum, & suam, in quantum potuit, omnibos Defunctis masculis, & fœminis, qui mortui sunt in vera confessione, & sunt sepulti in Cimiterio eiusdem Ecclesiæ, & sepelientur vsque in finem huius sæculi: Omnibusque illis, qui venerint ad celebrandum huius Dedicationis diem, condonauit Annum vnum, & quadraginta dies, in quibus ieiunare debent pro pœnitentia iniuncta eis.* Hæc ibi.

Apostolico Decreto cōsecrationem a se factam confirmat. A. C. 1119. nonalio, quā more Pilanc vti Superioribus etiam docuimus.

Sacram verò hanc Dedicationis Cæremoniam Gelasius ipse Pontifex Apostolico Auctoritatis suæ monumento, Signoque Pontificij sui Plumbi sericeo funiculo, croceoque eidem Chartæ coniuncti, constabilito, ad perpetuam eius rei memoriam reddididit immortalitati: Cuius scripti verba sunt: *Anno Dominicæ Incarnationis Millesimo centesimo decimo nono, Indictione 12. Sexto Idus Octobris, Dominus Gelasius Papa II. Altare hoc, & Oratorium consecrauit, Pontificatus sui Anno primo.* Hæc ibi.

Pon-

Pontificium verò Plumbum Sacris illis Apostolicis verbis funiculo serico crocco appensum, & quo Sanctissimus Dominus Noster Gelasius Papa II. suis in Litteris omnibus vti consueuit, nullibi inuentum, etiamsi à me diligentissimè perquisitum, quàm Ianuæ in Cathedralis Ecclesiæ Sacrario, hoc est:

Pontificium eiusdem plūbum.

Porro Metropoliticæ huic Ianuensi Ligurum Ecclesiæ præsidet hodie Dominus meus, Archiepiscopus, S. R. E. Cardinalis Eminentissimus, D. Stephanus Duratius, Viri Illustrissimi D. Petri Serenissimæ Ianuensis Reipublicæ Ducis filius, Præsul sanè zelo Religionis Ecclesiasticæ non minus, quàm erga Deum, & Patriam charitate feruidus, atque vtrique gratissimus. Quòd insuper ad Serenissimam hanc Ianuensem Ligurum Rempublicam spectat, ex ea quidem prodiere Viri, omni virtutum genere refertissimi: in Pace quidem, prudentia, doctrina, & sanctitate celebres: in Bello autem, fortitudine, consilio, & victorijs illustres. Porro ex Vngue disce Leonem. Ex vna namq; Ciuitate Ianua, atque ex solo ipsius Dominio, non homo mortalis, sed Diuinus ille Spiritus paracletus, octo numero Romanos, Maximosque Pontifices, qui Vrbem, & Orbem regerent, assumptos voluit. Et quidem Ianuenses quatuor extitere, Sinibaldus Fliscus ex Lauaniæ Comitibus Monachus S. Benigni Fructuariæ (vt testis est Philibertus Pingonius) in agro Taurinensi, Ord. S. P. N. Benedicti, ac Sacræ Theologiæ, & Sanctorum Canonum Doctor mirificus, Anno Christi 1243. Innocentius IV. Hunc Conradi Caietani, Equitis Pisani, Imperatoris Friderici. II. Generis, ac Siciliæ eiusdem loco Proregis, consanguineum fuisse, testatur Ioannes Spatafora Imperatoris ipsius a Secretis. Othobonus itidem Fliscus, ex Theodosio fratre eiusdem Innocentij IV. Nepos, ex ijsdem Lauaniæ Comitibus, A. C. 1276. Adrianus V. Ioannes Baptista Cibo, A. C. 1486. Innocentius IIX. & Ioannes Baptista Castaneus A. C. 1590. Vrbanus VII. Ex Ianuensium autem Dominio

Eminentiss. D. Stephanus Duratius Card. Archiepiscopus.

Ianuēsis Regiæ Ligurū Reipubl. claritudo.

Romani Pōtifices Ianuēses quatuor.

Philib. Ping. Aug. Taurin. ad an. 1241.

Io. Spataf. Annal. MS. in Biblioth. Ascan. Card. Columa.

Ex Ianuẽsiũ Dominio quatuor etiã Romani Pôt.

etiam quatuor extitere: Et quidem in Etruria, S. Eutychianus Lunensis, A. C. 285. Et Thomas Parantucellus Lunen. Sarzanensis, A. C. 1447. Nicolaus V. In Liguria autem M. Fr. Franciscus de Ruuere de Albizzola Diœcesis Sauonensis, Ord. S. Francisci, A. C. 1471, Sixtus IV. & Iulianus de Ruuere, illius ex Fratre Nepos, etiam de Albizzola, eiusdem Diœcesis Sauonensis, A. C. 1503. Iulius II. Verùm hæc de Ianuensibus laudum præconia non mea modò sunt, immò etiam Melliflui illius Doctoris Benedictini (Scriptores cæteros nunc prætereo) Magni Bernardi, inquam, Abbatis Sanctissimi, spectatissimæ ipsorum Vrbis Patroni; cuius aurea sunt verba:

S. Bernard. epist. 129.

Mirifico honore a Ianuẽsibus exceptus.

Ianuensibus suis, Consulibus cum Consiliarijs, & Ciuibus Vniuersis, Bernardus Abbas, dictus de Claraualle, pacem, & salutem, & vitam æternam. Quòd Aduentus noster ad vos anno præterito non fuerit otiosus, Ecclesia paulò post in sua necessitate probauit, a qua & missi fueramus. Honorificè nos, & suscepistis, & tenuistis exiguum, quod apud vos fuimus. Et quidem dignè vobis, sed supra nostræ humilitatis modum. Profectò vt non immemores, sic non ingrati sumus. Vicem rependat, qui potest, & qui in causa fuit Deus. Nos enim vnde illum recompensemus venerationis cultum, sed obsequium, sed affectum plenum amoris, & gratiæ? non quo nostro delectemur fauore, sed vestræ Deuotioni collætamur. O mihi dies illos festiuos, sed paucos, In æternum non obliuiscar Tui, PLEBS DEVOTA, HONORABILIS GENS, CIVITAS ILLVSTRIS. Vespere, & Mane, & Meridie (more vtique Prophetæ) narrabam, & annunciabam: & erat tanta audiendi auiditas, quanta & audientium charitas. Portabamus verbum pacis, cumque inuenissemus filios pacis, requieuit super eos pax nostra. Exieram planè seminare semen, non meum, sed Dei: Et cadens in terram bonam semen bonum, fructum fecit centuplum, & tempestiuum. Mira celeritas, quia magna necessitas. Nec tarditatem passus sum, nec difficultatem. Vna penè die, & ferens, & metens, & reportans cum exultatione manipulos pacis. Hæc quippe messis, quam messui. Exulibus, captiuis, compeditis, & incarceratis euadendi, atque repatriandi lætam reportauimus spem, metum Hostibus, confusionem Schismaticis, gloriam Ecclesiæ, Orbi lætitiam.

Psal. 54.

Mira laudũ præconia a S. Bernardo de Ianuensibus prolata.

Huculque mellifluus Bernardus ad suos Ianuenses.

S. Bernardus a Republica Ianuensi decretus Patriæ Patronus.

Quamobrem iure meritissimo Serenissima Respublica hæc Ianuensis sicut in terris viuentem, Patrem, & Amicum optimum sibi adsciuit eundem Bernardum, ita in Cælis gaudentem, Patronũ perpetuum. Idque sollemniter firmato Decreto, die Dominico, 27. April.

April. an. Chr. 1625. Atque ideo (vt iugis tanti Patroni memoria continuò ante omnium oculos haberetur) Senatus Ianuensis Consulto etiam decreuit, vt insigni alicuius momenti munere Sacer hic donaretur Patronus. Quamobrem ad Clarauallense in Gallijs Monasterium, in cuius Ecclesia venerabile ipsius Sancti Corpus colitur, eiusdem Reipublicæ nomine misso Oratore Augustino Cēturione Senat. Ill. tanquam ad viuentem Bernardum Salutandum, reuerendumque deliberauit. Nobilis Orator dimissus est, ad Clarauallense Monasterium peruenit, atque eius loci Abbati, Reuerendissimo, inquam, in Christo P. D. Claudio Argentereo, Sacræ Theologiæ Doctori Sorbonensi, spectatæ Religionis viro, Legationis suæ causam, nullam aliam esse dixit, quam voluntaria, & pia Reipublicæ Ianuensis vota S. Bernardo destinata, cui deuotionis gratia, inter alia sui beneuolentis animi signa, argenteam dono offerebat (Millium quatuor aureorum æstimatione) Lampadem, perpetuo a Serenissima Regij etiam animi Republica pro Lampadis ipsius lumine, facto annui census legato. Intrant itaque Ecclesiam, ac Reipublicæ nomine reuerentissimè venerantur Bernardum. Hoc peracto, Abbas tantam Serenissimæ Reipublicæ deuotionem erga Mellifluum Dei Confessorem considerans (quod antea negatum alijs fuerat) sine mora sancti Viri Sepulchrum aperit, atque e Sacro illius Corpore Costulam, vel aliam quamlibet particulam auferens, eiusdem Reipublicæ Legato libentissimè tradidit. Bernardi, inquam, Costula Cordis repagulo, donatur Respublica Ianuensis, vt qui in terris agens idem Bernardus ex corde Ianuenses amore prosequeretur, in Cælis exultans, suo cordis repagulo eosdem amare etiam demonstraret. Ianuam itaque redeunte Reipublicæ Oratore, lætitia indicibili ab vniuersis Sacra excipitur Reliquia, & magna pompa veneratur hoc anno 1638.

Mira eius deuotio erga eundem Dei virum.

Sacro munere illius recenset memoriam.

Ab Abbate Claruall. insigni eiusdem Sancti donatur Reliquia.

Obtentam vtique e Theca argentea affabrè perornatam (vt vniuersi tum Ciues, tum Peregrini peropportunè possent eam venerari ritu sollemni asseruandam decreuit in Sacrario Cathedralis Ecclesiæ. Erat antea Ianuæ in nostro Casinensi S. Catharinæ Monasterio, insignis quædam brachij eiusdem S. Bernardi Reliquia ex Ceruariensi S. Hieronymi eiusdem Casinensis nostræ Congregationis Monasterio, non longè ab eadem Vrbe distante, illuc translata. Sed prudentissimus eius Reipublicæ Senatus sola hac non contētus, huic S. Bernardi Brachio voluit adiungere etiā Costulam: Vt sacro vtriusq; præsidio munita ea pia Respublica, magni ipsius Patroni ad Deum intercessionibus validiùs custodiretur.

Reuerēdiss. D. Ioseph. Lumellinus præsentium huic Monasterio Abbas mihi charissimus.

Atque

Atque (vt tacitæ nonnullorum obiectioni respondeam) obseruaui non semel ego, insignis vnius tantùm Sancti (vt Ioannis Baptistæ, Gregorij, Sebastiani, & similium) non vnum (vt par esse deberet) sed duo & tria capita quemadmodum multa plura brachia, aliaque corporis membra omninò eadem in diuersis per Orbem Christianum Ecclesijs digna veneratione circumferri: & nihilominus adhuc non est inuenta potestas, quæ illorum venerationem exturbare tentauerit; cum ista definire non hominum sit, sed Dei potius iudicio committenda. Quamobrem sacra ea sancti Bernardi Abbatis Reliquia, quæ apud Patres Casinenses Ianuæ asseruatur sicut elapsis præteritis temporibus, ita etiam sequentibus cultu Diuino Dei Sanctis tribui consueto, nullo modo priuari debet.

Hæc raptim ego (vt etiam ex S. Bernardo) quæ pluribus, & Commentario potius explicandæ forent Encomiorum Corollæ de Serenissima hac Ianuensi Republica, Apostolicæ vtique Sedi, eiusque Romanis Pontificibus addictissima, & obsequentissima: ac præsertim a me peroratæ sunt etiam in gratiam Sanctissimi, & Maximi Pontificis secundi Gelasij, qui præsentia, & maiestate sua eandem Rempublicam reddidit illustriorem.

Tandemque hinc in Galliam profecturus, Clero, & Populo benedicens, Salutem Apostolicam impertitus est. At verò Gratiarum Pontificiarũ grata nimis eadem Respublica, de Summi eiusdẽ Pontificis profectione honorifica cogitans (vt monumẽtis eiusdẽ Reipublicæ edocemur) decem numero Triremes, Viris nobilibus, ac Militis instructas ipsi concessit. Ianua Pontifex discedens (vt cum Pandulpho Card. Pisano loquar) Portum Villæ S. Ægidij cum suis attigit. Portus verò hic Villæ S. Ægidij ad fauces fluminis Rhodani situs est; quẽ propè Benedictinorum extabat insigne S. Aegidij Abbatis, cuius iuris eadem est S. Aegidij Villa, iuxta Fossas Marianas (vbi etiam oppidum est Ptolomæo) & Camariam Insulam, a C. Mario, qui eas in partes Rhodanum Fluuium diuisit (vt meminit Plutarchus) cognominatas. Et hæc quidem Diœcesis est Nemausensis in Prouincia Oxitaniæ, in Gallia Narbonensi; Et quæ non longè distat ab Arelato, Auenione, & Massilia Ciuitatibus.

[Margin: Gelasius Ianua discedẽs ad Villam & Monasteriũ S. Aegidij in Gallijs peruenit. Ptol. lib. 2. c. 9. Plutarch. in Mario.]

* Pag. 28. Lin. 11. Post ea verba: Hæc ille: *Adde*: Quid? quòd Paulus huius nominis primus, Romanus Pontifex maximus, Sanctissimusque, qui vixit ab Anno Christi 757. ad 767. in quadam sua Epistola, quam scripsit ad Pippinum Francorum Regem, & Patritium Romanorum, Caietanos tunc Comites, sed Campaniæ

[Margin: Epist. 26. cod. Carolin. edit. Inglostadien Iac. Gretseri.]

niæ Princeps, quemadmodum, & Duces Neapolitanos (eorundem potentiam, & amplitudinem prospiciens) appellauit Reges? Sunt eius verba: *In * Embolim verò direxit Nobis a Deo protecta excellentia vestra, præfatum vos Desiderium* (Longobardorum Regem) *admonuisse REGES NEAPOLITANOS AC CAIETANOS constringere, ob restituenda Patrimonia Protectori vestro B. Petro, illic Neapoli sita. Quapropter maximas de hoc, & de omnibus Excellentiæ vestræ referimus grates.* Hæc Paulus Maximus Pontifex.

Duces Neap. & Caiet. dicti sunt Reiges.

* In embolo, vel embolio, Græcè; Latinè Postscriptum, Iacobo Gretsero. Nihilominus videtur intelligendum ἐν ἐμβολῳ, siue ἐμβολίῳ Græcè, Latinè verò per interpositionem.

* Pag. 62. lin. 27. post ea verba: Vnusque animus: *Adde*: Cæterum ex superiori Octaui Ioãnis Epistola (quod etiam animaduertit Cardinalis Baronius) dignum etiã illud consideratione conspicitur, suasione videlicet prædictorum Caietæ Ducum, Docibilis, & Ioannis, Græcorum Imperatorum in Italia Ministrorum, seu potius Vices gerentium (Vnde etiam Græci Siciliæ Patricij Caietæ residebant) vt Sarraceni ab vniuersa expellerentur Italia, multiplex fuit ab eodem Pontifice ad Campaniæ præsertim Principes, non modò Reges, & Imperatorem ipsum missa Legatio, vt adeo ipsius Papæ Litteræ, quæ etiam num exstant, anno Domini 875. datæ significant.

Card. Baron Annal. tom. 10. ad ann. 875. pa. 523.

Ep. 47. Cod. Carolin Iac. Gretseri.

Sed præclara Gelasij nostri Progenitorum Caietæ Ducum facinora, & singularem erga Romanam Ecclesiam deuotionem, altero Ioannis I. etiam Caietæ Ducis, prædictorum Ducum, Docibilis I. nempe patris, & Ioannis II. Aui, exemplo adhuc demonstremus. Cum enim Leo IV. Maximus Pontifex Sanctissimusque, anno Domini quadragesimo nono supra octingesimum, intellexisset, Sarracenos ex Africa, ingenti comparata classe in Italiam ad Vrbis Romæ excidium properare, in magna constitutus angustia quæcunque posset, tum Diuina, tum humana præsidia capessere, ad defensionem eiusdem Vrbis contulit. Interim, Deo iuuante, Ioannes II. idem Caietæ Dux, atque Imperialis Patritius, Sergius Magister Militum, & Dux Neapolitanus, nec non Pulcharius Amalphitanorum Dux, inito inter eos consilio, de eodem adiuuando Pontifice, eiusque Vrbe deliberauerunt. Milite igitur instructam nauium classem, cui & Cæsarium iam dicti Sergij filium communi voto præfecerunt, aduersum Sarracenos dimicaturi, Romam direxerunt. Sed Anastasium Cardinalem Bibliothecarium ea de re loquentem audiamus: Ait enim:

Consilium Sarracenorũ de Vrbe prędanda.

Religiosum Christianorũ trium Italiæ Primorum de subueniẽda Vrbe cõsilium.

Anastasius in Leone 4.

Denique post nefandum, lugubrem, omnique ple nam miseria Saracenorum deprædationem, quam in primo Ecclesiarum omnium capite, Sancta scilicet Romana Ecclesia, hortatu diabolico peregerunt, voluerunt iterum ipsi Satanæ filij similia in Romanos fines & Ecclesiam beatissimi Apostoli Petri, vt olim, damna inferre, & deinde victores ad loca, quibus egressi fuerant, destinare. Sed cura, ac studio summi præfulgente, atque vigilante Pastoris, hæc minimè perficere potuerunt. Tamen vt fideles in Domino, amplius fideliores iure existant, & illius signa, ac veneranda miracula ex veteribus nouiter emanasse non dubitent: a principio retinendum est, quid de eis Diuina eodem tempore misericordia mirabiliter egit, quantisque miserijs atque calamitatibus Gens illa pestifero merito protrita dilapsa est. Quam ob rem pristinum reminiscentes lucrum, vel prædam, quam fecerant, multiplicata iterum peruersorum hominum manu, multisque cum nauibus ad Vrbem expugnandam Romanam (duodecima Indictione vigente) venire crudeliter decreuerunt. Multisque etiam diebus in loco, qui Tozarum dicitur, iuxta Insulam Sardiniæ demorati sunt. A qua digressi Romanum portum, Deo illos non adiuuante, inire conati sunt. Quorum iniquus ac nefandus aduentus Romanos non mediocriter terruit. Sed quia Ecclesiam suam Deus omnipotens semper inuiolatam custodiuit, & deinceps custodire non desinit, excitauit tunc inter cæteros omnium Neapolitanorum, Caietanorum, Amalphitanorumque corda, vt vna cum Romanis contra eos insurgere, ac dimicare fortiter debuissent. Mox etenim a locis proprijs egressi ante Saracenos inutiles, ipsi cum suis nauibus coniunxerunt, suumque repentinum aduentum beatissimo Leoni quarto Pontifici notum fecerunt: Et quod se ob nullam rem venisse aliam sunt professi, nisi vt de Paganis, Domino auxiliante, victores existerent. Tunc demum Venerabilis Papa aliquantos ex eis prius ad se Romam venire præcepit, volens specialiter scire ab eis, si eorum pacificus esset aduentus, vel non, sicuti & factum est. Inter quos tunc filius Sergij magistri militum, qui erat ordinatus super exercitum, nomine Cæsarius, aduenit. Quos benignè in Palatio Lateranensi suscipiens, causam pro qua venerunt, inquisiuit. Illi autem ob aliud non venisse testati sunt, nisi ob hoc, quod superiùs legitur exaratum. Quorum Pius Apostolicus credulus verbis cum magno armorum procinctu, mox ad ciuitatem Ostiam properauit, omnesque Neapolitanos, Caietanos, & Amalphitanos grandi atque eximia deuotione suscepit. Qui vt Summum Præsulem conspexerunt, pedes eius humo prostrati Venerabiles sunt osculati: gratias omnipo-

Dux Neapolitanus, Caietanus, & Amalphitanus Classe subueniunt Vrbi.

Leo PP. ad Ostia Tiberina descendit.

potenti Altithrono retulerunt, qui ad se confortandos talem dirigere decreuit Antistitem. Qui, vt meliores de Belial filijs victores existerent, summopere deprecati sunt, vt de suis sacris manibus corpus Dominicum percipere meruissent. Quibus ore suo Missam in Ecclesia B. Aureæ decantauit; atque vniuersi ex illius, vt dictum est, manibus Communionem sumpserunt. Et antequam hæc fierent, vsque ad præfatam Ecclesiam cum hymnis, ac Letanijs, canticisque præcipuis, simul cum ipsis Neapolitanis, Caietanis, & Amalphitanis, Christo auxiliante, profectus est. In qua etiam flexis genibus Altissimum deprecatus est, quatenus orationibus suis ipse Christianorum hostes in manus resistentium tradere dignaretur. Super quos etiam multis cum lacrymis hanc Orationem obtulit, dicens: Deus, cuius dextera B. Petrum Apostolum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit: & Coapostolum eius Paulum tertiò naufragantem de profundo pelagi liberauit; exaudi nos propitius, & concede, vt amborum meritis horum fidelium vestrorum brachia contra inimicos Sanctæ Ecclesiæ tuæ dimicantia, omnipotenti dextera tua corroborentur, & conualescant, vt de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat gloriosum. Per Dom.

Missā Ostię celebrat.

Orationem contra Sarracenos cōposuit.

Die verò altera, postquam a iam dicta Ciuitate Venerabilis reuersus est Præsul, ipsi sceleratorum socij, siue participes, iuxta littus maris Ostiensis multis cum nauibus apparuerunt. Cōtra quos Neapolitani cum Socijs impetum facientes, dimicare fortiter voluerunt, etiam aliquantos vulnerauerunt ex illis; & deinde triumphum accepissent, si vnum non citius impedimentum accepisset. Nam dum adinuicem attentiùs dimicarent, subitò tam validus, ac supereminens excitatus est ventus, qualem quis his temporibus meminisse non valeat, qui vtrasque naues confestim diuisit. Tum Saracenorum naues primò veniebant vsque ad oram maris, deinde vento flante, marique eleuato procellis dispergebantur, & iterum post aliquantulum confractis viribus reuertebantur. Deus enim Omnipotens, pro certo credimus, hunc ex thesauro suo produxerat ventum, qui eos ad nocendum foris minimè permisit exire. Super his nouis, mysticisque miraculis, quæ nostris licet non meritis Diuina ostendere ac demonstrare nostris dignata est temporibus semper glorificanda, & conlaudanda est veri Dei nostri clementia: qui eos ad locum, quem desiderabant, permisit aspicere; & tamen ne capere potuissent, virtutis sua potentia longiùs expulit, multosque postea non tantùm per intercessiones, & merita beatissimorum Petri, ac Pauli Principum, maris profunditas, verùm etiam fames, & gladius indesinenter extinxit. Ex quibus per quasdam Insulas nostras famis

Pugna Christianorum cum Sarracenis.

Sarraceni diuersis modis periere.

laborantes penuria, plurimi a nostris hominibus interfecti sunt. Cæteros autem causa veritatis, ac testimonij viuos comprehendentes Romam duxerunt. Quorum Romani Proceres, ne multiplicatus numerus videretur, multos prope portum nostrum Romanum in ligno suspendi iusserunt. Aliquantos etiam nos ferro constrictos viuere, iussimus, per hanc solummodò causam, vt & spem nostram, quam in Deum habemus, & illius ineffabilem pietatem, nec non & propriam tyrannidem luce clarius scire valuissent. Et post hac ne otiosè, aut sine angustia apud nos viuerent, aliquando ad murum, quem circa Ecclesiam beatissimi Apostoli Petri habebamus inceptum, aliquando per diuersa artificum opera, quicquid necessarium videbatur, per eos omnia iubebamus deferri. Hucusque Anastasius de miraculosa Sarracenorum dispersione, deque Neapolitanorum, Caietanorum, atque Amalphitanorum classe Romanam Ecclesiam propugnante diuinitus seruata.

Ioannes V. Caietæ Dux cum S. Nilo cógreditur, eique Monasterium fundat prope Caietam.

Verùm enim verò quemadmodum Gelasij nostri magnum Patruum, Iohannem II. videlicet Caietæ Ducem, atque Imperialem Patritium, erga S. Leonem Pont. Max. eiusque Sedem Apostolicam piè, fideliterque pugnantem, vidimus, ita nunc videre operæ pretium erit, Ioannem V. Caietæ etiam Ducem, eiusdem Gelasij Crescentij Fundorum Ducis, Aui, fratrem, erga S. Nilum Abbatem, eiusque Monachos piè, religiosèque se gerentem. Etenim cum ille Dei Vir anno Christi 988. relicta Vallislucis prope Sacrum Montem Casinum habitatione, cum Monachis suis ad Caietanum maris littus, loco Serperis, & Serpere vulgò dicto (in quo antiquitus Caietana Gentilitas Serapi Idolo falsò Ægyptiorum Deo, Templum ædificauerat) Monasterium construere vellet, Caietanus idem Princeps cum Aemilia Ducissa, & Romana Senatrice, coniuge sua, magnum ipsum Dei seruum Nilum ope, & opera promptissimè iuuit: Atque in eodem mox Monasterio (antequam ad Cryptam Ferratam in agro Tusculano, Tusculanique Comitis Gregorij Aemiliæ iam dictæ germani fratris auxilio, Monasterium aliud exædificasset) decem annorum spatio commoratus est, in eoque Ottonem III. Imperatorem anno Domini 999. ad se venientem excepit. Veruntamen Bartholomæum eiusdem S. Nili discipulum, his de rebus verba facientem, audiamus: Ita enim ille: *At Beatus Pater cum fratribus, quos habuerat comites, & cum celeberrimo Stephano in Caieta finibus cum paruulum reperisset locum, immo (vt verè dicam) desertum siccitate secessum, placente angustia, & ariditate eius, illum incoluit. Initio quidem in magna victus inopia. sed non multò post fratribus,*

Vita S. Nili à Barthol. eius Discip. scripta.

bus, cunctis sanè Dei amantibus, haud paucis conuenientibus, subsecuta est rerum omnium affluentia. Et paulò post: *Itaque Caietæ quoque Principem rogauit Vxor, vt irent salutatum Dei Seruum. Ille verò, significemus, inquit, hoc illi primùm, ne fortè graue videatur, & affectus molestia fugiat e regione nostra, & Serui Dei iacturam faciamus. Significarunt igitur de hoc, multis precibus agentes. Sciebant enim illum vehementer auersari colloquia fœminarum, & mulieribus non patere aditum in eius Monasterium. At contra Vir Sanctus hæc ad illam perferri iussit. Ignosce mihi propter Dominum: nam quando viuebam in sæculo, dæmone exagitabar: ideoque ex quo sum factus Monachus, curatus sum: nunc verò si fœminam videro, statim dæmon reuertitur, & cruciat me. Hæc vbi audiuit, & intellexit mulier, maiori exarsit desiderio videndi ipsum: & tamdiu colluctata est, donec venit, & eius salutatione dignata est. Præceperat tamen, ne vlla Oppidana mulier sequeretur, sed omnes eam sequerentur Viri. Ergo beatus Vir postquam paucis illam docuisset de pudicitia, de eleemosyna, deque timore Dei, domum remisit gaudentem.*

Aemilia ex Comitibus Tusculanis ipsius vxor quanta deuotione polleat erga S. Nilum.

Hisce quoque subiungit idem Bartholomæus feliciſſimum ex hac vita transitum serui Dei Stephani, etiam discipuli eiusdem S. Nili: additque præterea, Ottonem III. Imp. ad Monasterium illud Caietanum, æque & ad Virum Dei visendum acceſſiſſe, verbis istis: *Imperator autem pænitentiæ causa susceptum indicans laborem, ab Vrbe ad Garganum pedibus iter fecit, veneraturus Michaelem Archangelum. In reditu beati viri Hospitium inuisit. Cum igitur ex editiori loco Monasterium conspexisset, & fratrum tuguria circa Oratorium fixa: Ecce, inquit, tabernacula Israel in deserto: Ecce Regni cælorum ciues: Hi non vt habitatores, sed vt viatores hic manent. At sanctus Vir iussit thuris suffitum præparari, quo obuiam illi profectus est cum vniuersis fratribus: Quem etiam summa cum humilitate, & reuerentia venerabundus salutauit. Et Imperator supposita manu, qua subniteretur Senex, vnà cum illo Oratorium ingressus est: Et peracta oratione, Imperator a Viro Sancto orationem, & benedictionem exposcens, salutem impertitus, discessit.* Hæc Bartholomæus de Imperatoris Ottonis III. peregrinatione.

Ottonis Imp cum S. Nilo congreſſio in Monasterio Caietano.

Sed nos iterum cum illo ad rem nostram propiùs reuertamur: Inquit enim de B. Stephano: *Postquam verò beatam, æternamque nactus est requiem, præcepit Pater duplex præparari Sepulchrum, vt & ipse cursu consummato, vnà sepeliretur. Id cum Caietæ Princeps, vir admodum religiosus, magnamque de sanctita-*

S. Nilus quid de B. Stephano eius discipulo.

te Patris opinionem habens, rogasset, & sepulturæ causam resciuisset, ad præsentes dixit: Ergo si Pater decesserit, hic ego illum relinquam, & non transferam in meam Vrbem, vt illi sit turris instar inconcussa. Quod postea quam perlatum est ad beatum Senem, vehementer tristatus est, & de mutando domicilio cogitauit; vt eo secederet, vbi nulli cognitus esset. Malebat enim miserè mori, quàm apud quemquam hominum esse in opinione sanctitatis. Cum ergo statuisset honorum contemptor, Pater noster Nilus deserere Monasterium, quod Serperis vocatur, in quo ad annos decem Monasticam duxerat Vitam, vix præ senio potuit equum conscendere, vt Romam veniret. Itaque Deo duce illum dirigente ad locum sepulturæ suæ destinatum, eum in modum, quem Deo reuelante cognouerat, peruenit in quoddam Oppidum, cui nomen Tusculum, duodecim millia passuum ab Vrbe distans. Prope illud situm erat Monasterium paucorum fratrum nationis nostræ Græcorum, nomine S. Agathæ, in quod Sanctus Senex diuertit: Hæc, inquiens, requies mea in sæculum sæculi. Porro autem illius Oppidi Dominus, Gregorius nomine, tyrannide quidem, & nequitia insignis, sed sagacitate ornatus, & prudentia, descendit, & prostratus ad sancti Viri pedes, ita dicebat: Ego quidem, Serue Dei altissimi, ob multa peccata mea dignus non sum, vt intres sub tectum meum: Et vnde mihi hoc, vt Sanctus Domini mei veniat ad me? Sed quando Magistri, & Domini tui exemplo me peccatorem iustis prætulisti, ecce domus mea, totumque cum suo agro oppidum ante te est: quicquid de ijs libuerit, iubeto. Respondit Beatus Pater: Benedicat Dominus & tibi, & tuis, & domui tuæ, & oppido tuo: particulam in ditione tua nobis concede, vt quietem in ea nacti, Deum pro peccatis nostris propitium reddamus, & pro salute tua preces fundamus. Gregorius autem magna alacritate implebat, quod iussum erat. Hactenus Bartholomæus de magna Caietanorum Principum, Comitisque Tusculani, Secundi Gelasij consanguineorum, erga S. Nilum, eiusque Cænobitas pietate.

Ioannis Caietæ Ducis religiosus animus.

Magna S. Nili Sanctitas.

Properat in agrum Tusculanum.

Gregorius Comes Tusculanus.

Mira eius pietas erga S. Nilum.

Hæc autem S. Nili Acta litteris tradidisse Bartholomæum, eiusdem Viri Dei Discipulum, doctrina, & sanctitate (vt eius Vitæ Acta produnt) etiam conspicuum, ex manu exarato Codice Guilelmi Cardinalis Sirleti, Viri doctissimi, quem nunc in Archiuo Vaticano asseruatum nos vidimus, ritè constat. Id, quod latuit Viros aliàs eruditissimos, Cardinalem Baronium nempe suis in Annalibus, & Ioannem Matthæum Caryophilum, Archiepiscopum Iconiensem, in sua eiusdem S. Nili Vitæ e Græco in Latinum translatione, Romæ typis edita: Qui ea Auctori Anonymo tribuunt.

S. Bartholomæus S. Nili Discipulus scripsit sui Magistri Vitam.

Pag.

Pag. 63. Lin. 13. Post ea verba: Cardinalis Baronius: *Adde:* Porro ex ijsdem fontibus, quibus elicitur exemptio, & dignitas Ecclesiæ Caietanæ, elicitur & Fundanæ. Nã Fundana quoque Ecclesia inter illas tiam Sedes connumeratur, quæ nulli Metropolitano, sed immediatè subiectæ sunt Romano Pōtifici: quemadmodum nos ex multis eiusdem Romanæ Ecclesiæ Rituum Codicibus, qui manu exarati in Bibliotheca Vaticana asseruantur, animaduertimus. Testatur itidem hoc ipsum Card. Baronius Tom. xi. Annal. sub Anno C. 1057. Maximè insuper commendatur Fundana eadem Ciuitas, non solùm, quòd a nascente Christiana Religione Fidem amplexa fuerit, verùm etiam, quòd eodem tempore, & Sedem obtinuerit Episcopalem: Vnde viros tum dignitate, tum Sanctitate clarissimos Cælo pepererit. Non est hic locus eos enumerandi, vnus præ omnibus alijs sufficiat Soter, qui in eadem ortus Ciuitate, ob insignes ipsius virtutes a S. Pio Papa I. circa Salutis Annum 160. Romanæ Ecclesiæ Presbyter ordinatus, vertente postmodum Anno 175. ab Apostolorum Principe Petro tertiusdecimus Papa numeratus, inter eiusdem Successores recensitus est 3. Non. Maij, in cuius Cathedra Pontificia sedit Annos vij. Menses xj. Dies xvij. Qui nomine, & re salutaris extitit Ecclesiæ. Nam præter pietatem singularem, omnibus etiam Christiano Episcopo dignis laudibus enituit. Quamobrem eadem Christi Ecclesia ipsum sui Natalis diem vigesimum secundum Aprilis, sollemnem quotannis celebrat.

Fundanæ Ecclesiæ dignitas.

S. Soter PP. Fundanus.

Antiquitatem præterea Episcopatus Fūdani inter alios ostendit Auctor Vitæ, & Passionis S. Mauri Martyris Africani, qui Martyrij palmã promeruit Romæ, Numeriano Imp. Salutis Anno 283. cuiusque sacrum corpus, cum Roma naui commissum ad littus Fundanum, Deo duce, peruenisset, Marianus ipsius Ciuitatis Episcopus, Sanctitate insignis, Angelo reuelante, suam in Ecclesiam, in qua nunc etiam colitur, honorificè transtulit. Sed Fundanam eandem Ecclesiam nobiliorem reddidit S. Paulinus, qui postea fuit Nolanus Episcopus. Ipse etenim agro Fundano diues, paruam illic positam Ecclesiolam, & iam collabentem in angustiorem formam erexit, picturis ornauit, muneribus auxit: & sacris reliquijs positis, dedicandam curauit: vt idem ipse scribit Paulinus in Epist. 12. ad Seuerum. Quod quidem egregium Sanctissimi viri Monumentum tempore Longobardorum prorsus dirutum fuit: adeoque ea est Ecclesia desolata, vt opus fuerit, Agnellum eius Ciuitatis Episcopum, iubente Magno Gregorio Romano Pontifice, Tarracinam migrare: vt constat ex illius Registro lib. 2. Epist. 13.

Acta S. Mauri Mart. MS. hab. ab Eccl. Fund.

S. Marianus Fundorum Episcopus.

S. Paulinus Cathedralẽ Fūdis extruxit Ecclesiã ampliorem.

Agnellus Episcopus Fundanus.

Et

Et quidem hæc antequam Caietani Duces Campaniæ Principatum acquisiuissent, euenere: Sed post adeptum ab ijsdem dominium, non defuere ex illis Viri omni virtutum genere præstantes, qui Christianum nomen, & armis tutarentur, & virtutibus propagarent. Atque ex ijs inter alios vnum hoc loco proferam Fundorum Episcopum. Is est Ioannes Constantini Vrbis Caietæ Comitis IV. & Hypati filius: qui sicut genere, ita sapientia, & religione conspicuus a Nicolao I. Pont. Max. cum Rhodoaldo S.R.E. Cardinale Episcopo Portuensi, efflagitante Lothario Rege, Caroli Regis fratre, & Ludouici Imp. Nepote, pro grauissimis negotijs, Salutis Anno 862. Legatus directus est in Metensem Ciuitatem, in qua generale omnium Galliæ Episcoporum Concilium celebrari debebat. Verùm Ioannis huius Fundorum Episcopi personam Summi eiusdem Pontificis ore commendemus: Ait enim ille: *Nicolaus Episcopus Seruus Seruorum Dei, Lothario Regi. Regalis excellentia Vestra nuper Apostolatui nostro direxit, vt pro perficienda Synodo Missos e latere nostro dirigere dignaremur. Quod nos & ante litterarum vestrarum preces, & postmodum facere desiderio ardenti cogitauimus. Sed quia multis Sanctarum Ecclesiarum Dei vtilitatibus hactenus fuimus occupati, tam celeriter, vt volebamus, eos destinare nequiuimus. Nunc autem (Domino nostro Iesu Christo fauente) Legatos Sanctæ nostræ, cui Deo auctore deseruimus, Ecclesiæ, duos Reuerentissimos, & Sanctissimos Episcopos, Rhodoaldum Sanctæ Portuensis Ecclesiæ, & Ioannem Sanctæ Fundensis Ecclesiæ Delitiosos nostros, quorum aduentu, atque præsentia, Dei Sacerdotum Synodus congregetur, transmittimus, sicut nostris vobis iam pridem direximus Litteris.* Atque iterum idem Pontifex Nicolaus: *Reuerentissimis, & Sanctissimis Rhodoaldo, & Ioanni Episcopis. Quemadmodum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fideles estis, & Apostolicæ Sedis Columnæ existitis, ita custodientes omnia secundum priorem præceptionem nostram peragere festinate: & Metis Apostolica auctoritate Synodo euocata, nostra iussa perficite, &c.*

Ioannes Caietanus Episcopus Fundanus magni nem. Vir, Nicolai PP. I. Legatus.

Nicolai I. Epistola 17. Tom. 3. Epist. Rom. Pont.

Card. Baron. Annal. tom. 10. ad an. 862

Quod etiam spectat ad Fundani huius Episcopatus Ecclesiam Cathedralem, hanc post septingentes annos a S. Paulino exædificatam, temporum calamitatibus, ruinæ proximam Leo Caietanus, Gelasij Pronepos, Vrbis Senator, & Dux Fundorum, quem eiusdem Fundanæ Ecclesiæ monumenta vocant Comitem, a fundamentis instaurandam, vel potius exædificandam, mox verò consecrandam, mira illa sua deuotione curauit. Præest hodie eidem Fundorum Ecclesiæ Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus

minus Mauritius Roganus, Caietæ nobili genere natus, zelo animarum, et charitate erga Deum, et homines feruidus.

Mauritius Roganus Fũdorum Episcopus.

Veruntamen ad Caietanum Episcopatum etiam accedamus. Quandoquidem habuit quoque Caieta Vrbs ex suorum Ducum sanguine & Gelasij Papæ Progenitoribus sapientia, & religione vigilantes animarum Pastores. Atque inter primos re & nomine Bonum, qui S. Erasmi Episcopi, & Martyris corpus Caietanam suam in Ecclesiam e dirutis a Sarracenis Formijs, reuerenter transtulit, & honorificè venerandum reposuit. Huic accedit Campulus, cuius laudabiliter meminit Adrianus I. Rom. Pont. Epistola 86. & 90. ad Carolum Regem Francorum. Deus dedit, Leone & Alexandro Græcis Imperatoribus: Leo, Constantino Porphyrogineto Imp. Petrus, eodem Constantino Imperatore: Raynulphus, tẽpore Ioannis magni Caietæ Ducis, & Patritij Imperialis: Marinus, ex Abbate Monasterij S. Erasmi in Ciuitate olim Formiana: Leo II. ex Abbate SS. Theodori, & Martini, Monasterij tunc prope Caietanam Portam nouam, hodie præcipua, & munitissima Regni totius Ars Caietana: Stephanus, ex eiusdem Monasterij Abbate: Bernardus, tempore Ottonis Magni Imperatoris: Docibilis, sanctitate Illustris, ex Abbate Monasterij S. Erasmi in Ciuitate olim Formiana, cuius præclarum Sanctitatis nomen inuocatum legi in Litanijs, quæ extant in manu exarato perantiquo Longobardicis characteribus Missali, Neapoli, apud Moniales SS. Marcellini & Petri: id quod etiam animaduertit eruditus vir, Antonius Caracciolus, Clericus Regularis Teatinus. Superioribus Episcopis Probum adscribunt alij ex Caietanis Principibus etiam exortum, cuius Sanctitatis lauream Caietana eadem recenset Ecclesia ad diem 6. Octobris. Horum verò Episcoporum memoriam ex vetustissimis Chartis Archiui Caietanæ eiusdem Cathedralis Ecclesiæ, cum nos ibidẽ essemus, collegimus. Hos autem Præsules Caietanos gloriosa Caietanorum Ducum, & Campaniæ Comitum germina, repræsentat ad viuum hodie M. F. Hieronymus Domin, Aragonensis Hispanus, ac Religiosum Carmelitici Ordinis ornamentum, & ipse Caietanus Episcopus Illustrissimus, & Reuerendissimus.

* Leo Fũdorum Dux Fũdanam Ecclesiam ruinosã restaurat.

Episcopi Caietani ex Ducum Caietanorum sanguine.

S. Docibilis Ep. Caiet.

Ant. Caracciol. in Nomenclatore ad antiquos Chronolog. quatuor.

Hier. Domin Episc. Caietanus.

Cæterùm Superiora hæc de Ciuitatibus Caietana, & Fundana, earumque Ecclesijs nos perorasse voluimus in gratiam etiam Beatissimi Pontificis nostri Gelasij, cuius Progenitores fuere vtriusque Ciuitatis Duces, & Campaniæ Comites. Quorum Dominium stetit, vsquedum Northmanni feliciſſimam [illegible] hanc Italiæ partem Campaniam iure belli occupantes, Caietanos

Caietæ Duces, & Capaniç Comites bello expulsi a Northmannis Principibus.

eosdem Principes Ducatu Caietano, & Fundano, alijsque suis Oppidis, Castris, & locis spoliauere, prope Annum Christi millesimum septuagesimum; cum aliàs Caietani Principes isti & pace, & bello vniuerso ferè Orbi spectabiles, spatio trecentorum quinquaginta annorum regnassent. Et quidem Ioannes huius nominis septimus Vrbis Caietæ tunc erat Dux, & Campaniæ Comes, Fundorum verò Dux erat Marinus Gelasij germanus frater.

Riccardus de Aquila Northman. Caietam, & Fundos occupat.

Præterea Ciuitates hæ Caieta, & Fundi suis cum Oppidis, & locis tunc primùm in manus deuenere Riccardi de Aquila, Northmanni militis nobilissimi: Sed non multò post Rogerius Rex Rogerij Comitis Siciliæ filius, Regiam suam dignitatem tutiorem, ampliorem que reddere volens, Ducatum Caietanum, sibi ipsi adscripsit: Fundanam nihilominus ciuitatem solo Comitatus titulo donatam, cum alijs Oppidis, & locis eidem Riccardo, eiusque Successoribus reliquit. Quamobrem titulus Caietani Ducatus, quo Caietani Principes vsi fuerant, vti Regibus magis consono, deinceps non nisi Reges sunt vsi. Vnde idem Rogerius in suis Scriptorum Monumentis inscribebatur: Rex Siciliæ, Dux Apuliæ, Princeps Capuæ, & Dux Caietæ.

Caietani Ducum Caietanorũ germina Caietæ adhuc degunt.

Caietæ, inquam, etiam nunc degunt inter nobiles ciues Primarios, nobiles & ipsi Caietanorum Principum, eorumque virtutum hæredes, Viri Perillustrés, Vincentius Caietanus, eiusque filius Carolus. Quibus etiam nec defuere Progenitores, qui nomen Caietanum non reddiderint æque gloriosum. Ex eisdem nãque non minus religiosè, quàm sapienter prodierunt, Petrus Caietanus anno Domini 1188. & Riccardus Caietanus, anno Domini 1238. vterque Caietanæ Patriæ Episcopus. Sed anno 1495. humanam vitam agebat, Petrus Caietanus Fundorum Episcopus: & anno 1210. Dodo Caietanus, vir sanè prudentia, & consilio, singularis, qui pro Caietana Patria, eiusque bono, ad diuersos Principes Orator directus est. Verumtamen cæteros nunc reticebo, & cum Pandulpho de Gelasio verba faciente, progrediar.

Scipio Archiep. Pisanus genere, & virtute inclytus.

* Pag. 86. lin. 28. post ea verba: Hæc ille: Adde: Metropoliticæ autem, Romanorum Pontificum Regiæ, huic Pisanæ Ecclesiæ, post benemerentis memoriæ Iulianum Medices, Dominum meum, atque amicũ opt. præsidet iam nunc Illustris. & Reuerẽdiss. D. Scipio ex Comitibus Elcensibus, antiqua Senensium nobilitate clarus, immo clarior doctrina, & zelo Religionis Ecclesiasticæ.

* Pag. 89. lin. 20. Post ea verba: Pugnasse compertum est: Adde: Verùm enim verò inter alias causas, propter quas Pisani

con-

contra Sarracenos sepulchrum Domini, & Terram Sanctam tyrannicè occupantes, ac deturpantes, præ cæteris arma sumpserunt, ea vna præsertim fuit, quod Siluester II. Romanos Pont. anno sui Pontificatus Primo, & Christi Domini 999. captiuum eiusdem Domini Sepulchrum, eamque sacram Regionem, quam Diuinis ipse pedibus calcauerat, barbaricè deuastatam, religiosa illa sua pietate motus, considerans, vt populum Christianum tantæ ignominiæ vindicandæ occursurum hortaretur, singulare illud eximiæ charitatis Monumentum edidit: nimirum Hierosolymitanæ Ecclesiæ nomine, ad vniuersalem Catholici Orbis Ecclesiam Romanam, ad ferendum aliquod subsidium, exhortationem per breuem Epistolam, sed sententijs grauem, quæ sic se habet hoc præmisso titulo.

Magnus Siluestri PP. II. Zelus de Sepolcro Domini e manibus Sarracenorum vindicando.

Ex persona Hierusalem deuastata, Vniuersali Ecclesiæ. Ea, quæ est Hierosolymis, Vniuersali Ecclesiæ Sceptris Regnorum imperanti. Cum benè vigilas, immaculata Sponsa Domini, cuius membrum esse me fateor, spes mihi maxima datur per te caput attollendi iam penè attritum. An quidquam diffiderem de te, rerum Domina, si me recognoscis tuam? Quisquam ne tuorum famosam cladem illatam mihi putare debebit ad se minimè pertinere, vtque rerum infima abhorrere? Et quamuis nunc deiecta, tamen habuit me Orbis terrarum, optimam sui partem. Penès me Prophetarum Oracula, Patriarcharum insignia. Hinc clara lumina mundi prodierunt Apostoli: hinc Christi Fidem reperit Orbis terrarum: apud me Redemptorem suum inuenit. Etenim quamuis vbique sit Diuinitate, tamen hic humanitate natus, passus, sepultus, hinc ad cælos elatus. Sed cum Propheta dixerit: Erit Sepulchrum eius gloriosum; Paganis loca sancta subuenientibus, tentat diabolus reddere inglorium. Enitere ergo miles Christi: esto signifer, & compugnator: & quod armis nequis, consilij, & opum auxilio subueni. Quid est quod das, aut cui das? nempe ex multo modicum: & ei, qui omne quod habet, gratis dedit, nec tam ingratis recepit, & hic eum multiplicat, & in futuro remunerat. Per me benedicit tibi, vt largiendo crescat, & peccata relaxet, vt secum regnando viuas.

Girberti, aliàs Siluestri PP. II. Ep. 38. edit. Parisien.

Isai. 11.

Hucusque Siluester Benedictini Ordinis, æque ac Romanæ Ecclesiæ Decus præclarissimum: vt planè primus inueniatur (inquit Cardinalis Baronius) qui Sanctæ Militiæ Classicum occinuerit: quemadmodum & Pisani inuenti sunt primi, qui Pontificio Sanctæ Militiæ Classico obediuerint. Vtinam Deus, qui solus scrutator est cordium, corda Principum Christianorum

Card. Baron. Annal. to. 11 ad A. C. 1003.

Ad Apostolicum Classici sonum Sil

uestri PP. ri Pisani obediunt primi: vtinamnum Principes Christiani.

Diuini sui Spiritus illustratione penetraret; vt tandem ipsi Mahometicam ignominiam, & magnam Iesu Christo D. N. irrogatam iniuriam vindicarent: vtque eius Sepulchrum salutis nostræ Triumphus, via tutior fieret ad superna Cælorum gaudia progredientibus. Quod faxit ipse Deus, qui & benignus, & misericors est: Vt demum digni efficiamur Diuinis eiusdem promissionibus.

Vanum, & inane Iudæorũ desideriũ, de Messia expectando.

✱ In Præfatione ad Commentar. Gelasian. pag. 2. lin. 25. post ea verba: fundauere Synagogam: *Adde:* Vel veriùs (iuxta doctiores alios Hebræos, quibus suffragantur Thalmudistæ) tres illæ notatæ Litteræ videntur significare vniuersale Iudæorum desiderium, scilicet Messiam, quanto cytius in diebus nostris venturum. Quod quidem vt Diuinum, & singulare donum, Iudæi in cunctis ferè magni momenti ædificijs, ac locis celebrioribus inscribere consueuerunt. (Mem namque signat Messiam: Beth notat Bimhera, id est, in celeritate: Beth alterum denotat Beiamenu, id est, in diebus nostris) vt dispersi, ac tristes, tandem aliquando læti, ac iucundi, congregentur in vnum, in Ciuitate sua sancta Hierusalem.

Et exultabit lingua mea Iustitiam tuam, Deus.

Vela et Pass

VITA ET PASSIO
S. ERASMI
Antiochiæ Episc. & Mart. Caietæ Vrbis Patroni,

SCRIPTA

A IOANNE CAIETANO

Casinensis Monasterij Monacho, qui &

GELASIVS PAPA II.

Edita verò, ac scholijs illustrata

A DOMNO CONSTANTINO

ABBATE CAIETANO, EIVS GENTILI.

Ad Illustriss. & Reuerendiss. D.

D. MAVRITIVM ROGANVM,

Caietanum, Fundorum Episcopum,

Ac Perillustres Dominos Caietanæ Vrbis Iudices, & Consiliarios.

ROMÆ, Ex Officina Typographica Caballina. 1638.

SVPERIORVM PERMISSIONE.

ILL.MO ET R.MO D.

D. MAVRITIO ROGANO

CAIETANO FVNDORVM EPISCOPO;

AC PERILLVSTRIBVS DOMINIS
Fideliſſimæ Vrbis Caietæ Iudicibus,
& Conſiliarijs.

DOMNVS CONSTANTINVS CAIETANVS,
Abbas-præſidens Collegij Gregoriani, Domus
S. Benedicti de Vrbe, S. P. D.

ERASMVS Vrbis veſtræ Patronus ſub patrocinio veſtro (Illuſtriſſime Domine, ac Perilluſtres Viri) lucem aſpiciet. Iure illud ſuo, nam ſi præſidium ille tot annos vobis contulerit, cur non merito expoſcat? Si beneficio ſuo Vrbs veſtra Caietana floreſcit, cur non & veſtro ipſe patrocinio? Nam Epiſcopus cum eſſet Antiochenæ Eccleſiæ ab Apoſtolorum Principe fundatæ, verboque, & exemplo Chriſti Fidelibus ad Vitam in Chriſto perfectam præiuiſſet, optimam pro Fide confeſſionem reddidit. In qua plumbatis cæſus, vngulis excarnificatus, pice, reſina, ſulphure, & cera, liquefactis perfuſus, indutus ignita tunica, in feruentis olei dolium miſſus, omnibus demum tormentis exercitus, & Diocletiani furore, & Maximiani rabie ſuperior, toti Orienti ſpectaculo, & honori fuit:

Occidenti demum, & vestræ præcipuè, Vrbi futurus ornamento, cum Angelo eum e squalore carceris educente, & in Italiam migrare iubente, Formijs beatam Patriam conscendit: & Formijs ille aliquandiu quieuit, postea in Ciuitatem vestram translatus. Scilicet Nobilissimo Orientis Martyri debebatur Vrbs Caieta Sedes, Delitiæ olim Romani Populi, Hospitium Principum Apostolorum, tot aliorum Sanctorum Martyrum Sacrum Conditorium, Clauis Neapolitani Regni, tot Ducum & Principum Seminarium fertile, toties tot Romanorum Pontificum præsentia nobilitata. Quid ego per omnes Caietæ Ciuitatis laudes eam? Cæli, Solique bonitate, Incolarum genio, & ingenio in rebus ciuilibus administrandis, prudentia, & pietate in Sacris curādis; cum alijs luculentissimis Scriptoribus nobilissimum hoc argumentū fuerit?

Illud autem, quod alios præterijsse video, hic intactum relinquere nequeo. Montes enim vestri, sicut Montes Dei: Ipsi enim in illis per signa, & mirabilia sua inhabitare beneplacitum fuit. Sicuti enim Dei prædicantis Olíueti Mons, gloriosè transfigurati Tabor, crucifixi Caluariæ; ita & morientis Caietæ Montes, nobile, & æterna dignum memoria testimonium tulerunt. Patienti Deo, iure merito, natura ipsa compassa est. Quantis enim grauidam miraculis diem illam accepimus, qua Dux Vitæ mortuus occubuit, mortuos Ipse suscitauit? Quando Sol obtenebratus fuit, Templi Velum scissum, terra mota, petræ scissæ, monumanta aperta, corpora Sanctorum apparuerunt multis? Inter quæ non vltimum fateor locum, Petrarum scissio retinuit. Nam cum Sol lucem iterum suam receperit, Templi Velum longè ab huminum oculis remotum sit, Terra solita grauitate consistat, clausis iterum sepulchris Sanctorum corpora obdormierint; Petræ ipsæ, voce horroris plena, morientem Deum vsque in hodiernum testantur diem.

Caietæ adiacens Mons ex dura Silice, Orlandi dictus, in cuius descensu, tres magno hiatu scissuræ sunt: vna in ipso medio, recta, longa, angusta, a Septentrione ad Austrum ten-

tendens: aliæ duæ in ipsis lateribus; quarum triplicitas Fidelibus occasioni fuit, Ecclesiam ad Sanctissimæ Triados honorem exædificandi. Dum ascenditur ad Ecclesiam, ad sinistram, videre est ex fissuris vnam, in qua continuò fremit Mare: Alia, quæ huius e regione est, a solis Montem ascendentibus, eumue adnauigantibus videtur. Longior autem, & maximè insignis ea est, quæ propter & altitudinem asperrimam, & profundissimi horroris voraginem, & laceras hinc inde in ipsa diuulsione inæquales partes, quoddam propemodum admirandum, atque obstupescendum oculis subijciunt. Huius in medio cum Capellam extruere Fideles in animo haberent: quod impossibile hominum & operi & ingenio visum, orationi possibile fuit. Ea etenim facta, saxum ingens ex ipso vertice deuolutum, in ipso scissuræ medio libratum hæsit, extruendæ Capellæ aptum: supernè Sedes præcipitantis saxi, infernè Maris immensa profunditas videtur. Hæ autem scissuræ terræ motu non naturali, cum illius nulla Patrum memoria, nulla per manus Antiquorum traditio, nulli Libri mentionem inijciunt (Immo in solidissima, & durissima Petra, quod signum vacuitatis, sinuum, aut ventorum subterraneorum, quæ naturales terræ motus causæ sunt) sed supernaturali; quando scilicet passus est Dominus noster Iesus Christus, & scissæ leguntur Petræ, certò certiùs creduntur factæ. Eminentissimus Cardinalis Baronius, vt Montem Aluerniæ, ita Caietanos Montes miraculi plenos affirmat. Card. Baron. Annal to. 1. sub an Chr. 34. pag. 181.

Et quid aliud, amabò, loquitur horror ille venerandus, qui ingredientium animis se insinuat? Nec defuit Diuinum ad hæc comprobanda miraculum. Nam cum quispiam ad hæc credenda esset obstinatiori animo, & pernegare hos Montes Diuino nutu, & miraculo scissos, progrederetur, & inferret: *Ita eam traditionem veram, atque hoc saxum, inquit, Massa farinacea est*; manumque Petræ violentiùs inferret; continuò vt cera mollis cessit applicitæ manui Petra; signumque propè ipsam Capellam in descensu ad dexteram videtur vsque in hodiernũ diem. Vnde ad rei monumentum

Augustinus Lampugnanus Mediolanen. Caietani Casinensis Monasterij S. Angeli Præpositus ibidē hosce versus apposuit:

Improba mens renuit verum, quod fama fatetur
Credere; at hoc digitis saxa liquata probant.

Qua de re locum ipsum magna deuotionē, ac veneratione semper sunt prosecuti, non tantùm Vrbis vestræ Caietanæ Populus, ac Patres præsertim Casinenses, quorum custodiæ ab antiquissimis temporibus idem datus est: verùm etiam omnis generis Principes, ac Præsules, fidelesque quique Christiani, immo infideles Mahumetani.

Petr. Iac. Bacci. Vit. S. Phil. Ner. l. 1. c. 2. Ad hunc etiam Locum Apostolicus ille Dei seruus, S. Philippus Nerius adhuc adolescens, e Sancto-germano, & Monte Casino non semel egressus (nam per duos annos ibidem commoratus est) orationis gratia venire consueuerat: vt qui magni momenti S. P. N. Benedicti Religionem faciebat, apud illius Professores tum Casini, tum Caietæ, tum tandem Romæ ad S. Paulum, & Tres Fontes, tam Religiosæ vitæ rudimenta, quàm perfectionis totius Spiritum hausisse videretur.

Locus ipse, inquam, etiam hodie in magna veneratione, nedum apud fideles, sed & infideles est. Infideles enim dum transeunt vel in ipsum vicinum Mare (cum aliàs non possunt) pecunias eleemosynæ loco proijciunt. Fideles insuper omni reuerentia eundem prosequuntur. Pœnas item vidimus prætereuntis, nec salutantis Petram miraculosam Neapolitanæ Classis, tum anno 1636. tum præsertim 1615. 28. Maij, cum Præfectus tormentorum, ne Marchionem Sanctæ Crucis Thalassiarchum dormientem excitaret, tormenta solitò in Sacrum Montem, reuerentiæ signo, non exploderet: mox enim, oborta tempestate, nubibus ipsis excussum fulmen, antennas disiecit, discerpsit vela, ipsumque Præfectum rei tormentariæ interfecit. Hæc retulit ipse Marchio, partemque antennæ cum scisso velo in Capella prædicti Montis appendi cum facti Historia curauit. Frustra plura congeram exempla, quæ ore omnium Nautarum celebrantur.

Mi-

Mirantur præterea omnes facri Montis huius horrorem Sacrum. Vnde & Cafinenfis quidam eruditus Monachus Ceietani noftri Monafterij S. Angeli, hinc, & inde, duo hæc infcribi fecit Epigrammata: alterum eft:

Rumpe cor, o mortalis homo, velut ardua Rupes
Rumpit in arce Crucis, compatiare Deo.
O hominum durum genus, ardua faxa dehifcunt:
Saxea corda hominum ftant, moriente Deo.

Alterum:

Vna fuit quondam hæc Rupes, nunc diffita, Montes
Exitium Domini congemuere fui.
Durior es faxis, ferior feritate ferorum,
Sine lacrymis cernens hoc pietatis opus.

Volunt Cofmographi, oculorum aciem per ipfam facri Montis fiffuram recta linea Hierofolymorum Ciuitatem ferire. Hinc etiam ab eodem Auguftino Lampugnano decantatum hoc Epigramma, ibidem appofitum eft:

Quifquis ades, curas animo depellito inertes,
Tum pius, atque tremens hunc venerare Locum.
Factus homo Deus, vt ftatuit fuccumbere letho:
Atque hominí vitam reddere morte fua.
Aftra tegunt nubes, inuerfoque ordine rerum,
Omnia turbantur, cuncta creata dolent.
Artificem teftata fuum fcinduntur, & ifta
Infontem oftendunt vulnera; faxa, pati.
Hofce per anfractus Solimæ ad facra Arua videnda
Luminibus montis fternitur ecce via.
Corpore quos Natus, quos corde ibi Virgo, dolores
Deipara fuftinuit, flens meditare, cole.
Fac finem hic noxis, dignos hic concipe fletus:
Hic animæ maculas ablue: terge, laua.
Plaude operi gratus, fupplex & Numen adora.
At renuis? duro durior es filice.

Et hæc funt, quæ apud vos, veftramque Caietam, Mirabilia Dominus operatus eft, cùm Montes in fortitudine

præ-

præpararet: cum mota, & contremiſcente terra, fundamenta Montium concuſſa fuerunt: & in diuiſione Montium veſtrorum, æterno Mortis ſuæ teſtimonio ſtaret. Hoc volui commemorare de Montibus veſtris (Illuſtriſſime Domine, ac Perilluſtres Viri) vt mea qualicunque opera, fama veſtrorum Montium ad Poſteros tranſmitteretur.

Accipite interim Eraſmum veſtrum a Maximo etiam veſtro Pontifice Gelaſio deſcriptum: qui & ipſe Mons Dei, Mons pinguis fuit; vt & vos, qui Montes eſtis, in quibus per gratiam ſuam, Deo beneplacitum eſt habitare, Patrocinio invicti ipſius Martyris ad Montem, qui Chriſtus eſt, feliciter perueniatis. Romæ, ex Collegio Gregoriano, Octauo Id. Iulij Anno Chriſti 1638.

LECTORIBVS MEIS Domnus Constantinus Abbas Caietanus, S.

NE tanti, maximique Pontificis Gelasij vel iota pereat vnum, en Lectores candidissimi, Passionis Historiam S. Erasmi Episcopi, & Martyris ab eodem contextam, atque ex manu exaratis Bibliothecæ Casinensis Codicibus a me desumptam, vobis affero, offeroque. Eam verò Eundem conscripsisse Casini Monasticen excolentem, affirmat Petrus Casinensis Diaconus illius Sinchronos, Libro de Viris Illustribus Archisterij Casinensis: Quo loco illum quoque S. R. E. Cardinalem, ac Pontificem Summum scripsisse etiam alia, quæ ad manus meas non peruenere, idem Petrus testatur. Cæterùm hanc Sanctissiimi Martyris Passionis Historiam idem Ioannes Caietanus dum scriberet, etiam Subdiaconus erat Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, vt ipsemet innuit in eiusdem Historiæ principio, & nos pluribus egimus in Commentarijs Gelasianis: Innuit etiam se dicauisse illam Ioanni Caietano, Auunculo suo, atque eiusdem Monasterij Casinensis Monacho: cuius virtus, innocentia, & sanctitas, quantæ fuerint apud Deum æstimationis (vt prædictus quoque Petrus testatum reliquit in Libro de Ortu, & Vita Iustorum Cœnobij Casinensis) benignissimus ipse in illius morte demonstrauit. Hæc volebam vos scire, Lectores, atque in Christo Iesu, qui est vera Salus, & Vita, valere.

Petrus Diaconus Casinensis in Libro de Viris Illustribus Archisterij Casinensis Cap. 44. Ap. me M. S.

GElasius Sedis Apostolicæ Pontifex, paruulus in Casino sub Desiderio Abbate, B. Benedicto oblatus, & ab Alberico Philosopho edoctus, scripsit in eodem Cœnobio positus, Passionem S. Erasmi, Sanctæque Anatholiæ: Passionem quoque S. Cæsarij Versibus adornauit. Factus dehinc S. R. E. Cancellarius, rescripsit Registrum Paschalis Papæ II. Demum verò in Apostolicam Sedem Pontifex factus, Henricum Imp. propter Inuestituram

Ecclesiarum excommunicauit: atque pro ordinandis Ecclesiasticis negotijs Galliam ingressus, apud Cluniacense Monasterium obijt.

Petrus idem Diaconus in Libro de Ortu, & Vita Iustorum Cœnobij Casinen. Cap. 64. Ap. me M. S.

IOannes Caietanus, Casinensis Monachus fuit: qui cum apud Domum Infirmorum in extremo Vitæ positus iaceret, Georgius Mansionarius in Secretario dormiens, vidit magnam Fratrum multitudinam quasi ad Processionem euntium, ab Orientali parte hoc ingredi Monasterium: eoque ad hanc visionem mirante, vnus dixit: Ad suscipiendum Ioannem venimus. Hoc dicto, statim signum, quo Fratrum obitus significatur, sonuit: festinansque inuenit eum iam rebus humanis exemptum: intellexitque magni meriti Ioannem fuisse: ad cuius animam suscipiendam illa Sanctorum Congregatio venisset.

MARTYROLOGIVM ROMANVM ad quartum Nonas Iunij.

IN Campania, S. Erasmi Episcopi, & Martyris, qui sub Diocletiano Augusto primùm plumbatis cæsus, deinde fustibus grauiter mactatus: post, resina, sulphure, plumbo, pice, cera, oleoque perfusus, illæsus apparuit: deinde Formijs sub Maximiano diuersis, atque immanissimis supplicijs iterum cruciatus, sed ad confirmandum cæteros, a Deo seruatus: tandem, vocante Domino, martyrio clarus, sancto fine quieuit: cuius corpus Caietam postea translatum est.

INCIPIT PROLOGVS IN VITAM, ET Passionem S. Erasmi Episcopi & Martyris editam a Venerabili Gelasio PP. II. & Casinensis Cœnobij Monacho.

DOMNO (in Domino Dominorum) dilectissimo, Ioanni Auunculo suo, Ioannes Subdiaconus, & Monachus Casinensis cœnobij, totius obsequium seruitutis. Cum scriptum sit: Quasi peccatum ariolandi est, repugnare; & quasi scelus Idololatriæ, nolle acquiescere; Paternitatis vestræ imperijs, ne dum precibus quidquam denegare, summi apud me videtur esse delicti. Quippe cui post Deum, & Sanctissimum, ac Reuerendissimum Abbatem nostrum Desiderium, soli debeam quicquid litteralibus sum studijs consecutus. Passionem ergo Martyris Erasmi, cuius corpus in nostra Patria, videlicet Caietana, quiescit, quòd hactenus tantis a te precibus fatigatus minimè litteris tradidi. Ea permaxima fuit causa, quòd in discendi exercitio desudans, non poteram rebus huiusmodi operam dare. Nudius verò tertius hoc opus aggressus, tanto affectus sum tædio, vt disponerem & tibi non obedire, & Martyris Historiam incultam, vt erat, incompositamque relinquere. Enimuerò duæ eiusdem Historiæ editiones eatenus a se inuicem discrepant, vt duorum Sanctorum videantur eadem gesta narrare. Sed Eusebij Cæsariensis Ecclesiasticis Historijs diligenter inuestigatis, & Fratre quodam nostro, qui in locis illis aliquando mansitauit, antequam Sanctus Martyr deductus fuisse narratur, interrogato; comperi alteram, quæ vetustior esset, existere veriorem. Chro- (1)

[Margin notes: (1) · 1. Reg. 15. · Ioannis Caietani Vitæ Institutores · Caieta eius patria, ô Toletum. · Eiusdem diligentia in hac historia contexenda adhibita.]

 ri-

nicam ergo secutus Eusebij, & vetustioris editionis materiam digerens, Sancti Martyris meritis, tuisque orationibus fultus, Opus aggrediar toties postulatum.

Explicit Prologus.

INCIPIT VITA, ET PASSIO S. Erasmi Episcopi, & Martyris.

Diocletiani Imp. Genus.

CVM Numerianus Cari Narbonensis filius a Perside Romam rediens, Apri Soceri sui dolis exceptus, inter vectandum lectica diem clausisset extremum; ad Diocletianū Dalmatam Scribæ filium, Senatoris Anulini Libertinum Reipublicę deuenit Monarchia; Bagaudarum igitur actione, qui Amando, & Æliano, Ducibus simultatem Romani populi agitabant, intra Gallias exurgente, Maximianum cognomento Herculeum, Diocletianus Cæsarem fecit. Quantas exinde terra, marique victorias Romani populi exercitus celebrauerit, quàm secundè, quàm prosperè, quàm feliciter eis ad votum, hoc imperante, cuncta successerint, nostræ nec voluntatis est, nec facultatis euoluere. Quia verò eius in Christianos furoris rabiem debacchantem ex parte ad Dei sumus gloriam relaturi, dignum videtur, & congruum, quantæ idem extiterit arrogantiæ, quantæque intumuerit typo superbiæ, memorare.

Eius fastus & superbia.

Enimuerò cum omnibus eatenus Romani Imperij Gubernatoribus moris fuerit a priuato ambitu Chlamydem tantùm purpuream plus habere, gemmas iste vestibus, atque calciamentis, quibus vtebatur, inseruit. In tantam denique vesaniam superbiæ fastu sublatus erupit; vt se, quod Deo soli debitum, & apud Gentiles eatenus, & apud Christianæ Fidei sectatores, nunc vsque censetur, stratis humi corporibus præceperit adorari. Cum priores Imperatores palam sit ad id vsque temporis habuisse consuetudinem, more Iudicum, flexo tantùm capite salutari. Nouissimè

Perniciosus eiusdem edictū in Christianos.

qui diuinæ sibi honorem reuerentiæ iusserat exhiberi, diuinæ cultores maiestatis vbique gentium nisi consentirent Simulachris immolare, diuersi generis pœnis, & inauditis sanxit tormentorum machinis perurgeri. Quin etiam si inter suppliciorum cruciatus constantia solita perdurantes, Christi nomen nequaquam desisterent confiteri; mortis eos in præceptis dedit, modis varijs sententia feriendos.

No-

Nono decimo ergo Imperij anno, dum ipse in Asia simul cum Cæsare Nicomediæ moraretur, solito feruentior in Christianos persecutionis tempestas, ex eiusdem iussione, inualuit. Mense siquidem Martio, die Sancto Dominicæ Resurrectionis, Sententiam promulgauit, vt Christianorum Ecclesiæ a fundamentis euerterentur, & sanctarum Scripturarum Codices ignibus vrerentur. Vbiqe igitur Vrbium, vbique Regionum non est possibile comprehendi, quanti per dies singulos pro Christi amore supplicijs varijs enecati, supernorum Ciuium mererentur collegio aggregari.

Per idem tempus Erasmus Antiochenus Episcopus, fragilitatis suspectus humanæ; ne, si tormentis cogeretur sacrificare, deficeret, in eremum Montis Libani fugiens, speluncarum se latibulis occultabat. Ibi diuinitus ei quotidie escarum alimonia Corui deferebatur officio: & ferarum quæque ad eius latibula venientes, eius vestigia collingebant: neque aliò, nisi benedictione percepta, discedere consueuerant. (2) S. Erasmus in Mõtis Libani latebris delitescit ibique a Coruo diuinitus alitur.

Cum igitur Imperatores Nicomedia digressi, Maximianus in Dalmatiam, Diocletianus Antiochiam, perrexissent, Erasmo Episcopo Deum quotidie precibus, & lacrymis exorante, vt reuelaretur sibi; vtrum in conspectu eius dignum haberetur Passione Martyrij; ex cæ'esti ei perceptione iniunctum est, vt ad ciuitatem rediret, & populo derelicto doctrinæ cælestis administrans solatia, in Fide eum Domini, ne in persecutionibus deficeret, confirmaret. Sciens absque dubio futurum esse, vt multi eius & verbo, & exemplo corroborarentur; & ipse plurima Deo animarum adeptus lucra, Martyrij gloriam mercaretur. Diuina ergo iussione Sacerdos admonitus, omni repulsa formidine, Eremum derelinquit, ad Vrbem reuertitur, & populo tribulationibus laboranti, & doctrinæ, & miraculorum solatia impertitur. Porro antequam ciuitatem ingrederetur, occurrebant ei in itinere quicunque a dæmonibus tenebantur: quibus manus imponens, & orationem ad Dominum fundens, & a dæmonum eos liberabat obsessione, & per Baptismi lauacrum Diuinæ eis gratiæ participium conferebat. Diuino monitu palam prodit, vt ambiguos in Fide confirmet, ac martyrio se obijciat.

Audiens verò Diocletianus Augustus Ciuitatis Episcopum, qui eatenus persecutionis timore fuerat occultatus, redisse in Ciuitatem, & plurima coram omnibus miracula exhibentem, & Gentiles a Deorum cultura auertere, & Christianos, vt in Fide constantes existerent, roborare, atque quotidianam ad eum ab vtrisque partibus conuentionem fieri, præcepit eum, missis Officijs, com- Missis Viatoribus comprehéditur, & coram

nperatore ...stianam ...dem con... ...ntissimè ...etur: — comprehendi, suisque coram sisti conspectibus. Quem assistentem luminibus aliquantum toruis intuitus: Quis es, inquit, tu, qui nostris audeas Edictis aduersa proponere, & Sanctorum Numinum Omnipotentiæ derogare? Sanctus Erasmus respondit: Erasmo mihi vocabulum est. Et Cæsar: Cuius conditionis es, aut generis? S. Erasmus dixit: Conditio quidem seruilis est mihi, non autem eiusmodi, quæ me teneat iugo humanæ seruitutis astrictum, sed seruus Dominatoris omnium Iesu Christi.

Temerè licet me stolida sis interrogatione adorsus, cum in contradictione valeat genus agnosci; nobilis sum, & illustris, huius Vrbis Primatium Sanguine procreatus. Ad hæc Cæsar indignans: Nisi accedas, inquit, & sacrifices Dijs, iam omnis tuæ sapientiæ, qua confisus, me stultè asseris prolocutum, infatuabo solertiam. Sanctus Erasmus dixit: Noueris dubio procul, o Cæsar, me hominem rationalem, viuentem, sentientem, omnibus vtentem membrorum officijs, nullis modis ad id posse perduci, vt Simulachris, ratione, vita, sensu, membrorumque omnium carentibus ministerio, ceruicem flectam, thura apponam, hostiam immolem. Illi enim ego perpetuum laudis, & contritis cordis Sacrificium offero, qui cælum, & terram, qui vniuersa quæ sunt, & ipsis etiam nequam hominibus, quorum sunt istæ effigies, vt existerent, dedit.

Plumbatis cæsus, Deo gratias agit. — Tunc Diocletianus conuersus ad Officium dixit: Extendite eum, & plumbatis cædite, vt patientiam eius manifestis experiã inditijs. Et dum cæderetur plumbatarum ictibus; Sanctus Episcopus oculis eleuatis ad cælum clamabat, dicens: Gloria tibi Domine Iesu Christe, qui dixisti; ego sum via, veritas, & vita: qui mihi ad (Ioann. 14.) Martyrij gloriam via effectus es; vt veritatis tuæ Confessor existens, vitæ merear perpetuæ consortia adipisci. Vbi me secundum (Matth. 10.) promissum tuum, coram Patre confitearis, & Angelis. Adiuua Seruum tuum, Deus refugium nostrum, & virtus in tribulationibus; ne timeat conturbationem terræ, & sonitus aquarum aduersus se infrementium. Mecum esto, Domine Deus Virtutum, ne absorbeat me profundum, aut vrgeat super me puteus (Ps.) os suum.

Videns igitur Imperator constantiam Martyris, admiratus est valde, & ratus eum posse blanditijs deliniri, in hæc eum verba aggressus est: Compatior nimium, o Erasme, iuuentutis tuæ decori: & vt resipiscas, exhortor, neque velis tantæ florem iuuentutis amittere. Polliceor enim, quod si consentias nobis, & sacrifices, innumeris te donabo muneribus, faciamque, vt in Vrbe hac Primorum primus existas. Respondens S. Erasmus, ait: Te-

Tyranni blanditias maximè auersatur.

Tecum sint munera tua, & honoris, quem polliceris, insignia: Ego verò Dominum Iesum Christum non derelinquam, qui & nunc mecum est, & post huius corporis dissolutionem ad Vitam me perducet æternam.

Tunc Imperator iussit eum fustibus diutissimè flagellari. Cumque ter geminos fustes ministri in illius verberibus consumpsissent; nulla tamen, aut vulneris, aut liuoris in dorso eius macula videbatur. Quod videntes, qui assistebant, clamare cœperunt, dicentes. Verè magnus, & verus est Deus Christianorum, qui tanta ostendit mirabilia in famulis suis.

Acerrimo tormento inuicto animo resistit

Imperator autem metuens, ne Populus his visis mirabilibus converteretur ad Christum, clamare cœpit, & dicere: O maleficiorum, & carminum efficax virtus, quæ tanta valet coram humanis obtutibus operari, vt diuinæ existimetur manus esse potentiæ! Nunquid non agnoscitis, qui astatis, per magiam istum carnis suæ nostris oculis vulnera obuelare? Ad hæc Christi Martyr verba respondens, ait ad Cesarem: Confundere, soboles Sathanæ, obmutesce omnis malitiæ officina, agnosce, & intellige Domini Nostri Iesu Christi potentiam: qui & me per has temporales afflictiones ad perennia cæli gaudia subleuabit, & te post Imperij fasces in æternum gehennæ demerget incendium.

Cæsar ergo cum admiratione, & vociferatione Populi, tum Sancti Martyris conuitijs, & increpatione, in iram maximam excitatus, costas eius mandat vngulis radi, & viscerum penetralia earum discissionibus patefieri. Sed in his omnibus Sanctus Domini Sacerdos, & Martyr Erasmus exultans, illud Dauidicum decantabat: *Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, coinquinauerunt Templum Sanctum tuum: posuerunt Hierusalem velut pomorum custodiam; Posuerunt mortalia Seruorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes Sanctorum tuorum bestijs terræ.*

Vngulis ferreis excarnificatus, Deo laudes decantat.

Psal. 74.

Tunc Imperator iussit, picem, & resinam, ac sulphur, & ceram igne liquefieri; & Christi Martyrem a summo capitis ad pedes vsque perfundi. Quod cum fieret, clamabat S. Erasmus ad Cæsarem: Vbi sunt, o infelix, minarum tuarum terrores? Ecce mihi refrigerium præstat Dominus Iesus Christus.

Diciffima tormenta illi refrigerium præstant.

Huiusmodi spectaculum omnibus, qui aderant, & ipso Cæsare, stupentibus vehementer, vna simul voce Ciuitas acclamauit: Dimitte, Cæsar, hominem innocentem, dimitte Episcopum Ciuitatis. Et Gentiles simul cum Christianis aduersus Cæsarem perstrepebant. Eadem hora terræmotus factus est magnus, tantumque tonitruum concrepuit, tantæ coruscationes illuxerunt in lo-

Eiusdem innocentię vulgus fauet, & terremotus excitatur.

co,

co, vt Gentilium plurimi exanimati ad terram ruerent: & Ciuitas tota putaretur confusis elementis in abyssum demergi.

Territus ad ista Diocletianus, relicto Tribunali, cõfugit, vociferans, hæc ideo euenire, quia Gentiles simul cum Christianis, vt blasphemator Numinũ dimitteretur, acclamauerint: & præstigia in eo ostensa non, vt erat, magicis veneficijs; sed potentiæ Christi, velut qui Deus esset, adscripserint. Cum verò se in Palatium fugiens, recepisset: præcepit B. Erasmum ferro vinctum carceri mancipari: custodibus interminatus acerrimè, nequis ad eum escam, aut potum deferens, permitteretur carcerem introire. Quod siquis tantæ esset inuentus audaciæ, vt præsumeret id agere, gladio imperat enecandum. Mox Christi Martyre in carcerem intromisso, ipse annulo suo claustra obsignat, excubijsque adhibitis, aulam repetit consulturus, quo eum tormentorum genere die altero enecaret. Stabat in tenebris ferro vinctus filius lucis, & omnium hominum solatio destitutus, Omnipotentis Dei præsidium continuatis precibus postulabat. Iam mediæ noctis tempus aduenerat, cum repentè in carcere tantus splendor enituit, vt eius radijs diei claritas vinceretur: tanta etiam odorum suauitas conflagrauit, vt omnium illic aromatum sentiretur præsentia. Nec mora, Angelus ei luce nimia coopertus assistens: Exurge, ait, o Erasme, & sequere me. Compedes e vestigio, & catenæ nexus ingentes, quibus Sancti Viri ceruix premebatur, & manus, in cinerem resoluta sunt: Et gratias Deo, qui se visitare dignatus est, agens, qua Angelus ducebat, euasit.

[Margin: ...erro vinctus carceri ...concluditur.]

[Margin: Angelo duce catenas frangente, ne pagalis intact s egreditur.]

Sequentis diei primo crepusculo, Imperator expergefactus, cursu concito pergit ad carcerem, & claustra omnia, annuli sui impressione signata reperiens, vt reliquerat, maleficum Deorum contemptorem mandat educi. Ministri ergo carcerem ingressi, cum minimè sanctum Martyrem inuenissent, vociferantes aiebant: Per Deos magnos maleficijs victi sumus, quoniam ipsum quidem nusquam inuenimus, sed ferrum compedum, ac nexuum cæterorum videtur in cinerem resolutum. Cum hæc auribus Diocletianus audisset, infremuit, & alapam fronti incutiens: Verè, ait, magicis artibus illusum est nobis. Et conuersus ad populum, qui conuenerat: Nunquid non videtis, inquit, o ciues, aperta huius hominis veneficia? Nunquid dubitatis Christianos Carminibus præstigia ista oculis nostris ostentare? Sed ite, imperat Officio, ite, & per omnes ciuitatis angulos disquirite sacrorum Numinum contemptorem. Deorum iuro, Dearumque omnipotentiam, si repertus fuerit, omnes in eo pœnarum machi-

chinæ expendentur, quoadusque nefanda illa anima Dijs, hominibusque inuisa eliciatur. Discurrunt, vt iusserat, milites circumquaque platearum, in biuijs, in triuijs, in angiportis, & tota Vrbe Erasmus disquiritur. Sed quem aliò deduxerat Dominus, nusquam Antiochiæ reperitur. Turbatur subitò Ciuitas vniuersa, exurgit in Cæsarem tumultus horribilis, Christianis pariter & Gentilibus, hominem Dei, illis ad solatium sui, illis ad ipsius exterminium requirentibus. Dolebant enim Christiani surreptum sibi patrociniorum cælestium Collatorem. Fremebant Gentiles ereptum suis manibus suorum Numinum contemptorem. Volens igitur Cæsar populi voces, seditionesque compescere, muneribus populo dispertitis, ad Palatium recurrit.

Frustra falsò veneficorũ reus tota Vrbe requiritur.

Porro B. Erasmus ducem itineris Angelum sequens, Ocridam Ciuitatem aduenit, quę in extremis partibus Asiæ, in media videlicet Bulgariæ Prouinciæ regione constructa, quatuor dierum itinere distat a Sirme. Quò cum venisset, cæpit omnibus tum palam, tum clandestinè Christi Euangelium prædicare, & signis varijs, ac portentis ad Christianam Fidem Gentilium corda conuertere. Infirmos namque quacunque oppressos valetudine, oratione sola, & manus impositione sanabat: dæmones ab energumenis solo pellebat imperio: Et cæcorum, aut claudorum, seu quorumlibet debilium membra suis reddebat Officijs.

In Ocridam Bulgariæ Ciuitatem, Angelo duce peruenit: ibique Euãgelizans, miraculis claret.

Erat in eadem ciuitate Vir quidam primarius, nomine Anastasius, qui die quodam defuncti filij corpus exanime cum innumera nobilium, & ignobilium turma, multis in feretro ornamentis opertum, flens, & eiulans dum efferret, obuiam ei S. Erasmus occurrit. Et primò omne consequentium agmen, de vana illa defuncti corporis pompa increpitans, mox ad parentes eius, qui efferebatur, conuersus: Si velletis, inquit, Christo, quem prædico, relictis Simulacris, credere, vester vobis in præsentiarum filius redderetur. Ad quem Anastasius: si, vt promittis, filium stygijs eductum tenebris, auris vitalibus reuocaueris, vt & parentes filio, & filius rursus parentibus perfruatur; nulla in medium mora eueniet, quin continuò & ego, & omnis hic populus conuertamur ad Christum. Cui S. Erasmus respondit: Ne humanæ huiusmodi opera exercere opineris esse potentiæ: quatenus ego, vt vos, homo mortalis post paulu um in puluerem mortis iure sublato, vitæ restituam: Sed Creator omnium Iesus Christus, cuius vita, & mors obsequuntur imperiis, quem mortuum fletis, per me seruum suum, ad inuocationem sui nominis, faciet esse viuentem. Hæc cum dixisset, deposito a baiulantibus

Puerum, e mortuis in vitam reuocat.

feretro, Dominum Iesum Christum aliquantisper exorans, super defuncti corpus poplitibus flexis incubuit, & exclamans, ait: In nomine Domini nostri Iesu Christi, surge, & quid in inferno videris, confitere. Confestim obstupentibus omnibus, puer velut expergefactus exurgens, strato exiliuit, & clamore ingenti vociferari cœpit ad populum, perditioni animarum tantùm hactenus indulsisse, o Ciues, & dæmonum vos errore seductos fuisse pæniteat. Verè enim non est alius Deus iu cælo, & in terra præter Dominum Iesum, Christum, quem Vir hic Beatissimus prædicat, & in cuius nomine, tot coram vobis signis exhibitis, me quoque infernalibus Claustris eduxit. Vidi, mihi credite, illic omnium, quos Deos putamus, & colimus, tormentis nimijs animas cruciaris, neque eis, vel modicas inducias a cruciatibus, quos patiuntur, attribui. His auditis, mirari omnes, parentes flere præ gaudio, Gentiles vocibus in cælum eleuatis, Deum verum Dominum Iesum Christum, quem Erasmus prædicat, conclamare. Nec mora, Anastasius cum vxore, & filio rediuiuo, omnis etiam Gentilium turma B. Erasmi vestigijs prosternuntur, vt huius veri & omnipotentis Dei notitia eis manifestetur, expostulant. Tunc S. Erasmus catechizauit eos, & per septem dies doctrinæ & instructioni ipsorum opera insistens præcipua, omnes Baptismatis fonte purificauit.

Ex rediuiuo ore fidei veræ confessionem elicit.

Interea Probus vir iniquissimus, & studio maximo dæmoniorum cultibus dedito, qui Ciuitati eidem in Iudicem præsidebat, Maximiano Augusto in hæc verba Epistolam delegauit: Diuo Augusto triumphatori terrarum, marisque Domino, Maximiano, Probus. Ab Antiochia nuper rerum Principis vestræ Celsitudinis Socij Diocletiani iram fugiens, Ciuitatem nostram Magus quidam Antiochenus intrauit: qui quotidie crebra & occultè, & manifestè conuenticula faciens, Christum, nescio quem, suis pro maleficiis crucifixum, verum Deum prædicat; Deos nostros dæmones esse affirmat. Et adeo iam ciuibus huius Vrbis imposuit, vt terrori mihi sit in eum manus iniicere: quoniam quidem iam penè totus populus a Deorum deuotione auersus est. Nisi ergo districtionis vestræ seueritas pernicissimè Magum istum ab huiusmodi præsumptionibus inhibuerit, noueritis absque dubio & Numinibus nostris, & vestro Imperio illusionem maximam euenturam: neque post hac, indignatis Diis, Reipublicæ fieri posse consultum.

Probus loci præfectus Sanctum Martyrem Imperatori accusat.

Morabatur per id temporis Maximianus apud Sirmium in finibus Dalmatinis: quæ Ciuitas a metropoli Dyrachio dierum sex

iter

iter habet. Hanc Probi Iudicis Maximianus Epistolam cum legisset, relegatis apicibus, dat in mandatis Magum illum ad se cum Officij custodia destinandum. Augustalibus ergo Litteris susceptis, Probus Erasmum teneri fecit, quatenus, vt iussum fuerat, Sirmium transmitteretur Augustali examine iudicandus. Sanè Sanctus Episcopus se ipse contradens militibus populum per se conuersum (iam enim penè quatuor millia hominum Domino acquisierat) cum pro Christo comprehenderetur, solito instantiùs admonebat. Persistite, aiebat, filij Carissimi in Fide, quam suscepistis, constantes, & firmi: neque obliuiscamini eorum, quæ per me seruum suum Omnipotens Deus in oculis vestris dignatus est patrare miracula. Non recedat ab oculis mentis vestræ prædicationis meæ doctrina. Solicitè attendite, & cauete, ne quando in eundem, ex quo erepti estis, laqueum diaboli incidatis. Omni studio, & cura præceptis Euangelicis obedite; quatenus ad Vitam, ipso præstante, perueniatis æternam. Flere illi nimium, & dolere: Ipse autem milites, vt citiùs, quod eis indictum fuerat, perficere maturarent, hortari.

Captiuus ducitur ad Imperatorē, sed ante omnia credentem populū confirmat in Fide.

Deductus itaque Sirmium, cum ante Tribunal Maximiani præsentatus a militibus astitisset, hac illum Augustus percunctatione adoritur: Dic hominum, quos terra vehit, sceleratissime, cuius es dignitatis, aut generis, vt nostris præsumas contraire præceptis, & in Deorum omnipotentum iniuriam, nomen, nescio cuius, nefandi, & pro suis sacrilegijs interfecti hominis, nostro Imperio diuulgare? Sanctus Erasmus, in Cælum oculis subleuatis, tacitè apud semetipsum Diuini patrocinij præsentiam oratione intenti cordis efflagitans, nullum Augusto reddidit verbum. Indignatus Augustus, & maxillas eius alapis tundi præcipiens, aiebat: Mihi dedignaris, omnium virorum nequissime, interroganti dare responsum? Ignoras ne, te in mea positum potestate, vt siue mortis, siue vitæ in caput tuum valeam sententiam iaculari? S. Erasmus respondit: Potestas ista, de qua gloriaris, nequaquam tibi adesset, nisi Omnipotentis Dei, ac Domini mei Iesu Christi fuisset permissione indulta. Maximianus dixit: Mihi furcifer, mihi, Deorum omnipotentium cultibus insudanti, sacrilegi, & pro suis sceleribus Crucifixi hominis nutu tanta concessa est sublimitas potestatis? S. Erasmus respondit: Deus Omnipotens solus est Dominus Iesus Christus: istos autem, quos omnipotentes nominas, prorsus ignoro. Maximianus dixit: Ignoras, omnium nequissime, Iouem, Apollinem, ac Dianam? S. Erasmus dixit: Hi, quos nominibus proprijs denotasti, dæmones sunt, humani ge-

Coram Imperatore sistitur.

Solita animi constantia Christum fatetur.

neris seductores. Maximianus dixit: Tecum mihi nequaquam verbis, sed rebus ipsis agendum est. Nisi enim maturatò Dijs sacrificia offeras, diuersis supplicijs punieris.

Hæc vbi dicta dedit, exiliuit solio, & omni comitantē populo Ciuitatis (Iouis eo die sollemnia celebraturus, perrexit ad Templum) mandans Officio, vt ad delubrum post se, Numinum deducerent contemptorem. Stabant in æde tibicines Lyrici, Symphoniarum modulatores, & in honorem Iouis omne musicorum Organum miris leporibus personabant. Quò cum venisset Augustus; Ecce, inquit, o Erasme, Dij omnipotentes, quos te dudum confessus es ignorare, & Statuam æream tredecim cubitorum digiti demonstrans indicio: Ista est, ait, Deorum primi Iouis effigies: accede ergo, & sacrifica. Beatus autem Erasmus Cælo aliquantisper, & mente intentus, & oculis, in eam, quam sibi Imperator ostenderat Statuam, aciei suæ reflexit obtutus. At illa in momento delapsa ad terram, tota confracta est, & in cinerem resoluta. Ex ipso autem Simulachro ingens Serpens egressus, magnam congregatæ multitudinis stragem dedit. Tunc Augustus ira nimia, ac timore exæstuans, equo repente conscenso, ad Palatium est regressus. Cæpit itaque occasionem nactus, Sanctus Episcopus doctrinæ Euangelicæ semina Ethnicorum populo spargere, & eos ad Christianæ Fidei gratiam, huiusmodi exhortationibus inuitare: Videtis, o Ciues, videtis: & quia rationales estis, patenter, vt reor, cognoscitis, quid vsque modò coluistis: Cui me sacrificare, & ceruicem flectere vnà omnes cum Cæsare cogebatis. Conuertimini igitur ad Deum verum, præteriti pænitentes erroris, & ipse vos a strage horrenda Draconis huius eripiet. Vniuersus in hæc verba populus acclamauit: Salua nos, Serue Dei, & credimus verum Deū esse, quem prædicas, Iesum Christum. Tunc S. Erasmus totus in Draconem conuersus, ait: In nomine Domini nostri Iesu Christi, impero tibi maligne spiritus, qui in hoc Serpente absconderis, ne vltra quemquam omnino hic consistentium lædas. Ad huius vocis imperium Draco aufugit. Et post hoc Christi Martyris verbum, neminem prorsus congregatæ multitudinis læsit. Videntes Gentiles tantum Christi nomine patratum miraculum, crediderunt Deo, & baptizati sunt in eodem loco ferè mille homines.

[Margin:] Iouis Statuā in eius Sollemnijs solo intuitu proiecit.

[Margin:] Populi vim magnam ad Fidem conuertit.

[Margin:] Dæmonem in serpētem versum fugā mandat.

Cognito autem Maximianus, quòd ad prædicationem Sancti Martyris Gentilium pars haud exigua Christo omnino credidisset, misso Armatorum præsidio, præcepit, omnes, qui crediderant, gladio abtruncari. Cumque venissent milites, & causam,

cur

cur venerint, indicassent, omnes se se eis vltro decollandos pro Christi nomine ingesserunt. Quos omnes vnanimes in fide, & confessione Domini S. Erasmus aspiciens, gratias agebat Domino, quòd tantas per se animas dignatus esset lucrari: & talenta, quæ ipsi commiserat, suo dono gratiæ multiplicata reciperet. Illis autem se se illius intercessioni præcipuo cum gaudio, & lætitia commendantibus: Ite, aiebat, filij, & fratres mei: ite in æterni Regis curiam, coronam perpetuam accepturi: & vos me apud Deum vestris & meritis, & orationibus commendate; quatenus quemadmodum vos per me, ipsius opitulante gratia, ad coronam martyrij peruenistis: Ita & ego per vos ipsius suffragante clementia deuictis fraudibus veteris inimici, ad gloriam vos subsequens peruenire merear sempiternam. Et respondentibus omnibus, Amen: Decollati sunt ex eis Tercenti circiter, & Triginta.

Innumerabiles Martyres per eum effecti.

Parcendum tandem multitudini milites rati, S. Erasmum, omissis cæteris, tenuerunt, eumque ad Palatium deducentes, Maximiani Cæsaris obtulere conspectibus. Felle commoto Augustus exæstuans, tunicam æream iussit igniri, & Christi Martyrem omnibus induuijs denudatum, huiusmodi tegmine imperat induendum. Tunc S. Erasmus Dominicæ se Crucis signaculo muniens, tunicam æream ignitam se ipse sponte vestiuit: & exultans in eo, pro cuius hæc nomine patiebatur, aiebat: Transiuimus per ignem, aquam, & induxisti nos in refrigerium: Probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum. Statim verò, vt carnem eius lorica contigit, frigida facta est, velut nix: neque aliquam ignis corporalis eius corpori infigere valuit læsionem, cuius cor spiritualis ignis flagrantibus urebatur incendijs. Tantum vniuersis miraculum obstupentibus, & Christianorum Deum Omnipotentissimum acclamantibus, vociferari cæpit Imperator, & dicere: O Deos omnipotentissimos, adeo ne valet magicæ artis illusio? vt rerum quoque naturam commutet, elementa confundat, & quicquid voluntatis est suæ, nequaquam sit impotens exercere? Et Sanctus illudens: Vbi est, inquit, o Cæsar tuorum potentia Numinum? Ipsorum effigies ex auro, & argento igne conflatis, sed rursum, cum formatæ, & a vobis adoratæ fuerint, si eisdem reddantur incendijs, in cineres rediguntur. Mihi autem in Dei mei nomine intueris, quoniam ignis non valuit vel signum aliquod adustionis inferre: Confundere, & erubesce, fili diaboli, progenies sathanæ: Confundere, & agnosce Domini mei Iesu Christi potentiam prorsus omnium, quæ voluerit, efficacem.

Lorica ignita attactu Sacri corporis frigescit. Psal. 65.

Tunc Imperator mentis impos, furorem nequiens ratione qualibet præ assistentis populi verecundia temperare, plumbo, & resina, & pice, ac oleo dolium iussit impleri: quibus liquefactis, & nimio penes ignem feruore scaturientibus, Christi Martyrem in ollam mergi, & ad vsque capitis summum apicem corpus eius illis præcepit feruoribus concremari. Sed Crucis vexillo Dominici belli signifer communitus, cum vltro in ollam, Deo agens gratias, descendisset, ipse quidem nullum sensit incendium, sed ex candenti olla feruor erumpens, assidentem Augustum quadam parte corporis vstulauit. At ille & dolorem, & pudorem non ferens, quem ex tantis Martyris triumphis, miraculisq. contraxerat, exclamauit: O sceleratissimorum omnium caput! o maleficiorum omnium inuentorem! Proh nefas, in ipsum Romanæ Reipublicæ Principem manus iniecit; quid huic tantorum criminum reo? quid supplicij? quid mortis excogitabimus? Sanè de populo multi, cum hæc vidissent, crediderunt in Dominum Iesum Christum. Metuens ergo Maximianus Imperator, nedum vnum niteretur ad Deorum ceremonias reuocare, multi ipsius prodigia, & constantiam admirati, a Deorum cultibus auerterentur, Sanctum Erasmum carceralibus præcepit vinculis mancipari.

Incendium Sancto Martyri destinatum in Imperatorē redijt.

Erasmo igitur consuetis intempestæ noctis silentio vigilijs excubanti, & continuis diuina patrocinia supplicationibus postulanti, noctis medio lucis maximæ splēdor effulsit: in qua ei quædam persona iuuenilis decoris apparuit: Hæc se ad eum diuinitus asserens delegatum, vt se sequeretur, secum exiret carcerem, imperauit. Ille continuò vinculis omnibus resolutis Angelo præeunte, carcerem exijt: & extra omnia Vrbis mœnia eductus, vt Dyrrachium adeat, & inde ad ciuitatem Italiæ Formias transeat, in mandatis accepit. Concito igitur gradu Dyrrachium, Angelo ducente, perueniens, Nauiculam in portu repertam festinus ingreditur: & prosperis flantibus ventis ciuitatem applicuit Formianam. Illic cum per dies septem non destitisset populum, vt in Christo proficeret, admonere: nona tandem die, vox ad eum cælitus facta est, dicens: *Euge serue bone, & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Quo audito Christi Martyr, exultans, oratione præmissa, reddidit spiritum.

Iterum, præeunte Angelo, carcerem egreditur: & Formias Cāpaniæ in Italia Ciuitatem peruenit.

Placidissimus illius obitus.

Matt. 25.

Porrò de corpore Anima exiens, tanti candoris visa est assistentibus: vt niuis quoque albedinem superaret. Et ita, Hymnum canentibus Angelis, ad æterni Regis Curiam est euectus.

Sepultus est autem ad Occidentalem eiusdem Ciuitatis partem iuxta Amphitheatrum a Probo Episcopo: & in eodem loco multis tem-

A Probo Formiarum Episcopo honorificè sepelitur.

temporibus videlicet vsque ad eiusdem Vrbis excidium requieuit.

Plurimorũ namq; post eius transitũ annorũ curriculis euolutis, cum ab Agarenorum exercitu destructæ fuissent Formiæ: Caietani ciues metuentes, ne vel vi, vel furto pretiosum beati Martyris corpus, si ibidem relinqueretur, amitterent; illud intra Vrbis suæ mœnia transtuleruntt: & in Adito Sanctæ, ac Gloriosæ Dei Genitricis, & Virginis Mariæ recondiderunt.

Destructis Formijs a Sarracenis Sacrũ eiusdem corpus Caietã trasfertur.

Post annos triginta cum Sũmus Põtifex, & vniuersalis Papa Ioãnes Sanctæ Romanæ, & Apostolicæ præesset Ecclesiæ, Bonus Caietanæ ciuitatis Episcopus, vnà cũ Docibile Ioannis Patricij iam defuncti Filio Patricio, B. Erasmi Martyris requisiuit exuuias. Inuentas autem eo loco, quo superiùs positas memorauimus, terra profundiùs fossa occuluit, & desuper aduersus meridiani climatis aspectum, in honorem Martyris Altare construxit: lapis etiam in gradibus, qui iuxta Altare sunt, positus est, quibusdam caracteribus insignitus, in quibus continentur hæc scripta: *In hoc loco inuentum est corpus Sancti Martyris Erasmi illibatum, & integrum, temporibus Ioannis Papæ, a Bono Caietano Episcopo.*

Bonus Ep Caiet. & Docibilis Patricius ac Dnx Caieta S. Martyris corpus honorabilius collocant.

Quibus autem modis ad hoc vsque tempus Beatus Martyr suæ patrocinetur Ciuitatis Ciuibus, quantisq; virtutum signis præsentẽ se eis semper esse demonstret, non est huius scriptionis euoluere. Fiunt autẽ & in loco, vbi nunc requiescit, & in loco, vbi ante apud Formias positus erat, crebra eius meritis, & intercessione miracula: omnibusq. dignè pulsantibus aperitur, dignèque petentes accipiunt, quæ precantur. Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

(4)

Explicit Vita & Passio S. Erasmi Episcopi & Martyris.

Pe-

DOMNI CONSTANTINI ABBATIS Caietani, Animaduerſiones in Hiſtoriam Vitæ, ac Paſſionis S. Eraſmi Epiſc. & Mart.

(1) PEtrus Diaconus Caſinenſis in Libro de Viris Ill. Sacri Caſinenſis Cœnobij, cap. 44. iuxta MS. noſtrum exemplar, vel 45. iuxta Arnoldum Vvionem Monachum Caſinenſem, vel iuxta Cardinalem Baronium 46. (ſunt enim Scriptorum incuria ipſius libelli capita plurimum deturbata) teſtatum reliquit: Gelaſium Romanæ Sedis huius nominis Secundum Pont. Max. cum adhuc eſſet eiuſdem Caſinenſis Monaſterij Monachus, ſcripſiſſe Paſſionem S. Eraſmi, aliorumq Sanctorum. Hanc vero S. Eraſmi Paſſionem Longobardicis characteribus manu exaratam Caſini, ex cuius Bibliotheca nos exſcripſimus, extare teſtatur idem etiam Arnoldus in Auctario ad ſuos Ligni Vitæ Libros.

Meminit præterea S. Eraſmi, eiuſdemque Paſſionis Hiſtoriæ a Gelaſio ſcriptæ Card. Baron. in Notis Martyrologii Romani ad diem ſecundam menſis Iunij, hiſce verbis: *Agit de eodem hac die Beda, Vſuardus, ac recentiores, Ado autem ſequenti die. Huius Acta reperimus in nonnullis veteribus manuſcriptis, habemusq eadem charactere Longobardo conſcripta: eadem ferè Mombritius tom. 1. Vit. Sanct. Quæ cuncta etſi Auctore careant; nihilominus Petrus Diaconus Caſinenſis in Lib. de Vir. Illuſtr. Monaſterij Caſinenſis cap. 46. teſtatur, Gelaſium II. Romanum Pontif. cum adhuc eſſet Caſinenſis Cœnobij Monachus, ſcripſiſſe Vitam S. Eraſmi Epiſcopi, & Martyris, aliorumq Sanctorum. De memoria eius apud montem Soractem Gregorius Regiſt. lib. 1. epiſt. 23.* Hucuſque Cardinalis Baronius. Scripſerunt etiam de eodem S. Eraſmo Vincentius Belnacenſis in Speculo Hiſtoriali lib. 12. cap. 27. & ſequentibus: S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus parte 1. Hiſt. tit 8. cap. 1. §. 6. Petrus Epiſcopus Equilinus in Catalogo Sanctorum cap. 77. atque alij.

Petri Galeſinij Martyrologium.

(2) Doctiſsimus vir Petrus Galeſinius in Notis Martyrologij ſui ad eundem S. Eraſmum, de codē animaduertit, quòd ille non Antiochiæ (vt in Martyrologij Codice MS. proditum eſt) ſed Formijs in Campania Martyrium ſubijt. Putarem ego, Martyrologij illius Auctorem id feſelliſſe, quod legitur, S. Eraſmum Antiochiæ plurima pertuliſſe tormenta: ni forſitan hoc idem intelli gere voluerit, & non Martyris ipſius glorioſi conſummatum agonem. Et quamquam Formijs obierit, non cruciatuum pœnis oppreſſus in-

S. Eraſmus Martyr Antiochenus.

interijt, sed hilaris in pace quieuit. Est & alter Erasmus, qui Antiochiæ Martyrio coronatus, 7. Kalend. Decembris annua commemoratione celebratur: cuius etiam eodem die meminit Martyrologium Romanum.

S. Erasmus Martyr Antiochenus.

Agit de his Christi Martyribus idem Petrus Galesinius in suo Martyrologio ad 2. Non. Iunij, verbis istis: *Hoc ipso die Sanctorũ trecentorum, & triginta Martyrum, qui a B. Erasmo Martyre ad fidem conuersi, Christi virtute communiti, summa constantia cruciatus, & necem subierunt.* Hæc ille: Qui in Notationibus hanc Sanctorum memoriam, e Vita eiusdem S. Erasmi se desumpsisse fatetur. At cum hæc Sancti Martyris Historia nil de illorum certaminis die certum dicat, alteram ab hac S. Erasmi Historiam extare, omninò credendum est; vnde Galesinius diem eorum Natalitium se accepisse prodit.

Sancti Martyris Translationem Vitæ, ac Passionis Scriptor Ioannes Caietanus pleniùs tractat: Hodie verò Sacrum eiusdem Martyris Corpus sub Cathedralis Caietanæ Ecclesiæ Tugurio, Magnifico nomini ipsius erecto Oratorio, honorificentissima Tumba, tanquam Vrbis Patroni, deuotissimè colitur: Vbi Diuina beneficia fidelibus præstare non cessat.

Fuit S. P. N. Benedictus eiusdem gloriosi Martyris Erasmi studiosissimus: Nam in eius honorem duas nobiles erigendas curauit Ecclesias, Verulis alteram, quæ hodie eiusdem Ciuitatis Cathedralis est: Alteram verò Romæ in monte Cælio propè Ecclesiam S. Stephani, vulgò Rotundi: immò etiam ad vtriusque Ecclesiæ decorem, & honorificam Dei laudem idem Cœnobitarũ Princeps Monachorũ Asceterium eisdem coniunxit. Erat antea Cœlimontanus locus iste Regium Magni Romanorũ Patritij Anicij Tertulli Palatium, in quo clarissima quatuor illa Cæli Luminaria, Martyres inuictissimi (vt B. Gordianus testatur) Placidus, Victorinus, Eutichius, & Flauia Virgo, Tertulli ipsius filij nati fuerant: Atque ab eodem Patritio, vnà simul cum pluribus alijs ingentis momenti bonis, eidem Patriarchæ dono datum. Prodiere deinceps magnò in primis Romanæ Ecclesiæ bono, ex amplissimo, ditissimoque hoc Monasterio quamplures Monachi tum doctrina, tum sanctitate clari: quos inter Maximus ille Pontifex S. Deus-dedit: qui (vt Romana ipsa testatur Ecclesia) tanti meriti fuit, vt leprosum osculo a lepra sanauerit. O Tẽpora! o Mores! Iacet nunc iste locus tantorum Martyrum natiuitate, tanti Põtificis nutritione (taceo reliquos) Sacratissimus iam peruius brutis animalibus, & prophanis vsibus.

Verulana Cathedralis Ecclesia Monachis olim & Canonicis parebat Benedictinis.

Gordian vit S. Placidi Tom. 7. de SS. ad Sur.

Benedictinorum Monasterium S. Erasmi in Cælio monte.

Martyrolog Rom. ad 6. Id. Nouẽb.

Tandemque hoc eodem, quo hæc scribimus, anno Christi 1638. dum opera & cura Reuerendissimi Patris Domni Gregorij Mancini, Perusini, Patriarchalis Basilicæ & Monasterij S. Pauli de Vrbe Abbatis, Reliquiæ Sacri Specus in aptiorem locum, & pulchriorem transferuntur, inuentum fuit Cor eiusdem gloriosissimi Martyris Erasmi, cum alia ipsiusmet Reliquia insigni, thecæ antiquissimæ inclusa: quæ vel ab ipso Sanctissimo P. N. Benedicto, vel a primis eiusdem Sacri Specus incolis Monachis ad sui Patriarchæ imitationem, eiusdem S. Erasmi studiosissimis recondita, quis neget? Nam si magnum Abbatem hunc Benedictum inuicti huius Martyris deuotissimum accepimus, quid ni tantæ deuotionis pignus, Cor Reliquiarum dulcissimum, aliasque Viri sanctissimi partes habere voluerit?

D. Gregorius Mancinus Abbas S. Pauli de Vrbe.

Cor S. Erasmi seruatũ in Sacrario Sublacensis S. Benedicti Specus.

Et exultabit lingua mea Iustitiam tuam, Deus.

AVCTORES, QVORVM TESTIMONIIS VSVS est Domnus Constantinus Abbas Caietanus, in vniuerso suo hoc Opere.

A

Acta S. Ansani Mart. MS.
Acta S. Cæciliæ V. & M.
Acta S. Mariani Mart. MS.
Acta S. Sebastiani Mart.
S. Adrianus I. PP.
Aimoinus Gallus Ben.
S. Alexander PP. II. Ben.
Annales Pisani Ms.
Anastasius Card. Bibliothecarius, Ben.
Andreas Saussaius Gallus.
Andreas Victorellus.
Angelus Politianus.
Antonius Augustinus.
Archiuium Casinense.
Archiuium Ecclesiæ Pisanæ.
Archiuium s. Frigdiani Lucensis.
Archiuium Lucensis Cathed.
Arnoldus VVionus Ben.
Augustinus Florentinus Ben.

B

Bartholomæus Marlianus.
Benedictus Bobiensis, Ms.
s Benedictus Magnus Abbas.
s. Bernardus Abbas, Ben.
Bernardus Iustinianus.
Bernardus Brito Ben.
Bibliotheca Aniciana, Ben.
Bibliotheca Casinensis, Ben.
Bibliotheca Eminentiss. Card. Barberini.
Bibliotheca Photij.
Bibliotheca Vaticana.
Blondus Flauius.
Bonifacius Symoneta, Ben.

C

s. Callistus PP. II. Ben.
Carolus a Basilica Petri.
Carolus Stengelius Abb. Ben.
Cæsar Baronius Card.
Cencius Camerarius Ms.
Clemens PP. VIII.
Conradus Vspergensis, Abbas.
Consaluus Yllescas Hispan.

E

B. Egino Abbas Augustanus, Ben.

F

Falconus Beneuentanus.
s. Faustus Discip. S. P. Ben.
Fortunatus Vlmus Abbas Ben.
Franciscus Ioannetus.
Franciscus Mennenius.

Ferdinandus Vghellus. fol. 11

G

s. Gelasius PP. II. Bullæ, & Epistolæ Ms.
Georgius Gualterius Germ.
Gerardus Belga Ben.
s. Gregorius Magnus PP. Ben.
Guilbertus Gallus Abb. Nouigenti, Ben.
Guilelmus Tyrius Archiep.
Guilelmus Malmesburiensis.

H

Hermannus Schedellius.
s. Hieronymus Eccl. Doctor.
Hieronymus Marullus.
Hieronymus Rubeus.

I

Ioannes Carolus, Florentin. Ms.
Ioannes Diaconus Card.
Ioannes Mariana s. I.
Ioannes Trithemius Abb. Ben.
Ioseph Castalionius.
Iouianus Pontanus.
Iulianus Petri.
Iul. Cæsar Capacius.
Iulius Mancinus Ms.
Iustus Lipsius.

L

Laurentius Taiolus Ms.
Laurentius Bonincontrus Ms.
Leo PP. III.
Leo Card. Episc. Ostiensis.
s. Linus Papa.
s. Lucas Euang.
Lucius Marinæus Sicul.

M

Martyrologium Petri Galesinij.
Martyrologium Ven. Bedæ, Ben.
Martyrologium Rom.

N

Nicolaus Aragonius Card. MS.
Notitia Vtriusque Imperij.

Octa-

INDEX RERUM, ET VERBORUN
in vniuerso hoc Opere contentorum.

Fa-

F

G

illius

Vi-

Tibi laus, Tibi honor, Tibi gratiarum actio, O Beata Trinitas, VNVS DEVS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

pag. 15. lin. 10. ad eundem	eamdem
pag. 33. ad marg. ſtetit	ſiſtit
pag. 52 lin. 30. depoſcebat	depoſcebant
pag. 57. lin. 13 qua par	qua par eſſet
pag. 68. ad marg. Comani	Romani
Ibid. Coma	Roma
pag. 109. ad maag. ap. Suet.	ap. Sur.
pag. 133. lin. 36. Citare	Altare
pag 142. lin. 29. Palutem	ſalutem
pag. 116. lin. 37. eisque	eiusque

pag 10′. lin. 33. atque ex Nouembri, deleantur hæc verba.
Ibidem lin 37. ad ea verba: primis eiuſdem Menſis diebus, Adde: Ianuam Principem Liguriæ Vrbem acceſsit: at vbi in ea Cathedralem illius conſecrauit Eccleſiam, vt pluribus inferiùs agemus.

pag. 144 lin. 4. motss	motus
pag. 148. lin. penult. ſcripſis	ſcripſit
pag. 150. lin. 1. nefandum	nefandam

In Epiſt. dedicat ad Epiſc. Fundanũ,

pag. 148 lin. 21. patienti Deo	patienti Chriſto
Ibid. lin 31. morientem Deum	morientem Chriſtum
pag. 169. in marg. perebat	parebat